

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

dr. Papp Bettina Ilona

Debrecen

2026

DEBRECENI EGYETEM
MARTON GÉZA ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI
DOKTORI ISKOLA

A rablás és zsarolás büntetőjogi értékelésének változásai

Készítette:

dr. Papp Bettina Ilona

Témavezető:

Prof. Dr. Madai Sándor

tanszékvezető, egyetemi tanár

A doktori program címe:

Az állam és a jog változásai Közép- és Kelet-Európában

A doktori iskola vezetője:

Prof. Dr. Szabadfalvi József DSc

egyetemi tanár

A kézirat lezárva: 2026. augusztus 23.

DEBRECEN

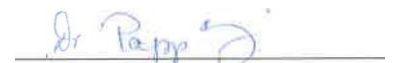
NYILATKOZAT

Alulírott, dr. Papp Bettina Ilona, büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy a Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolában a doktori fokozat megszerzése céljából benyújtott, „A rablás és zsarolás büntetőjogi értékelésének változásai,, című értekezésem saját önálló munkám, a benne található, másoktól származó gondolatok és adatok eredeti leőhelyét a hivatkozásokban (lábjegyzetekben), az irodalomjegyzékben, illetve a felhasznált források között hiánytalanul feltüntettem.

Kijelentem, hogy a benyújtott értekezéssel azonos tartalmú értekezést más egyetemen nem nyújtottam be tudományos fokozat megszerzése céljából.

Tudomásul veszem, hogy amennyiben részben vagy egészben sajátomként mutatom be más szellemi alkotását, vagy az értekezésben hamis, esetleg hamisított adatokat használlok, és ezzel a doktori ügyben eljáró testületet vagy személyt megtévesztem vagy tévedésben tartom, a megítélt doktori fokozat visszavonható, a jogerős visszavonó határozatot az egyetem nyilvánosságra hozza.

Debrecen, 2026. augusztus 23.

aláírás

Témavezetői ajánlás

Papp Bettina Ilona: A rablás és zsarolás büntetőjogi értékelésének változásai c. doktori értekezéséhez

Hiánypótló tudományos munkát tart kezében az olvasó. A rablás és zsarolás – már Angyal Pál által is párhuzamosan vizsgált – deliktumainak gyakorlat-orientált és változó hazai gyakorlatának kardinális pontjaira koncentráló munka magas színvonalú, önálló tudományos kutatás eredménye, amely jelentős mértékben hozzájárul a magyar büntetőjog-tudomány vagyoni elleni erőszakos bűncselekményekkel kapcsolatos ismereteink bővítéséhez.

A jelölt kutatásának középpontjában a rablás és a zsarolás tényállásainak történeti fejlődése, dogmatikai sajátosságai, valamint a hatályos szabályozás által felvetett elméleti és gyakorlati kérdések állnak. A témaválasztás különösen indokolt és időszerű, mivel a két bűncselekmény a vagyoni elleni kriminalitás legsúlyosabb formái közé tartozik, ugyanakkor a jogalkalmazásban mind a mai napig számos minősítési és elhatárolási probléma merül fel a deliktumokkal összefüggésben.

A dolgozat egyik legnagyobb erénye a történeti és dogmatikai megközelítés szerves összekapcsolása. A szerző részletesen feldolgozza a rablás és a zsarolás szabályozásának fejlődését a korai magyar jogforrásoktól kezdve a Csemegi-kódexen, az 1961. évi és az 1978. évi büntető törvénykönyveken át a hatályos Btk.-ig. A történeti elemzés nem öncélú, hanem következetesen a jelenlegi szabályozás jobb megértését és a felmerülő dogmatikai kérdések tisztázását szolgálja.

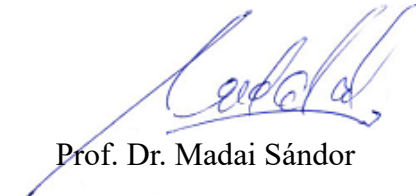
Az értekezés a klasszikus magyar büntetőjogi irodalom, a modern szakirodalom, a kodifikációs anyagok, valamint a bírói gyakorlat feldolgozására egyaránt épül. A szerző nem pusztán ismerteti az egyes álláspontokat, hanem azokat kritikai elemzésnek is aláveti, önálló következtetéseket fogalmaz meg, és több esetben saját megoldási javaslatokat is megfogalmaz.

A folyton változó társadalmi- és normakörnyezet újabb és újabb kihívások elé állítja a praxist. Külön értéket jelent tehát, hogy a dolgozat nem csupán elméleti szempontból vizsgálja a kérdéskört, hanem a jogalkalmazás számára is hasznosítható megállapításokat

tesz. A rablás és a zsarolás elhatárolásának problémái, a minősítő körülmények értelmezése, az időskor vagy fogyatékoság miatt korlátozottan védekezni képes sértettek védelmével kapcsolatos kérdések, valamint a büntethetőségi korhatárhoz kapcsolódó dogmatikai problémák elemzése egyaránt a dolgozat gyakorlati jelentőségét erősítik. A szerző számos döntés feldolgozásán keresztül mutatja be e problémákat, s az összehasonlító módszer ebben a tekintetben is a dolgozat markáns módszerei közé tartozik, hiszen a változó gyakorlat legfontosabb elemeit is megismerhetjük a korábbi bírói gyakorlattal összevetve, rámutatva a megváltozott értékelésre.

A Ph.D dolgozat a formai és tartalmi követelmények betartásával megírt színvonalas tudományos munka.

Debrecen, 2026. augusztus 23.

Prof. Dr. Madai Sándor
tanszékvezető egyetemi tanár,
témavezető

Tartalomjegyzék

I. Bevezető gondolatok	10
II. A kutatás célja, módszertana és a disszertáció felépítése	11
III. A rablás tényállásának változásai a hatályos szabályozás megalkotásáig	13
III.1. A kodifikációt megelőző időszak - a rablásszerű cselekmények megjelenése ..	13
III.2. Az 1843. évi törvényjavaslat.....	14
III.3. A rablás szabályozása a Csemegi-kódexben	14
III.3.1. A rablás első alakzata	16
III.3.2. A rablás második alakzata	19
III.3.3. A rablás harmadik alakzata	22
III.3.4. A három alakzat közös jellemzői	23
III.3.5. Minősített esetek	25
III.3.5.1. A visszaesés.....	25
III.3.5.2. „Súlyos cselekménynek kapcsolódása címén”	26
III.4. A rablás tényállása az 1961. évi V. törvényben.....	27
III.4.1. A büntetőtörvény előkészítése	27
III.4.2.1. Erőszak vagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés alkalmazásával elkövetett rablás	29
III.4.2.5. Minősített esetek	32
III.5. A rablás szabályozása az 1978. évi IV. törvényben	33
III.5.1. A büntetőtörvény előkészítése	33
III.5.2. A rablás szabályozása és rendszertani elhelyezése	35
III.5.2.1. A rablás elkövetési magatartásai	35
a) Erőszakkal vagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel történő elkövetés	36
b) Öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezés	37
c) A tettenért tolvaj által megvalósított rablási cselekmény	38
III.5.2.2. A rablás elhatárolás más bűncselekményektől	39
III.5.2.3. Minősített esetek	40
a) Fegyveresen, felfegyverkezve történő elkövetés	41
b) Bünszövetségben történő elkövetés.....	44
c) Csoportosan történő elkövetés	45

III.6. A rablás tényállásának elméleti és gyakorlati kérdései	47
III.6.1. A rablás tényállásának elhelyezése	47
III.6.2. A rablás tényállása és tényállási elemei	48
III.6.2.1. A rablás jogi tárgya	48
III.6.2.2. Elkövetési tárgy	49
III.6.2.3. Elkövetési magatartás	52
III.6.2.3.1. Erőszak vagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés alkalmazása	54
a) A rablási erőszak fogalma	54
b) A rablási erőszak iránya	56
c) Erőszak és erőszakos magatartás kapcsolata	59
d) A rablási fenyegetésről	60
III.6.2.3.2. Öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezés alkalmazása	62
III.6.2.3.3. A megtartásos rablás esete	67
III.6.2.4. Bűnösség	70
III.6.2.5.1. A gyermekkorú elkövetők	71
III.6.2.5.1.1. Büntethetőségi korhatár	72
III.6.2.5.1.2. A hatályos szabályozás	74
III.6.2.5.1.3. A belátási képesség vizsgálata	77
a) A belátási képesség fogalma és elhatárolása	77
b) A belátási képesség vizsgálatának módja	79
III.6.2.5.1.4. Belátási képesség vizsgálata a gyakorlatban és a 25/2022. (X.26.) AB határozat megállapításai	81
III.6.2.5.2. Egyes elkövetői alakzatok sajátosságai a rablás vonatkozásában	85
III.6.2.6. Minősített esetek köre	93
III.6.2.6.1. Fegyveresen vagy felfegyverkezve történő elkövetés	94
III.6.2.6.2. Csoportosan történő elkövetés	95
III.6.2.6.3. Bűnszövetségben történő elkövetés	98
III.6.2.6.4. Bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására korlátozottan képes személy sérelmére történő elkövetés	101
III.6.2.6.4.1. A szabályozás elhelyezése, értelmezése	103
III.6.2.6.4.3. Elméleti alapvetések a fogyatékoság fogalmát illetően	106

III.6.2.6.4.4. A bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékosságánál korlátozottan képes személy megállapításával felmerülő kérdések a bírói gyakorlatban	107
III.6.2.6.5. Kábítószer vásárlásához szükséges anyagi javak megszerzése érdekében történő elkövetés.....	115
III.6.2.7. Gondolatok a rablás rendbelisége és az egyes bűncselekményektől történő elhatárolása vonatkozásában	117
IV. A zsarolás tényállásának változásai a hatályos szabályozás megalkotásáig	125
IV.1. A zsarolásszerű deliktumok megjelenése	125
IV.2. A zsarolás Csemegi-kódex szerinti szabályozása.....	126
IV.2.1. Rendszertani elhelyezés	126
IV.2.2. A zsarolás esetei	127
IV.2.2.1. A zsarolás alapeseti tényállása	127
IV.2.2.2. A deliktum egyes tényállási elemei	128
IV.2.2.3. A zsarolás „sajátos esete”	129
IV.2.2.3. A zsarolás minősített esetei	130
IV.2.2.4. A rablás és a zsarolás viszonya.....	131
IV.3. A zsarolás szabályozása az 1961. évi V. törvényben.....	132
IV.3.1. A zsarolás elkövetési magatartásai	132
IV.3.2. A tényállás egyéb sajátosságai	133
IV.4. A zsarolás szabályozása az 1978. évi IV. törvényben	135
IV.4.1. A zsarolás rendszertani elhelyezése	135
IV.4.2. A zsarolás szabályozása.....	136
IV.4.3. A zsarolás elkövetési magatartása	136
IV.4.4. A zsarolás célzata és eredmény-bűncselekmény jellege	138
IV.4.5. Minősített esetek	139
a) Bűnszövetségben történő elkövetés	140
b) Élet vagy testi épség elleni avagy más hasonlóan súlyos fenyegetéssel történő elkövetés	140
c.) Hivatalos személyként, e jelleg felhasználásával, avagy a hivatalos megbízás vagy minőség színlelésével való elkövetést.....	140
IV.4.5. Elhatárolási kérdések	141
IV.5. A zsarolás tényállásának elméleti és gyakorlati kérdései	142
IV.5.1. A zsarolás tényállásának elhelyezése	142
IV.5.2. A zsarolás tényállása és tényállási elemei	142

IV.5.2.3. A zsarolás jogi tárgya	143
IV.5.2.4. Elkövetési tárgy és passzív alany	143
IV.5.2.4. Elkövetési magatartás.....	146
IV.5.2.4.1. A kényszerítés: tenni, nem tenni vagy eltérni?.....	146
IV.5.2.4.2. A zsarolási erőszak	147
IV.5.2.4.3. A zsarolási fenyegetés	149
IV.5.2.4.4. Vagyoni joghatású magatartás kifejtése	158
IV.5.2.4.5. A zsarolás eredménye és az okozati összefüggés	159
IV.5.2.5. A zsarolás stádiumai	160
IV.5.2.6. A zsarolás alanya és bűnössége	165
IV.5.2.4.7. Minősített esetek	166
IV.5.2.4.7.1. Élet vagy a testi épség elleni, illetve más hasonlóan súlyos fenyegetéssel történő elkövetés	167
IV.5.2.4.7.2. Hivatalos személyként e minőség felhasználásával, valamint hivatalos megbízás vagy minőség színlelésével történő elkövetés.....	169
IV.5.2.4.7.3. Hivatalos megbízás vagy minőség színlelésével történő elkövetés	173
IV.5.2.5. A zsarolás megvalósulásának új formái	177
V. Javaslatok megfogalmazása.....	181
Irodalomjegyzék	184
Jogszabályok indokolása.....	192
Anonimizált határozatok	194

„A büntettek és vétségek külön csoportjai közt alig van egy, mely annyi és annyira bonyolódott kérdésnek felemlítését, annyi elem tisztázását, s annyi controversia elintézését tenné szükségessé, mint a vagyon elleni büntettek és vétségek. Sajátságos és fölötte szomorító tény, hogy épen ezen cselekmények körül, melyek a bűnvádi törvénykezés tárgyainak legnagyobb részét képezik, merül fel a legtöbb kétely, uralkodik a legtöbb eltérés, s nyomulnak az előtérbe azon legintrikáltabb viták..”

(A Csemegi-kódex miniszteri indokolása)

I. Bevezető gondolatok

Csemegi Károly vagyon elleni erőszakos bűncselekményekről megfogalmazott gondolatai a mai napig irányadóak tekintendők, ezért is választottam a kutatásom témájaként ezen két vagyon elleni erőszakos bűncselekményt az alábbi indokok alapján.

Bár mindkét deliktum évszázadok óta jelen van társadalmunkban¹ és a büntetőjogi szabályozásuk is régmúlta tekint vissza, mégis a mai napig számtalan kérdés felmerül a megállapíthatóságukkal, a minősítésükkel és a többi vagyon elleni (erőszakos) bűncselekménytől való elhatárolásukkal kapcsolatban.

Deák Zoltán mintegy másfél évtizeddel ezelőtt fogalmazta meg azt, hogy a jogirodalom nem a jelentőségének megfelelően kezeli, mondhatni elhanyagolja a rablás deliktumát. Ennek okaként azt az általa vélt téves feltevést jelölte meg, miszerint *„a rablás dogmatikája egységes alapokon nyugszik, nincsenek, és az ítélkezési gyakorlatban sem bukkannak fel értelmezésre szoruló, megoldandó problémák, vagyis, hogy a rablással kapcsolatban nem lehet újdonságot állítani, illetve alkotni.”*²

Erre az álláspontra helyezkedtem én is, amikor gyakorló jogászként az igazságszolgáltatás területén azt tapasztaltam, hogy felmerülnek olyan dogmatikai kérdések az egyes vagyon elleni erőszakos bűncselekmények kapcsán, amire sem szakirodalmakban, sem pedig az eseti döntésekben nem kaptam választ.

¹ Az erőszakos vagyon elleni bűncselekmények megjelenése mondhatjuk, hogy egyidős a társadalmak kialakulásával, hiszen minden eddigi társadalom legalapvetőbb intézménye a tulajdon, amely meghatározza az egyes társadalmak jellegét, illetve biztosítja a közösség uralmát az erőforrások és az anyagi jogok felett, emellett a javak újra elosztását is meghatározza. A vagyon elleni bűncselekmények pedig magát a tulajdon viszonyok rendjét sértik, ezzel igazolható korai megjelenésük.

² DEÁK Zoltán: *A rablás rendbelisége a bírói gyakorlat (görbe) tükrében.* In: Magyar Jog, 2010/10., 618.

Tény, hogy mind a rablás, mind a zsarolás alapeseti tényállása kikristályosodott a XIX. század második felében és javarészt a minősített esetek köre változott, de úgy gondolom, hogy elkerülhetetlen a deliktumok vizsgálata a XXI. század köntösében is.

Ugyanis a rablás és zsarolás átfogó jellegű vizsgálatára nem került sor Angyal Pál 1934. évben megjelent A rablás és zsarolás című monográfiája óta. A monográfia megjelenése óta eltelt közel egy évszázad alatt számos változás következett be még abban az esetben is, ha csak az időközben bekövetkezett társadalmi változásokra és büntetőpolitikai irányok horizontjában gondolkozunk. Ahogy arra Madai Sándor is utalt „*a büntetőjog feladata, hogy adekvát válaszokat adjon a társadalomban jelentkező kihívásokra*”.³

Bár vitathatatlan, hogy az a körülmény nem változott, hogy a rablás büntetnének megvalósulása szempontjából továbbra is nélkülözhetetlen a személy elleni erőszakos fellépés megléte, azaz az elkövető és a passzív alany térben és időben való együttes jelenléte, ez a zsarolás büntette megvalósulása tekintetében már ilyen határozottan nem jelenthető ki. Ugyanis az informatikai és technológiai fejlődés eredményeként az internetes kommunikáció térnyerésével a zsarolás olyan új megjelenési formá(k)ban ölt testet, amivel mind a jogtudomány képviselőinek, mind pedig a jogalkalmazóknak foglalkozni kell.

Mindezen körülmények és indokok figyelembevételével kezdtem hozzá a rablás és zsarolás deliktumának kutatásához, mely során az alábbi megállapításokat tettem.

II. A kutatás célja, módszertana és a disszertáció felépítése

A fentiekre tekintettel a kutatásom célja egy átfogó, érdemi megállapításokat tartalmazó olyan dolgozat megalkotása volt, ami válaszul szolgálhat mind jogtudomány, mind a jogalkalmazás területén felmerülő kérdésekre. Ebben a körben igyekeztem a kérdésekre egyaránt elméleti és gyakorlatorientált megközelítésben válaszolni, - amennyiben azok rendelkezésre álltak - az egyes álláspontok ütköztetésével.

A fenti célok megvalósítása pedig a törvényi szabályozás az alábbi három dimenzió ismertetésével, elemzésével és összehasonlításával érhető el: a rablás és zsarolás tényállásának jogtörténeti szempontú áttekintésével, a hatályos szabályozás

³ MADAI Sándor: *A csalás büntetőjogi értékelésének változásai (PhD. értekezés)*, Miskolc, 2009., 281.

értelmezésével, valamint egy jövőbeni szabályozásra vonatkozó de lege feranda javaslatok megtételével.

Ezen szempontok szerint vezérelve a dolgozatot összesen három egységre tagoltam: a rablás tényállásának jogtörténeti és hatályos szabályozásra vonatkozó részére, a zsarolás jogtörténeti és hatályos szabályozásra vonatkozó részére, valamint harmadik egységként a kutatás során levont konzekvenciák alapján megtett javaslatok kerültek elhelyezésre. Fontos kiemelni, hogy a hatályos szabályozásra vonatkozó megállapítások az adott gondolategységekben – alfejezetekben – kerültek elhelyezésre.

Ezen három logikai egység egyfajta „idővonalként” szolgál a vizsgált tényállások tekintetében, melyből kitűnik, hogy a rablás és zsarolás kriminalizálásától a hatályos szabályozásig fennáll-e egyfajta folytonosság? Amennyiben erre igenlő válasz, úgy az hol érhető tetten?

Mindezen célok eléréséhez kutatómódszertani szempontból alkalmaztam a történeti módszert, mely során különös hangsúlyt fektettem a vizsgált deliktumok első törvényi szabályozásának megalkotására, valamint a kodifikációs munkák eredményeként létrejött tényállások szabályozására, melyre a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről szóló 1878. évi V. törvénycikkben (a továbbiakban: Csemegi-kódex) került sor. Az egyes tényállások szabályozásának értékelése mellett kiemelt szerepet szántam a korszak jogtudósai által tett megállapítások taglalásának és az eltérő álláspontok ütköztetésének az összehasonlító módszer alkalmazásával. Ezen módszereket alkalmaztam továbbá a Magyar Népköztársaság Büntetőtörvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény (a továbbiakban: 1961. évi V. törvény) és a Büntetőtörvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: 1978. évi IV. törvény) a vizsgált tényállások szempontjából releváns kodifikációs munkák folyamatainak és rendelkezéseinek értelmezésén át a hatályos szabályozás szerinti törvényi tényállások értelmezéséig. Továbbá a rablás és zsarolás hatályos szabályozása tekintetében összehasonlító módszert alkalmaztam az egyes jogtudományi álláspontok, valamint jogalkalmazói álláspontok vizsgálata és ütköztetése során. Míg a kapcsolódó bírói gyakorlat átfogó vizsgálata során az esetjogi módszer, valamint a leíró és elemző módszer alkalmazására is sor került.

A rablás tényállására vonatkozó gondolati egység keretein belül került elhelyezésre a Büntetőtörvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) hatálybalépésével beiktatott olyan jogszabályi rendelkezés, amely a magyar büntetőjogi

szabályozás tekintetében nóvumnak tekinthetők, különösen az idős korára vagy fogyatékoságára a bűncselekmény elhárítására korlátozottan képes személy fogalmának tudományos és jogalkalmazói értelmezése. Ezen téma annál is inkább elmaradhatatlan részét kellett, hogy képezze a kutatásnak, mivel a jogalkotó adós maradt ezen védett passzív alanyi körre vonatkozó fogalom, életkor vagy tulajdonság meghatározásával, melyre tekintettel a jogtudományra és a judikaturára várt az így keletkezett hiátus betöltése.

A dolgozat szerves részét képezi – az időskorral parallel módon – a Btk. 16. § (1) bekezdés h) pontjára figyelemmel a gyermekkorú elkövetőkkel és a büntethetőségi korhatárral felmerülő kérdések tisztázása. Ugyanis a Btk. ezen szabályozásával visszatért a jogtörténeti gyökerekhez és bizonyos személy elleni erőszakos bűncselekmények esetén a büntethetőségi korhatár leszállításáról rendelkezett abban az esetben, ha az elkövető a bűncselekmény elkövetésekor a bűncselekmény felismeréséhez szükséges belátási képessége birtokában volt. Hasonlóan a fenti fogalom meghatározásának hiányához, a jogalkotó nem határozta meg sem a belátási képesség fogalmát, sem pedig az annak vizsgálatához és megállapításához szükséges feltételeket. Ezen neuralgikus pont vonatkozásában a kutatásom során kitértem a büntetőjogi szabályozás jogtörténeti aspektusaira, a hatályos szabályozás körülményeire és fogadtatására, valamint a kialakult vagy kialakulóban lévő bírói gyakorlatra.

III. A rablás tényállásának változásai a hatályos szabályozás megalkotásáig

III.1. A kodifikációt megelőző időszak - a rablásszerű cselekmények megjelenése

Ahogy azt korábban Angyal Pál is megállapította, a magyar jogrendszer meglehetősen korán felismerte a lopás és rablás közti különbséget. Mindezt alátámasztja, hogy már a Hármaskönyv is különválasztotta a rablókat a tolvajoktól, a tolvajok karóba húzással vagy kerékbetöréssel, míg a rablókat bitóval rendeli büntetni. Az 1518:XLVIII. törvenyzikk pedig egybefoglalta a nyilvános tolvajokat és rablókat abban a parancsában, melyben meghagyta az ország főkapitányainak és ispánjainak, hogy ezeket a személyeket országszerte fogják el és büntessék meg. Az 1548:XLIX. törvenyzikk, az 1597:XLV. törvenyzikk, az 1625:XIII. törvenyzikk pedig arról rendelkezett, hogy a rablás mint felettébb veszélyes bűntett megelőzése céljából az erdőknek az országutak mellett kétszáz

könyöknyi távolságban kivágatását rendeljék el. A rablás korán felismert veszélyes voltát támasztja alá, hogy egészen a XIX. századig a rablás büntetése halál volt, majd pedig börtönbüntetés.⁴

III.2. Az 1843. évi törvényjavaslat

Bár az 1843. évi törvényjavaslat nem lépett hatályba, de korát meghaladó szellemiséggel megalkotott rendelkezéseket tartalmazott. Többek között rendelkezett a rablásról is. A bűncselekményt a vagyon elleni deliktumok - lopás, sikkasztás, talált vagyon vissza nem adása - után külön, a XXXIII. fejezetben helyezte el a másik vagyon elleni erőszakos bűncselekményhez, a zsaroláshoz hasonlóan. A rablás klasszikus tényállását a törvényjavaslat 317. § határozza meg⁵, a későbbi szabályozásra tekintettel egyedülállónak tekintendő, hogy mind a 317. § második fordulata, mind pedig a 318. § tartalmaz értelmezést a fenyegetésre vonatkozóan, mely szerint nem szükséges a rablási erőszak megállapításához, hogy közvetlenül a passzív alany vonatkozásában valósuljon meg, hanem jelenlévő harmadik személlyel szemben is realizálódhat. A törvényjavaslat továbbá a tettenért tolvaj által alkalmazott erőszak és fenyegetés esetéről is rendelkezett a rablás tényállása körében.⁶

III.3. A rablás szabályozása a Csemegi-kódexben

Az 1880. szeptember 1. napján hatályba lépett 1878. évi V. törvénycikk (a továbbiakban: Csemegi-kódex) teljes mértékben mellőzte az 1843. évi javaslat rendelkezéseit, amit a bírói gyakorlat ekkor már alkalmazott.⁷

A rablás fogalmát Angyal Pál az alábbiak szerint határozta meg: *„A rablás fogalmilag támadás valamely ingó dologra vonatkozó tulajdonjog és illetőleg birtok ellen és egyben támadás valamely személy ellen, tehát összetett deliktum, melyben a lopás fogalmi körébe eső dologelvétel sajátoszerűen egyesül a személy elleni erőszakkal. A dologelvétel ugyan*

⁴ ANGYAL Pál: *A rablás és zsarolás*, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T. Kiadó, Budapest, 1934., 6-8.

⁵ 317. § A kimást valamely ingó vagyontól vagy személy elleni tetteles erőszakkal vagy erőszakkali fenyegetések által jogtalanul megfoszt, habár a tetteles erőszak vagy erőszakkali fenyegetések, nem a kirablottak, hanem más jelenlevőknek személye ellen voltak is intézve, rablónak tekintetik.

⁶ 319. § § Rablónak tekintetik azon tolvaj is, ki a tolvajságnak elkövetésében, vagy akkor, midőn a lopott vagyonnal távozik, rajta kaptatván, az őt gátolni vagy feltartóztatni akarók ellen valamely a fentebbi 317. és 318-ik §§-ban körülírt erőszakkal vagy erőszakkali fenyegetésekkel élt.

⁷ https://majt.elte.hu/dstore/document/2814/beliznai_csemegi_kodex.pdf (Letöltés: 2025. április 12.)

*cél, a személy elleni erőszak pedig eszköz, mindazonáltal amint ez utóbbi mozzanat nem minősítője a dologelvételnek, azaz a lopásnak, azonképpen a dologelvételre irányuló célzat sem minősítője a személy elleni erőszakkal elkövetett személyes szabadság megsértésének, — más szavakkal: a rablás nem minősített lopás, de nem is minősített személyes szabadság megsértése, hanem minden vonatkozásban önálló bűncselekmény.*⁸

Ezt a különállást kívánta érvényre juttatni a Csemegi-kódex Kodifikációs Bizottsága, mikor a rablást a vagyon elleni bűncselekményektől külön fejezetbe helyezte el, hiszen ez is mutatja, hogy a rablás önálló bűncselekmény és nem minősített lopás vagy minősített személyi szabadság megsértése.

A Csemegi-kódex a rablás három törvényes fogalmát határozza meg. A szoros értelemben vett rablást – azaz az erőszakkal vagy fenyegetéssel megvalósuló dologelvételt - a 344. § szerinti rendelkezés⁹ tartalmazta. A második törvényes fogalom pedig akkor valósult meg, amikor a tettenért tolvaj a lopás véghezvitele vagy a lopott tárgy megtartása végett erőszakot vagy fenyegetést alkalmaz, erről a kódex 345. §-a rendelkezett.¹⁰ A rablás harmadik törvényes fogalmát a kódex 346. §-a¹¹ határozta meg, mely szerint rablás valósul meg, ha a lopást oly módon követik el, hogy a véghezvitele céljából a passzív alany „öntudatlan vagy védelmére tehetetlen állapotba” helyezésére került sor.

Mindhárom törvényes fogalomra jellemző, hogy a lopás egyfajta „gerincet” képez, ami köré fonódnak más cselekmények, így mindhárom eset tekintetében elmondható, hogy a tényállásnak van egy része, ami minden elemével beleillik a lopás törvényes fogalmába és azt egészítik ki további tényállási elemek.¹² Emiatt is tűnt vitathatónak az, hogy a rablás nem tekinthető-e inkább minősített lopásnak?

⁸ ANGYAL i.m. 18.

⁹ 344. § A ki idegen ingó dolgot, annak birtokosától vagy birlalójától – ez vagy más jelenlévő ellen – alkalmazott erőszakkal vagy fenyegetéssel, azon célból vesz el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa: a rablás büntetett követi el.

¹⁰ Rablásnak tekintetik, ha a tetten kapott tolvaj a lopás véghez vitele vagy a lopott tárgy megtartása végett, erőszakot vagy fenyegetést használ.

¹¹ 346. § Rablásnak tekintetik a lopás: ha oly módon követetik el, hogy véghezvitele céljából, valamely személy öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyeztetik.

¹² ANGYAL i.m. 19-23.

III.3.1. A rablás első alakzata

A rablás első törvényes fogalma esetén az elkövető az idegen ingó eltulajdonítása végett a dolog birtokosával vagy más jelenlévő személlyel szemben erőszakot vagy fenyegetést alkalmaz. Tehát a rablás büntette a kezdetektől - vagyis már az első büntetőkódex rendelkezései szerint is – egy kétmozzanatú elkövetési magatartást feltételezett: egy eszközcselekményt, ami az erőszak vagy a fenyegetés alkalmazása, valamint a célcselekményt, ami a dologelvétel, azaz a lopási cselekmény. De mit is jelentett pontosan a deliktum specialitását adó rablási erőszak, illetve rablási fenyegetés?

Az erőszak fogalmát a kódex nem határozta meg, de azzal, hogy a 344. §-ban kifejezetten a birtokos vagy bírlaló, illetve más jelenlévő ellen alkalmazott erőszakot jelölte meg, így egyértelműnek tűnt, hogy a rablásnak személy elleni erőszaknak kellett lennie. Erre figyelemmel a dolog ellen alkalmazott erőszak, valamint a személyt dolgon keresztül érintő erőszak kifejtése esetén lopás megállapításának volt helye. A rablási erőszak irányára tekintettel Angyal Pál az alábbi, a kor joggyakorlatában is alkalmazott fogalmát adta: „oly embertől eredő s harmadik személyre közvetlenül ható fizikai erő, mely a cél elérésére alkalmas.”¹³

Ahogy a kódex nem határozza meg az erőszak fogalmát, úgy annak mértékére sem volt rendelkezés, ami alapul szolgálhatott volna. Azonban abban a jogtudomány képviselői is egyetértettek, valamint a kialakult bírói gyakorlat szerint sem volt vitás, hogy a rablás csak olyan dologelvétellel valósulhatott meg, ami *„a személy részéről jövő vagy jöhető ellenállás kizárásával megy végbe: nyilvánvaló, hogy a rabláshoz oly erőszak kívántatik meg, mely a sértett akaratát teljesen lenyűgözi, az ellenállás és behódolás között választási szabadságot nem enged és tehát oly fokú, mely alkalmas arra, hogy a sértettet a dologelvétel tűrésére vagy a követelt dolog haladéktalan átadására kényszerítse; szóval a rabláshoz vis absoluta kell s nem elég a vis compulsiva.”*¹⁴

A sértetre gyakorolt hatás szempontjából az erőszak négy esetét különböztetették meg. Az első esetben az erőszak a sértettet a testi ereje használatában nyűgözi le, ezt idézheti elő például a megkötözés, földre teperés, a második esetben a sértettet „lelki erejében bénítja meg” az elkövető és teszi az ellenállásra képtelenné, például megrémítés esetén, a harmadik esetben az elkövető túlerejét mutatva a sértettet az ellenállás

¹³ ANGYAL i.m. 24-26.

¹⁴ ANGYAL i.m. 26.

reménytelenségéről győzi meg, valamint amikor az elkövető a megkezdett erőszak folytatására való elszántságával a sértettben az ellenállás veszélyességének hitét kelti. A rablás megállapítása szempontjából közömbös, hogy a sértett tévedésben van-e a támadás erejével kapcsolatban, feltéve, hogy az elkövető cselekménye a sértettben a lenyűgöző hatást előidézte. Mindebből következik, hogy az erőszaknak tehát nem önmagában, hanem a sértetthez való viszonyában kell lenyűgöző erejűnek lennie. Az, hogy a tettes milyen eszközt alkalmazott az erőszak során nem bír relevanciával, azonban azt mindenképpen vizsgálni kell, hogy az adott eszköz nem helyezte-e a sértettet öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba, hiszen abban az esetben nem a 344. § szerinti törvényi fogalom, hanem a 346. § szerinti eset megállapításának van helye.¹⁵

A kifejtett erőszak irányát és mértékét – különösen a sértettre gyakorolt hatását – a bíróságnak minden esetben vizsgálnia kellett, hiszen abban az esetben, ha az erőszak „csekélyebb foka” realizálódott, akkor nem rablás, hanem zsarolás megállapításának volt helye.¹⁶ Ahogy ezzel kapcsolatosan a 267. számú döntvény is részletesen kifejti a rablás és a zsarolás közötti különbséget nem a dolog elvételében vagy átadásában kell keresni, hanem a két deliktum közötti közös pontban: a személy ellen kifejtett erőszak irányában. Erre figyelemmel zsarolás megállapításának van helye abban az esetben, ha az „erőszak a megtámadott személy szabadakaratának megghiúsítására irányul és tulajdonképpen az akaratnak kényszer alá helyezését eszközli”, ezzel szemben „rablás csak akkor van a személy ellen erőszak által elkövetve, ha a fizikai erő egyenesen a sértett teste ellen irányoztatott és az ezáltal egyszersmind szabadságát illetőleg is kényszer alá helyeztetett.”¹⁷ Tehát abban az esetben, ha a sértett testére irányuló, olyan fizikai erő alkalmazására kerül sor, melynek hatására a sértett akaratszabadága is kényszer alá kerül, akkor beszélünk az úgynevezett rablási erőszak megvalósulásáról.

A rablási erőszak fogalmával szemben, a rablási fenyegetés törvényi fogalmát a kódex 347. §-a¹⁸ meghatározza. Fontos kiemelni, hogy a kódex a fenyegetés általános fogalmát

¹⁵ ANGYAL i.m. 24-26.

¹⁶ 265. számú döntés In: Curiai döntvények és elvi jelentőségű határozatok polgári és bűnügyekben, szakszerű tárgymutatókkal, Ötödik folyam, Budapest, 1889, 141.

¹⁷ 267. számú döntés In: Curiai döntvények és elvi jelentőségű határozatok polgári és bűnügyekben, szakszerű tárgymutatókkal, Hatodik folyam, Budapest, 1890, 1-7.

¹⁸ Fenyegetés alatt a 344. és 345. § esetében oly cselekmény közvetlen elkövetésével való fenyegetés értetik, mely által a fenyegetettnek vagy hozzátartozójának, vagy valamely jelenlevőnek élete, testi épsége vagy vagyona súlyos veszélynek tétetik ki.

nem határozza meg, azonban, ahogy azt már Fayer László is levezette¹⁹, a fenyegetés megjelenik a kódex 77. §-ának rendelkezései között a beszámítást korlátozó és enyhítő okok fejezetében, mint kényszerítő fenyegetés; a hatóságok, országgyűlési tagok vagy hatósági közegek elleni erőszak nevet viselő fejezet 166. §-ának rendelkezésében, ahol a jogalkotó meghatározta a veszélyes fenyegetés fogalmát, valamint a szemérem elleni büntettek és vétségek fejezetben található deliktumok megvalósulása szempontjából irányadó fenyegetés fogalmat a 234. §-ának rendelkezése tartalmazta.

A törvény szövegezéséből egyértelműen kitűnik, hogy a 347. § szerinti rablási fenyegetés általában az ellenállóerő megbénítására alkalmas fellépés. A nem cselekményből származó – így az állati, gépi vagy természeti erőből fakadó veszélyt - bár a szó köznapi értelemben fenyegetőnek nevezték, de csak az emberi erőre, cselekményre visszavezethető veszély kilátásba helyezése esik a fenyegetés fogalma alá. Angyal Pál szerint az erőszaktól a fenyegetés abban különbözik, hogy míg az erőszak embertől eredő személy elleni fizikai erő kifejtés, addig a fenyegetés rendszerint csupán kilátásba helyezi az erőszakot. Az erőszak az ellenállóerő lenyűgözésére irányuló oly erő kifejtés, mely az ellenállás akaratát kizárja, a fenyegetés pedig olyan veszélynek kilátásba helyezése, mely ránehezedik a sértett akaratára. Tehát az egyik fizikailag, a másik pszichikailag hat.

A veszély súlyosságára tekintettel pedig a kódex szigorú megköötést ad: rablási fenyegetés megállapításának az élet, testi épség vagy vagyont érő súlyos veszélyre utaló fenyegetés esetén van helye. A rablási fenyegetés további sajátossága a fenyegetés közvetlen volta, ami azt jelenti, hogy a súlyos veszélyt előidézni alkalmas vagy alkalmasnak látszó cselekmény közvetlen elkövetésének kilátásba helyezése történjen. Fayer erre az esetre mondta, hogy a rablási fenyegetés egy kezdődni akaró erőszak.²⁰

A jogirodalomban különböző álláspontok láttak napvilágot a rablási fenyegetés címzettjére vonatkozóan: egyesek úgy ítélték meg, hogy a törvény fogalom meghatározása szerint a passzív alany, a jelen lévő személy és a hozzátartozó sérelmére lehet elkövetni, tehát nemcsak az elkövetés idején és jelen lévő személyekkel szemben lehet címezni a fenyegetést, másik pedig arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a közvetlenség alapján a jelenlét feltételként mutatkozik. Ugyanakkor Fayer László szerint

¹⁹ FAYER László: *A magyar büntetőjog kézikönyve I. kötet - Bevezető rész és Általános tanok (BTK 1-125.§)*, Budapest, Franklin Társulat, 1895, 267.

²⁰ FAYER László: *A magyar büntetőjog kézikönyve, 3. bővített kiadás, II. kötet – Különös Rész*, Budapest, Franklin Társulat, 1905, 346.

a „rablásos fenyegetés” megvalósulásához a törvény szerint elegendő az, hogy a vagyon legyen súlyos veszélynek kitéve, így a fenyegetésnek nem kell a személy ellen irányulnia.²¹ Az első állásponttal értett egyet például Angyal Pál, Isaák Gyula és a kor bírói gyakorlatából is ez az álláspont köszön vissza.²²

III.3.2. A rablás második alakzata

A rablás második törvényes fogalmát, azaz második alapesetét szabályozta a kódex 345. §-a, mely szerint rablásnak tekintendő, ha a tettenért tolvaj a lopás véghezvitele vagy a lopott tárgy megtartása végett erőszakot vagy fenyegetést alkalmaz.

A kódex kodifikálása idején nagy fejtörést okozott a rablás ezen fordulatának elhelyezése, vajon a rabláshoz vagy inkább a lopáshoz sorolható? A kódex miniszteri indokolásában az alábbi magyarázatot találjuk: „A személy elleni erőszak vagy fenyegetés, mely egyrésztől megkülönbözteti a 334. §-ban körülírt büntettet a lopástól, sőt azt a lopás fogalmánál fogva, ennek esetei közül kizárja: képezi másrésztől azon közös és characteristicus tényezőt, mely az említett büntettet a rablással hozza kapcsolatba, a melytől azonban abban különbözik, hogy a szoros értelemben vett rablásnál az erőszaknak, vagy a fenyegetésnek az idegen ingó dolog elvétele céljából kell használtatnia, míg a 334. §-ban körülírt büntett lényeges criterionja az, hogy a tolvaj legalább is megkezdte legyen az idegen ingó dolog aprehendálását akkor, midőn a személy elleni erőszakot vagy fenyegetést használja.”²³ Tehát a dolog megtartása végett alkalmazott erőszakra vagy fenyegetésre tekintettel került sor rablás körében való szabályozására. A kodifikáció során tartott miniszteri értekezleten Sárkány József törvényszéki elnök nehezményezte a rablás fenti fordulatának adott fejezetben való elhelyezését, hiszen a tényállás szövegében is benne van, hogy az elkövető lopást követ el, így álláspontja szerint annak egy minősített esetének kellene tekinteni. Erre válaszul Csemegi Károly államtitkár azt a választ adta, hogy igen, ebben az esetben valóban egy kvalifikált lopás, azonban az alkalmazott erőszakra és fenyegetésre tekintettel nem elegendő a lopás vonatkozásában meghatározott 6 hónap fogházbüntetés alkalmazása,

²¹ FAYER [1895] i.m. 267-268.

²² ANGYAL i.m. 30-34.

²³ LÖW Tóbiás (szerk.): *A magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről (1878: V. t.cz.) és teljes anyaggyűjteménye - [2. kötet],* Pesti könyvnyomda-részvény-társaság, 1880, 666.

hanem a büntetést a személy elleni erőszakra vonatkozóan szigorúbban, a rablás büntetési tételével kell sújtani, így a deliktumot abban a fejezetben kell elhelyezni.²⁴

A törvényi szabályozással Fayer László nem értett egyet, ugyanis álláspontja szerint ebben az esetben nem rablásról, hanem „erőszakos lopásról” van szó, mivel az erőszak vagy fenyegetés nem elvételi eszköz, hanem védelmi eszköz az elvétel befejezésére, vagy a megtartásra.²⁵

Ahogy Angyal Pál is kifejtette a rablás első és második törvényes fogalma esetében számottevő különbségnek tekintendő, hogy a második alapeset vonatkozásában az elkövető szándéka alapvetően a lopásra, a dologelvételre irányul, de utóbb, mivel ellenállással találkozik vagy attól tarthat, így azt legyőzi vagy annak kifejtését megakadályozza. Elhatárolási szempontként pedig a deliktum stádiumát határozta meg, ugyanis abban az esetben, ha az elkövető a lopási cselekmény tekintetében nem jutott el a kísérleti szakig, úgy az erőszak kifejtése vagy a fenyegetés alkalmazása az ellenállás leküzdése és a dologelvétel biztosítása céljából történt. Erre figyelemmel pedig a rablás első törvényes fogalma valósult meg, tehát a második fordulat megállapításához legalább a lopási cselekmény kísérleti szakban történő megvalósulásának kellett bekövetkeznie.²⁶ Azonban felmerülhet a kérdés, hogy ezen eset megállapításához az erőszak mely foka, valamint a fenyegetésnek milyen iránya kívántatott meg? A jogalkotó adós maradt mindezek meghatározásával vagy az azokra való utalással, ezért a jogalkalmazásra és a jogtudományra várt mindennek a kidolgozása. Angyal Pál nem értett egyet azzal – a többek között Isaák Gyula által is kifejtett – állásponttal, miszerint az erőszak és a fenyegetés címzettje csak az a személy lehet, aki a „a tolvajt tettenkapta, azaz szemtanúja volt a lopásnak, vagy a tolvaj menekülésének, - vagy pedig akit erre a szemtanút figyelmeztette”. Hiszen álláspontja szerint ez a meghatározás meglehetősen szűk és a dolog birtokosával ki kell egészíteni, azonban ezen okfejtésének semmilyen magyarázatát nem adta.

A tettenkapás fogalmát nem a büntetőkódex, hanem a Bünvádi perrendtartásáról szóló 1896. évi XXXIII. törvénycikk (a továbbiakban: Bp.) 142. §-a határozta meg. A Bp. 142. §-a tettenkapás valósul meg, ha valaki a tettest vagy a részt a bűncselekményen rajta éri, illetve, ha valaki mint szemtanú, vagy szemtanú által figyelmeztetve, a tettest vagy

²⁴ LÖW i.m. 670.

²⁵ FAYER László: *A magyar büntetőjog kézikönyve 2. kötet*, Budapest, Franklin Társulat, 1896, 390.

²⁶ ANGYAL i.m. 39.

részt azonnal a bűncselekmény elkövetése után elfogta vagy üzőbe vette. Tehát a törvényszöveg alapján az a személy lehetett érintett az elkövetőn kívül a tettenkapás során, aki az elkövetőt a bűncselekmény elkövetésén éri, vagy a bűncselekmény elkövetéséről közvetlenül tudomást szerző vagy általa figyelmeztetett személy elfogta vagy üldözőbe vette, azaz valamilyen formában a deliktum közvetlen vagy közvetett észlelői voltak, a passzív alanyon és az elkövetőn kívülálló személyek. Erre figyelemmel megalapozott volt Angyal Pál azon felvetése, hogy a dolog bírálója, aki vélhetően a bűncselekmény passzív alanya volt is természetesen azon körbe tartozott, aki ellen a dolog megtartása végett alkalmazott erőszak realizálódhatott.

A kifejtett erőszak mértékével – azaz a lenyűgözés fokával – sem a kor jogirodalmában, sem pedig a kapcsolódó bírói gyakorlatban fejtegetés nem lelhető fel. Azonban annál is inkább a vizsgálat tárgyát képezte a kifejtett erőszak körülményeinek, céljának a vizsgálata. Ennek során a kifejtett magatartásra figyelemmel vizsgálták, hogy menekülés közben alkalmazott erőszakról vagy a dolog megtartása céljából alkalmazott erőszakról volt-e szó. Tipikusan az előbbi esetről volt szó akkor, ha az elkövető menekülés céljából erőszakot fejt ki, majd a lopott dolgot eldobja. Ez esetben nem rablás, hanem lopás valósult meg, illetve annak személyére tekintettel, aki ellen az elkövető az erőszakot alkalmazta valósulhatott meg más bűncselekmény is, például hatósági közeg elleni erőszak. Következetes volt továbbá a bírói gyakorlat abban, hogy lopás valósult meg abban az esetben, hogy az idegen ingó dolognak futás közben történő erős rántással vagy elragadással való elvétele során nem pedig rablás. Ennek az oka az volt, hogy az ily módon kifejtett erőszak nem egy lenyűgöző erejű, a passzív alany teste ellen kifejtett támadásnak volt tekintendő.²⁷ Angyal Pál pedig – a korabeli bírói gyakorlat alapulvételével – az alábbi erőszakos magatartások sorolta még a rablás másod alapesetének megvalósulási körébe: a mellbelökést, a lövést, a karódobást, a testi sértést, az öklütést, a késragadást és azt esetet, amikor az elkövető az egyik kezével a sértett zsebét elszakította, míg a másik kezével eltaszította.

²⁷ 388. számú döntés In: Curiai döntvények és elvi jelentőségű határozatok polgári és bűnügyekben, szakszerű tárgymutatókkal, Hatodik folyam, Budapest, 1890, 242.

III.3.3. A rablás harmadik alakzata

A rablás harmadik esetében a célcselekmény - azonos az első törvényes fogalomban szereplővel – a lopás véghezvitele, melyhez eszközcselekményként a passzív alany öntudatlan vagy védelmére tehetetlen állapotba helyezésére kerül sor. Angyal Pál meghatározása szerint öntudatlan állapotban van az, aki magát a külvilágtól megkülönböztetni nem tudja, például hipnotikus állapot, elkábultság, teljes részegség, alvás állapota miatt, így nincs abban a helyzetben, hogy a dologelvétel ellen tiltakozzon vagy ellenálljon. Ezzel szemben védelemre tehetetlen állapotban van, aki az ellenállást fizikai okokból nem tudja kifejtetni, például amiatt, mert rázárták az ajtót vagy elállták az útját.²⁸

A törvény Miniszteri Indokolása szerint ezen esetkör azért esik a rablással egy tekintet alá, mert aki lopás céljából valakit öntudatlan vagy védelmére tehetetlen állapotba helyez, ezáltal megfosztja a szabad cselekvőségétől és gátolja az „önelhatározásában” és akarata érvényesítésében. Tehát ezen cselekmény is a vagyon és a személyes szabadság ellen irányul, ezért is hasonló természetű, mint a rablás. A törvény kodifikációja során figyelemmel voltak ezen eset szabályozásának nemzetközi tendenciáira is, melynek során a német szabályozással egyező okból az öntudatlan vagy védelemre képtelen állapotba helyezés – Francesco Carrara olasz büntetőjogász álláspontjával ellentétben – nem volt erőszaknak tekintendő, ugyanis ha valaki már azelőtt, hogy a vagyonának az eltulajdonítása megkezdődik képtelen az ellenállás kifejtésére, attól erőszakkal a vagyon nem vehető el, az a jogalkotó szerint ki van zárva.²⁹ Azonban Fayer László ezzel ellentétes álláspontra helyezkedett, mely szerint az öntudatlan vagy védelemre képtelen állapotba helyezés erőszaknak tekintendő.³⁰

Angyal Pál kifejtette, hogy érdemes vizsgálni az öntudatlan vagy védelemre tehetetlen állapotba helyezés körülményeit és esetleges „hatásait” is. Ugyanis abban az esetben, ha ezen állapotok valamelyikének létrehozása egyben testi sértést is megvalósított, úgy vizsgálni kellett a testi sértések gyógytartamát. Amennyiben a keletkezett sérülés nyolc napon belül gyógyult és könnyű testi sértésként volt értékelendő, úgy az beolvadt a rablás deliktumába és nem kellett külön vizsgálni, míg a nyolc napon túl gyógyuló súlyos testi sértés esetén a 349. § 2. pontja szerinti rablás minősített esete valósult meg.

²⁸ ANGYAL i.m. 34.

²⁹ LÖW i.m. 674-676.

³⁰ FAYER [1896] i.m. 396-397.

Angyal Pál szerint a különbség a kódex 344. § szerinti rablási fogalom, illetve a 346. § szerinti rablás fogalom között az volt, hogyha az öntudatlan vagy védelemre képtelen állapotba helyezés személy ellen alkalmazott erőszakkal vagy a Btk. 347. § szerinti fenyegetéssel valósul meg akkor a Btk. 346. §. szerinti minősítés megállapítására nincs mód, mert a személy elleni erőszak a Btk. 344. §-ába ütköző rablás büntettének ismérve, ha az alkalmazására az elvétel céljából került sor a cselekmény rablás első törvényes fogalma szerinti büntettnek minősül.³¹

Ahogy arra a törvény Indoklása is rámutat: nem valósult meg rablás abban az esetben, ha az elkövető lopási vagy rablási szándék nélkül helyez valakit védtelen állapotba és miután a sérült tehetetlenné vált, az alkalmat felhasználva az ingóságaitól megfosztja. Bár ebben az esetben is erőszak alkalmazására kerül sor, de a szándék nem a dologelvételre irányul, így lopás valósul meg.³²

A fentiekből egyértelműen kitűnik, hogy csak a tettes vagy vele egyetértésben más személy által a lopás véghezvitele céljából előidézett öntudatlan vagy védelemre tehetetlen állapot esetében lehet szó a Btk. 346. §-ának megállapításáról.

III.3.4. A három alakzat közös jellemzői

„Rablás = lopás, melynél az elvétel eszköze erőszak vagy fenyegetés.”- olvasható Fayer László művének rablásra vonatkozó alfejezetében, ami az egyik leglényegesebb közös pontot remekül felöli. Ugyanis a rablás mindhárom törvényes fogalmában közös ismérv volt a tényállásnak dologelvételre vonatkozó, azaz azon része, mely minden elemével beleillik a lopás tényállásába. Fayer László álláspontja szerint a törvényben a két deliktum közvetlen rokonságát akarta jelezni a jogalkotó azzal, hogy teljesen azonos kifejezésekkel jelölte meg a tényálladék közös részeit, továbbá a törvény fejezetének rendszertani megalkotása is, hiszen a rablást tárgyalja közvetlenül a lopás után nem pedig más vagyon elleni bűncselekményt³³. Fontos rögzíteni, hogy a rablás elkövetési tárgya bármilyen idegen ingó dolog lehetett és a bűncselekmény megvalósulása szempontjából nem volt feltétel, hogy az értékkel bírjon, így az elkövetési tárgy tekintetében értékhatár sem került megállapításra. Ahogy a kódex Miniszteri Indokolása is kifejtette: a rablást a személy

³¹ ANGYAL i.m. 34-36.

³² 1878. évi V. törvénycikk indokolása - a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről

³³ FAYER [1896] i.m. 396-398.

elleni erőszak vagy fenyegetés különbözteti meg a lopástól, amik kihatással vannak a büntett és büntetés súlyosságára is. Példaként hozta, hogy míg 50 forint elvétele a törvényjavaslat szerint vétséget képez és hat hónapig terjedő fogházzal büntetendő, addig a legcsekélyebb értékű ingó dolognak, akár 1 forintnak az elvétele, amennyiben az személy elleni erőszakkal történik büntettet képzett és 5 évtől 10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő. Az Indokolás szerint egyetlen elem, ami a cselekmény súlyosságát ennyire fokozza az a személy elleni fizikai vagy pszichikai erőszak.³⁴

A bűnösség tekintetében fontos kiemelni, hogy a rablás bármely alapesete csak egyenes szándékkal volt megvalósítható, amit a jogirodalom úgynevezett „kettős szándékként” nevesített. Ez azt jelentette, hogy a szándéknak ki kell terjednie úgy a dologelvétele, mint az alkalmazott eszközcselekményre (erőszak vagy fenyegetés alkalmazására, öntudatlan vagy védelemre képtelen állapotba helyezésre), az utóbbi esetnek pedig a lopási cselekmény idején fenn kellett állnia. Bár Angyal Pál a kettős szándék tekintetében nem az eszközcselekményeket jelöli meg, hanem az „erőszakolás” kifejezést használja,³⁵ de a deliktum jellegére és a törvényes fogalmakra vonatkozó egyes sajátosságokra figyelemmel kétségtelen az a jogalkotói akarat, miszerint mindhárom alapesetre irányadó a kettős szándék. Amennyiben ezen elemek bármelyike hiányzott, úgy rablás megállapításának sem volt helye.³⁶

A rablás stádiumaival kapcsolatban a következő megállapítások tehetők. Befejezettnek tekintették a rablást, ha mind az eszközcselekmény, mind a dologelvétel végbement. A befejezettség szempontjából közömbös, hogy az elkövető az elrabolt dolgot elfogyasztotta, eladta, elzálogosította, megrongálta vagy megsemmisítette. Ezzel szemben rablás kísérlete állapítható meg, ha az erőszak, fenyegetés, illetve az öntudatlan vagy védelemre tehetetlen állapotba helyezés megkezdődik, azonban valamely ok folytán a dolog elvétel nem megy végbe. Ez a nézet irányadó volt a 345. § első fordulata esetében is, míg a második fordulat esetén -amikor az erőszak vagy fenyegetés alkalmazására a lopott dolog megtartása végett kerül sor – azonban ezen módok elmaradása esetén, a megtörtént dologelvételekre figyelemmel befejezett lopás valósult meg.³⁷

³⁴ Löw i.m. 667.

³⁵ ANGYAL i.m. 44.

³⁶ Uo.

³⁷ ANGYAL i.m. 41-42.

Angyal Pál a részesség körében vizsgálta a rablást elkövető felbújtó, társtettes és bűnsegéd cselekményét. A rablás felbújtójaként követi el a cselekményt, aki erőszak, fenyegetés alkalmazására, illetve öntudatlan vagy védelemre tehetetlen állapotba helyezésre bír rá más azzal, hogy egyben idegen ingó dolgokat vegyen el a passzív alanytól. A rablás társtettese a Btk. 344. és 346. §§-ai eseteiben, aki csak a dologelvételben, valamint aki csak az erőszak vagy fenyegetés alkalmazásában, illetve az öntudatlan vagy védelemre tehetetlen állapot előidézésében vesz részt. Bűnsegédként vonható felelősségre, aki sem az eszközcselekmények esetén, sem pedig a dolog elvételben nem vett részt, de magatartása a tettes elkövetési szándékát erősítette.³⁸

III.3.5. Minősített esetek

III.3.5.1. A visszaesés

A kódex 349. §-a³⁹ tartalmazta az alapesteknél súlyosabb büntetéssel sújtandó minősített eseteket. Az első eset az elkövető személyére tekintettel minősült súlyosabban, a törvény szövege szerint ugyanis ezen törvényi fordulat szerint visszaesőnek tekintendő, aki rablás vagy zsarolás miatt volt büntetve és az emiatti utolsó büntetése kiállításától tíz év még nem telt el. A törvény szövegezése szerint a visszaesés megállapításához – a lopás 338. §-a szerinti szabályozásával szemben, melyre figyelemmel súlyosabban minősül a bűncselekmény, ha az elkövető két ízben volt vagyon elleni vagy vagyoni elleni erőszakos bűncselekménnyel büntetve – elegendő egyszer elítélés is. Azonban ezzel a szabályozással nem értett egyet többek között Fayer László, aki ezt a szabályozást kriminológiai szempontból logika nélkülinek gondolta. Álláspontja szerint a „homogén büntetési hajlamból” származó cselekményeket – például a lopást a rablástól - különíti el egymástól, ellenben a heterogen természetű rablást és zsarolást, mivel azok egy fejezetben kerültek elhelyezésre ily viszonyba hozta egymással, annak ellenére, hogy ismeretes, hogy más elkövetői kör által kerülnek elkövetésre, ugyanis „a zsaroló nem azon népesedési osztályból kerül ki, mint a rabló”.⁴⁰ Ezenkívül Fayer László azzal sem értett egyet, hogy a rablás második törvényes fogalmát – azaz az úgynevezett megtartásos

³⁸ ANGYAL i.m. 42-43.

³⁹ 349. § Tíz évtől tizenöt évig terjedhető fegyházzal büntetetik a rablás, ha:

1. a tettes, rablás vagy zsarolás miatt már meg volt büntetve, és e miatti utolsó büntetésének kiállása óta tíz év még el nem telt;
2. a rablással a szándékos emberölés kísérlete, vagy súlyos testi sértés is követtetett el.

⁴⁰ FAYER [1896] i.m. 396-397.

rablást – a visszaesés szempontjából rablásként értékeljék, mivel az nem lehetett a jogalkotó szándéka, hogy egy fictio útján rablásnak minősített lopást ilyen magas büntetési tétellel sújtsanak. Angyal Pál ettől eltérő nézőpontra helyezkedett, hiszen álláspontja szerint – bár a kódex 345. §-ában és 346. §-ában szabályozott esetek elnevezése homályos azonban – a Btk. 348. §-ának terminológiájából és mivel ezen cselekmények rablás fejezetében kerültek elhelyezésre, így egyértelmű, hogy a visszaesés szempontjából alappal szolgálnak.⁴¹

III.3.5.2. „Súlyos cselekménynek kapcsolódása címén”

Míg a másik minősített eseti körbe azok a cselekmények tartoznak, melyek esetén a törvényben meghatározott súlyos cselekménynek kapcsolódnak a rabláshoz, mellyel a jogalkotó úgynevezett összefoglalt bűncselekményt (delictum complexum) alkotott meg. Ilyen súlyos bűncselekmény a rablással megvalósuló súlyos testi sértés vagy szándékos emberölés kísérlete, illetve az az eset, amikor szándékos emberölés elkövetésére is sor került.

A súlyos testi sértés esete felölte a kódex 301. §-a⁴² szerinti súlyos testi sértés büntetett és vétségét egyaránt, továbbá annak a 303-309. §-ban szabályozott minősített eseteit. Angyal Pál kiemelte, hogy a súlyos testi sértés vétsége csak abban az esetben képezheti ezen összefoglalt bűncselekmény alapját, ha az elkövetésére szándékosan került sor, ugyanis a törvény az emberölés tekintetében is a szándékos emberölést határoz meg, így nem minősíthet a gondatlanságból történő elkövetés sem. A gondatlanságból elkövetett súlyos testi sértés vétsége ez alapján anyagi halmazatot képezhet a rablással.⁴³

A szándékos emberölés és annak kísérlete esetén minősíthette a rablási cselekményt a szándékos emberölés 279. §-ában meghatározott esete⁴⁴, valamint Angyal Pál álláspontja szerint az erős felindulásban elkövetett emberölés 281. § szerinti esete⁴⁵ is. Ami ezen

⁴¹ ANGYAL i.m.46.

⁴² 301. § A ki másnak testét szándékosan, de ölési szándék nélkül bántalmazza, vagy egészségét sérti, ha az ez által okozott sérülés, betegség vagy elmekegus husz napnál hosszabb ideig tartott: a súlyos testi sértés büntetett, – ha husz napot túl nem haladott, de nyolcz napnál tovább tartott: a súlyos testi sértés vétségét, – ha pedig nyolcz napnál tovább nem tartott, a könnyű testi sértés vétségét követi el.

⁴³ ANGYAL i.m.46-47.

⁴⁴ 279. § A ki embert szándékosan megöl, ha szándékát nem előre fontolta meg: a szándékos emberölés büntetett követi el, és tíz évtől tizenöt évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

⁴⁵ 281. § Ha a szándéka tettesnek erős felindulásában keletkezett és rögtön végre is hajtott: az emberölés tíz évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

minősített esetek vonatkozásában kérdésként merült fel az, hogy mely esetekben beszélhetünk az összefoglalt bűncselekményről és mely esetekben a rablás és az emberölés halmazatáról? Egységes vélemény fogalmazódott meg a jogtudományban és a bírói gyakorlatban is akörben, hogyha a rablás és a több személy sérelmére elkövetett emberölés vagy emberölés kísérlete található, akkor nem jön létre a kódex 349. §-a szerinti összetett bűncselekmény, mivel a törvény a rablást és emberölést, nem pedig több passzív alany sérelmére elkövetett emberölést határoz meg. Ugyanígy halmazat állt fent a rablás és a kódex 279. §-ában meghatározott gyilkosság, a kor kifejezésmódjában rablógyilkosság esetén.⁴⁶

Fontos kiemelni, hogy ezen esetekben – mind a súlyos testi sértés, mint az emberölés és annak kísérlete esetén is – akkor jön létre összetett bűncselekmény, ha azok olyan viszonyban álltak a dologelvétellel, ahogy az a rablásnál, mind eszközcselekményt, mind célcselekményt tekintve szükséges volt. Tehát abban az esetben, ha az elkövető például menekülés közben követte el ezen súlyos, személy elleni bűncselekmények valamelyikét, akkor nem volt helye az összetett bűncselekmény megállapításának, hanem halmazatként kellett vizsgálni a megvalósult deliktumokat.⁴⁷

III.4. A rablás tényállása az 1961. évi V. törvényben

III.4.1. A büntetőtörvény előkészítése

Az 1961. évi Btk. kodifikációja már 1953-ben elkezdődött, amikor a kormány kormánybizottságot hozott létre a büntető törvénykönyv megalkotására. A kormánybizottság a munkáját 1954. januárjában kezdte meg, melybe különböző állami szerveket és tudományos intézményeket is bevont, többek között a Legfelsőbb Bíróságot, a Legfőbb Ügyészséget, a Belügyminisztériumot, a Magyar Tudományos Akadémia Jogtudományi Intézetét, valamint a szegedi, pécsi és budapesti jogi kart is. A Büntető Törvénykönyv tervezete 1960. évben készült el, melyet követően az Igazságügy-minisztérium és a Magyar Jogász Szövetség által szervezett vitára bocsátották. Az 1961. évi V. törvény

⁴⁶ ANGYAL i.m.48-49.

⁴⁷ ANGYAL i.m. 49.

valamennyi büntető tényállást egy kódexbe foglalt, így megszüntette a „büntető melléktörvényeket”.⁴⁸

III.4.2. A rablás rendszertani elhelyezése és szabályozása

1962. július 01. napján lépett hatályba az 1961. évi V. törvény., melynek XVI. fejezete a társadalmi tulajdon elleni büntettek, a személyi javak elleni büntettek címet viselte. A fejezetről elmondható, hogy a 291-294. §-ban meghatározta a lopás, sikkasztás, csalás és hűtlen kezelés tényállását, a 296. §-ban a büntetési tételeit, valamint minősített eseteit, valamint a 295. §-ban meghatározta a társadalmat károsító lopás, sikkasztás, csalás és hűtlen kezelés büntetési tételeiket és minősített eseteit. Mindezeket követően, a fejezet 299. §-ában⁴⁹ kerültek elhelyezésre a rablás büntettének alapesetei, valamint minősített esetei. Az 1961. évi V. törvény szerinti szabályozás szakított a Csemegi-kódex szerinti rendszertani elhelyezéssel, nemcsak azért, mert a rablást a vagyon elleni bűncselekmények között helyezte el, hanem azért is, mert nem közvetlenül a lopás deliktuma után került elhelyezésre, hanem a hanyag kezelést követően.

Ezen rendszertani elhelyezésen kívül további különbség a korábbi szabályozáshoz képest, hogy már nem lehet olyan élesen, szemmel láthatóan elkülöníteni a rablás három törvényes fogalmát, azaz alapesetét. A 299. § (1) bekezdésében került elhelyezésre az erőszakkal vagy fenyegetéssel, illetve az öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezéssel megvalósuló rablás, míg a (2) bekezdés az úgynevezett megtartásos rablás esetét az alábbiak szerint szabályozta.

⁴⁸ GYÖRGYI Kálmán: *Az új Büntető Törvénykönyv kodifikációjának története* (<https://ujbtk.hu/dr-gyorgyi-kalman-az-uj-bunteto-torvenykonyv-kodifikaciojanak-tortenete/>) (Megtekintés ideje: 2024. május 12. napja)

⁴⁹ 299. § (1) Aki idegen dolgot jogtalan eltulajdonítás végett úgy vesz el másától, hogy evégből valaki ellen erőszakot, avagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaz, illetőleg valakit öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyez, két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. (2) Rablás az is, ha a tettenért tolvaj a dolog megtartása végett erőszakot, avagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaz.

III.4.2.1. Erőszak vagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés alkalmazásával elkövetett rablás

Az 1961. évi V. törvény Kommentárja szerint a rablás nem más, mint olyan vagyon elleni bűncselekmény, ami a lopás törvényi tényállásából, valamint személy elleni erőszakból tevődik össze. Ez a fogalom azonban csupán a rablás „klasszikus” ezen alfejezetben tárgyalt esetét fedte le. A törvény az elvétel módjának kiemelésével - „úgy vesz el mástól” – szakított a korábbi szabályozásban⁵⁰ foglaltakkal és a rablást összefoglalt bűncselekményként, úgynevezett delictum complexumként határozta meg. Így a rablás a 299. § (2) bekezdésében foglalt esetét kivéve a lopás minősített esetének tekintendő.⁵¹ Az 1961. évi V. törvény szakított a korábbi szabályzás szerinti „kettősbirtok” alkalmazásával és a „mástól” kifejezést használta a jogalkotó tényállási elemként, ezzel a passzív alany fogalmi körébe vonta a dolog birtokosa mellett a dolog bírlalóját is.⁵²

A rablási erőszak esetében a törvény kommentárja az alábbi megállapításokat teszi. A rablási erőszak – rablást a lopástól ezen a tényállási elem különbözteti meg - fogalmát az alábbiak szerint definiálja: „*valamely jelenlévőre közvetlenül ható olyan fizikai ráhatás, ami a sértett akaratát teljesen lenyűgözi, fizikai ellenállását megbénítja és így a sértettet arra kényszeríti, hogy tűrje a dolog elvételét vagy azt ő maga adja át*”, tehát a rablási erőszaknak vis absolutának kell lenni. Kitétel továbbá, hogy a rablási erőszaknak mindig személy ellen kell irányulnia, az azonban nem szükséges a korábbi szabályozáshoz hasonlóan, hogy az ellen irányuljon, akitől az elkövető a dolgot el akarja venni. Erre figyelemmel az „elszenvedő” alany bármely jelenlévő személy lehet, feltéve, hogy ezzel a kifejtett erőszak alkalmas a sértett akaratának megtörésére. A dolog elleni erőszakkal elkövetett dolog elvétel erre tekintettel nem minősülhet rablásnak.⁵³ Érdekes módon a Fővárosi Bíróság ítéletével rablás helyett lopást állapított meg, mikor a vádlott hirtelen leszakította a sértett karóját és elszaladt⁵⁴, ha belegondolunk ez a minősítés a hatályos szabályozás értelmében nem lenne helytálló.

⁵⁰ 1878. évi V. törvénycikk 344.§, BHÖ 433. pont

⁵¹ PATKÓS Lajos és ARÁNYI Miklós: *XVI. Fejezet, A társadalmi tulajdon elleni büntettek. A személyi javak elleni büntettek*. In: A büntető törvénykönyv kommentárja. Második kötet. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 1968, 1514.

⁵² MERÉNYI Kálmán: A rablás objektív tényállási elemeiről. In: Magyar jog, 1989. (36. évf.) 10. sz. 892-897.

⁵³ PATKÓS és ARÁNYI i.m. 1514.

⁵⁴ Fővárosi Bíróság Bf.XXIV.3638/1962. számú ítélete

Ezzel szemben a rablási fenyegetés tekintetében változás következett be a korábbi szabályozáshoz képest. A rablási fenyegetés szűkebb körű a törvény 115. §-ban⁵⁵ meghatározott fogalmánál. A törvény kommentárja szerint a rablási fenyegetés olyan súlyos joghátrány kilátásba helyezése, ami a sértett akaraterejét, ellenálló képességét éppúgy megtöri, mint az erőszak. Míg a rablási erőszak tényleges fizikai erő kifejtés, ami fizikai értelemben váltja ki a kívánt hatást, addig a rablási fenyegetés az erőszak kilátásba helyezésére irányul, ami pszichikailag hat. A rablási fenyegetés ismérvei hasonlóak a rablási erőszakhoz: bármely jelenlévő személy ellen irányulhat. Tartalmát tekintve elmondható, hogy rablás megállapításának csak akkor van helye, ha a fenyegetés élet- vagy testi épség ellen irányul, vagyis a legsúlyosabb hátrányt helyezi kilátásba, valamint közvetlen, vagyis a címzettje a helyszínen van és számolnia kell a kilátásba helyezett hátránnyal arra az esetre, ha nem teljesíti az elkövető által meghatározottakat. A korábbi szabályozással ellentétben a vagyoni hátrányt kilátásba helyező fenyegetés nem alkalmas a rablás megállapítására.⁵⁶

III.4.2.2. Öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezés

A törvény kommentárja szerint öntudatlan állapotban van az, aki pszichikai behatás folytán nincs abban a helyzetben, hogy a dolog elvételével szemben ellenállását fejezze ki, ilyen állapotban lehet, aki alszik, elkábult vagy teljesen részeg. Ezzel szemben védekezésre képtelen állapotban van, aki fizikai okokból nem tudja ellenállását kifejezteni, például azért, mert bezárták.⁵⁷

III.4.2.3. A megtartásos rablás

Az erőszakot vagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmazó tettenért tolvaj esetére vonatkozó 299. § (2) bekezdés szerinti rendelkezés a törvény kommentárja szerint összetett büntetési (delictum compositum) tényállást alkot, mivel ebben az esetben

⁵⁵ Fenyegetés: súlyos hátrány kilátásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen

⁵⁶ PATKÓS és ARÁNYI i.m. 1515.

⁵⁷ PATKÓS és ARÁNYI i.m. 1516.

a jogalkotó egy már befejezett lopást és annak utócsелеkményét - a lopás eredményének erőszakos biztosítását - vonja törvényi egységbe.⁵⁸

III.4.2.4. A három alapeset közös jellemzői

A rablásnak nincs szabálysértési alakzata, így a cselekmény megállapításának abban az esetben is helye van, ha az elkövetési érték a 200 pengőt nem haladja meg.

A rablás stádiumánál abból kell kiindulni, hogy a rablás tényállásában a dologelvétel, valamint az elvételt szolgáló eszközcsелеkmény – erőszak, fenyegetés, öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezés – egyesül. Tehát befejezett a rablás, ha az erőszak vagy fenyegetés alkalmazása megtörtént és a dolog elvétel is végbement. Ezzel szemben kísérlet megállapításának van helye, ha az eszközcsелеkmény alkalmazására sor került, azonban a dologelvétel nem következett be vagy megkezdődött, de nem fejeződött be. A kísérlet kizárt a 299. § (2) bekezdése szerinti fordulat esetén. A rablás során megszerzett dolog elhasználása, értékesítése büntetlen utócsелеkmény.

Tettesként követi el a bűncselekményt, aki a dolog elvételében vagy az eszközcsелеkmény megvalósításában részt vett, így tényállási elemet valósított meg. Aki a rablásnál előzetes megbeszélés alapján, a dologelvétel után a menekülés biztosítása érdekében fejt ki erőszakot nem tettesként, hanem bűnsegédként vonható felelősségre.

A bűncselekmény csak szándékosan követhető el: a szándéknak át kell fognia mind a dologelvételt, mind pedig az erőszak vagy fenyegetés alkalmazását. A szándéknak a dologelvétel előtt fenn kell állnia, kivéve a tettenért tolvaj esetét.

A rablással egyidejűleg megvalósított könnyű testi sértés a deliktummal bűnhalmazatot nem alkothat. Azonban a súlyos testi sértés vonatkozásában abban az esetben, ha a rablási erőszakhoz képest többletbűncselekmény valósul meg bűnhalmazat állapítható meg. Érdemes megjegyezni az utóbbi bűncselekmények találkozására tekintettel, hogy a BHÖ⁵⁹ összefoglalt büntettet állapított meg arra az esetre.⁶⁰

⁵⁸ PATKÓS és ARÁNYI i.m. 1516-1517.

⁵⁹ BHÖ 437. § (1) bekezdés b) pontja

⁶⁰ PATKÓS és ARÁNYI i.m. 1517-1518.

III.4.2.5. Minősített esetek

Súlyosabban minősül a bűncselekmény, ha visszaesőként, bűnszövetségben követik el, valamint a társadalmi tulajdonban jelentős kárt okozva.

Az 1961. évi V. törvény értelmező rendelkezései tartalmazzák a bűnszövetség és a visszaeső fogalmát.

Az 1961. évi Btk. 114. §-a alapján bűnszövetség akkor létesül, ha két vagy több személy bűncselekményeket szervezeten követ el vagy erre nézve megállapodik. Patkós Lajos és Arányi Miklós kifejtette, hogy a bűnszövetség létesítése nem más, mint a bűnözés megszervezése, melynek keretében az előzetes megállapodásnak legalább két vagy több büntett elkövetésére kell irányulnia. A minősített eset megállapításához azonban szükséges legalább az egyik bűncselekmény kísérleti szakba juttatása.⁶¹

Az 1961. évi V. törvény 115. §-a alapján visszaeső az, akit e Fejezetben meghatározott szándékos büntetért szabadságvesztésre ítélték és a büntetés kiállításától vagy végrehajthatósága megszűnésétől az újabb büntett elkövetéséig öt év még nem telt el.⁶²

Súlyosabban minősül a bűncselekmény, ha a rablás a társadalmi tulajdonban különösen nagy kárt okoz. Csálai András álláspontja szerint ezen minősített eseti kör szabályozása volt a legjelentősebb újítása az 1961. évi V. törvény kodifikációja során. Ezt az elkövetési formát elsőként a 2560/1949. számú Kormányrendelet vezette be a szövetkezeti tulajdon védelme tekintetében, majd a fogalmat az 1950. évi 24. számú törvényerejű rendelet terjesztette ki a társadalmi tulajdon teljes egészére.⁶³ A különösen nagy kár fogalmát a Legfelsőbb Bíróság XXIII. számú Büntető Elvi Döntése akként határozta meg, hogy a megállapításának abban az esetben van helye, ha a kár összege a 2.000 forintot meghaladja.⁶⁴ Azonban a kár összege nem minden esetben volt mérvadó, ugyanis a bíróságnak vizsgálnia kellett azt is, hogy az elkövető a károkozással mekkora haszonhoz jut. Tehát abban az esetben, ha megtörténik a károkozás, mely során a kár összege meghaladja a 2.000 forintot, azonban az elkövető „nem hajtott annyi hasznot” a

⁶¹ PATKÓS és ARÁNYI i.m. 1448.

⁶² A büntetőtörvénykönyv kommentárja, Második Kötet, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1968, 1514-1518.

⁶³ CSALAI András *A rablás kódex szintű szabályozásának fejlődése Magyarországon*. In: Magyar jog, 34. évfolyam 10. szám, 1987, 888.

⁶⁴ Legfelsőbb Bíróság XXIII. számú Büntető Elvi Döntése

bűncselekmény elkövetéséből, akkor fennáll a lehetősége annak, hogy a bíróság mellőzze ezen minősített eset megállapítását.⁶⁵

III.5. A rablás szabályozása az 1978. évi IV. törvényben

III.5.1. A büntetőtörvény előkészítése

Az 1970-es évek elején indult meg a büntető jogszabályok korszerűsítése, mely folyamat az 1961. évi V. törvény módosításával kezdődött, majd 1974. őszén elkezdődött az új Büntető Törvénykönyv előkészítése.⁶⁶

A törvény előkészítését végző Munkabizottság arról egységesen állást foglalt, hogy a rablás klasszikus tényállásai – az erőszakkal vagy kvalifikált fenyegetéssel megvalósuló fordulat – változatlan formában maradjon az új büntető törvényben. A tettenért tolvajra vonatkozó fordulattal kapcsolatban számos kérdés merült fel. A Munkabizottság elsőként akként foglalt állást, hogy fölösleges ezt a fordulatot megtartani, hiszen alapvetően problémás a tettenérés fogalmának meghatározása és a Ptk. 190. § (2) bekezdésére tekintettel – mely szerint a törvény a dolog birtokának elvesztése esetén engedi a jogos önhatalmat – olyan helyzetbe hozza a jogos önhatalommal szembe szegülő tolvajt, hogy az általa alkalmazott erőszak ereje és időpontja közömbös. Továbbá a kodifikáció során megfogalmazódott az igény arra, hogy a korábbi szabályozás szerinti öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezés fordulat az új büntető törvényben csak védekezésre képtelen állapotba helyezés fordulat maradjon, hiszen a két kifejezés között csupán stiláris különbség van, az első kifejezés a kevesebb, a második több, így a második kifejezést kell fenntartani. Végül a Kodifikációs Bizottság mindkét felvetést elvetette.⁶⁷

A Kodifikációs Bizottság az ítélkezési gyakorlat elemzésére tekintettel megállapította, hogy a kiszabott büntetések gyakran a büntetési tétel alsóhatára alatt – két évi szabadságvesztés – alatt maradnak. Ennek az indokát abban látták, hogy a konkrét esetekben enyhe erőszak alkalmazására vagy kis kárértékre történő elkövetés történik, így indokolatlan a „túl szigorú” büntetés kiszabása. Minderre figyelemmel javaslatként merült fel egy új tényállás, a kifosztás megalkotása, ami a rablás kisebb jelentőségű eseteit foglalta magába vagy a büntetési tételkeret leszállítása egy évtől öt évig terjedő

⁶⁵ PATKÓS és ARÁNYI i.m. 1489.

⁶⁶ Az 1978. évi IV. törvény (Btk.) előkészítése, Igazságügyi Minisztérium, 1991, 532-546.

⁶⁷ Uo.

szabadságvesztés kiszabására. Továbbá a minősített esetek vonatkozásában felmerült a veszélyes eszköz felhasználásával, a más személlyel együtt való elkövetésre, a súlyos erőszak alkalmazásával, valamint a gondatlan halálokozással történő elkövetés szabályozása, melyek vonatkozásában a büntetési tételt 2 évtől 8 évig terjedő szabadságvesztésben kívánták meghatározni.⁶⁸

A Kodifikációs Bizottság javaslatai tekintetében a Koordinációs Bizottság egyetértett a kifosztás büntetnének kriminalizálásával. E körben a kifosztás büntette magába foglalná azokat a „fordulatokat”, melyet a Kodifikációs Bizottság elhagyni javasolt, valamint azokat a magatartásokat, amik a BK 528. számú állásfoglalása alapján rablásnak tekintendők. Mindezekre figyelemmel az alábbi tényállás megalkotását javasolta: „aki idegen dolgot jogtalan eltulajdonítás végett úgy vesz el másától, hogy evégből szesz ital vagy kábítószerrel lerészegíti, illetőleg elkábítja tovább aki az idegen dolgot más bűncselekmény elkövetése során alkalmazott erőszak vagy fenyegetés hatása alatt álló személytől vesz el”. A rablás alapesetei vonatkozásában változatlanul javasolta a két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel való büntetést, míg a rablás minősített esetei vonatkozásában javasolta az öt évtől tíz évig terjedő büntetési tételkeret meghatározását a fegyveresen, jelentős értékre, bűnszövetségben történő elkövetés esetére.⁶⁹

A Munkabizottság az előterjesztésekre figyelemmel a rablás alapeseti tényállásait érintetlenül hagyta, a minősített esetek körét a Koordinációs Bizottság előterjesztésével egyezően állapította meg. A kifosztás vonatkozásában a büntetési tételkeret megegyezett a Koordinációs Bizottság által javasolttal, azonban a tényállás szövegezésében változásokat eszközölt.⁷⁰

⁶⁸ Az 1978. évi IV. törvény (Btk.) előkészítése, Igazságügyi Minisztérium, 1991, 537-538.

⁶⁹ Az 1978. évi IV. törvény (Btk.) előkészítése, Igazságügyi Minisztérium, 1991, 538.

⁷⁰ Az 1978. évi IV. törvény 322. §-a a kifosztás tényállását az alábbiak szerint határozta meg: 322. § (1)

Aki idegen dolgot jogtalan eltulajdonítás végett

a) úgy vesz el másától, hogy evégből lerészegíti,

b) az általa más bűncselekmény elkövetése során alkalmazott erőszak avagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés hatása alatt álló személytől vesz el, büntetett követ el és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a kifosztást

a) jelentős értékre,

b) bűnszövetségben vagy csoportosan követik el.

III.5.2. A rablás szabályozása és rendszertani elhelyezése

Az 1979. július 1. napján hatályba lépett 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: 1978. évi Btk.), melynek 321. §-a⁷¹ rendelkezik a rablás tényállásáról. A rablás jogi tárgya hasonlóan a korábbi szabályozáshoz kettős: egyrészt a tulajdon viszonyok védelmét szolgálja, másrészt pedig az emberi cselekvés szabadságát is védi. A rablás elkövetési tárgya idegen, ingó, értékkel bíró dolog lehet.

III.5.2.1. A rablás elkövetési magatartásai

A fenti kodifikációs folyamat eredményeként a rablás alaptényállása(i) változatlanok maradtak, – bár Viszokay László álláspontja szerint a kifosztás kriminalizálásával a rablás terjedelme lényegesen szűkült⁷², – így a tényállás továbbra is háromféle – eszközcselekményként szolgáló – elkövetési magatartással volt megvalósítható meg: erőszak avagy élet vagy test épség elleni közvetlen fenyegetéssel, öntudatlan vagy védekezés képtelen állapotba helyezéssel, valamint azzal az esettel, amikor a tetten ért tolvaj a lopott dolog megtartása végett erőszakot vagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés alkalmaz.

A fentebb részletezett eszközcselekmények a célcselekményt, az elvételt teszik lehetővé. Erre utalt a jogalkotó az „evégből” fordulat tényállásban való elhelyezésével.⁷³ Merényi Kálmán részletesen számba vette, hogy mit tekintett az elvétel fogalma során a

⁷¹ 321. § (1) Aki idegen dolgot jogtalan eltulajdonítás végett úgy vesz el másától, hogy evégből valaki ellen erőszakot avagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaz, illetőleg valakit öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyez, büntetést követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Rablás az is, ha a tetten ért tolvaj a dolog megtartása végett erőszakot avagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaz.

(3) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a rablást

a) fegyveresen,

b) jelentős értékre,

c) bünszövetségben vagy csoportosan követik el.

(4) A büntetés öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, ha a rablást

a) különösen nagy értékre,

b) jelentős értékre fegyveresen, bünszövetségben vagy csoportosan követik el.

⁷² VISZOKAY László: *A rablás, a kifosztás és a zsarolás szabályozása a Btk-ban*, Magyar jog, 1983. (30. évf.) 8. sz. 733.

⁷³ VISZOKAY i.m. 733.

jogtudomány, a praxis, valamint az egyetemi oktatás során mely fogalom oktatására került sor.⁷⁴

Ezen fogalmak tekintetében – az irányadó nézet szerint – rögzíthető, hogy az elvétel fogalma lényegét tekintve megegyezik a lopás esetén alkalmazott elvétel fogalmával, azonban annál tágabb kört ölel fel. Ugyanis míg lopás esetén a tényállás az elvétel véghezvitelével megvalósul, addig a rablásnál azonban az elvétel körébe tartozik a dolognak a sértett által az elkövető részére történő átadása is.⁷⁵

a) Erőszakkal vagy élet vagy test épség elleni közvetlen fenyegetéssel történő elkövetés

A korábbi szabályozáshoz képest nem változott az sem, hogy a rablási erőszaknak a sértett testére gyakorolt fizikai ráhatást tekintette, ami alkalmas arra, hogy az annak hatása alatt lévő személy ellenállását megtörje. A rablás esetében az erőszaknak lenyűgözőnek, akaratot megtörőnek kell lennie, amelynek hatása alatt a sértett nem képes a dolgának elvételét megakadályozni. Lassó Gábor e körben kiemelte, hogy a rablási erőszak vizsgálata során különös gonddal kell feltárni az elkövető és a sértett közötti erőkülönbséget, valamint a sértett fizikai és pszichikai állapotát. Ugyanis az egyes személyek fizikai ereje, egészségi állapota rendkívül különböző, ezért a vis absoluta erejű erőszaknak nem abszolút értelemben kell lenyűgözőnek lenni, hanem az adott sértett viszonylatában.⁷⁶

A fenyegetés általános fogalmát az 1978. évi IV. törvény 138. §-a⁷⁷ határozta meg. A rablás megvalósulásához azonban az általános fenyegetés fogalomhoz képest a törvény a fenyegetés súlyát illetően többlet elemet kíván meg, hiszen a rablás megvalósulásához úgynevezett kvalifikált fenyegetés szükséges, ennek keretében a fenyegetésnek az élet vagy testi épség ellen kell irányulnia. További követelmény, hogy a fenyegetésnek közvetlennek kell lennie, azaz az erőszak azonnali kilátásba helyezése szükséges. Fontos megjegyezni, hogy a fenyegetés csak a bűncselekmény helyszínén jelen lévő személy ellen irányulhat, míg a távol lévő személy bántalmazásának kilátásba helyezése egyéb

⁷⁴ MERÉNYI i.m. 893.

⁷⁵ A Büntető Törvénykönyv Magyarázata 2., Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2009., 1403-1404.

⁷⁶ A Büntető Törvénykönyv Magyarázata 2. i.m. 1401-1402.

⁷⁷ Fenyegetés: súlyos hátrány kilátásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen.

feltételek megléte esetén zsarolást valósíthat meg. A fenyegetésnek az erőszakhoz hasonlóan akaratbénítónak kellett lennie. Hasonlóan a rablási erőszak megvalósulásának vizsgálatához a kvalifikált fenyegetés esetében alapvető jelentősége van a sértett és az elkövető közötti személyes viszonynak, a sértett fizikai, pszichikai állapotának, valamint az elkövetés körülményeinek. Ugyanakkor a „személyes tulajdonságok” vizsgálatán kívül a cselekmény elkövetésének a körülményeit is górcső alá kell venni, ugyanis azok jelentős mértékben hatással lehetnek az alkalmazott fenyegetés erejére, hatására.⁷⁸

b) Öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezés

Öntudatlan állapotról beszélünk abban az esetben, amikor a passzív alany valamely pszichikai ok folytán nincs abban a helyzetben, hogy önálló akarata legyen, ebből következően nem képes ellenállás kifejtésére a támadással szemben. A jogirodalom öntudatlan, védekezésre képtelen állapotként tartja számon például az alvást és a kábultságot. Fontos megjegyezni, hogy az erőszak és a kvalifikált fenyegetés esetével ellentétben az öntudatlan és a védekezésre képtelen állapotba helyezés kizárólag a dolog birtokosával szemben alkalmazható. Ahogy arra Merényi Kálmán is utalt mind a jogtudomány, mind a judikatúra azon az állásponton volt, hogy a sértettel szemben kellett kifejtetni. Továbbá a rablás két alapeseti alakzata – az erőszak vagy kvalifikált fenyegetéssel történő elkövetés, valamint az öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezéssel történő elkövetés – között elhatárolási pontként szolgál az, hogy az elkövető az elkövetés módját miként választotta meg. Ez alapján az 1978. évi IV. törvény 321. § (1) bekezdés b) pontja megállapításának volt helye abban az esetben, ha a sértett öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotának „létrehozása” nem erőszak vagy fenyegetés alkalmazásával történt.⁷⁹ rablás megállapításának elengedhetetlen feltétele, hogy ezt az öntudatlan állapotot az elkövető idézze elő aktív magatartásával, ám abban az esetben, ha az elkövető az elvételt úgy hajtja végre, hogy kihasználja a passzív alany már fennálló öntudatlan állapotát, érdekes módon a judikatúra ez esetben a cselekményt az 1978. évi IV. törvény 316. § (2) bekezdés j) pontja szerinti lopásnak minősítette. A védekezésre képtelen állapotban személytől való elvétel megjelent továbbá az 1978. évi IV. törvényben kriminalizált kifosztás büntette esetében is, így a gyakorlatban sértett

⁷⁸ A Büntető Törvénykönyv Magyarázata 2. i.m. 1402-1403.

⁷⁹ MERÉNYI i.m. 894.

öntudatlanságig való lerészegítése a dolog elvétele céljából nem rablást, hanem kifosztást valósított meg.⁸⁰

c) A tettenért tolvaj által megvalósított rablási cselekmény

Az 1978. évi IV. törvény 321. § (2) bekezdése a rablás sajátos elkövetési alakzatát rögzíti, ennek értelmében rablás az is, ha a tetten ért tolvaj a dolog megtartása végett erőszakot vagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaz, így cselekménye rablásnak minősül. A rablás ezen változata lényegében összefoglalt bűncselekményt alkot.⁸¹

Ahogy a büntetőkódex kodifikációs a vizsgálat szempontjából releváns munkafolyamatának ismertetése során már utaltam rá, a rablás ezen esetének rendszertani elhelyezése a korábbi szabályozásokhoz hasonlóan vita tárgyát képezte. Azonban annál az indoknál fogva, hogy ezen cselekmény társadalomra veszélyessége nem különbözik a klasszikus rablási cselekmények társadalomra veszélyességétől, így a rablás tényállása korábban való elhelyezése változatlan maradt. Ezen fordulat megállapításának feltétele, hogy a lopás teljesen befejeződjön a fenyegetés, erőszak alkalmazása előtt, ugyanis abban az esetben, ha a lopás végrehajtása végett alkalmazza a kényszerítő cselekményét, akkor tevékenysége már az első fordulat szerinti rablásnak minősül.⁸² Továbbá mindenképpen utalnunk kell arra is, hogyha a tettenért tolvaj nem a dolog megtartása végett, hanem menekülés céljából alkalmaz erőszakot, úgy a kialakult bírói gyakorlat szerint nem rablás, hanem lopás és más bűncselekmény megállapításának volt helye.⁸³ Ezen utóbbi esetben, a „más bűncselekmény” kifejezés alkalmazásával Viszokay László vélhetően a kifejtett erőszak sértettre gyakorolt fizikai ráhatásra tekintettel könnyű testi sértés, súlyos testi sértés, életveszélyt vagy halált okozó testi sértés büntetetté utalt.

Figyelemmel arra, hogy a tettenérés fogalma a jogalkotó által nem került meghatározásra, így a jogalkalmazókra várt az a feladat, hogy ezen fogalmat kimunkálja. A bírói gyakorlat ezzel összefüggésben egységes álláspontot alakított ki: „az ítélkezési gyakorlat a „tettenérés” fogalmát a nyelvtani fogalomnál tágabban értelmezi, nem csupán az elkövetőnek a cselekmény véghezvitele közbeni leleplezését jelenti, hanem a tettenérés

⁸⁰ A Büntető Törvénykönyv Magyarázata 2. i.m. 1402-1403.

⁸¹ A Büntető Törvénykönyv Magyarázata 2. i.m. 1404-1405.

⁸² Uo.

⁸³ VISZOKAY i.m. 734.

megállapítható akkor is, ha a bűncselekmény felfedezése a lopás befejezését jelentő elvétel után, de még az elvittet megelőzően történik.⁸⁴

Tettenérésnek tekinti az ítélkezési gyakorlat „lakás betörés” tettesének lépcsőházban történt elfogását is, ugyancsak tettenérésről van szó, ha a helyszínről távozó tolvajt szemmel tartva nyomon követik és megszakítás nélkül üldözik.⁸⁵

Összefoglalva általánosságban megállapítható, hogy mindazon esetekben, amikor az elkövető erőszakkal vagy a minősített fenyegetéssel úgy menekül el a helyszínről, hogy az eltulajdonított dolgot is magával viszi, akkor a Btk. 321. § (2) bekezdés szerint minősülő a rablás, míg abban az esetben, ha a dolgot hátra hagyva távozik, lopás megállapításának van helye. Továbbá a tettenérés bizonyos helyi és időbeli összefüggést feltételez.⁸⁶

Figyelemmel arra, hogy a rablás törvényi tényállásának alanyi oldalában nem történt változás, valamint a gyakorlatban sem merült fel kérdés az egyes tényállási elemek vonatkozásában, így arra jelen fejezetben nem kívánok kitérni.

III.5.2.2. A rablás elhatárolás más bűncselekményektől

Ezzel szemben neuralgikus pontként merült fel a gyakorlatban a rablás más bűncselekményektől - különösen a lopástól, kifosztástól, valamint zsarolástól - való elhatárolása. A jogtudomány és a judikatúra is egyetértett abban, hogy az elhatárolási problémák alapja, hogy a fenti cselekmények tényállási elemei részbeni azonosak, illetve hasonlóak.

A lopás és a rablás tényállásának közös pontja az eltulajdonítás céljából alkalmazott dolog elvétel. Ezzel szemben a két deliktum közötti különbségnek tekintették, hogy a rablás esetében az elvételhez a személy elleni erőszak, illetve kvalifikált fenyegetés alkalmazása szükséges. Ebből következően, amennyiben az erőszak nem személy, hanem dolog ellen irányult, úgy nem rablás, hanem dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás bűncselekménye került megállapításra.

⁸⁴ A Büntető Törvénykönyv Magyarázata 2. i.m. 1404-1407.

⁸⁵ A Legfelsőbb Bíróság 1983. évi 227. számú Bírósági Határozata (a továbbiakban: BH1983. 227.)

⁸⁶ A Büntető Törvénykönyv Magyarázata 2. i.m. 1404-1407.

A rablás és a kifosztás 322. § (1) bekezdés b) pontja szerinti esetének - mely szerint az elkövető, az általa más bűncselekmény elkövetése során alkalmazott erőszak vagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés hatása alatt álló személytől vesz el - elhatárolásánál alapvető, hogy a kifosztás esetében az erőszak nem célzatos, így az eredetileg más bűncselekmény részét képezte és az elkövetőben később alakult ki az eltulajdonítási szándék.⁸⁷ Azonban amennyiben az elkövetőnek már eredetileg is a sértett valamely dolgának megszerzése a célja, és ez a szándék már a sértett bántalmazásakor is megvolt, akkor a rablás megállapításának van helye.⁸⁸

A rablás és a zsarolás elhatárolás szempontjából két szempont irányadó. Az egyik lényeges különbség a fenyegetés jellegében mutatkozik meg, hiszen addig amíg a rablás esetében a fenyegetésnek közvetlennek és élet vagy testi épség ellen irányulónak kell lennie, addig a törvény a zsarolás megállapításához nem követeli meg, hogy a fenyegetés közvetlen legyen, továbbá annak nem kell az élet vagy testi épség ellen irányulnia. A rablás megvalósulásához mind az erőszak, mind a fenyegetés tekintetében megkívánt akaratot megtörő mértékével ellentétben a zsaroláshoz elegendő azok akaratot hajlító alkalmazása.⁸⁹ Különbség továbbá, hogy zsarolási erőszak, illetve a fenyegetés célja, hogy a sértett valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, ezzel szemben a rablás esetén a célcselekmény a dolog elvételére irányul, ahogyan ezt több eseti döntés is kifejti.⁹⁰

III.5.2.3. Minősített esetek

Ahogy arra Gál István is rámutatott a Btk. tervezete kapcsán, a jogalkotó egyszerűsítette a rablás minősített eseteinek szabályozását.⁹¹ Erre figyelemmel a rablás minősített esetei négy nagy csoportra oszthatók. Az egyik csoportot az értékhártól függő minősítő körülmények alkotják, a második csoportot pedig azok a minősített esetek, amelyekben az elkövetés módja, illetve a társas elkövetés különböző fajtái indokolják a súlyosabb minősülést. Így a fegyveresen, bűnszövetségben vagy csoportosan történő elkövetés.

⁸⁷ A Büntető Törvénykönyv Magyarázata 2. i.m. 1405-1407.

⁸⁸ A Legfelsőbb Bíróság 1991. évi 270. számú Bírósági Határozata (a továbbiakban: BH1991. 270.)

⁸⁹ A Büntető Törvénykönyv Magyarázata 2. i.m. 1405-1407.

⁹⁰ A Legfelsőbb Bíróság 2002. évi 224. számú és 2006. évi 182. számú határozata (a továbbiakban: BH.2002.224., BH.2006.182.)

⁹¹ GÁL István László: *Új magyar Büntető Törvénykönyv és a gazdasági válság elleni küzdelem*. In: Büntetőjogi Szemle, 2012/1., 14-23.

a) Fegyveresen, felfegyverkezve történő elkövetés

A fegyveresen, valamint a felfegyverkezve elkövetett rablás esetét, mint minősítő esetet az 1978. évi IV. törvény szabályozta elsőként a magyar büntetőkódexek közül. Azonban fontos megjegyezni, hogy ezen elkövetési mód nem volt újkeletű, hiszen már a XIX. század végi judikatúrában is megjelent a fegyveresen elkövetett rablás esete, azonban azt az alkalmazott erőszak körében értékelték.

Bár a fegyveresen elkövetett rablás szabályozására az 1961. évi V. törvényben sem került sor, mégis a gyakorlatban – és leginkább a leginkább a nyomozási cselekmények vonatkozásában - került sor az ezzel kapcsolatos vizsgálatok elvégzésére. Ahogy Miskovics Mariann is megállapította ezen vizsgálatok során nehézséget jelentett a fegyver és a lőfegyver fogalmának elhatárolása, sok esetben ezek egymástól nem kerültek elkülönítésre és a fegyveresen történő elkövetést a büntetés kiszabása körében értékelte a bíróság.⁹²

Az 1978. évi IV. törvény hat deliktum tekintetében⁹³ bevezette a bűncselekmény minősítő körülményeként a fegyveresen történő elkövetést. Az 1978. évi IV. törvény a rablás minősített esetei vonatkozásában a fegyveresen történő elkövetést 321. § (3) bekezdése tartalmazta, valamint a (4) bekezdése rendelkezett a jelentős értékre fegyveresen történő elkövetés esetéről. A fegyveresen elkövetett rablás szabályozása három alkalommal módosult azon három és fél évtized alatt, amíg a büntetőkódex hatályban volt. Az első módosítás alkalmával a (4) bekezdés kiegészült a fegyveresen hivatalos személy ellen, hivatalos eljárása alatt vagy közfeladatot ellátó személy ellen, e feladata teljesítése során történő elkövetés esetével.⁹⁴ A második módosítás alkalmával a (4) bekezdés szerinti minősített esetek körét kiegészítette a fegyveresen hivatalos személy, külföldi hivatalos személy ellen hivatalos eljárása alatt vagy közfeladatot ellátó személy ellen e feladata teljesítése során történő elkövetés esetével.⁹⁵ A harmadik módosítás további esetet nem

⁹² MISKOVICS Mariann: *A fegyveres rablás bűncselekményének változásai a joggyakorlat és a kriminálstatistika tükrében*. In: JURA, 2015/1., 243-244.

⁹³ A Btk. 139. §-ába ütköző összeesküvés, 140. §-ába ütköző lázadás, 176. §-ába ütköző magánlaksértés, 217. §-ába ütköző külföldre utazás és a külföldön tartózkodás szabályainak kijátszása, valamint a 321. §-ába ütköző rablás büntetése vonatkozásában.

⁹⁴ 1998. évi LXXXVII. törvény a büntető jogszabályok módosításáról 77. § (1) bekezdés (2) bekezdés

⁹⁵ 2001. évi CXXI. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról 71. § (2) bekezdés

szabályozott, csupán a büntetési tétel felső határának emelésére vonatkozó rendelkezést tartalmazott.⁹⁶

A fegyveresen, illetve a felfegyverkezve történő elkövetés fogalmát a jogalkotó az 1978. évi IV. törvény értelmező rendelkezései között, a 137. § (1) bekezdés 3. pontja határozta meg. Ez alapján *fegyveresen követi el a bűncselekményt, aki lőfegyvert vagy robbanóanyagot tart magánál, felfegyverkezve pedig az, aki az ellenállás leküzdése vagy megakadályozása érdekében az élet kioltására alkalmas eszközt tart magánál.*

Az 1978. évi IV. törvény Indokolása szerint bizonyos tényállások tekintetében az elkövetési mód fokozottabb társadalomra veszélyességére tekintettel miatt minősítő körülményként határozza meg a fegyveres és a felfegyverkezve elkövetést. A fegyveres elkövetés fogalmát a jogalkotó a szó köznyelvi értelménél szűkebben határozta meg abban a körben, hogy a fegyveres elkövetésből megállapítása szempontjából kizárja a lőfegyveren kívüli eszközöket, például az ütő, vágó, szúró fegyvereket. Egyben tágabb ez a fogalom a köznyelvi értelemnél akként, hogy a robbanóanyagra is kiterjeszti a fegyveres elkövetés fogalmát, ennek az oka az Indokolás szerint a robbanóanyag pusztító hatásában keresendő, melyre tekintettel a szűkebb körben felmerülő fegyverek erejét felülmúlja. Tehát a fegyveres elkövetés megállapítása szempontjából közömbös az a tény, hogy az elkövető a lőfegyvert vagy a robbanóanyagot pontosan milyen célból is tartja magánál.

Ezzel szemben az Indokolás kifejti, hogy a felfegyverkezve történő elkövetés megállapításának tárgyi feltétele az, hogy az elkövető az élet kioltására alkalmas eszközt tartson magánál, míg alanyi feltételnek tekintendő, hogy ez az ellenállás leküzdése vagy megakadályozása érdekében történik. E körben utalt rá a jogalkotó, hogy az emberi élet kioltására alkalmas eszköz lehet bármiféle fegyver, robbanóanyag, illetve az egyéb célt szolgáló eszköz is, például a kalapács vagy a csákány.⁹⁷

A fentiek alapján megállapítható, hogy a fegyveresen történő elkövetés megállapításához elegendő volt az a tény, hogy a rablás elkövetése során az elkövető a lőfegyvert vagy robbanószeret magánál tartja. A lőfegyver és a robbanószer fogalmát a büntetőkódex értelmező rendelkezései nem tartalmazták, arra vonatkozóan az egyes igazgatási

⁹⁶ 2009. évi LXXX. törvény 51. § (1) bekezdés, (3) bekezdés

⁹⁷ 1978. évi IV. törvény Indokolása

jogszabályok⁹⁸ töltötték meg a fenti fogalmakat tartalommal. Azonban mégis számtalan kérdés merült fel a gyakorlatban a fogalom értelmezésével kapcsolatban. Ugyanis a fegyveresen elkövetett rablás esetében a lőfegyver és a fegyver fogalmának értelmezése kiemelt jelentőséggel bír, hiszen a jogalkalmazás mutatott rá a vizsgált fogalom azon hiányosságaira, melyek kapcsán egy széttartó joggyakorlat alakult ki a rablás minősítése kapcsán.

Az egységes joggyakorlat kialakítása érdekében több eseti döntés is napvilágot látott⁹⁹ és a jogalkalmazás során felmerült hiátusra figyelemmel 2002. április 01. napjától a fegyveresen történő elkövetés fogalma az alábbiak szerint egészült ki: *a fegyveres elkövetésre vonatkozó rendelkezéseket alkalmazni kell akkor is, ha a bűncselekményt lőfegyver vagy robbanóanyag utánzatával fenyegetve követik el.*¹⁰⁰ A törvény Indokolása szerint a fegyveresen történő elkövetésre vonatkozó szabályozás csak akkor abban az esetben volt alkalmazható, amennyiben az elkövető ténylegesen lőfegyvert vagy robbanóanyagot tartott magánál. Azonban a gyakorlatban többször is előfordult, hogy az elkövető a bűncselekményt lőfegyver vagy robbanóanyag utánzatával fenyegetve követte el. Ezen esetben pedig a fegyveres elkövetés megállapításának nem volt helye annak ellenére sem, hogy „*a sértettek az utánzatot valóságos lőfegyvernek vagy robbanóanyagnak vélték*”. A lőfegyver vagy robbanóanyag utánzatának a tartása kizárólag abban az esetben eredményezheti a fegyveres elkövetés megállapítását, ha az elkövető azt a fenyegetés alkalmazása során használja. Továbbá rögzítette az Indokolás, hogy a fegyveres elkövetés esetében a fenyegetés értelmező rendelkezések közötti fogalma az irányadó.¹⁰¹

A joggyakorlat számára az ezen minősített eset kapcsán felmerülő kérdések nemcsak az egyes fogalmak értelmezésével és az azokkal összefüggő minősítésbeli aggályokkal merültek ki, hiszen – ahogy arra Miskovics Mariann is utalt – a judikatúra több

⁹⁸ Ilyen igazgatási jogszabálynak tekintendő a lőfegyverekről, a lőszeréről és a lőterekről szóló 2/1975. (IV. 16.) BM rendelet, melynek 2. §-a alapján lőfegyver az, amelynek kalibere 4,5 mm vagy ennél nagyobb és egy mkp-nál nagyobb csőtorkolati energiájú lövedék befogadására és kilövésére alkalmas. Továbbá a kézilőfegyverekről és lőszeréről, a gáz- és riasztófegyverekről, valamint a légfegyverekről és a lőterekről szóló 115/1991. (IX. 10.) kormányrendelet 34. § (1) bekezdésének a) pontja szerint a lőfegyver olyan eszköz, amelynek csővéből gáz segítségével 7,5 joule-nál nagyobb csőtorkolati energiájú lövedék lőhető ki.

⁹⁹ Többek között a Legfelsőbb Bíróság 24/2007. és 26/2007 Bűntető Kollégiumi véleménye, melyek a

¹⁰⁰ A Bűntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2001. évi CXXI. törvény 19. § (3) bekezdése alapján.

¹⁰¹ 2001. évi CXXI. törvény indokolása - a Bűntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról

alkalommal is foglalkozott a fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett rablás rendbeliségének kérdésével. A Legfelsőbb Bíróság 43/2007. Büntető Kollégiumi véleménye elvi élel rögzítette, hogy a személyiségi és a vagyoni jogokat sértő bűncselekmények vonatkozásában kiemelkedő jelentősége van a sértettek számának, mivel az azonos vagy különböző sértettet érintő vagyoni jogokat sértő vagy veszélyeztető deliktumok esetében az elkövető tudatától független tárgyi tényezőknek van meghatározó jelentősége annak eldöntése szempontjából, hogy a folytatólágosság tárgyi feltétele megvalósult-e vagy pedig bűnhalmazat megállapításának van-e helye. Ahogy arra Deák Zoltán¹⁰² és Bujdos Iván Ákos¹⁰³ is utalt a Legfelsőbb Bíróság, majd 2012. január 01. napjától a Kúria gyakorlata azonban nagyon széttagolt volt, ami abból fakadt, hogy eltérő döntések születtek abban a körben, hogyha az eltulajdonított dolog tulajdonosa, birtokosa és az erőszakkal, illetve fenyegetéssel érintett személy különbözött. E körben volt olyan bírósági határozat, ami a rablás rendbeliségét az erőszakkal érintett passzív alanyok számához igazította¹⁰⁴, hanem figyelemmel volt a bűncselekmény elkövetési tárgya tekintetében fennálló tulajdonviszonyok rendjére, így a passzív alanyok közös tulajdonát képező ingóságainak elvétele esetén a bíróság egy rendbeli rablás büntetettét állapította meg annak ellenére, hogy az erőszak alkalmazása mindkettejükkel szemben realizálódott.¹⁰⁵

A fenti kérdést végül a Btk. hatálybalépése rendezte, melyre a releváns fejezetben ki fogok térni.

b) Bűnszövetségben történő elkövetés

A bűnszervezetről első alkalommal az 1997. évi LXXIII. törvény rendelkezett, majd a fogalmat az 1998. évi LXXXVII. törvény módosította. A harmadik – és immár utolsó módosítást – 2001. évi CXXI. törvény 19. § (4) bekezdése eszközölte.

A fenti módosítások közös vonása, hogy a bűnszervezet fogalmát a bűnszövetség fogalmára építette és ahhoz kapcsolt további ismérveket. A 2001. évben bekövetkezett

¹⁰² DEÁK i.m. 618-622.

¹⁰³ BUJDOS Iván Ákos: Fejtegetések a rablás bűncselekményének rendbeliségéről – rövid kitérővel a folytatólágos egység megállapításának bírói gyakorlatára. In: Büntetőjogi Szemle, 2014/3. szám 14-15.

¹⁰⁴ A Legfelsőbb Bíróság 1996. évi 352. számú Bírósági Határozata (a továbbiakban: BH.1996.352.)

¹⁰⁵ A Legfelsőbb Bíróság 2001. évi 458. számú Bírósági Határozata (a továbbiakban: BH.2001.458.)

módosítást a szervezett bűnözés elleni fellépés az Európai Unió Tanácsa és nemzetközi szervezetek által intézkedései indukálták.

A bűnszövetség fogalmát a 2001. évi módosítást követően az 1978. évi IV. törvény a Btk. 137. § 7. pontjában¹⁰⁶ határozta meg a jogalkotó.

A bűnszövetség megállapításával kapcsolatban a Legfelsőbb Bíróság IV. számú Büntető Elvi Döntése (a továbbiakban: IV. számú BED) ad iránymutatásokat a bűnszövetség egyes fogalmi elemeinek értelmezésén keresztül. Az elvi döntésben a megalkotásának oka és a bűnszövetség fogalmának helyes értelmezésének és alkalmazásának oka is megjelölésre került az alábbiak szerint: „*A bűnszövetség törvényi fogalmának nem megfelelő értelmezése tehát gátolja a törvényes minősítést és megghiúsítja az elbírált cselekmények társadalomra veszélyességének megfelelő értékelését, a büntetéskiszabás törvényi célkitűzéseinek, valamint az itt is irányadó jogpolitikai elveknek az érvényesülését. A szocialista törvényességből folyó követelmény ezért az a jogalkalmazói feladat, hogy a bíróságoknak a konkrét cselekmények elbírálása során a fent kifejtett elvekkel összhangban mélyreható elemzés alapján kell megállapítaniuk, hogy a több elkövető részéről megvalósított vagy megkísérelt cselekményeket mikor kell bűnszövetségben elkövetettként minősíteni. Ilyen minősítés esetén pedig a bűncselekményt amely a tervszerű, a szervezett együttműködés, illetve elkövetés folytán a társadalomra fokozottan veszélyes – a jogpolitikai követelményeknek is megfelelő súllyal, illetve szigorral kell értékelni.*”¹⁰⁷

Mindezek alapján a IV. számú BED iránymutatásai mind a judikatúra, mind a jogalkalmazás számára a bűnszövetség megállapítása során alappal szolgáltak.

c) Csoportosan történő elkövetés

A csoportos elkövetéssel kapcsolatosan utalni kívánok a 2/2000. Büntető jogegységi határozatra, melynek indokolása kifejti, hogy csoportos elkövetés annyiban eltér az egyszerű többes elkövetéstől, hogy legalább három személy közreműködését feltételezi.

¹⁰⁶ Mely szerint bűnszövetség akkor létesül, ha két vagy több személy bűncselekményeket szervezeten követ el, vagy ebben megállapodik, és legalább egy bűncselekmény elkövetését megkísérlik, de nem jön létre bűnszervezet.

¹⁰⁷ IV. BED

Ennél lényegesebb további különbség, hogy a csoport tagjai a bűncselekmény, pontosabban a tettesi (társtettesi) magatartás helyszínén vagy annak közelében, tehát azonos alkalommal, jól körülhatárolható térbeli és időbeli határok között együttműködve vesznek részt a cselekmény véghezvitelében. A csoport tagjainak együttes jelenléte és összehangolt tevékenysége egyfelől megkönnyíti a bűncselekmény elkövetését, másfelől megnehezíti az ellene való védekezést.

Ebben nyilvánul meg a csoportos elkövetés fokozott társadalomra veszélyessége az egyszerű többes elkövetéshez képest.

A bűncselekmény részesei csak akkor tekinthetők a csoport tagjainak, ha a tettes (társtettesek) mellett maguk is a bűncselekmény helyszínén működnek közre a bűncselekmény elkövetésében: a felbujtó a helyszínen bírja rá a tettest a bűncselekmény véghezvitelére, a bűnsegéd pedig a helyszínen nyújt ahhoz segítséget. A felbujtó természetesen akkor is a csoport tagjának tekintendő, ha a tettest ugyan nem a helyszínen bírja rá a cselekmény elkövetésére, de a helyszínen már - a felbujtásba beolvadó - bűnsegédi magatartást fejt ki.

A rablás és más erőszakos bűncselekmény esetében a tettesi magatartás mindig közvetlenül érinti a sértettet, de a sértettre hatással lehet a csoport más tagjainak magatartása is, a sértett a jelenlétüket és az elkövetésben való közreműködésüket legalábbis felismerheti. Ez azonban nem feltétele a csoportos elkövetés megállapításának, és így nincs jelentősége annak, hogy a sértett vagy a sértettek az elkövetők bármelyikének jelenlétét vagy a bűncselekmény elkövetésében való részvételét ténylegesen észlelik-e.¹⁰⁸

A minősített esetek harmadik csoportját pedig a speciális passzív alanyok - hivatalos személy, közfeladatot ellátó személy - köre jellemzi. A negyedik csoportot pedig az első három csoport kombinációi alkotják.¹⁰⁹

Az 1978. évi IV. törvény összesen harminckét esztendeig volt hatályban, mely idő alatt, több, mint száz esetben eszközöltek rajta módosítást,¹¹⁰ ami nyilván megbontotta a törvénykönyv koherenciáját, belső ellentmondásokat eredményezett, majd a jogbiztonság

¹⁰⁸ Büntető Törvénykönyv Magyarázata 2. i.m.

¹⁰⁹ Büntető Törvénykönyv Magyarázata 2. i.m.

¹¹⁰ Ahogy a fentiekben is kifejtésre került a rablás tényállása ezen időszak alatt három alkalommal is módosult.

fenyegető tényezőjévé vált.¹¹¹ Minderre figyelemmel a 2000-es évek elején elkezdődött egy roppant mód részletes elemző munka¹¹², melynek eredményeként 2013. július 01. napján hatályba lépett a negyedik magyar büntetőkódex. E körben utalnunk kell arra, hogy a 2010. évben új korszak kezdődött a magyar büntetőpolitikában, melynek keretében a korábbi elkövetőközpontú felfogással szemben a középpontba az áldozat került. Ezen életbe lépő büntetőpolitika célja a hatékony bűnüldözés mellett az igazságos, tetterányos büntetőjogot szolgáltatása lett, továbbá fontos eleme a vonatkozó európai uniós irányelvek, valamint nemzetközi szerződésből eredő elvárások folyamatos beépítése a magyar büntetőjogi szabályozásba.¹¹³

III.6. A rablás tényállásának elméleti és gyakorlati kérdései

III.6.1. A rablás tényállásának elhelyezése

A Btk. Különös Részeinek szerkezetére tekintettel megállapítható, hogy az azonos jogi tárgyakra figyelemmel kerültek az egyes bűncselekmények elhelyezésre, ezért is kerültek a rablás mellett a Btk. XXXV. fejezetében elhelyezésre a további vagyon elleni erőszakos bűncselekmények, azaz a kifosztás, a zsarolás és az önbíráskodás. Tehát a korábbi szabályozáshoz hasonlóan a vagyon elleni bűncselekményektől külön fejezetben került sor a rablás szabályozására, azonban a fejezetek sorrendjében némi újítást eszközölt a jogalkotó. Ahogy a törvény miniszteri indokolása is tartalmazza Különös Rész fejezeti felosztása *„az Alaptörvényt alapul véve a Btk.-nak is hangsúlyosabban kifejezésre kell juttatnia a kiemelt védett jogi tárgyak (emberi élet, szabadság stb.) jelentőségét”*¹¹⁴, így a vagyon elleni bűncselekményekről szóló fejezet a benne foglalt nagyobb tárgyi súllyal rendelkező deliktumokra tekintettel „megelőzte” a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények fejezetét.

Ez a megoldás egyrészt szokatlan volt a korábbi szabályozáshoz képest, aminek az alapja az volt, hogy a rablás megvalósulása esetén a lopás tényállási elemei megvalósultak és

¹¹¹ TÓTH Mihály: *Magyarország negyedik Büntetőtörvénykönyve*. In: Jogtudományi Közlöny, 2014. évfolyam10. szám 443.

¹¹² Melynek eredményeként 2001-2008. év között évente két alkalommal megjelenő, így összesen 21 számmal rendelkező Büntetőjogi Kodifikáció elnevezésű folyóirat jelent meg dr. Györgyi Kálmán szerkesztésében, így a kodifikációs munkálatokról a nyilvánosság tájékoztatására is sor került.

¹¹³ DOMOKOS Andrea: Egyes büntetőpolitikai kihívások Magyarországon. In: Tudomány és Praxis: Ünnepi tanulmányok a 70 éves Polt Péter tiszteletére. Szerkesztette: Barabás Tünde és Pallagi Anikó, Ludovika Egyetemi Könyvkiadó, Budapest, 2025, 173. o.

¹¹⁴ 2012. évi C. törvény indokolása - a Büntető Törvénykönyvről

további személy elleni erőszakos magatartással egészültek ki. Emellett Tóth Mihály azt is kifejtette, hogy ezen felosztás didaktikai szempontból sem volt túl szerencsés választás, mivel a lopás tényállási elemének ismeretében értelmezhető a rablás tényállása.¹¹⁵ Fontos továbbá kiemelni, hogy a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények fejezet élén a jogalkotó a fejezetbe tartozó bűncselekmények közül a legsúlyosabbat, a rablást helyezte el.¹¹⁶

III.6.2. A rablás tényállása és tényállási elemei

A rablás törvényi tényállását a Btk. 365. § (1) és (2) bekezdése az alábbiak szerint szabályozza:

„Aki idegen dolgot jogtalan eltulajdonítás végett úgy vesz el másától, hogy evégből valaki ellen erőszakot, illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaz, vagy öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezi, büntett miatt két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Rablás az is, ha a tetten ért tolvaj a dolog megtartása végett erőszakot, illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaz.”

III.6.2.1. A rablás jogi tárgya

A rablás elkövetője a dolog elvétele, valamint megtartása érdekében a passzív alany testi épsége elleni cselekményen kívül a döntési, cselekvési, valamint mozgási szabadságát korlátozó cselekményt alkalmaz.¹¹⁷ Erre figyelemmel a deliktum kettős jogi tárggyal bír: egyrészt a tulajdonviszonyok rendjét védi, másrészt a személy cselekvési szabadságát. De ezen kettős jogi tárgy mit is takar pontosan?

Először érdemes kitérni a tulajdonviszonyok rendjének meghatározására. A tulajdon fogalmát a polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 5:13. §-a határozza meg, mely szerint a tulajdonjog a tárgya feletti legteljesebb hatalmat jelenti. Ezen legteljesebb hatalom a jogszabály és mások jogainak korlátai között

¹¹⁵ TÓTH [2014] i.m. 448.o.

¹¹⁶ 2012. évi C. törvény indokolása - a Büntető Törvénykönyvről

¹¹⁷ GÖRGÉNYI Ilona- GULA József- HORVÁTH Tibor- JACSÓ Judit- LÉVAY Miklós- SÁNTHA Ferenc- CSEMÁNÉ VÁRADI Erika: Magyar büntetőjog- Különös rész, Wolters Kluwer, Budapest, 2020, 517.

gyakorolható. Ezen meghatározás azonban túlmutat a tulajdonjog definícióján és annak tartalmát is megjelöli.¹¹⁸ Tehát tulajdonjog egy abszolút szerkezetű jogviszonyt hoz létre, melynek keretén belül a jogosult számára a közvetett tárgya felett monopólium illeti meg, míg másokat elzár az ahhoz való hozzáféréstől és attól, hogy a jogosultat a tulajdonosi részjogosítványainak – birtoklás, használat, rendelkezés joga – gyakorlása esetén jogosulatlanul zavarják.

A személy cselekvési szabadságának meghatározásához ismét a polgári jog rendelkezéseit kell segítségül hívnunk. A Ptk. Második Könyv, Harmadik Része tartalmazza a Személyiségi jogokra vonatkozó rendelkezéseket, melynek XI. címe alatt, a 2:43. §-a alatt találjuk a nevesített személyiségi jogokat. A 2:43. §-a b) pontja¹¹⁹ nevesíti a személyes szabadság fogalmkörét, melynek fogalmi körébe vonható a tényleges megvalósulását manifesztáló valamennyi emberi cselekvés és tevékenység, melyek taxatív jellegű felsorolásába nem lenne érdemes belekezdenünk, hiszen a számuk végtelen. Faludi Gábor éppen ezért is csupán példálózó jelleggel említi meg tevékenységeket a tartózkodási hely és lakóhely szabad megválasztásától a gondolatközlésen át a szabad mozgás jogának gyakorlásáig.¹²⁰ Ez alapján a személy cselekvési szabadságának körébe tartozik azon jogosultság, hogy egy adott személy szabadon rendelkezhet a tulajdonát képező ingó és ingatlan dolgok, valamint az őt illető vagyoni jogok és kötelezettségek felett. A vagyon elleni és vagyon elleni erőszakos bűncselekmények pedig éppen ezen jogosultság gyakorlását sértik.

III.6.2.2. Elkövetési tárgy

A rablás elkövetési tárgya a korábbi szabályozásokkal egyezően értékkel bíró, idegen ingó dolog lehet.

A korábbi alfejezethez hasonlóan az új Ptk. hatálybalépésére figyelemmel érdemes megvizsgálni, hogy a dolog fogalmában változás következett-e be?

¹¹⁸ 2013. évi V. törvény indokolása

¹¹⁹ A Ptk. 2:43. § b) pontja kimondja, hogy a személyiségi jogok sérelmét jelenti különösen a személyes szabadság, a magánélet, a magánlakás megsértése.

¹²⁰ FALUDI Gábor: *Második Könyv, Harmadik Rész, Személyiségi jogok*. In: Nagykomentár a Polgári Törvénykönyvhöz 1. kötet, Szerkesztette: Vékás Lajos, Gárdos Péter, Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2020, 148-149.

A dolog fogalmát a Ptk. a Dologi jog címet viselő V. könyvben szabályozza. A Ptk. 5:14. § (1) bekezdése elvi éllel rögzíti, hogy a birtokba vehető testi tárgy tulajdonjog tárgya lehet, majd a (2) bekezdés kiterjeszti a dolog fogalmát a pénzre, az értékpapírokra és a dolog módjára hasznosítható természeti erőkre is. Míg a (3) bekezdés szerint a dologra vonatkozó szabályokat az állatokra a természetüknek megfelelő eltéréseket megállapító törvényi rendelkezések figyelembevételével kell alkalmazni.

A magyar magánjogi szabályozás egyértelmű abban a körben, hogy bár forgalomképes jogokon és követeléseken is fennállhatnak dologbeli jogok, de a tulajdonjogi hagyományoknak megfelelően a tulajdonjog tárgya hagyományosan csak is dolog lehet, amin a hatályos Ptk. szabályozása sem változtatott. Ez alapján tulajdonjog tárgya kifejezetten dolog lehet, így e körben nem kerülhet szóba sem jog, sem követelés vagy pedig szerződési pozíció.¹²¹

Bár a dolog fogalmát a Ptk. nem határozza meg, csupán azt a kitélt fogalmazza meg, hogy birtokba vehető testi tárgy tekintendő dolognak. A birtokba vehetőség, mint jogalkotó által meghatározott fizikai tulajdonság a „*térbeli körülhatároltságot, személyek részére való elérhetőséget és a birtokbavétel absztrakt lehetőségét*” foglalja magába.¹²² Mindezek alapján egyértelműen megállapítható, hogy a dolog lényeges fogalmi eleme és egyben megállapításának feltétele a birtokba vehetőség, ami egy fizikai korlátolt is jelent. Azonban a fogalomból következik az is, hogy a dolog nemcsak szilárd tárgy lehet, hanem lehet akár folyadék vagy légnemű anyag is abban az esetben, ha az körül határolható és ezáltal birtokba vehető.¹²³

A kiterjesztett dolog fogalomra tekintettel, így a pénz, az értékpapír, a dolog módjára hasznosítható természeti erők és az állatok vonatkozásában az alábbi megállapítások tehetők. Alapvetően ezen kiterjesztett dolog fogalom tárgyait a Ptk. nem tekinti dolognak, ezért is rendelkezett akként a jogalkotó, hogy mindezek vonatkozásában a dologra vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell. Megállapítható, hogy dologként a fizikai formában létező pénzt – úgymint a bankjegyet és az érmét - kezeli a szabályozás, ami törvényes fizetőeszközként szolgál, legyen szó egyébként bármilyen pénznemről. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy azon pénzekre, amelyek már

¹²¹ MENYHÁRD Attila: *Ötödik Könyv, Második Rész, IV. fejezet, A tulajdonjog tárgyai*, In: Nagykomentár a Polgári Törvénykönyvhöz 1. kötet, Szerkesztette: Vékás Lajos, Gárdos Péter, Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2020, 1012.

¹²² Uo.

¹²³ Uo.

nincsenek forgalomban ezen kiterjesztett dolog fogalom nem vonatkozik, azok a Ptk. 5:14. § (1) bekezdése szerinti birtokba vehető testi tárgyaknak tekintendők. Ezért is lényeges szempont a pénz dologként való meghatározása során az, hogy az adott pénznem, amiben az értéke realizálódik érvényes pénznemnek minősül. Erre figyelemmel a hatályos polgári jogi szabályozás tekintetében nem minősül pénznek a **bitcoin** azért, mert azt az államok nem ismerik el törvényes fizetőeszközként. Az érvényes pénznem kérdéskörén kívül szót kell ejtenünk a **bankszámlapénz** jogi helyzetéről. A bankszámlapénz nem tekintendő dolognak abból a megfontolásból, hogy a készpénz átruházásával azon a bank tulajdont és ez a tulajdonjog a pénzen fennmarad, ezáltal egy kötelmi jogviszony jön létre a bank és a készpénzt átruházó személy között. Figyelemmel arra, hogy egy jogviszony nem lehet a dolog tárgya, így a bankszámlapénz sem tekintendő dolognak.¹²⁴

Az értékpapír vonatkozásában szintén felmerülhet a kérdés, hogy fizikai valójából adódóan – ugyanis okirati formában jelenik meg - a pénzhez hasonlóan miért nem lehet birtokba vehető testi tárgyként lehet-e értékelni? Az a válasz adható, hogy bár az értékpapír a benne foglalt jogot testesíti meg akként, hogy a jogosultja a benne foglalt jog gyakorlását vagy követelést érvényesítése, azonban mindennek a bizonyítása, valamint átruházása az értékpapír által lehetséges. Ezáltal az értékpapírra a dologra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, így az tulajdonjog tárgyát képezi.¹²⁵

Amennyiben végig gondoljuk a fenti fogalmakat a rablás megvalósulása szempontjából megállapíthatjuk, hogy a Ptk. 5:14. § (1) bekezdés szerinti dolog fogalom alá eső ingó tárgyak a rablás büntetnének elkövetési tárgyaivá válhatnak. Ugyanis azok fizikai valójuknál fogva a rablás célcselekményének – elvétel – tárgyaivá válhatnak oly módon, hogy a passzív alany birtokából kikerülve a az elkövető birtokába kerülnek. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a birtokállapot változására tekintettel kifejezetten olyan ingó tárgyakról lehet szó, amelyen az elkövetőnek semmilyen tulajdonosi jogosultsága nincs és értékkel bír.

A kiterjesztett dologfogalom tárgyát képező esetekben azonban álláspontom szerint kicsit árnyaltabb a helyzet. A pénz tekintetében nem lehet kérdés, hogy a rablás elkövetési tárgyaként funkcionálhat-e, hiszen a megvalósuló rablások túlnyomó részében készpénz

¹²⁴ MENYHÁRD i.m. 1011-1012. o.

¹²⁵ UO.

megszerzése érdekében – gondoljunk csak bele például a pénzintézetekben megvalósuló rablási cselekmények elkövetésére – történik a bűncselekmény elkövetése.

Ezzel szemben az értékpapír rablás elkövetési tárgyaként való értékelése az értékpapír típusától és azon belül is leginkább attól függ, hogy az okirati formában kiállított értékpapír tartalmazza-e a jogosult megnevezését. Amennyiben igen, úgy az elkövető és a passzív alany között nemcsak az értékpapír fizikai értelemben történő átadásnak kell megtörténnie ahhoz, hogy az értékpapírban foglalt jog jogosultja legyen, hanem az elkövetőt, mint jogosultat kellene megjelölnie a passzív alanynak. Ez pedig egy vagyoni joghatású cselekményre való kényszerítésnek tekintendő, ami nem a rablás, hanem a zsarolás tényállásának megállapítására alkalmas. Ugyanakkor azon okirati formában kiállított értékpapírok esetében, melyek a jogosult nevét nem tüntetik fel, hiszen önmagában az értékpapír jogosult általi felmutatása jogok gyakorlását eredményezi, a rablás elkövetési tárgyaként szolgálhat.

III.6.2.3. Elkövetési magatartás

A rablás elkövetési magatartásai már a Csemegi-kódexben kikristályosodtak, azokban gyökeres változás az évtizedek alatt nem következett be, azonban a dolgozat nem nélkülözheti az áttekintésüket, elemzésüket a XXI. század köntösében sem.

A rablás egy úgynevezett *delictum compositum*, azaz összetett bűncselekmény. Az összetett bűncselekmények olyan magatartástípus, amelyeket a jogalkotó a Btk. Különös Részében meghatározott tényállásokból, a közöttük fennálló cél-eszköz viszonyra tekintettel alkotta meg.¹²⁶ Azonban fontos megjegyezni, hogy ez az állítás nem érvényesül a rablás valamennyi elkövetési magatartása esetén, ugyanis az úgynevezett megtartásos rablás esetében, amikor a tettenért tolvaj a lopott dolog megtartása érdekében alkalmaz erőszakot vagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést összefoglalt bűncselekményt képez.

Mindezekre figyelemmel megállapítható, hogy a rablás egy kétmozzanatú bűncselekmény, melyre figyelemmel megkülönböztetünk egy célcselekményt és egy

¹²⁶ BLASKÓ Béla: *Magyar Büntetőjog Általános Rész Tankönyv*, Tizedik, átdolgozott és bővített kiadás, Rejtjel Kiadó, Budapest-Debrecen, 2025, 400.

eszközselekményt. Az eszközselekmény a rablás tényállásának megvalósulása szempontjából a **kényszerítés**.

A Btk. 'Az emberi szabadság elleni bűncselekmények' címet viselő XVIII. fejezete tartalmazza a kényszerítés szubszidiárius tényállását,¹²⁷ mely deliktum jogi tárgyát tekintve az emberi cselekvési szabadságot, mint társadalmilag védendő érdeket hivatott képviselni. A cselekvési szabadság alapvetően két alkotóelemből épül fel: az akaratelhatározásból és az akaratmegvalósítás szabadságából. A kényszerítés elkövetési magatartása a tevésre, nem tevésre és tűrésre való kötelezés, melynek hatása alatt a passzív alany nem az akaratának megfelelő magatartás kifejtésére köteles. Továbbá a kényszerítés törvényi tényállása tartalmazza az elkövetés módjára vonatkozó tényállási elemet is, mely szerint a kényszerítés erőszak vagy fenyegetés alkalmazásával valósulhat meg.¹²⁸

A rablás eszközselekménye a lopás tényállásához kapcsolódó jogtalan eltulajdonítási szándékból történő elvétel. Az elvétel fogalmára tekintettel a jogirodalom minden esetben visszautal a lopás tényállásához, hiszen az ott meghatározott fogalom a vizsgált deliktum esetén is irányadó.¹²⁹

Az elvétel fogalmával kapcsolatban három elméletet különböztetünk meg. Az egyik a *contrectatio elmélete*, ami alapján elvételen a dolog elmozdítását, azaz egyik helyről a másik helyre történő *áthelyezését* kell érteni. Az *ablatio elve* szerint a dolognak az elkövetés helyéről történő *elvitelét* kell érteni, míg az *apprehensio elmélet* szerint az elvétel lényege a *birtokbavétel*, ami a birtokállapot megváltozására helyezi a hangsúlyt. A Btk. szabályozása az utóbbi, *apprehensio* elméletet követi, mely alapján az elkövető a passzív alany fennálló birtokállapotát szünteti meg. Erre figyelemmel az elvétel is kétmozzanatból tevődik össze: az elsőben a dolog kikerül a birtokos tényleges

¹²⁷ A Btk. 195. §-a szerint, aki más erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, és ezzel jelentős érdeksérelemet okoz, ha más bűncselekmény nem valósul meg, büntetett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

¹²⁸ BELOVICS Ervin: *Az emberi szabadság elleni bűncselekmények Btk. XVIII. Fejezet*. In: Büntetőjog II. Különös Rész. Kilencedik, hatályosított kiadás. Szerkesztette: Belovics Ervin. HVG Orac Kiadó, Budapest, 2023, 205.

¹²⁹ Ahogy arra már a rablás jogtörténeti fejlődéséről szóló fejezetben is utaltam nem hiába tartották hosszú évtizedeken keresztül a rablást a lopás minősített eseteként.

hatalmából, míg a másodikban az elkövető tényleges birtokába kerül, akként, hogy a korábbi birtokállapot helyreállításának a reális lehetősége nem áll fent.¹³⁰

A Kúria Bfv.II.1.456/2022/15. számú határozatában kimondja, hogy „*az elvétel általában megfelel a lopás elkövetési magatartásának azzal, hogy az elvétel körébe tartozik az is, ha az erőszak, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetés hatására a passzív alany a dolgot maga adja át – a rablás elkövetőjének akaratából – az elkövetőnek.*” Álláspontom szerint az elvétel fogalmának „kibővítése” szükségtelen, hiszen a Btk. által alkalmazott apprahensio elmélet szerint az elkövetési tárgy birtokállapotának változása történik meg, ami magába foglal minden olyan – az elvétel fogalmi köréhez tartozó – magatartást, ami azt megalapozhatja. A rablás elkövetési magatartásának eszközselekményeire figyelemmel egyértelmű, hogy átadással is megvalósulhat.

A következő alfejezetekben bővebben kifejtésre kerülnek a rablás egyes alapeseteihez tartozó eszközselekmények, amik a bírói gyakorlatban és a hétköznapi nyelvben is az egyes alapesetek megnevezését adják.

III.6.2.3.1. Erőszak vagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés alkalmazása

a) A rablási erőszak fogalma

A Btk. 365. § (1) bekezdés a) pontjának I. fordulata szerint rablást követ el, *aki idegen dolgot jogtalan eltulajdonítás végett úgy vesz el másától, hogy evégből valaki ellen erőszakot alkalmaz.*

Az erőszak fogalmát az egyik hatályban volt büntetőtörvény sem tartalmazta, így a jogalkalmazásra hárult ezen hiátus kitöltésének a feladata. Az pedig viszonylag korán kiderült, hogy nem lehet meghatározni az erőszaknak egy olyan absztrakt fogalmát, ami az egyes törvényi tényállásoknál általánosan alkalmazható lenne, ugyanis az erőszak fogalmát eltérően kell értelmezni az egyes deliktumok esetén az erőszak erőssége, kifejtésének módja és határfoka szerint. Tehát a jogalkalmazás nem alakított ki egy általános erőszak fogalmat, hanem az erőszak fogalmát lényegében az egyes bűncselekmények jellegéhez, típusához igazodóan töltötte meg tartalommal.¹³¹ Azonban

¹³⁰ SINKU Pál: *A vagyoni elleni erőszakos bűncselekmények Btk. XXXV. Fejezet.* In: Büntetőjog II. Különös Rész. Ötödik, hatályosított kiadás. Szerkesztette: Belovics Ervin. HVG Orac Kiadó, Budapest, 2016, 663.

¹³¹ DEÁK i.m. 177-178.

a szakirodalom mégis megalkotott egy általános fogalmat az erőszak definiálására, amit a fentiek alapján az egyes különös részi tényállások „sajátosságaira” tekintettel kell értelmezni. Ezen általános fogalom szerint „*az erőszak nem más, mint olyan fizikai erőbehatás, ami passzív alany akaratának megtörését vagy hajlítását célozza, ezen belül pedig megkülönböztethetünk személy és dolog ellen irányuló erőszakot.*”¹³²

Ahogy a fentiekben már utaltam rá a rablás Csemegi-kódexben történő szabályozásától kezdődően a jogelmélet és a judikatúra egyetért abban, hogy a rablási erőszak megvalósulásához *vis absoluta*, azaz lenyűgöző erejű erőszak kívántatik meg. Tehát a rablási erőszaknak lenyűgöző erejűnek és akaratot bénítónak kell lennie, oly módon, hogy az alkalmas legyen a sértett akaratának megtörésére. Ahogy arra Balogh Ágnes is hivatkozott nem annak a ténynek van jelentősége, hogy az erőszak a sértett akaratát hajlító vagy megtörő erővel érvényesült, hanem annak, hogy a célselekményre tekintettel az elkövető által kifejtett támadás alkalmas volt-e a passzív alany fizikai és pszichikai ellenállásának a leküzdésére.¹³³ Ugyanis fontos megjegyezni, hogy a rablási erőszak lenyűgöző, akaratot megtörő jellege nem jelenti a passzív alany védekezésének kizártságát, illetve elháríthatatlanságát, hiszen a megtámadott személynek elvitathatatlan joga a védekezés. A passzív alannal szemben alkalmazott erőszak lenyűgöző, akaratot megtörő jellege nem annak a függvénye, hogy a passzív alany által kifejtett védekezés eredményes volt-e, hanem annak, hogy milyen hatást gyakorolhat a megtámadott személyre.¹³⁴ A rablás megvalósulásához megkívánt erőszak nem teszi lehetővé azt, hogy a passzív alany válasszon aközött, hogy ellenálljon az elkövetőnek vagy pedig engedelmeskedjen neki és arra kényszerül, hogy tűrje a dologelvételt, valamint a dolgot azonnal átadja.¹³⁵

Mindez alátámasztja annak a töretlen bírói gyakorlatnak a létjogosultságát, hogy esetről esetre kell vizsgálni az elkövetés körülményeit, különösen az elkövető és a sértett (fizikai) állapotát, az elkövető esetleges erőfölényét, valamint az elkövető által használt eszközt.¹³⁶

¹³² VASKUTI András: *A vagyoni elleni erőszakos bűncselekmények*. In: Új Btk. Kommentár 7. kötet, Különös rész. Főszerkesztő: Polt Péter., Nemzeti Közszerkesztő és Tankönyvkiadó Budapest, 2013, 14.

¹³³ BALOGH Ágnes: XXXV. fejezet *A vagyoni elleni erőszakos bűncselekmények* In: Magyar büntetőjog: Különös Rész. 3. átdolgozott, bővített kiadás. Szerkesztette: Gál István. Osiris Kiadó, Budapest, 2023., 396.

¹³⁴ BH.2019.292.

¹³⁵ SINKU Pál: *A vagyoni elleni erőszakos bűncselekmények Btk. XXXV. Fejezet*. In: Büntetőjog II. Különös Rész. Kilencedik, hatályosított kiadás. Szerkesztette: Belovics Ervin. HVG Orac Kiadó, Budapest, 2023, 696.

¹³⁶ BH1985.303., BH1983.480., BH 2016.57.

b) A rablási erőszak iránya

Továbbá álláspontom szerint a cselekmény elkövetésének körülményei vonatkozásában kell vizsgálni a kifejtett erőszak irányát: tehát azt a körülményt, hogy személy vagy dolog ellen irányult-e? A dolog elleni erőszak egy különös részi tényállás tekintetében jelenik meg: a lopás Btk. 370. § (2) bekezdés b) pont bc) alpontja szerinti minősített eset tekintetében. Szomora Zsolt a dolog elleni erőszak fogalmaként az alábbi meghatározást adta: „*az elvétel fizikai akadályának leküzdését szolgáló, dologra irányuló rendeltetésellenes ráhatás, amelynek azonban nem kell feltétlenül állagséreelmet okoznia. A tettes a fizikai ráhatást elsődlegesen a dologra nézve fejt ki, s ez adott esetben állagkárosítással is járhat, anélkül, hogy ez személy elleni támadást is jelentene.*”¹³⁷ Dolog elleni erőszakkal elkövetett lopásnak tekintendő különösen a betöréses lopás, a zártöréses lopás, illetve a kialakult és következetes bírói gyakorlat alapján dolog elleni erőszaknak minősül az is, ha a rendeltetésellenes ráhatás magára az elvenni kívánt dologra irányul. Dolog elleni erőszaknak minősül továbbá az is, ha a dolog eltulajdonításának megakadályozására szolgáló eszközt állagsérelem okozása nélkül eltávolítják, vagy a dolog eltulajdonításának megakadályozására alkalmatlanná teszik¹³⁸

A dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás és a rablás elhatárolása már hosszú ideje neuralgikus pontja a bírói gyakorlatnak, különösen azért, mert a védői oldal előszeretettel hivatkozik a rablás büntetével vádolt védenca vonatkozásában a kisebb büntetési tétellel fenyegetett lopás büntetvének megvalósulására. Nem volt ez másként a BH.1992.228. számú eseti döntés alapjául szolgáló ügyben sem, melyben a Legfelsőbb Bíróság rögzítette, hogy a rablás és a dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás elhatárolása során annak van jelentősége, hogy a fizikai erőszak személy vagy dolog ellen irányult-e. Továbbá rögzítette a rablási erőszak fentebb ismertetett sajátosságait, különösen azt, hogy a rablásnak személy ellen kell irányulnia.¹³⁹ Ezek alapján egyértelműnek tűnhet az elhatárolás: amennyiben az elvételi szándékkal kifejtett erőszak a dolog ellen irányul, úgy a lopás minősített esete megállapításának van helye, mivel a rablási erőszaknak kifejezetten személy ellen kell irányulnia.

¹³⁷ SZOMORA Zsolt: XXXV. fejezet, *A vagyon elleni erőszakos bűncselekmények*. In: Nagykomentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez. Szerkesztette: Karsai Krisztina, Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2022., 880-881.

¹³⁸ Uo.

¹³⁹ BH.1992.228.

Azonban szintén a gyakorlat hívta életre azt a kérdéskört, amikor a dolog ellen kifejtett erőszak személyre tevődik át. Ez kétféleképpen történhet: az egyik esetben „csupán” annyi valósul meg, hogy a megtámadott személyt dolgon keresztül *érinti* az erőszak, míg a másik esetben a dologra kifejtett erőszakos magatartás nemcsak érinti, hanem kifejezetten *hatást fejt ki* a megtámadott személyre, vagyis a dologra kifejtett erőszak áttevődik a megtámadott személyre. A második esetkörben rablás valósul meg abban az esetben, ha az elkövető a sértett értékének megszerzése érdekében közvetlenül magára az elvenni kívánt dologra úgy fejt ki erőszakot, hogy a támadó magatartás – különösen az ellökés, rángatás, földre esett sértett vonszolása - következtében az erőszak a dologról áttevődik a sértett személyre és ezáltal a dolog elvételét megakadályozni akaró sértett ellenállását megtöri.¹⁴⁰

Továbbá e körben szót kell ejtenünk a dolog elvételére irányuló meglepetésszerű támadás¹⁴¹ esetéről, ami álláspontom szerint megegyezik az első esetkörrel. Ebben az esetben a kifejtett erőszak nem lehet akaratot megtöri és nem lehet személy elleni támadás, mivel a támadás „meglepetésszerű” volta miatt nem jutunk el a sértetti akar válaszútjához¹⁴², hiszen a sértetti akarát ki sem tud alakulni ilyenkor, nemhogy annak megtörésére kerülne sor. A Váci Városi Bíróság B.432/2011/36. számú ítéletével egy sorozat-bűncselekmény elkövetőjének bűnösségét állapította meg több rendbeli dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás és rablás büntetében. Az elsőfokú bíróság ítéleti tényállása szerint a terhelt odalépett az időskorú sértettekhez és egy rántással kitépte a nyakláncát vagy a fülbevalóit. Némely sértett esetében azonban személy elleni erőszakot is kifejtett: nevezetesen volt, akit meglökött, de olyan is megtörtént, hogy az idős sértett nyakát hátulról elkapta, majd átkarolva-leszorítva a sértettet a földre rántotta. Az elsőfokú bíróság azon cselekmények esetén, ahol személy elleni erőszak alkalmazására nem került sor dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás büntetést állapította meg, hiszen ezen cselekmények 1-2 másodpercig tartottak, a sértetteknek pedig az idő rövidségére tekintettel nem volt lehetőségük védekező magatartás kifejtésére. Ezen cselekmények kapcsán pedig az erőszak dolog elleni erőszaknak minősül, mivel a sértettek fülbevalóit, nem rendeltetésszerűen vette ki a fülükből, hanem kitépte azokat, amivel bizonyos esetben sérülést is okozott a sértetteknek. Megállapította továbbá, hogy önmagában az a

¹⁴⁰ BH.2010.143.

¹⁴¹ SZOMORA i.m. 880-881.

¹⁴² Hogy engedjen a támadó követelésének vagy pedig ellenálljon.

magatartás, hogy egy hirtelen mozdulattal az elkövető egy pillanat alatt hátulról kitépi valakinek a füléből a fülbevalóját, nem minősülhet olyan erőszaknak, melynek a célja az, hogy a dolgot el tudja venni, hanem kizárólag annak a módja, ahogyan megszerzi a fülbevalókat.¹⁴³ Az elsőfokú bíróság ítélete ellen az ügyészség jelentett be fellebbezést a dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás büntettének rablás büntettévé való minősítése iránt. A Budapest Környéki Törvényszék Bf.381/2012/7. számú határozatával az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta és a vádlott fentiekben részletezett cselekményét rablás büntettének minősítette. A megváltoztatást azzal indokolta, hogy a vádlott részéről a dolog elvétele végett alkalmazott erőszak nem csak a fülbevaló, mint dolog ellen irányult és nem merült ki önmagában a fülbevalók megragadásában, majd a sértettek füléből való kitépésében. A sértettek pedig 8 napon belül gyógyuló sérülést szereztek. *„Mindezzel az elvétel során a dologra irányuló erőszak egyidejűleg áttevődött a sértettek személyére is, mely az elkövetés jellege folytán egyúttal akaratot lenyűgöző volt.”*¹⁴⁴ Az ügyben felülvizsgálati eljárás megindítására is sor került, mely során a Kúria megállapította, hogy a jelen ügyben az elkövető az elkövetési tárgyat nem a dologra és/vagy a dolog rögzítő szerkezetére gyakorolt erőszak alkalmazásával kívánta eltulajdonítani. Az emberi testhez erre rendelt szerkezettel rögzített fülbevalókat megragadta és kitépte a rögzítési pontjukból, ezen rögzítési pont pedig az élő természetes személyek teste volt. A Kúria mindebből azt a következtetést vonta le, hogy a terhelt erőszakos cselekménye nem dolog ellen, hanem kifejezetten a sértett személyek teste ellen irányult és ténylegesen közvetlenül arra fejtette ki a hatását.¹⁴⁵ Ezen kérdés kapcsán a fenti megállapítások mentén egyetértek Szomora Zsolt véleményével a körben, hogy az eseti döntésben foglaltakkal szemben nem kerülhet sor rablás megállapítására abban az esetben, ha az elkövető a passzív alany füléből kitépi a fülbevalót vagy kitépi a kezéből a táskát, hiszen az erőszak nem a sértetti akarat megtörésére, hanem a dolog elvételére irányul.¹⁴⁶

Fontos megjegyezni, hogy egységes a jogirodalom abban, hogy az erőszaknak nem kell feltétlenül a dolog birtokosa ellen irányulnia, ezért is fogalmaz a törvény akként, hogy „valaki” ellen kerül sor az erőszak alkalmazására, így harmadik személy ellen is

¹⁴³ Váci Városi Bíróság B.432/2011/36. számú ítélete

¹⁴⁴ Budapest Környéki Törvényszék Bf.381/2012/7. számú ítélete

¹⁴⁵ Kúria Bfv.38/2013/5. számú határozata

¹⁴⁶ SZOMORA i.m. 880-881.

irányulhat, amennyiben a dolog birtokosa is jelen van. Továbbá irányulhat a dolog őrzését ellátó személyek ellen, úgymint az éjjeliőr, portás és házfelügyelő.¹⁴⁷

A fenti körülményekre figyelemmel álláspontom szerint egy többlépcsős vizsgálat elvégzése indokolt a rablási erőszak megállapíthatósága körében:

1. Az elkövető által kifejtett erőszak személy vagy dolog ellen irányult-e?
2. Amennyiben dolog ellen irányul, úgy az személyre áttevődő erőszakban realizálódik?
3. Amennyiben pedig személy ellen irányul, úgy a kifejtett erőszak a sértett védekezését, ellenállását megtörte-e?

Amennyiben a fenti kérdésekre az eset körülményei alapján igenlő válasz adható, úgy a rablási erőszak megállapításának van helye.

c) Erőszak és erőszakos magatartás kapcsolata

Bár az erőszak fogalmát a Btk. nem határozza meg, azonban a törvény értelmező rendelkezései között elhelyezésre került az erőszakos magatartás fogalma, a két fogalmat a bírói gyakorlat is élesen elkülöníti.¹⁴⁸ Azonban van olyan egyetemi tankönyv, ami a rablási erőszak fogalmának meghatározásához az erőszakos magatartás fogalmából indul ki.¹⁴⁹ Ezzel a meghatározással az alábbiakra tekintettel nem értek egyet.

Az erőszakos magatartás a Btk. 339. § szerinti garázdaság vétségének tényállási eleme. A Btk. Indokolása a fogalom meghatározás tekintetében utal a garázdaság halmazati kérdéseiről szóló 34/2007. Büntetőkollégiumi véleményre, ami kifejti, hogy az erőszakos magatartás két irányban nyilvánulhat meg: személy és dolog ellen egyaránt. A vélemény részletesen kifejti, hogy a személy elleni erőszakos magatartás megvalósulhat akár a sértett testének egyszerű érintésével is, ha az támadó jellegű volt. Erre figyelemmel a gyakorlatban erőszakos magatartásnak tekintendő a lökdösődés, rángatás, ütlegelés és akár az arculütés is. Ezzel szemben a dolog ellen kifejtett erőszakos magatartás részben hasonló, részben különbözik a személy elleni erőszakos magatartás vonatkozásában

¹⁴⁷ Uo.

¹⁴⁸ A Btk. 459. § (1) bekezdés 4. pontja szerint az erőszakos magatartásnak minősül a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatás is, abban az esetben is, ha az nem alkalmas testi sérülés okozására.

¹⁴⁹ TÓTH Zsanett: XXXV. fejezet A vagyon elleni erőszakos bűncselekmények. In: Büntetőjog Különös rész. Szerkesztette: Filó Mihály és Nemes András, ELTE Eötvös Kiadó, 2024, 232.

kifejtettekkel. Különbségnek tekintendő, hogy a dolog egyszerű érintése, megfogása nem minősül erőszakos magatartásnak, szemben a dolgok, tárgyak helyének rendeltetésellenes megváltoztatásával vagy azzal az esettel, ha a dologban jelentéktelen állagsérelem vagy rongálódás keletkezik, ami erőszakos magatartásnak tekintendő.¹⁵⁰ Továbbá a Legfelsőbb Bíróság BH.2008.291. számú eseti döntésében rögzítette, hogy az „erőszak” és az „erőszakos magatartás” nem azonos fogalmak. Az erőszakos magatartás ugyanis egy aktív, támadó jellegű cselekvés, tehát az erőszaknál szélesebb körű fogalomról van szó, mert a személy vagy dolog elleni erő közvetlen alkalmazásán túlmenően magában foglalja az erő alkalmazására irányuló kísérletet vagy a testi épség ellen irányuló olyan közvetlen fenyegetést is, amikor a sértett személy meghátrálással, meneküléssel tudja kivonni magát vagy a dolgot az erőszak alól.¹⁵¹

d) A rablási fenyegetésről

A Btk. 365. § (1) bekezdés a) pontjának II. fordulata szerint rablást követ el, *aki idegen dolgot jogtalan eltulajdonítás végett úgy vesz el mástól, hogy evégből valaki ellen élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaz.*

Az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés, vagyis az úgynevezett kvalifikált fenyegetés Btk. Különös Részének több törvényi tényállásában is feltűnik az egyes bűncselekmények alapesetében, úgymint a Btk. 390. § (1) bekezdés a) pontja szerinti emberrablás büntette, a 197. § (1) bekezdés a) pontja szerinti szexuális erőszak büntette, továbbá megjelenik a Btk. 211. § (2) bekezdése szerinti kiskorú elhelyezésének megváltoztatása büntette, valamint a 380. § (2) bekezdésébe ütköző jármű önkényes elvétele büntette minősített esete vonatkozásában.

A fenyegetés fogalmát a Btk. értelmező rendelkezései között, a Btk. 459. § (1) bekezdés 7. pontjában az alábbiak szerint határozta meg a jogalkotó: *eltérő rendelkezés hiányában súlyos hátrány kilátásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen.*

Az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetésre az alábbi megállapítások tehetők. Nem képezheti vita tárgyát az a megállapítás, hogy a kvalifikált fenyegetés szűkebb körű, mint a fenyegetés értelmező rendelkezések között meghatározott fogalma, hiszen

¹⁵⁰ 34/2007. BK vélemény II. pontja

¹⁵¹ BH.2008.291.

egyrészt utal a fenyegetés tartalmára azzal, hogy a megfenyegetett élete vagy testi épsége ellen kell irányulnia, míg a közvetlen kitétel a fenyegetés helyét - és az eset körülményei alapján annak idejét - jelöli meg. A törvény Indokolása bár elég szűkszavúan fogalmaz, de rögzíti, hogy annak a rablási erőszakhoz hasonlóan akaratot bénítónak kell lennie, nem szükséges, hogy a sértett ellen irányuljon, tehát irányulhat harmadik személy ellen, akinek azonban a helyszínen jelen kell lennie.¹⁵²

Mindezek alapján azt is gondolhatnánk, hogy a rablási fenyegetés megállapításához a gyakorlatban nem férhetne kétség, hiszen abban az esetben, ha az elkövető az idegen dolog elvétele céljából a passzív alany vagy a helyszínen tartózkodó harmadik személy vonatkozásában olyan kijelentést tesz, hogy amennyiben a fellépésével szemben ellenállás kifejtésére kerül sor, úgy az élete vagy testi épsége veszélybe kerül és az eset körülményeiből a megfenyegetett személyben az a meggyőződés alakulhat ki, hogy ez nyomban bekövetkezhetsen. Azonban, ahogy a rablási erőszakkal kapcsolatos fejezetből is kitűnt a gyakorlat számos esetben újabb és újabb problémákat vet fel még a több, mint száz éves múlta visszatekintő tényállás is, mint a rablás.

Ilyen neuralgikus pont a fenyegetés lenyűgöző erejének vizsgálata, melynek során a kialakult bírói gyakorlat alapján a fenyegetés lenyűgöző erejének értékelésekor együttesen kell vizsgálni a megfenyegetett személy és az elkövető adottságait, az egymással szembeni erőviszonyokat és az elkövetés külső tényezőit is; adott esetben a fenyegetés viszonylag csekélyebb foka is elegendő lehet a rablás megállapításához, ha az a konkrét körülmények között a sértettre lenyűgöző hatást gyakorolt.¹⁵³

A sértettre gyakorolt lenyűgöző hatás szempontjából meg kell említenünk azt az esetkört is, amikor a Btk. 365. § (1) bekezdés a) pontjában nevesített mindkét elkövetési magatartást megvalósítja az elkövető.¹⁵⁴

¹⁵² A 2012. évi C. törvény Indokolása

¹⁵³ BH.2023.154.

¹⁵⁴ Ezzel kapcsolatban a Győri Törvényszék Bf.11/2022/40. számú határozatának [19] bekezdésében rögzíti, hogy tipikus esetben a rablás úgy valósul meg hogy az elkövető legyőzi a sértett vagy passzív alany ellenállását akár valamilyen jelentős erőszakkal, akár egy kisebb erőszakhoz társuló élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel.

III.6.2.3.2. Öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezés alkalmazása

A büntetőtörvény egyes Különös Részi tényállások tekintetében az öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezést, mint elkövetési magatartást két helyen szabályozza: egyrészt a közbiztonság elleni bűncselekmények fejezetében elhelyezett jármű hatalomba kerítésénél, másrészt a rablás Btk. 365. § (1) bekezdés b) pontja szerinti eseténél.

A rablás ezen fordulata esetében az eszköz-cél cselekmények megvalósítása oly módon alakul, hogy a rablás első mozzanataként az elkövető a passzív alanyt öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezi, majd a deliktum második részcselekményeként megvalósul a dologelvétel.

Elsőként szükséges rögzítenünk, hogy mit is takar pontosan az öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezés fogalma?

AkácZ József az öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezést a rablás olyan elkövetési magatartásaként határozza meg, ahol sem erőszak, sem élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés alkalmazására nem kerül sor. Az elkövetési magatartások, melyek a passzív alanyon kívüli – harmadik személy ellen – nem irányulhatnak és azok az elkövető azt célzó, egyoldalú magatartására következnek be.¹⁵⁵

A Btk. értelmező rendelkezései között hiába keressük *az öntudatlan állapotba helyezés* definícióját, - a korábbi büntetőkódexekhez hasonlóan - elmaradt annak meghatározása.

Azonban mind a jogtudomány képviselői, mind a judikatúra egységesen az alábbi fogalmat alkalmazza az öntudatlan állapotban lévő személyre vonatkozóan: az öntudatlan állapotban lévő személy valamilyen pszichikai ok miatt nem képes arra, hogy vagyoni jogai ellen intézett támadás ellen védekezést fejtessen ki.¹⁵⁶

A Btk. Kommentárja szerint az öntudatlan állapotban lévő személy egyben akaratnyilvánításra is képtelen a jellemzően ájult, elkábított vagy elaltatott állapota miatt.¹⁵⁷ Madai Sándor tanulmányában ezen fogalmat azzal egészíti ki, hogy az öntudatlan állapotba helyezés a gyakorlatban olyan magatartásnak tekinthető, ami erőszakon vagy kvalifikált fenyegetésen kívüli cselekvéssel idézi elő a passzív alany

¹⁵⁵ AKÁCZ József: XXXV. Fejezet. In: Magyar Büntetőjog Kommentár a gyakorlat számára, Negyedik kiadás, II. kötet, Szerkesztette: Belovics Ervin. HVG Orac Kiadó, Budapest, 2025, 1528.

¹⁵⁶ SINKU i.m. 696.

¹⁵⁷ VASKUTI [2013] i.m. 16.

helyzetét, például ilyen lehet az altatószer segítségével előidézett állapot, illetve a hipnotikus állapot is. Kitért továbbá a lerészegítésre, amivel kapcsolatban nincs egységes gyakorlati álláspont.¹⁵⁸ Figyelemmel arra, hogy a kifosztás is elkövethető lerészegítéssel,¹⁵⁹ ezért szükséges az irányadó elhatárolási szempontokra is utalnunk. Az elkövető általi lerészegítés esetében a minősítés a cselekmény következményire tekintettel alakul. Egyrészt abban az esetben, ha a passzív alany az elkövetési magatartás eredményeként ittas – esetleg a korábbinál ittasabb - állapotba kerül, de a tudatánál van, akkor a cselekmény kifosztásnak minősül, azonban akkor, ha a passzív alany a lerészegítés eredményeként öntudatlan állapotba kerül, akkor a rablás megállapításának van helye.¹⁶⁰

Ezzel szemben *a védekezésre képtelen állapot* fogalmát a jogalkotó a Btk. értelmező rendelkezései között az alábbiak szerint határozta meg: *védekezésre képtelennek kell tekinteni azt is, aki helyzeténél vagy állapotánál fogva ideiglenesen vagy véglegesen nem képes ellenállás kifejtésére*¹⁶¹. Sinku Pál meghatározása szerint védekezésre képtelen állapot esetén a passzív alany az elkövető által előidézett állapotára figyelemmel képtelen fizikai ellenállást kifejtteni a dolog elvételével szemben. A gyakorlatban védekezésre képtelen állapotnak tekintendő különösen, ha az elkövető a passzív alanyt megkötözi, továbbá Madai Sándor ebbe a körbe sorolja a nem emberölési szándékkal elkövetett mérgezés útján elkövetett rablást is, - amennyiben az nem idézett elő öntudatlan állapotot, - ugyanis alkalmas arra, hogy olyan fizikai állapotot idézzon elő a passzív alanyánál, ami kizárja a védekezési képességét.

Madai Sándor kitért továbbá arra is, hogy milyen viszonyban áll egymással az öntudatlan állapotba helyezés és a védekezésre képtelen állapotba helyezés?

E körben utalt arra, hogy van olyan jogirodalmi álláspont, mely szerint az öntudatlan állapot a védekezésre képtelen állapot egy adott típusának tekintendő. Továbbá van ezzel ellenkező álláspont is, mely szerint a védekezésre képtelen személy alapvetően birtokában van felismerési, akarati képességének, így öntudattal bír, azonban fizikailag gátolt az ellenállásban.¹⁶²

¹⁵⁸ MADAI Sándor: *Az idős kor vagy fogyatékoság miatti korlátozott elhárítási képesség és a rablási fenyegetés, öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezés - II.* In: Magyar Jog, 2019/11., 610-615.

¹⁵⁹ A Btk. 366. § (1) bekezdés a) pontja szerinti esetben

¹⁶⁰ MADAI Sándor: *Új és régi értelmezési kérdések a vagyon elleni bűncselekmények köréből*, A Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának kiadványa, Debrecen, 2021, 84.

¹⁶¹ Btk. 459. § (1) bekezdés 29. pont

¹⁶² MADAI [2021] i.m. 88.

Álláspontom szerint a két fogalom tekintetében kulcsszerepet játszik az állapot fennállásának azon hatása, mely szerint az a passzív alany fizikai vagy pszichikai állapotára hat hátrányosan a vagyoni jogainak védelme érdekében. Erre figyelemmel nem hagyható figyelmen kívül az az álláspont, ami a passzív alany tudati oldalára tekintettel – mivel a védekezésre képtelen állapotban lévő személy akarati és felismerési képességének birtokában van¹⁶³ – a védekezésre képtelen és öntudatlan állapotot egymástól elkülönítetten kezeli.

Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy az elkövető a védekezésre képtelen állapotba helyezést nem valósíthatja meg erőszakkal, ugyanis erőszak megvalósulása esetén a rablás Btk. 365. § (1) bekezdés a) pontja megállapításának van helye.¹⁶⁴

A fentiek alapján alapvetően egyértelműnek tűnhet mind az öntudatlan állapotba helyezés, mind a védekezésre képtelen állapotba helyezés esetének megállapítása, azonban a gyakorlatban merült fel olyan eset, ami ezen kijelentést megkérdőjelezi.

A Fővárosi Törvényszék B.584/2011/81. számú ítéletében megállapított tényállás szerint a rendőrségi láthatósági mellényt és baseball sapkát viselő, a fényképük felhasználásával hamis rendőrségi igazolványt, valamint házkutatási jegyzőkönyv blankettát maguknál tartó terheltek megvárták a sértett a háza előtt. Ennek során közölték vele, hogy felmerült annak a gyanúja, hogy bűncselekményből származó értékek vannak a birtokában, melyet meg kell tekinteniük. A sértett a terhelteket beengedte a lakásába, melyet követően a II. r. terhelt a sértettet végigmotozta, majd a kezét hátrabilincselte. Ezt követően a terheltek felszólították a sértettet, hogy mutassa meg az éremgyűjteményét, mert azt át kell nézniük. A sértett, annak tudatában, hogy igazi rendőrökkel van dolga, közölte, hogy a földszinti fürdőszobában lévő cirkóban van a széf kulcsa. A terheltek a széfet kinyitották, az értékeket kipakolták és azokkal a helyszínről távoztak. A sértettet megbilincselve a helyszínen hagyták, őt másnap az ismerőse szabadította ki. A Fővárosi Törvényszék a fenti tényállás szerint a vádlottakat bűnösnek mondta ki társtettesként elkövetett csalás büntette, társtettesként elkövetett személyi szabadság megsértésének büntette, valamint közokirat-hamisítás büntette miatt.

A Fővárosi Ítéltőábra, mint másodfokú bíróság Bf.80/2012/28. számú határozatával az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta és a terheltek cselekményét társtettesként

¹⁶³ KÓNYA István (szerk.): *Magyar Büntetőjog – Kommentár a gyakorlat számára*, i.m. 675.

¹⁶⁴ MADAI Sándor [2021] i.m. 88., Kúria Bfv. III. 228/2013. számú határozata

elkövetett rablás büntettének minősítette. Indokolásában kifejtette, hogy az elsőfokú bíróság tévedett abban, hogy a vádlottak terhére rótt cselekményt csalás büntettének minősítette. Ugyanis a tényállás egyértelműen tartalmazza, hogy a vádlottak magukat rendőrnek kiadva, hivatalos eljárást színelve, a sértett megtévesztésével jutottak be a lakásba és vele kényszerintézkedést alkalmaztak oly módon, hogy hátrabilincselték a kezét. Ezt követően került sor arra, hogy a sértett széfjének tartalmát kiürítették és a sértettet megbilincselve a lakásba bezárták.

Továbbá kifejtette, hogy a terheltek azzal a magatartásukkal, hogy a sértett kezét hátrabilincselték, őt védekezésre képtelen állapotba helyezték, mivel a sértett így ellenállás kifejtésére nem volt képes. Az a körülmény, hogy a sértett a vádlottak tevékenységét eltűrte és abban a hiszemben volt, hogy vele szemben jogoszerű rendőri intézkedés van folyamatban, nem jelenti azt, hogy ellenállást kellett volna tanúsítania akár verbálisan, akár tettelesen. A sértett a vádlottak megtévesztő magatartásának hatására együttműködött.

A vádlottak a sértett védekezésre képtelen állapotát kihasználva vitték el vagyontárgyait, így a megbilincselés értelme, célja csak a sértett ellenállásának megakadályozása lehetett arra az esetre, ha felismeri, hogy vele szemben nem valódi rendőri intézkedés, hanem bűncselekmény van folyamatban.

Az I. r. és II. r. terhelt védője felülvizsgálati indítványt terjesztett elő, melyet a Kúria Bfv.228/2013/17. számú határozatával alaptalannak talált és Fővárosi Törvényszék, valamint a Fővárosi Ítéletábla ítéletét hatályában fenntartotta.

Indokolásában kifejtette, hogy a védekezésre képtelen állapot értelmezése a gyakorlat számára egyértelmű, melyet a bíróságok változatlanul következetesen és egységesen alkalmaznak. A törvényben meghatározott védekezésre képtelen állapot fogalom is ezt a töretlen gyakorlatot kívánta megerősíteni. Az ellenállás kifejtésére képtelenség pedig azt jelenti, hogy a sértett állapotánál fogva nem képes a sérelmére elkövetett bűncselekményt megakadályozni vagy legalábbis annak elkövetését bármilyen formában megnehezíteni.

A rablás öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezéssel megvalósuló eseteinek közös jellemzője, hogy a személy elleni támadás, mint eszközcselekmény megelőzi a dolog elvételét. Azonban ez olyan körülmények között történik, amikor a sértettnek még nincs tudomása a vagyoni viszonyai ellen készülő támadásról és mivel az

elkövető sem közvetlen élet elleni fenyegetést, sem erőszakot nem alkalmaz, így a dolog elvételének szándéka a sértett számára rejtve marad.

Erre figyelemmel a Kúria nem tartotta helytállónak a felülvizsgálati indítványok azon hivatkozását, miszerint a sértett megbilincselése része volt a terheltek megtévesztő magatartásának, így a csalási cselekménynek. Ugyanis a jelen ügyben a sértett megtévesztéséhez elegendőnek mutatkozott a rendőrségi mellény és a fényképes rendőrségi jelvény viselése, a rendőri mivoltukra történő hivatkozás, valamint a többszöri álcázott telefonbeszélgetés.

Ez alapján *„a tévedésbe ejtés során az elkövető a valótlanságot (a készülő vagyron elleni bűncselekményt) valóságként (rendőri intézkedésként) tüntette fel. Ennek következtében, ezzel okozati összefüggésben a sértett tudatában aktuálisan téves képzet alakult ki.”*

Mindezek után a sértett alávetette magát a színlelt, de általa valósnak hitt rendőri eljárásnak, így a sértett kezének hátrabilincselése már nem a megtévesztés része, hanem a bűncselekmény esetleges későbbi felismerését követő ellenállás megakadályozásának eszközcselekményének tekintendő.¹⁶⁵

Ez a jogeset is rávilágít arra a Madai Sándor által is tett megállapításra, miszerint - figyelemmel arra, hogy az öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezés erőszakkal, illetve élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetéssel nem valósítható meg, ugyanis akkor a rablás Btk. 365. § (1) bekezdés a) pontja szerinti fordulat megállapításának van helye - a rablás öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezéssel történő esetét megalapozó állapotok előidézése megtévesztéssel történik. Álláspontja szerint amennyiben ismert a passzív alany előtt az állapot előidézésének célja, akkor annak eltűrésére való ösztönzésre nincs más mód csupán az az eset, hogy az elkövető a passzív alany tudatában tévedést idézzon elő. Amennyiben pedig nem megtévesztéssel éri el az elkövető a célt, úgy szükséges úgynevezett passzív alanyi közreműködést igénybe vennie, ami kivételesen, de megvalósulhat nem kvalifikált, azaz általános fenyegetés alkalmazásával. Kitért továbbá arra az esetre is, hogy amennyiben ismert a passzív alany előtt az öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotot előidéző célja, melynek megvalósulásához külső fizikai vagy pszichés hatástól mentesen

¹⁶⁵ Kúria Bfv.228/2013/17. számú határozata

közreműködik, úgy a sértetti belegyezés abban a tekintetben kihathat a magatartás jogellenességére, hogy a rablási célzatba is belegyezett-e vagy sem.¹⁶⁶

III.6.2.3.3. A megtartásos rablás esete

Mind a bírói gyakorlatban, mind a jogirodalomban használatos a megtartásos rablás kifejezés abban az esetben, amikor a tettenért tolvaj a lopott dolog megtartása érdekében alkalmaz erőszakot vagy élet- vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést.

Ahogy a disszertáció III.3. fejezetében már kifejtettem, a rablás ezen esetének elhelyezése már a Csemegi-kódex kodifikálása idején is komoly fejtörést okozott. Ugyanis ez a deliktum abban különbözik a rablás másik két esetétől, hogy az erőszak vagy a fenyegetés alkalmazására nem az elvételt megelőzően, hanem a lopási cselekmény elkövetését követően, a dolog megtartása érdekében kerül sor. Tehát rendelkezésre áll egy befejezett lopási cselekmény, amit követ az erőszak és a fenyegetés alkalmazása.

A deliktum rendszertani elhelyezésének dilemmáját a Btk. kodifikációja során – a korábbi kodifikációs egyeztetésekhez hasonlóan – azzal hidalták át, hogy az elkövető által kifejtett erőszakra és a kvalifikált fenyegetésre tekintettel nem a lopás minősített eseteként, hanem a rablás egyik alapeseteként, mint összefoglalt bűncselekmény kell, hogy a szabályozására sor kerüljön. Ahogy Ambrus István is kifejti, hogy az összefoglalt bűncselekmény létrehozása alapvetően a „büntetéskiszabás célszerűségi szempontjait szolgálja”, hiszen a több bűncselekményt megvalósító cselekményből hoz létre egységet a jogalkotó, hogy a halmazati szabályok alkalmazásával kiszabható büntetés helyett súlyosabb büntetés kiszabására nyíljon lehetőség a jogalkalmazó számára.¹⁶⁷ Figyelemmel a rablás deliktumának társadalmi veszélyességére mindenképpen indokolt, hogy a lopott dolog megtartása érdekében erőszakot vagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmazó tettenért tolvaj cselekményét a jogalkotó a rablás eseteként szabályozza.

A törvény szerint a rablás ezen esetének megvalósulásához három feltétel alábbi időrendi sorrendben történő fennállása szükséges:

1. befejezett lopási cselekmény,

¹⁶⁶ MADAI [2021] i.m. 93.

¹⁶⁷ AMBRUS István: A bűncselekményi egység a magyar büntetőjogban PhD. értekezés, Szegedi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola, Szeged, 2012, 139.

2. az elkövető, azaz a tolvaj tettenérése,
3. aki a dolog megtartása végett erőszakot vagy kvalifikált fenyegetést alkalmaz.

A lopási cselekmény befejezettnek tekintendő, ha az elvétel megvalósul, azaz a passzív alany részéről fennálló birtokállapot megszűnik és az elkövető az elkövetési tárgyon új birtokállapotot hoz létre. Ezzel kapcsolatban több eseti döntés kifejti, hogy a rablás ezen elkövetési magatartása akkor áll fenn, ha az idegen ingó dolog az elkövető birtokába kerül.¹⁶⁸ Egyetértek Akác Zsolt álláspontjával,¹⁶⁹ miszerint a lopási cselekmény befejezettségének a deliktum minősítése szempontjából meglehetősen nagy jelentősége van, hiszen abban az esetben, ha az elvétel nem történik meg, melyre figyelemmel a lopási cselekmény kísérleti szakban marad, azonban bekövetkezik az elkövető tettenérése, aki a dolog megtartása végett erőszakot alkalmaz úgy nem a rablás Btk. 365. § (2) bekezdése szerint fordulat, hanem a Btk. 365. § (1) bekezdés a) pontja szerinti fordulat megállapításának van helye. Álláspontom szerint ugyanis ebben az esetben nem lenne értelmezhető a rablás Be. 365. § (2) bekezdés szerinti fordulata, ugyanis az elkövető az elvétel megvalósításához alkalmazná az erőszakot vagy a kvalifikált fenyegetést, ami a rablás Btk. 365. § (1) bekezdés a) pont szerinti fordulatának megállapítását alapozza meg.

A tettenérés fogalmát sem Btk., sem pedig a Büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) nem határozza meg. Akác Zsolt a fogalom meghatározását a kialakult és következetes bírói gyakorlat alapján vezette le, mely szerint az ítélezési gyakorlat a nyelvtani fogalomnál¹⁷⁰ tágabb tettenérés fogalmat alkalmaz. Ami azt jelenti, hogy nemcsak a cselekmény véghezvitele során, hanem abban az esetben is, ha a deliktum befejezetté vált – például a lopás megvalósulása szempontjából megvalósul a befejezettséget megalapozó elvétel, azon az idegen ingó dolog elkövető által történő elvitele még nem következik be – fennáll a tettenérés esete.¹⁷¹

A kialakult bírói gyakorlat szerint a dolog megtartása érdekében alkalmazott erőszak vagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés intenzitását abból a szempontból kell

¹⁶⁸ BH 2009.265., BH 2016.316., Kúria Bfv.I.365/2024/15.

¹⁶⁹ VASKUTI i.m. 17.

¹⁷⁰ A magyar értelmező kéziszótár a tettenérést az alábbiak szerint definiálja:

TETTENÉRÉS [ë-ë; n-é] főnév (jogtudomány) Valamely bűncselekmény tettesének vagy részesének rajtakapása, leleplezése a cselekmény elkövetése közben, tetten. kapás.

¹⁷¹ VASKUTI [2013] i.m. 16.

vizsgálni, hogy az alkalmas volt-e arra, hogy a passzív alany tulajdonvisszaszerzését megakadályozza?¹⁷²

Az ítélkezési gyakorlatban kezd egységessé válni abban a tekintetben, hogyha az elkövető az erőszakot vagy a kvalifikált fenyegetést kettős céllal, dologmegtartása és a menekülés érdekében is alkalmazza helye van a rablás megállapításának.¹⁷³ Annak a megítélése, hogy az elkövető az erőszakot vagy a kvalifikált fenyegetést a dolog megtartása vagy a menekülés érdekében alkalmazta-e meglehetősen nagy körültekintést igényel, ugyanis számos esetben a vádlott és a védői védekezés is arra épül, hogy az elkövető azt a menekülés biztosítása érdekében alkalmazta, így a rablás büntette helyett dolog elleni erőszakkal elkövetett lopásnak van helye. Az Orosházi Járásbíróság B.27/2021/86. számú ítéletében megállapított II. tényállás szerint a vádlott a DM drogériában jogtalan eltulajdonítási szándékkal különböző termékeket tett a bevásárlókosarába összesen 30.494,- forint értékben. A terhelt a pénztárat megkerülve próbált távozni az üzletből azzal, hogy a bevásárlókosarában lévő termékeket elkezdte a táskájába pakolni. Az üzlet biztonsági őre észlve a terhelt gyanús viselkedését az üzlettérbe futott, melyet a vádlott észrevett és a fotocellás ajtón keresztül menekülni próbált. Azonban az ajtó lassan nyílt ki és dulakodni kezdtek, melynek lendületétől mindketten átestek a félig kinyílt fotocellás ajtón, melynek mindkét szárnyának az üvege kitört. Az utcán ismét elkezdtek dulakodni, mely során a vádlott a földön lelökte magáról a biztonsági őrt és közben azt mondta neki, hogy „engedj el te szemét, mert kinyírlak”. Ezt követően a vádlott elfutott, az eltulajdonított árucikkeket 60-70 méterrel arrébb eldobálta. A vádlott az eljárás során a lopási cselekmény elkövetését ténybelileg beismerte, azonban a rablásban való bűnösségét mindvégig tagadta és azzal védekezett, hogy nem a nála lévő árucikkek megtartása érdekében, hanem a rá támadó biztonsági őr támadó fellépése elől menekült. A bíróság az ítélet indokolásában részletesen kifejtette, hogy egyértelműen megállapítható, hogy a vádlott nemcsak az őt leleplező biztonsági őr elől menekült, hanem az általa eltulajdonított árucikkek megtartása érdekében is. Álláspontja szerint ezt támasztotta alá az, hogy a biztonsági őr kilétét annak ruházatából és kijelentéseiből felismerhette, ezek alapján pedig az áruvisszaszerzésére irányuló szándékát is. Másrészt a dolog megtartása érdekében kifejtett erőszakot támasztotta alá az alkalmazott erőszak intenzitása is és a kamerafelvételekből is egyértelműen kitűnik, hogy a terhelt mindent

¹⁷² BH 2016.134., Kúria Bfv.I.365/2024/15.

¹⁷³ EBD 2018.B.7., Kúria Bfv.II.753/2022/7., Kúria Bfv.I.365/2024/15.

megtett a menekülés érdekében és az eltulajdonított termékeket is sikerült magával vinnie. Azokat pedig nyilvánvalóan a felelősség alóli mentesülés érdekében dobálta el.¹⁷⁴ A Gyulai Törvényszék Bf.11/2022/40. számú határozatával az elsőfokú bíróság által megállapított minősítését fenntartotta. Továbbá a [21] bekezdésben rögzítette, hogy a terhelt az általa eltulajdonított dolgok egy részét mindvégig megtartotta, valamint lelökte magától, illetve magáról az őt visszatartani igyekvő biztonsági őrt. Ezenkívül a biztonsági őr testi épsége ellen irányuló fenyegető kijelentése az adott körülmények között reálisan magában hordozta a súlyosabb bántalmazás lehetőségét. Miután ezek eredményeként sikeresen megtartotta az eltulajdonított áruk egy részét, cselekménye a rablás tényállásába illeszkedett attól függetlenül, hogy cselekvősége részben a menekülés sikerességét is szolgálta.¹⁷⁵ A Kúria Bfv.I.365/2024/15. számú határozata kimondja, hogy ezen eset megállapítása körében nem az elkövető és a passzív alany testalkatának, illetve előfölségének van jelentősége, hanem vizsgálni kell, hogy az adott körülmények között a dolog megtartásának sikeressége lesz mennyire reális? A Kúria több határozatában is kimondta, hogy a passzív alany fellökése ezen esetkörbe illeszthető.¹⁷⁶

III.6.2.4. Bűnösség

Mind a jogirodalom, mind a joggyakorlat egyetért abban, hogy a kétszeres célzattal megvalósítható rablás kizárólag egyenes szándékkal követhető el. Fontos megjegyezni, hogy a jogtalan eltulajdonítási szándék „kialakulási idejének” felderítésére hangsúlyt kell fektetni, mivel más vagyron elleni erőszakos bűncselekménytől való elhatárolás alapjául szolgál. A Btk. 365. § (1) bekezdés a) és b) pontjába és a (2) bekezdésbe ütköző esetekben a jogtalan eltulajdonításra irányuló célzatnak már az eszközcselekmény alkalmazásakor fenn kell állnia, amennyiben pedig a célzat az erőszak alkalmazását követően jön létre, akkor a Btk. 366. § (1) bekezdés b) pontjába ütköző kifosztás valósul meg. Azon elkövető, aki nem jogtalan eltulajdonítás, hanem jogos vagy jogosnak vélt igény érvényesítése végett alkalmaz erőszakot vagy fenyegetést az a Btk. 368. §-ába ütköző önbíráskodást valósítja meg.¹⁷⁷

¹⁷⁴ Orosházi Járásbíróság B.27/2021/86. számú ítélete

¹⁷⁵ Gyulai Törvényszék Bf.11/2022/40. számú határozata

¹⁷⁶ Kúria Bfv.I.1761/2015/5., Kúria Bfv.I.1406/2016/6.

¹⁷⁷ SZOMORA i.m. 881-882.

III.6.2.5. A bűncselekmény alanya

A rablás közönséges bűncselekmény, annak megvalósításához az elkövetőnek nem kell semmilyen kvalifikációnak megfelelni, azt tettesként és részesként bárki elkövetheti, aki az általános alannyá válás feltételeinek megfelel.

Az egyes bűncselekmények törvényi tényállásának tekintetében az alanyi oldal vizsgálatakor elsőként a bűncselekmény alanyának meghatározására kerül sor, mintegy szükséges feltételként. A deliktum elkövetési magatartását az elkövető fejt ki, aki tettesi, illetve részesi minőségben lehet jelen.¹⁷⁸

A deliktum alanya az a személy lehet, aki rendelkezik az alannyá váláshoz szükséges feltételekkel, amelyek a meghatározott életkor és beszámítási képesség megléte, illetve az elkövetőnek természetes személynek kell lennie.¹⁷⁹ Az egyes feltételek részletes kifejtése a következő pontban történik. Az alannyá válás feltételeinek hiánya büntethetőségi akadályt -büntethetőséget kizáró okok valamelyikének fennállása esetén - eredményez és a büntetőjogi felelősségre vonásra nem kerül sor.¹⁸⁰ Az utóbbi esetében a Btk. szakított a korábbi szabályozással, mely vonatkozásában az alábbi megállapítások tehetők.

III.6.2.5.1. A gyermekkorú elkövetők

Hatálybalépésével számos újítást hozott a Btk. melyek közül kiemelést érdemel a Btk. 16. §-a szerinti rendelkezés, mely szerint bizonyos személy elleni erőszakos bűncselekmények elkövetése esetén a büntethetőségi korhatár - a főszabály szerinti tizennegyedik életévről - leszállításra került a tizenkettedik életévre.

Az új szabályozást többen fenntartásokkal kezelték és a mai napig kérdéseket vet fel az alkalmazása, annál is inkább, hogy a belátási képesség fogalma a hatálybalépést megelőző évtizedekben a büntetőjog terminológiájában nem jelent meg, hanem az a polgári jog területén volt használatos az egyes személyi állapoti perek esetén.

Emellett a téma aktualitását mi sem bizonyítja jobban, hogy a Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján 2020-ban 1733, 2021-ben 1763, 2022-ben 2352, 2023-ban pedig

¹⁷⁸GÖRGÉNYI Ilona- GULA József- HORVÁTH Tibor- JACSÓ Judit- LÉVAY Miklós- SÁNTHA Ferenc- VÁRADI Erika: *Magyar Büntetőjog Általános Rész*, Complex Kiadó, Budapest, 2012. 159-160.

¹⁷⁹http://jog.unideb.hu/documents/tanszekek/buntetojogi_es_kriminologiai/att.pdf (2016.07.13.)

¹⁸⁰GÖRGÉNYI – GULA - HORVÁTH - JACSÓ- LÉVAY- SÁNTHA- VÁRADI: i.m. 172.

2523 tizennégy év alatti (gyermekkorú) elkövetőt regisztráltak, tehát sajnálatos módon ezen elkövetés továbbra is növekvő tendenciát mutat.¹⁸¹

A fentiekre figyelemmel a rablás alannyá válásának vizsgálatának kapcsán megkerülhetetlen a büntethetőségi életkor szabályozásának áttekintése a szabályozás jogtörténeti változásain keresztül a belátási képesség fogalmának tisztázásig. Mindezekkel összefüggésben pedig vizsgálnunk kell a belátási képesség vizsgálatához kapcsolódó rendelkezéseket, a belátási képesség vizsgálatával kapcsolatos bírói mérlegelés mozgásterét, valamint egy konkrét büntetőügyhöz kapcsolódó 25/2022. (X.26.) Alkotmánybírósági határozatot.

III.6.2.5.1.1. Büntethetőségi korhatár

Az 1878. évi V. törvénycikk (a továbbiakban: Csemegi-kódex) 83.§-a¹⁸² és 84. §-a¹⁸³ a büntethetőségi életkort oly módon határozta meg, hogy a tizenkettedik életévét be nem töltött személlyel szemben büntetőeljárás nem volt indítható, míg a tizenkettedik és a tizenhatodik életévét betöltött személyek felelősségre vonására akkor kerülhetett sor, ha az a cselekmény bűnösségének felismeréséhez szükséges belátási képességgel rendelkezett. A kódex azonban nem tartalmaz taxatív felsorolást, hogy mely bűncselekmények elkövetése során érvényesül ez a rendelkezés, így álláspontom szerint ez valamennyi bűncselekmény elkövetése esetén irányadó volt.

A Csemegi-kódex Indokolása szerint meghatározásra került egy életkor, ameddig a beszámíthatatlanságot, mint feltétel nélküli életkort állapított meg, azonban ezen életkor feletti kort elérő elkövető esetén a beszámíthatatlanságot feltételtől teszi függővé. Finkey Ferenc szerint ezen körbe három életkori kategória különböztethető meg: az elsőbe tartoztak a tizenkettedik életévüket be nem töltött gyermekkorúak, akik ellen bűnvádi eljárás megindítására nem volt lehetőség. A második kategóriába a serdülőkorúak tartoztak vagyis azok, akik a tizenkettedik életévüket betöltötték, ám a tizenhatodik életévüket még nem. A harmadik körbe a tizenhatodik életévüket betöltött személyek

¹⁸¹ https://www.ksh.hu/stadat_files/iga/hu/iga0004.html (Letöltve: 2024. január 14.)

¹⁸² 83. § A ki a büntett vagy vétség elkövetésekor életkorának tizenkettedik évét meg nem haladta: bűnvád alá nem vonható.

¹⁸³ 84. § A ki akkor, midőn a büntettet vagy vétséget elkövette, életkorának 12-ik évét már túlhaladta, de tizenhatodik évét még be nem töltötte, ha cselekménye bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem birt, azon cselekményekért büntetés alá nem vehető.

tartoztak, akik a büntetőjogi nagykorúság, azaz teljes beszámítás és felelősség körébe estek.

A büntetőtörvénykönyvek és a bűnvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról szóló 1908. évi XXXVI. törvénycikk (a továbbiakban: I. Büntetőnovella) 15-31. §-a rendelkezik a Csemegi-kódex fiatakorúakra vonatkozó rendelkezéseinek (42. §, 83-86. §) hatályon kívül helyezéséről és egy attól alapjaiban különböző, új szabályozás létrehozásáról. Az I. Büntetőnovella Indokolása szerint erre azért volt szükség, mert a Csemegi-kódex szerinti rendelkezések elmaradnak az ilyen tárgyú külföldi büntetőjogi szabályoktól, a szerzett tapasztalatok szerint a szabályozás több tekintetben igazságtalan volt és célszerűtlennek bizonyult a büntetésvégrehajtás és a javító intézeti nevelés terén is. Mindezek mellett pedig tovább emelkedett a fiatakorú bűnelkövetők száma, ami bizonyítja, hogy nem bizonyult „hathatós eszköznek” a szabályozás a fiatakorúak kriminalitására vonatkozóan.¹⁸⁴

Mindezekre figyelemmel az I. Büntetőnovella a korábbi szabályozáshoz hasonlóan rendelkezett arról, hogy nem büntethető az, aki az elkövetéskor a tizenkettedik életévét nem töltötte be. A novella ezen személyeket gyermekként jelöli meg. Majd a 16. §-a akként rendelkezik, hogy az, aki az elkövetéskor a tizenkettedik évét betöltötte, de tizennyolcadikat még nem és a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettsége nem volt meg, büntetőjogi felelősségre nem vonható. Ezen elkövetőt a novella fiatakorúként jelölte meg.

Mindezekből egyértelműen kitűnik, hogy az I. Büntetőnovella a bűnözési statisztikai adatok fényében a jogalkalmazás, valamint az egyes büntetések végrehajtása és intézkedések alkalmazása során felmerült anomáliákra, problémákra kívánt reagálni részben új szabályozás megalkotásával.

A Csemegi-kódex általános részének hatályon kívül helyezéséről rendelkező, a büntetőtörvénykönyv általános részéről szóló 1950. évi II. törvény (a továbbiakban: Bt.) 9. §-a – ahogy a törvény Indokolása is fogalmaz – az addigi szabályozással egyezően a büntethetőséget a tizenkettedik életkor betöltéséhez kötötte.¹⁸⁵

Az addigi szabályozással a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény szakított (a továbbiakban: 1961. évi V. törvény). A büntetőkódex 20.

¹⁸⁴ I. Büntetőnovella Indokolása

¹⁸⁵ 1950. évi II. törvény indokolása

§-a ugyanis a büntethetőséget a tizennegyedik életév betöltéséhez kötötte. A törvény Indokolása elég szűkszavú e körben, pontosan nem került kifejtésre, hogy milyen indokok alapján – esetleg a tizenkettedik életévüket betöltött személyek által elkövetett bűncselekmények visszaszorulása, egy időközben napvilágot látott szakértői állásfoglalás vagy követendő külföldi minta – szerint az ember a tizennegyedik életévének betöltésével válik beszámíthatóvá, azaz kerül a cselekedetének értékelésére és az annak megfelelő magatartás tanúsítására való képesség birtokába.¹⁸⁶

Az 1961. évi V. törvény a tizenkettedik és tizennegyedik életév közötti elkövetők „felelősségre vonását” pedig áthelyezte az iskolai, az iskolán kívül, valamint a családi nevelés hatáskörébe,¹⁸⁷ ezzel a belátási képesség addigi vizsgálata az elkövetkezendő ötven esztendőre eltűnik a büntető igazságszolgáltatás feladatai közül.

A Büntetőtörvénykönyvről szóló az 1978. évi IV. törvény 23. §-a a büntethetőség alsó korhatárát az 1961. évi V. törvényhez hasonlóan a tizennegyedik életévben határozta meg. A törvény indokolása szerint a fiatalok általában tizennégy éves korukban fejezik be általános iskolai tanulmányaikat, ekkorra szerzik meg a társadalmi együttéléshez szükséges alapismereteket, ezért ebben az életkorban

III.6.2.5.1.2. A hatályos szabályozás

Bár az 1978. évi IV. törvény a hatálybalépését követő több, mint három évtizedben számos módosításon esett át, a büntethetőségi korhatárral kapcsolatos rendelkezések nem változtak. Pedig a változás iránti igény, már igen korán, az 1990-es évek közepén megmutatkozott, hiszen többek között Nagy Ferenc és Lévay Miklós is foglalkozott ezen időszakban a fiatalkorúakra vonatkozó Btk. rendelkezések reformjával, melyek a büntethetőségi korhatár kérdéskörét is érintették. A hivatkozott szerzők tanulmányaikban akként foglaltak állást, hogy a kiemelkedő tárgyi súlyú, élet elleni bűncselekményt elkövető tizenkettedik és tizennegyedik életév közötti elkövetők büntetőjogi felelősségre vonására sor kellene, hogy kerüljön.¹⁸⁸

¹⁸⁶ 1961. évi V. törvény Indokolása

¹⁸⁷ LIGETI Katalin: *A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója*. In: Büntetőjogi Kodifikáció, 2006/2., 21-38.

¹⁸⁸ LIGETI i.m. 21-38.

Majd 2001-ben Csemánné Váradi Erika és Lévy Miklós az Igazságügyi Minisztérium Kodifikációs Bizottságának felkérése tanulmányt készített a fiatalokúakra vonatkozó büntetőjogi szabályozás reformjáról. A tanulmány – azonkívül, hogy bemutatja többek között a szabályozás egyes modelljeit, valamint kitér a nemzetközi tendenciákra – javaslatokat fogalmaz meg többek között a büntethetőségi korhatárra, illetve az értelmi-erkölcsi fejlettség, mint felelősségi kritérium rögzítésére. A tanulmány a büntethetőség alsó korhatárát nem kívánta a tizenkettedik életévre leszállítani, hanem kifejtette, hogy a büntetőjog ultima ratio jellegére és a speciális prevenció elveire figyelemmel a gyermekvédelmi intézményrendszer fejlesztése szükséges.

Fontos megjegyezni, hogy az új büntetőtörvény kodifikációs munkáit megelőző években számos esetben szóltak gyermekkorú bűnelkövetőkről a híradások azonban a magyar hatóságok figyelemmel a hatályos szabályozásra tehetetlennek bizonyultak.

A kodifikációs bizottság vizsgálta továbbá más államok szabályozását is. Az Európai Unió tagállamaiban meglehetősen változatosan alakul a büntethetőségi korhatár meghatározása. Akkor Németországban és Olaszországban 14 év, Franciaországban 13 év, Hollandiába, Skóciában és Írországban 12 év, az Egyesült Királyságban 10 év, Máltán pedig 9 év a büntethetőség alsó korhatára.¹⁸⁹ Bár az utóbbi években Németországban is felmerült a büntethetőségi korhatár leszállítása a 12. életévre.¹⁹⁰

Tehát az igény mind elméleti, mind pedig gyakorlati szinten megmutatkozott a büntethetőségi korhatárt érintő új szabályozás megalkotására.

A kodifikációs munkálatok eredményeként meg is született a jelenleg is hatályos büntetőtörvény, a 2012. évi C. törvény, ami szakított a közel hatvan évig tartó szabályozással és a büntethetőségi korhatárt az emberölés alapesete és minősített esetei, az erős felindulásban elkövetett emberölés, az életveszélyt vagy halált okozó testi sértés, a rablás alapesete és minősített esetei, valamint a kifosztás minősített esetei tekintetében akként határozta meg, hogy az elkövető abban az esetben büntethető, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással. Azonban főszabály szerint a büntethetőségi korhatárt a tizennegyedik életév betöltéséhez kötötte.

¹⁸⁹ PÁLMAI Erika: Vitatott megoldások Újabb nemzetközi kötelezettségét szegi meg a kormány azzal, hogy nem enged a büntethetőség jelenlegi 12 éves korhatárából. In: HVG 2014/47. lapszám 17.

¹⁹⁰ <https://hu.euronews.com/2019/07/09/hol-a-buntethetosegi-hatar> (Letöltve: 2025. január 20.)

A 2012. évi C. törvény Miniszteri Indokolása mindezt az alábbiakkal indokolja: „A tizennégy éves korhatár megállapításának az indoka az, hogy a gyermekek nagyobb része ebben a korban fejezi be általános iskolai tanulmányait, és ér el olyan testi és szellemi fejlettségi szintet, amelyre tekintettel büntetőjogi felelősségre vonható. Napjainkban azonban a gyermekek biológiai fejlődése felgyorsult, a gyermekek korábban „érnek”, az információs forradalom következtében a kiskorúakat már tizennegyedik életévüket megelőző életszakaszukban eléri a társadalom olyan különféle hatásai, amelyekről a korábbi időkben még védve voltak. A tizenkettő-tizennégy év közötti gyerekek körében is egyre nagyobb mértékben elterjedt az erőszakos érdekérvényesítés, ezért szükséges a büntethetőségi korhatár módosítása, a kirívóan agresszív, élet ellen irányuló bűncselekményt megvalósító gyermekkorúnak büntetőjogi felelősségre vonása és egyes súlyos bűncselekményeknél a büntethetőség korhatárának leszállítása tizenkét évre. Az ilyen bűncselekményt megvalósító gyermekkorú magatartásából ugyanis arra lehet következtetni, hogy megfelelő segítség hiányában nem lesz képes a későbbiekben a társadalomba való beilleszkedésre és a törvénytisztelő életmódra, ezért a speciális prevencióhoz mindenképpen szükséges a büntetőjog eszközeinek igénybevétele.”

Az új törvényi szabályozás igazán vegyes fogadtatást kapott, sokan kétkedve fogadták azzal indokolva, hogy a Btk. hatálybalépését megelőzően csökkent a gyermekkorúak által elkövetett bűncselekmények száma, illetve a belátási képesség vizsgálatához szükséges elméleti alapvetések és gyakorlati feltételek – egyes megyékben hiány van olyan igazságügyi pszichiáterekből, akik gyermekeket is megvizsgálhatnak – hiányoznak. Továbbá jogvédők és gyermekvédelmi szakemberek is nem tetszésüket fejezték ki, például Gyurkó Szilvia gyermekvédelmi szakember szerint „támogatásra és nem büntetésre van szükségük a gyerekkorú elkövetőknek, akik jellemzően korábban maguk is elszenvedői voltak valamilyen erőszakos bűncselekménynek.”¹⁹¹

A gyermekkorra és a fiatalkorra vonatkozó törvényi definíciók összevetése alapján arra a megállapításra juthatunk, hogy a fiatalkorú fogalom nem irányadó valamennyi különös részi deliktum tekintetében, hanem az a fentebb nevesített bűncselekmények vonatkozásában és a szükséges belátási képesség megléte esetén áll fenn, és alatta a tizenkettedik születésnapot, egyebekben pedig a tizennegyedik születésnapot követő napot kell érteni.

¹⁹¹ PÁLMAI i.m. 17.

III.6.2.5.1.3. A belátási képesség vizsgálata

a) A belátási képesség fogalma és elhatárolása

Az életkor vizsgálata nem jelenthet problémát, hiszen a tizennegyedik életév betöltése anyagi jellegű határidő, így a büntethetőségi életkor alsó határa az alapul szolgáló esemény napját követő napon áll be, vagyis a születésnapot követő napon. Amennyiben pedig az elkövetett cselekmény kifejtésének időpontja a születésnapon vagy azt megelőzően történik, azonban a tényállásszerű eredmény csak a születésnapot követően áll be akkor a büntetőjogi felelősség nem állapítható meg.¹⁹²

Azonban a belátási képesség meghatározásával nincs ilyen egyszerű dolga a jogalkalmazónak. Bár – ahogy arra a korábbiakban már utaltam – nem ismeretlen a magyar büntetőjogi szabályozásban a belátási képesség feltételként való meghatározása, hiszen már a Csemegi-kódex is alkalmazta.

De mit is jelent az a bizonyos belátási képesség?

A fogalom ismeretes mind a polgári jog, mind pedig a büntetőjog területén, azonban a két jogterületen különböző jelentést hordoz. A polgári jogi belátási képesség fogalommal a cselekvőképesség általános szabályai¹⁹³ között találkozunk, melynek keretei között az ügyek viteléhez szükséges jó mentális állapotot jelenti. Ugyanis a cselekvőképességet érintő gondokság alá helyezés abban az esetben merül fel, ha az adott személy ügyeinek viteléhez szükséges belátási képessége mentális zavara következtében csökkent vagy hiányzik. Tehát a cselekvőképesség szabályainál megjelenő mentális zavar a büntetőjogban megjelenő kóros elmeállapot fogalmán keresztül a beszámítási képességgel állítható párhuzamba,¹⁹⁴ nem pedig a Btk. 16. §-ban megjelenő belátási képességgel.

Ugyanis a büntetőjogi belátási képesség nem a kóros elmeállapot kizártságát jelenti, hanem kifejezetten a tizenkettedik és tizennegyedik életév közötti, törvényben

¹⁹² KARSAI Krisztina.: *IV. Fejezet, Büntethetőséget kizáró vagy korlátozó okok*. In: Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez. Szerkesztette: Karsai Krisztina, Wolters Kluwer, Budapest, 2022., 83-85.

¹⁹³ Ptk. 2:9. § (1) Semmis annak a személynek a jognyilatkozata, aki a jognyilatkozat megtételekor olyan állapotban van, hogy az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége teljesen hiányzik.

¹⁹⁴ DOMOKOS Andrea: *A belátási képesség a büntetőjogban*. In: 5 éves a Büntetőtörvénykönyv, Szerkesztette: Domokos Andrea, Károli Gáspár Református Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar, Budapest, 2018, 39-41.

meghatározott személy elleni erőszakos büntetendő cselekményt elkövető személyek érettségére vonatkozik. Domokos Andrea fogalom meghatározása szerint belátási képességgel rendelkezik, aki szellemileg, érzelmileg, erkölcsileg kellően érett arra, hogy belássa cselekménye jogellenes, társadalomra veszélyes voltát és azt, hogy e belátásnak, illetve felismerésnek megfelelően cselekedjen.¹⁹⁵ Kónya István is hasonlóképpen, mintegy „értelmi és erkölcsi fejlettségként” határozza meg a belátási képesség fogalmát.

A fogalom meghatározás szempontjából álláspontom szerint elengedhetetlen a beszámítási képesség fogalmának meghatározása, valamint a belátási képesség és a beszámítási képesség közti különbségek feltárása.

A beszámítási képesség fogalma nem újkeletű a büntetőjog tudományában, hiszen az már évtizedekkel ezelőtt a kóros elmeállapot megállapításának kulcsfogalmává vált. Fontos megjegyezni, hogy a belátási képesség fogalmához hasonlóan, korábban a jogalkotó a beszámítási képesség fogalmával is adós maradt, így a jogalkalmazókra és a jogtudomány képviselőire hárult a fogalom meghatározása. A Legfelsőbb Bíróság 3/1998. számú büntetőjogegységi határozata a beszámítási képességet az ember két irányú képességének gyűjtőfogalmaként definiálja, ezen két képesség pedig a felismerési és az akarati képesség. A felismerési képesség nem más, mint a cselekmény következményeinek előrelátására kiterjedő, másként a tények tudatának és értékelésének általános képessége, míg az akarati képesség az e felismerésnek megfelelő cselekvésre való képesség.¹⁹⁶ Belovics Ervin a beszámítási képességet hasonló módon definiálja, álláspontja szerint a beszámítási képességnek két összetevője van: a felismerési és az akarati képesség. A felismerési képességet a cselekmény következményeinek előrelátásaként határozza meg, az akarati képességet pedig akként, hogy a felismerési képességgel rendelkező személy szabadon alakítja akaratát és annak megfelelően cselekszik.¹⁹⁷

Nagy Ferenc a belátási és a beszámítási képesség közötti különbséget abban határozta meg, hogy a belátási képesség megállapításának feltétele a következmények felismeréséhez szükséges képesség megléte, azonban nem törvényi feltétel a

¹⁹⁵ DOMOKOS [2018] i.m. 41.

¹⁹⁶ 3/1998. számú Büntetőjogegységi határozat

¹⁹⁷ BELOVICS Ervin: *Büntetőjog I. Általános rész*, Negyedik hatályosított kiadás, HVG Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., 2022., 202-203.

felismerésnek megfelelő akarati képesség fennállása, ami a beszámítási képesség megállapításához egyébként nélkülözhetetlen.¹⁹⁸

Vaskuti András a beszámítási képesség és a belátási képesség viszonyát az alábbiak szerint határozta meg: a beszámítási képesség hiánya a Btk. 17. §-ában írt feltételek fennállását alapozza meg, így a felismerési képesség teljesen hiányozhat vagy enyhe, közepes vagy súlyos fokú korlátozottságot jelenthet. Ezzel szemben a belátási képesség hiánya kizárólag 14. életévét betöltött személyeknél vizsgálható, a belátási képesség hiánya nincs összefüggésben a kóros elmeállapot fennállásával, az élelektani alapon is kialakulhat és nincsenek fokozatai.¹⁹⁹

A fentiek és a Btk. 16. §-ának rendelkezése alapján a belátási képességgel rendelkezik az a tizenkettedik és tizennegyedik életév közötti személy, aki értelmileg és erkölcsileg kellően érett arra, hogy felismerje cselekménye jogellenes, a társadalmi együttélés szabályaival szembemenő voltát és azt, hogy cselekménye szankciót vonhat maga után.

b) A belátási képesség vizsgálatának módja

A belátási képesség vizsgálatáról a Büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) 686. §-a akként rendelkezik, hogy a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalokú beszámítási képességének és a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátási képességének vizsgálata érdekében – a megalapozott gyanú közlését követően – jogszabályban meghatározottak szerint haladéktalanul gondoskodni kell a szakértői kirendelésről. A szakértők egyesített szakvéleményt készítenek.

A rendelkezés a büntetőeljárás kódex XC. fejezetében, a fiatalokúak elleni büntetőeljárásról szóló fejezetben található. A törvény indokolása szerint a Be. az alacsonyabb szintű jogszabály és a kialakult ügyészégi gyakorlat alapulvételével a belátási képesség vizsgálatára megfelelő kompetenciával rendelkező igazságügyi szakértők egyesített szakvéleményének beszerzését írja elő.²⁰⁰ A hivatkozott büntetőeljárásjogi rendelkezés értelmezéséhez mindenképpen érdemes megvizsgálni, hogy pontosan mit is takar a kialakult ügyészégi gyakorlat, illetve annak milyen forrásai

¹⁹⁸NAGY Ferenc: *Alkotmányosan megkérdőjelezhető aggályokról az új Btk. kapcsán*. In: Emberek öröke. Tanulmányok Lőrincz József tiszteletére. ELTE Eötvös Kiadó, 2014, 132.

¹⁹⁹ VASKUTI András: *Az életkor és a fiatalokúakra vonatkozó rendelkezések az új Btk-ban*, In: Jogtudományi Közlöny, 2015/4, 180-181.

²⁰⁰ A Büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény Indokolása

vannak?

Az egyik ilyen jogforrás a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalok terheltek büntetőjogi belátási képességének a megítéléséről szóló 5/2013. (VII.31.) Legfőbb Ügyész helyettesi körlevél, ami az egységes ügyészi gyakorlat kialakítása céljából készült. Továbbá a fiatalok büntetőügyeivel kapcsolatos ügyészeti szakfeladatok ellátásáról szóló 11/2018. (VI. 29.) Legfőbb Ügyészi utasítás 11. pontja tartalmaz rendelkezéseket a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalok terheltekre vonatkozó különös szabályokról.

Ezen jogforrások kellő pontossággal és részletességgel határozták meg a belátási képesség vizsgálatának körében felmerülő halaszthatatlan eljárási cselekményeket és az azok alkalmazása során szem előtt tartandó szempontokat.

Ezzel szemben a Be. 686. §-ának fent hivatkozott rendelkezése csupán azt határozza meg, hogy a megalapozott gyanú közlését követően haladéktalanul, jogszabályban meghatározottak szerint szakértő kirendeléséről kell gondoskodni, erre figyelemmel a törvény előírja az egyesített szakvélemény beszerzését. Tehát álláspontom szerint mindenképpen szükséges a nyomozás során a fenti jogforrások ismerete és további alkalmazása.

A Be. rendelkezés által hivatkozott jogszabály az igazságügyi szakértői működésről szóló 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet (a továbbiakban: Rendelet), melynek a 19/A. §-a tartalmazza a fiatalok terhelte beszámítási és belátási képességének vizsgálatára vonatkozó szabályokat. Ez alapján először le kell folytatni a terhelt elmeállapotának orvosszakértői vizsgálatát a Rendelet 17. §-a szerint, tehát két szakértő vizsgálja meg a terheltet, akik közül az egyiknek igazságügyi pszichiátria (igazságügyi elmeorvostan), a másiknak pedig igazságügyi orvostan vagy igazságügyi pszichiátria (igazságügyi elmeorvostan) képesítéssel kell rendelkeznie. Amennyiben a vizsgálat során megállapítást nyer, hogy a terhelt rendelkezik beszámítási képességgel, akkor a vizsgálatot végző szakértő a belátási képességről is véleményt ad azzal, hogy a belátási képesség vizsgálatához a terhelt klinikai és mentálhigiéniai felnőtt- és gyermek szakpszichológiai vizsgálatát is el kell végezni. Ezen vizsgálatot olyan szakértő végezheti, aki klinikai és mentálhigiéniai gyermek szakpszichológus, vagy ezzel egyenértékű szakvizsgálóval rendelkezik. Fontos megjegyezni, hogy ezen vizsgálatba szakkonzulensként gyermek- és ifjúsági pszichiátriai szakvizsgálóval rendelkező személyt is be kell vonni. A szakértők az

elvégzett vizsgálatok alapján egyesített igazságügyi elmeorvos szakértői és pszichológus szakértői véleményt készítenek.²⁰¹

III.6.2.5.1.4. Belátási képesség vizsgálata a gyakorlatban és a 25/2022. (X.26.) AB határozat megállapításai

A téma kutatásának elméleti szintű megközelítése mellett álláspontom szerint elengedhetetlen a bírói gyakorlat vizsgálata is. Ennek során megvizsgáltam a rendelkezésre álló - összesen tizenkét elsőfokú és másodfokú - anonimizált határozatot abból az aspektusból, hogy a bíróságnak mekkora mozgástere van vagy lehet a belátási képesség vizsgálata kapcsán.

Ezen vizsgálat során arra a megállapításra jutottam, hogy az eljáró elsőfokú és másodfokú tanácsokban nem merült fel aggály belátási képességgel összefüggésben készült szakértői véleményekkel kapcsolatban, mind a közvetlenség-elve, mind pedig a rendelkezésre álló iratokkal összefüggésben. Ilyen rendelkezésre álló iratnak tekintendők a környezettanulmányok, kockázatértékelések, pedagógiai jellemzések, valamint az egyes hatósági eljárások – például gyámhatósági eljárás – iratai.²⁰²

Azonban felmerült olyan eset is, amikor az eljáró bíróban kétség merült fel az egyik terhelt belátási képességével kapcsolatban az alábbiak szerint. A Budapest Környéki Törvényszék tanácsa a 20.Fk.13/2021. számon folyamatban lévő büntetőügyben felfüggesztette az eljárást, és egyidejűleg bírói kezdeményezéssel fordult az Alkotmánybírósághoz a Btk. 16. §-a és 105. §-a alaptörvény-ellenességének megállapítása és megsemmisítése iránt. Az alaptörvény-ellenességet az Alaptörvény T) cikk (3) bekezdése, XVI. cikk (1) bekezdése és 28. cikke alapján tartotta megállapíthatónak.

Az indítvány alapjául szolgáló ügyben a Pest Megyei Főügyészség vádiratában a 2006. január 10. napján született, fiatalkorú V. rendű vádlottat a Btk. 16. § a) pontja miatt a Btk. 160. § (1) bekezdésébe ütköző és a (2) bekezdés b) és d) pontjai szerint minősülő, társtettesként elkövetett emberölés büntetével vádolta. A nyomozás során beszerzett igazságügyi elmeorvos-szakértői vélemény megállapítása szerint a fiatalkorú V. rendű

²⁰¹ POLT Péter- MISKOLCZI Barna-VIDA József-KARNER Zsanett: Nagykomentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez, Wolters Kluwer (online jogtár)

²⁰² Miskolci Törvényszék Fk.29/2020/181. számú ítéletének [122] bekezdése

vádolt beszámítási képessége teljes körű volt és belátási képességgel is rendelkezett. A tárgyaláson meghallgatott pszichológus szakértő azonban akként foglalt állást, hogy a felügyeletére köteles nagykorút is magában foglaló, nagykorúakból álló csoport tagjaként a fiatalkorú V. rendű vádlott nem volt képes a belátási képessége szerinti magatartásra, amelyet a csoportnyomás, a megfelelésre és az engedelmisségre hajlamosság határozott meg.

Az indítványozó bírói tanács álláspontja szerint a kifogásolt jogszabályi rendelkezések nem állnak összhangban a bűncselekmény törvényi tényállását megvalósító gyermekek védelmére irányuló, az Alaptörvény rendelkezéseiből fakadó követelményekkel, mivel a szabályozás nem veszi figyelembe, hogy a tizenkét és tizennégy év közötti gyermekek testi és szellemi fejlettségének alacsonyabb szintjéből nem következik, hogy érzelmileg is fejletlenebbek lennének. Emellett a gyermekkor érzelmi kiszolgáltatottság jellemzi, alkalmazkodási vágy ahhoz a személyhez, akihez a gyermek kötődik vagy kötődni vágyik. Ez a kötődni vágyás és megfelelési igény határozza meg elsősorban a gyermek magatartását, ezért a gyermektől még akkor sem várható el, hogy a belátási képessége szerint cselekedjen, ha az egyébként teljes körű. Álláspontja szerint a gyermekek ezen tulajdonságának a kihasználását maga a jogalkotó is szankcionálja több különös részi tényállásban (Btk. 198. §-a szerinti szexuális visszaélés, Btk. 208. §-a szerinti kiskorú veszélyeztetése), hiszen ezen tényállások esetében a jogalkotó azt feltételezi, hogy a gyermekkorú valamely magatartást a felnőttkorú elvárásának megfelelően, attól függetlenül megvalósít, hogy a saját testi-érzelmi fejlődésére károsnak tartja-e, illetve annak erkölcsi jellegével tisztában van-e. Véleménye szerint a másnak való megfelelés életkori sajátosságaik miatt része a gyermekek személyiségének és ennek a büntetőjogi felelősségre vonás folyamatában is jelentősége van. Tehát annak értékelése is szükséges, hogy magatartásukban kimutatható-e „más személy kényszert el nem érő ráhatása”, hiszen abban az esetben, ha megállapítható, hogy a fenti életkorú fiatalkorú azért követte el a bűncselekményt, mert másnak akart megfelelni akkor nincs helye a büntetőjogi felelőssége megállapításának. Mindezek alapján a tizenkettő és tizennégy év közötti fiatalkorú büntetőjogi felelőssége tehát az indítvány értelmében akkor lenne megállapítható, ha a bűncselekmény törvényi tényállását más személy érzelmi ráhatása nélkül valósította meg.

Az Alkotmánybíróság a Btk. 16. § a) pont alaptörvény-ellenességének a megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt elutasította, valamint kifejtette, hogy

szükségesnek tartja és szorgalmazza a belátási képesség vizsgálata tárgyában egy egységes szakmai szempontrendszerének meghatározását és rögzítését jogi szabályozásban, vagy módszertani levél megalkotásával.

Indokolásában kifejtette, hogy a büntetőjogi felelősségre vonás alsó korhatárának a meghatározása az állami büntetőpolitika körébe eső, a jogalkotó döntési kompetenciájába tartozó kérdés és alkotmányjogilag nem kérdőjelezhető meg, hogy ezen életkori szabály alkalmas-e a kitűzött büntetőpolitikai célok elérésére. Továbbá megállapította azt is, hogy a hatályos szabályozás garanciarendszere a történelmi hagyományok mellett a külföldi és nemzetközi szabályozásokkal és követelményekkel is összhangban áll.

Kifejtette, hogy a belátási képesség vizsgálata a bíróság feladata, ugyanakkor a büntetőeljárásba kötelező a szakértők bevonása is, akik közül az egyiknek igazságügyi pszichiátria (igazságügyi elmeorvostan), a másiknak pedig igazságügyi orvostan vagy igazságügyi pszichiátria (igazságügyi elmeorvostan) képesítéssel kell rendelkeznie. Amennyiben a fiatalok beszámítható, úgy a szakértő a belátási képességről is véleményt ad. A belátási képesség vizsgálatához a terhelt klinikai és mentálhigiéniai felnőtt- és gyermek szakpszichológiai vizsgálatát is el kell végezni.

Erre figyelemmel az Alkotmánybíróság megkereste a Nemzeti Szakértői és Kutató Központ főigazgatóját annak érdekében, hogy számoljon be álláspontjáról a Btk. 16. § alkalmazásával, valamint a tizenkét és tizennégy év közötti terhelt belátási képességének a vizsgálatával összefüggésben. A főigazgató válaszában a belátási képesség fogalmát szakmai szempontból az alábbiak szerint határozta meg: „A büntetőjogi belátási képesség azon értelmi és erkölcsi fejlettség (érettség), mely szükséges ahhoz, hogy valaki felismerje egy konkrét cselekmény elkövetésekor a cselekmény jogellenességét, illetve, hogy e felismerésének megfelelően cselekedjen. Értelmi és erkölcsi érettség szükséges ahhoz, hogy a személy képes legyen megérteni a különbséget jogos és jogtalan között, és képes legyen felismerni azt, hogy az adott előírás megsértése milyen típusú és súlyú szankciót vonhat maga után.” A konkrét ügyben pedig úgy foglalt állást, hogy a gyermekkorú terhelt érzelmi fejlettsége, az abból fakadó alkalmazkodási vágya, kötődési igénye, valamint mindezen tényezőknek a gyermek magatartására gyakorolt meghatározó szerepe igazságügyi pszichológiai vizsgálattal is értékelhető.

A fenti alkotmánybírósági határozat - különösen a büntethetőségi korhatár szabályozása körében tett - megállapításai hiánypótlóak, azonban bizonyos szempontból további

kérdéseket vetnek fel. Álláspontom szerint ilyen kérdésnek tekintendő, hogy a bíróság mekkora mozgástérrel rendelkezik a belátási képesség vizsgálata során, illetve le kell-e egyáltalán folytatnia e körben bármiféle vizsgálatot? Mindenképpen szerencsés helyzetben van a bíróság, mint másfél évszázaddal ezelőtt, hiszen már nem a bíró szubjektív meggyőződésére van bízva a belátási képesség megállapítása, hanem objektív szakértői vizsgálat eredményeként kerül sor a kérdés megválaszolására.

A Be. 188. §-ára, valamint a Be. 686. §-ára figyelemmel a szakértői vizsgálatok során megállapítást nyer, hogy a terhelt beszámítási képessége és belátási képessége birtokában volt-e a cselekmény elkövetése idején, amennyiben a birtokában volt, úgy sor kerül a vádemelésre. A bírósági eljárás során pedig a bíró - illetve a Be. 680. §-a alapján eljárva az ülnökökkel kiegészülő tanács - a közvetlenség-elve alapján megbizonyosodhat a szakértői véleményben foglaltakról. Amennyiben a szakértői vélemény megállapításaival ellentétben a terhelt belátási képességével kapcsolatban a bíróság, az ügyészség vagy a védő részéről ésszerű kétely merül fel a bíróság a Be. 197. § (1) bekezdés d) pontjára figyelemmel felhívhatja a szakértőt felvilágosítás adására vagy a szakértői vélemény kiegészítésére, amennyiben ez nem vezet eredményre úgy más szakértőt kell kirendelni azonos kérdésre, azonos vizsgálati adatok alapulvételével és ugyanazon bizonyítandó tényre vonatkozóan kell nyilatkoztatni, mivel egy-egy adat eltérése okszerűen más eredményre vezethet. Újabb szakértő kirendelésére kerülhet sor azon okból is, hogy az eltérő következtetés lehetőségét egy, a korábbi szakértői vizsgálatától eltérő, korszerűbb vizsgálati eljárás lehetősége veti fel. Amennyiben ezt követően is fennáll ellentmondás, eltérés esetén újabb szakértő csak a szakvélemények közötti eltérés okára vonatkozóan rendelhető ki annak eldöntése érdekében, hogy szükséges-e bármelyik korábbi szakvélemény kiegészítése vagy pedig újabb szakértői vélemény beszerzése indokolt.²⁰³

Tehát a bírósági szakban felmerülő kétségek esetén más szakértő(k) bevonására van lehetőség, akik a fiatalkorú terhelt vonatkozásában szükség szerint ismét elvégezhetik a megfelelő vizsgálatokat. Ezen eljárásjogi szabályok alapján megállapítható, hogy a bíróságnak viszonylag tágabb a mozgástere a belátási képesség vizsgálata során.²⁰⁴

²⁰³ POLT Péter- MISKOLCZI Barna-VIDA József-KARNER Zsanett: Nagykomentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez, Wolters Kluwer (online jogtár)

²⁰⁴ PAPP Bettina Ilona: *Gondolatok a belátási képesség vizsgálatával kapcsolatban felmerül gyakorlati kérdésekről* In: Debreceni Jogi Műhely, 23. évfolyam, 1-2. szám, 2026, 45-65.

III.6.2.5.2. Egyes elkövetői alakzatok sajátosságai a rablás vonatkozásában

A Btk. 12. § -a alapján elkövető a tettes, a közvetett tettes és a társtettes (tettesek), valamint a felbújtó és a bűnsegéd (részesek). A Btk. 13. § (1) bekezdése alapján tettes az, aki a bűncselekmény törvényi tényállását megvalósítja, míg a (2) bekezdés szerint közvetett tettes az, aki a szándékos bűncselekmény törvényi tényállását e cselekményért gyermekkor, kóros elmeállapot, kényszer vagy fenyegetés miatt nem büntethető, illetve tévedésben levő személy felhasználásával valósítja meg.

Álláspontom szerint nem képezheti vita tárgyát az elkövetői minőség megállapítása azon elkövető esetében, aki a rablás törvényi tényállását teljes egészében, annak mindkét mozzanata tekintetében megvalósította. Ez alapján az elkövető a Btk. 13. § (1) bekezdésére figyelemmel tettesként követi el a bűncselekményt.²⁰⁵

Sem a megvizsgált eseti döntések, sem a feldolgozott szakirodalmak alapján nem találtam adatot arra vonatkozóan, hogy a rablást bárki is közvetett tettesként követte volna el a Btk. hatálybalépése óta.²⁰⁶ Azonban annak a lehetőségét mindenképpen meg kell vizsgálni, hogy a rablás büntette közvetett tettesként elkövethető-e?

Ehhez elsőként a közvetett tettesség néhány általános jellemzőjét át kell tekintenünk. A közvetett tettesség, mint különleges tettesi minőség már a Csemegi-kódex kodifikálása során is felmerült, bár a fogalom igen korán megjelent a jogirodalomban, illetve a bírói gyakorlatban is, de a szabályozása váratott magára, egészen a 2009. évi LXXX. törvény megjelenéséig, ami az 1978. évi IV. törvény módosításával a tettesek közé sorolva emelte törvényi szintre e speciális elkövetői minőség szabályozását. Ennek alapjául pedig egy olyan eset szolgált, amikor az elkövető testi sértés szándékával kutyáját haragosára uszította.²⁰⁷

A 2012. évi C. törvény a korábban meghatározásra kerülő fogalmat egy az egyben megtartotta eredeti alakjában és az elkövetői kategóriát – ahogy az a nevében is szerepel – a tettesek között rendelte szabályozni a jogalkotó, azonban a jogirodalomban nem

²⁰⁵ Vagyis egyes szakirodalom szerint közvetlen tettes.

²⁰⁶ A gyakorlatban közvetett tettesi felelősség megállapításával túlnyomórészt költségvetési csalás büntette miatt folyamatban lévő vagy folyamatban volt ügyekben találkoztam a gazdasági bűncselekményhez kapcsolódó közokirat-hamisítás büntette elkövetése vonatkozásában.

²⁰⁷ GÖRGÉNYI – GULA - HORVÁTH - JACSÓ- LÉVAY- SÁNTHA- VÁRADI: i.m.257.

mindenki értett ezzel egyet, voltak, akik szerint az egyes sajátosságaira való tekintettel inkább a részesek között kellett volna elhelyezni.²⁰⁸

Varga Gergely fogalom meghatározását tartottam a leginkább kiterjedtnek, ezért ennek ismertetésével kezdeném: „közvetett tettes az a büntethető személy, aki nem saját magatartásával, hanem egy nem büntethető közvetítő személy felhasználásával hajtja végre a tényállásszerű cselekményt; ez esetben a közvetett tettes magatartása a felhasznált személy magatartásának a meghatározására irányul, és értelme átfogja az egész cselekménysort.”²⁰⁹ Tehát az elkövető a bűncselekmény végrehajtásához, mintegy eszközként, olyan személyt használ fel, akivel szemben büntethetőséget kizáró ok áll fenn, így a deliktum objektív-, és szubjektív oldala elválík egymástól. Az objektív oldal tényállási elemeit az eszközként felhasznált személy vonatkozásában releváns vizsgálni, míg a szubjektív oldalt a közvetett tettes tekintetében, aki felel az általános alannyá válás feltételeinek megvalósulásáért, illetve őt terheli a bűncselekmény elkövetésében való bűnösség is.

A közvetett tettes cselekményét kettős szándék jellemzi: egyrészt a bűncselekmény elkövetésére vonatkozóan, tehát a deliktumot, illetve annak következményeit kívánja vagy azokba belenyugszik, a gondatlan elkövetés fogalmilag kizárt. Másrészt az elkövető tudatának át kell fognia, hogy a felhasznált személy büntetőjogi felelősségre vonására amiatt nem kerül sor, mert vele szemben büntethetőséget kizáró ok áll fenn. A közvetett tettesség feltételét képező szándék képezi a felbujtástól való elhatárolás alapját.²¹⁰

A fentiek alapján a közvetett tettesség és a rablás megvalósulása szempontjából az alábbi megállapítások tehetők. Mivel a rablás egy kétmozzanatú bűncselekmény azt is

²⁰⁸ Nagy Ferenc és Szomora Zsolt alkotta javaslat szerint az elkövetői minőség büntetőjogi szabályozásban való megjelenése a német szabályozással egyezően a tettesi kör bővítését érintené az alábbi fogalom meghatározással: „Tettesnek minősülne az, aki a bűncselekmény törvényi tényállását maga vagy más személy eszközként történő felhasználásával valósítja meg.” A fogalom meghatározás alapján a közvetett tettes is megvalósítja a törvényi tényállást, amely egy szubjektivista módon tág fogalom és nem áll összhangban a tettesség hazai, objektivista alapú meghatározásával. Ezzel szemben Wiener A. Imre azt a koncepciót dolgozta ki, amelyben a bűncselekmény fogalmának, illetve az elkövetőkre vonatkozó rendelkezések módosítására, újra gondolására tett javaslatot. E körben pedig a felbujtó és a bűnsegéd mellett a közvetett tettes is a részesek körébe tartozna.

²⁰⁹ VARGA Gergely: *Elkövetői alakzatok a büntetőjogban*. In: Takács Péter – Garai Borbála (szerk.): *Multa rogare, rogata tenere, retenta docere*. Tudományos Diákköri Dolgozatok, 2001. Az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar hallgatóinak a XXV. Országos Tudományos Diákköri Konferencián pályadíjat nyert dolgozatai. 1. köt., Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2002, 184. o.

²¹⁰ PAPP Bettina Ilona: A közvetett tettesség elméleti alapkérdései. In: *Tudományos Diákest Tanulmánykötet III.*, Debrecen, Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2016, 178-192.

gondolhatnánk, hogy természetesen megvalósulhat akként, hogy a felhasznált személy²¹¹ mind a dologelvétel, mind a kényszerítés jellegű cselekményt maga viszi véghez, hiszen a közvetett tettes nem léphet be a törvényi tényállásba. Azonban ennek kapcsán meglehetősen nehéz bizonyítási eljárással kell szembenéznie a jogalkotónak, hiszen a rablás kettős célzatának bizonyításán felül annak a bizonyítása is szükséges, hogy az elkövető tudata átfogta azt, hogy az „eszközként használt személy” nem büntethető és éppen ezen okból, a saját felelősségre vonásának megakadályozása végett használta fel a bűncselekmény elkövetéséhez.

A rablás minősítése szempontjából neuralgikus pont mind a jogelmélet, mind a joggyakorlat szempontjából a társtettesi elkövetés és egyes részesi magatartások, különösen a bűnsegély megállapítása és a részesi túllépés esetei.

Elsőként mindenképpen érdemes megvizsgálni a társtettség, valamint a felbújtó és a bűnsegéd a rablás vonatkozásában relevanciával bíró dogmatikai sajátosságokat.

A társtettség és a részesség elhatárolása már meglehetősen korán felmerült a jogirodalomban.²¹²

A társtettség fogalmát a Btk. 13. § (3) bekezdése az alábbiak szerint határozza meg: *társtettesek azok, akik a szándékos bűncselekmény törvényi tényállását egymás tevékenységéről tudva, közösen valósítják meg.* A jogirodalom megkülönbözteti a társtettség objektív és szubjektív oldalát. Az objektív oldala a bűncselekmény törvényi tényállásának közös megvalósítása jelenti, vagyis minden társtettesnek tényállásszerű elkövetési magatartást kell kifejtenie. Ezzel szemben a társtettség szubjektív oldala a szándékegységben realizálódik, ami az alábbi két elemből épül fel: egyrészt abból, hogy társtettesi elkövetés kizárólag szándékos bűncselekmények tekintetében valósul meg és valamennyi társtettes szándékának ki kell terjednie a bűncselekmény objektív tényállási

²¹¹ Tehát az a gyermekkorú, kóros elmeállapotú, kényszer vagy fenyegetés hatása alatt álló vagy tévedésben lévő személy.

²¹² Irk Albert A bűnsegély és társtettség fogalmi elhatárolása című monográfiájában kifejtette, hogy a társtettség és a bűnsegély tudományos elvi alapon történő differenciálása meglehetősen sokáig hiányzott, melynek az oka egyfelől a felbújtás és a bűnsegély differenciálatlansága, másfelől a társtettség önállótlanlansága voltak. Majd az objektivista és a szubjektivista felfogás alapján az egyes jogtudósok – Stübel, Birkmeyer, Henke, Köstlin, Geib - az alábbi különbségeket állapították meg. Az objektív elmélet szerint a bűnsegély és a társtettség elvi megkülönböztetésének alapja a bűncselekmény tárgyi oldalának ismérveiben, míg a szubjektív szemlélet az alanyi okozatosság elvére épített.

IRK Albert: *A bűnsegély és társtettség fogalmi elhatárolása*, Kolozsvár, Gombos Ferencz Lyceum Könyvnyomda, 1913, 8-12.

elemeinek megvalósulására. A szubjektív oldal elemét képezi továbbá, hogy a társtetteseknek egymás tevékenységéről tudva kell cselekedniük.²¹³

Ezen ismérvek alapján egyértelműen megállapítható, hogy társtettesként követik el a rablás büntettét azok elkövetők, akik a rablás törvényi tényállását akként valósítják meg, hogy az egyikük az eszközcselekményt – erőszakot vagy a kvalifikált fenyegetést alkalmaz, – míg a másik elkövető a dologelvételt valósítja meg. Továbbá egyértelmű a jogirodalom és a bírói gyakorlat abban tekintetben is, hogy társtettesesség valósul meg abban az esetben is, hogyha akként valósul meg a dologelvétel, hogy az elkövetők mindegyike alkalmazza az erőszakot vagy a kvalifikált fenyegetést, továbbá az egyik elkövető a dologelvételt is véghez viszi.

A Kúria 2019. évi 187. számú Bírószági Határozatával (a továbbiakban: BH.2019.187.) a társtettesesség vizsgálata körében tett megállapításokat. A Kúria határozat alapjául a Szarvasi Járásbíróság Fk.7/2015/63. számú ítélete szolgált, melyben a bíróság az alábbi tényállást állapította meg. A társtettesi elkövetésre vonatkozó I., II. és III. számú tényállási pont lényege szerint a vádlottak előzetesen megállapodtak abban, hogy házakat fognak felkutatni, ahonnan készpénzt és egyéb értéket fognak jogtalan eltulajdonítás céljából elvenni, melyhez akár élet, testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetést is alkalmazni fognak. Elsőként a vádlottak – melyek közül az I. r. vádlott egy fekete színű játékpisztolyt is magával vitt, ennek tényével a vádlott-társai is tudomással bírtak – megjelentek az idős, mozgásában korlátozott sértett házánál, mely ingatlanba a szűnyogháló letépésével és az ablak betörésével bejutottak. A szobájában tartózkodó sértett észlelte, hogy szobájának ajtaja nyitva van, ezért amikor odament, hogy becsukja, ekkor észrevette az ajtóban álló I. r. vádlottat. Az I. r. vádlott ekkor kitépte a falból a telefonkészülék zsinórját, hogy a sértett ne tudjon telefonon segítséget kérni, majd megkérdezte a sértettől, hogy hol tartja a pénzét. Eközben pedig a kezében tartott játék pisztolyt a sértett fejéhez nyomta és bal kezével átfogta a sértett vállát. Amikor a sértett közölte az I. r. vádlottal, hogy nincs pénze, akkor a vádlott leültette a fotelbe és elkezdett értékek után kutatni a szobában. A kutatás során több alkalommal pénze, értékei átadására szólította fel a sértettet, melyet nyomatékosított azzal, a játék pisztolyt a sértetre szegezte. I. r. vádlott cselekménye közben III. r. vádlott a ház bejárati ajtaját a házban talált kulcsokkal kinyitotta, ezzel beengedve az ingatlanba a II. r. vádlottat, akik

²¹³ SZOMORA i.m. 72-80.

a ház többi helyiségében is készpénz, értékek után kezdtek el kutatni. Az I. r. vádlott az általa feltalált készpénzt és értéktárgyakat magához vette, míg a II. r. és III. r. vádlottak a ház többi helyiségének átkutatása során számukra értékes, eltulajdonítható dolgot nem találtak, ott tartózkodásuk ideje alatt a sértettel nem találkoztak. Majd a vádlottak a sértett házából együtt távoztak. Ezen cselekmény elkövetését követően a vádlottak további két ingatlanba is betörték, ahonnan szintén vagyontárgyakat tulajdonítottak el.

A bíróság megállapította, hogy a vádlottak társtettesként valósították meg a Btk. 365. § (1) bekezdés a) pont II. fordulataba ütköző és a (3) bekezdés a), c) és g) pontjaként minősülő rablás bűntettét az alábbi indokok alapján. Ahogy azt a tényállás is tartalmazza, a vádlottak mindhárman bejutottak a sértett ingatlanába, azonban ott a sértettel fizikális kapcsolatba csupán az I. r. vádlott került. Ugyanis az I. r. vádlott volt az, aki a sértettet, nála lévő játék pisztollyal értékei, pénze átadására szólította fel, és ő volt az, aki a sértett által használt szobában értékek után kutatott. A II. r. és III. r. vádlottak ez idő alatt nem találkoztak és nem érintkeztek a sértettel, azonban a bíróság megállapításai szerint ők is tevékenyen részt vettek a jogellenes cselekményben azzal, hogy értékek után kutattak a lakás többi részében, továbbá az is ezt a megállapítást támasztotta alá, hogy együtt indultak el a sértett házához, valamennyien tudtak arról, hogy I. r. vádlott a sértett megfélemlítése céljából egy játék pisztolyt tart magánál. Továbbá tudtak arról is, hogy az esetleges ellenállás leküzdése érdekében az I. r. vádlott az ólban talált botot is bevitte a lakásba, így az ingóságok jogtalan elvétele érdekében maguk is aktívan részt vettek.²¹⁴

A Gyulai Törvényszék a Fkf.338/205/22. számú ítéletével a Szarvasi Járásbíróság ítéletét megváltoztatta a körben, hogy az I. r. vádlottak cselekményét a Btk. 365. § (1) bekezdés a) pont II. fordulataba ütköző és a (3) bekezdés a), c) és g) pontjaként minősülő rablás bűntettének minősítette. Ennek okaként megjelölte, hogy az I. r. vádlottnak azon elkövetési magatartása, mely szerint az idős korú, beteg sértettnek a műanyag pisztolyt a fejéhez tartotta, vállát átfogta, majd leültette, kimerítette az erőszakos magatartás a Btk. 459. § (1) bekezdésének 4. pontja szerinti fogalmát.²¹⁵

Az ügyben a II. rendű terhelt védője terjesztett elő felülvizsgálati indítványt, arra hivatkozva, hogy a II. rendű terhelt bűnösségének megállapítása során a bíróság a büntető anyagi jog szabályainak megsértette. Indítványában előadta, hogy a bíróság tévesen

²¹⁴ Szarvasi Járásbíróság Fk.7/2015/63. számú ítélete

²¹⁵ Gyulai Törvényszék a Fkf.338/205/22. számú ítélete

minősítette II. rendű terhelt cselekményét társtettesként elkövetett rablás büntettként, mivel az elkövetés során csupán az I. rendű terhelt került közvetlen kapcsolatba a sértettel. Az I. r. vádlott volt az, aki a sértettet értéktárgyainak átadására szólította fel és akitől erőszak alkalmazásával vagyontárgyakat vett el. Hozzá képest a többi elkövető magatartása térben és időben is elkülönült, míg a többi elkövető a sértett házában többi részében értékek, egyéb eltulajdonítható tárgyak után kutatott. Ezek alapján a II. r. terhelt a rablás büntettként nem társtettesként, hanem bűnsegédként valósította meg. Kifejtette továbbá azt is, hogy a műanyag játékpisztoly nem alkalmas a fegyveres elkövetés megállapítására, így a rablás büntettként a fegyveresen történt elkövetés nem minősítheti.

A Legfőbb Ügyészség nyilatkozata szerint a felülvizsgálati indítvány részben a törvényben kizárt, részben alaptalan. Kifejtette, hogy védő a felülvizsgálati indítványban kifejtett azon érvelése, miszerint a II. r. terhelt cselekvősége térben és időben elkülönült az I. r. terhelt cselekvőségétől és hiányoznak a közös elkövetés feltételei, valójában a bíróság ténymegállapító tevékenységét támadja, ami a felülvizsgálati eljárásban eredményre nem vezethet, így a felülvizsgálat e része a törvényben kizárt. Az irányadó tényállás szerint a bűncselekményt lőfegyver utánzatával fenyegetve követték el, ezért az eljáró bíróságok a büntető anyagi jog szabályainak sérelme nélkül minősítették a rablást fegyveresen elkövetettnek. Továbbá indítványozta, hogy a Kúria a megtámadott határozatokat hatályában tartsa fenn.

A fentiek alapján büntetőügyben a II. r. terhelt vonatkozásában felülvizsgálati eljárás lefolytatására került sor, mely során a Kúria Bfv.1071/2018/7. számú határozatával az elsőfokú és másodfokú határozatot hatályában fenntartotta. Határozata indokolásában kifejtette, hogy a Btk. 365. § (3) bekezdés c) pontjában írt esete akkor valósul meg, ha az elkövetésben legalább három személy vesz részt. Az irányadó tényállás szerint a három elkövető megállapodott abban, hogy akár élet, testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetés alkalmazásával szereznek meg idegen dolgokat. Ez alapján *„csoportosan és társtettesként elkövetett rablás büntettként valósítják meg azok a terhelték, akik hárman szándék- és akarategységben együttműködve, személy elleni erőszakot alkalmazva szerzik meg a sértett vagyoni értékeit”*. A Kúria a Legfelsőbb Bíróság 1999. évi 96. számú Bírósági Határozatára (a továbbiakban: BH.1999.96.) hivatkozva megállapította, hogy a rablás büntette összetett bűncselekmény, ezért a társtetteség megállapításának nem akadálya az, hogy a csoport tagjai közül csak egyikük valósítja meg az erőszakot, a másik kettő pedig - ennek ismeretében - az értékek elvételében működik közre.

Rögzítette, hogy bár a rablás végrehajtása során a sértettel szemben csak az I. r. terhelt alkalmazott erőszakot és fenyegetést, valamint ő vett el tőle idegen dolgokat is, a két társa pedig a sértettel az elkövetés során nem találkozott, így a II. és III. r. terhelt a lakás egyéb helyiségeiben kutattak eltulajdonítható értékek után, így az ő jelenlétükről és tevékenységükről az elkövetés alatt a sértettnek nem is volt tudomása.

A csoportos elkövetés részesi felelősségével kapcsolatban a Kúria hivatkozott a 2/2000. Büntető Jogegységi határozat megállapításaira, mely szerint a cselekmény súlyosabb minősítése szempontjából az elkövetésben való részvételnek van a döntő jelentősége, nem pedig annak, hogy a három vagy több elkövető közül a bűncselekményben melyik, milyen magatartással működött közre, tehát, hogy ki valósította meg teljes egészében a törvényi tényállásban foglalt elkövetési magatartást és ki az, aki ehhez segítséget nyújtott. A bűncselekmény részesei csak akkor tekinthetők a csoport tagjainak, ha a tettes vagy társtettes mellett maguk is a bűncselekmény helyszínén működnek közre a bűncselekmény elkövetésében. Ez alapján, ha a felbujtó a helyszínen rábírja a tettest a bűncselekmény véghezvitelére vagy pedig a bűnsegéd a bűncselekmény véghezviteléhez a helyszínen segítséget nyújt. Rögzítette, hogy a rablás és más erőszakos bűncselekmény esetében a tettesi magatartás mindig közvetlenül érinti a sértettet, de a sértettre hatással lehet a csoport más tagjainak magatartása is, a sértett a jelenlétüket és az elkövetésben való közreműködésüket legalábbis felismerheti. Ez azonban nem feltétele a csoportos elkövetés megállapításának, így nincs jelentősége annak, hogy a sértett vagy a sértettek az elkövetők bármelyikének jelenlétét vagy a bűncselekmény elkövetésében való részvételét ténylegesen észlelik-e.

Mindezek alapján a Kúria elvi élel rögzítette, hogy a csoport tagjának tekintendő és a rablást társtettesként valósítja meg az az elkövető is, aki a társaival szándékegységben oly módon vesz részt a cselekményben, hogy a lakásban, idegen dolgok jogtalan megszerzése érdekében kutat, akkor is, ha ténylegesen csak a sértettel szemben fenyegetést alkalmazó társa szerez meg idegen dolgot és az ő jelenlétét nem észleli a sértett. E körben megállapította, hogy a társtettes tudata az elkövetők között kölcsönösen kiterjed egymás tevékenységére, tehát a másik társtettes által kifejtett elkövetési magatartás lényeges mozzanataira, azonban ez nem jelenti azt, hogy annak minden részletét ismerniük kellene.²¹⁶

²¹⁶ Kúria Bfv.1071/2018/7. számú határozata

Bonyolultabb ugyanakkor annak a megítélése, hogy mi történik abban az esetben, ha valamelyik elkövető cselekménye effektíve nem lép be a törvényi tényállás keretei közé és felmerülhet annak a kérdése, hogy magatartása lehet, hogy inkább bűnsegédként értékelhető?

A bűnsegéd fogalmát a Btk. 14. § (2) bekezdése akként határozza meg, hogy *bűnsegéd az, aki bűncselekmény elkövetéséhez másnak szándékosan segítséget nyújt.*

Blaskó Béla a bűnsegélyhez tartozó elkövetési magatartást a bűncselekmény elkövetése végett, általában tevékenységgel megvalósuló szándékos segítségnyújtásban határozza meg. A bűnsegéd a bűncselekmény törvényi tényállásába belépő magatartást nem fejt ki, csupán cselekményével megkönnyíti, előmozdítja a tettesi cselekmény megvalósulását.

A segítségnyújtás természetére figyelemmel a jogtudomány megkülönbözteti a fizikai és pszichikai bűnsegélyt. A fizikai bűnsegéd az a személy, aki a bűncselekmény elkövetéshez nyújt fizikai vagy tárgyi segítséget. Ezen meghatározásra figyelemmel az a feltéves alakulhat ki, hogy a létrejöttéhez aktív magatartás kifejtése kívántatik meg, azonban a gyakorlatban olyan esetek is előfordulnak, A fizikai segítségnyújtás általában aktív magatartást feltételez, de a gyakorlatban mulasztással való megvalósulása is előfordulhat. Ezzel szemben a pszichikai bűnsegéd szándékerősítő hatást fejt ki az elkövetőben, tipikusan ekként tartja számon a jogirodalom az úgynevezett bátorító jelenlétet. Ez esetben a bűnsegéd jelenléte a terheltre nézve egyértelműen bátorítóan hat, míg a sértett vonatkozásában bénító jellegű. E körben a pszichikai bűnsegéd azzal fejt ki szándékerősítő hatást, hogy a tettes számíthat az érdekében kifejtett, segítő jellegű beavatkozásra.²¹⁷

Abban a jogtudomány és a judikatúra is egyetért, hogy a részes büntetőjogi felelősségének megállapításához annak tényszerű megállapítása szükséges, hogy a tettes megvalósította a törvényi tényállást, illetve megkezdte a tényállásszerű elkövetési magatartás kifejtését, amihez a részes magatartása kapcsolódott.²¹⁸

Ehhez kapcsolódik a túllépés problémaköre, ami szorosan kötődik részesség járulékos jellegéhez. Ahogy Mészáros Ádám kifejti a túllépésnek - excessus vagy excessus mandati - a magyar büntetőjog két típusát különbözteti: egyrészt a mennyiségi, másrészt a minőségi túllépést. A minőségi túllépés azt jelenti, hogy a tettes más, súlyosabb

²¹⁷ BLASKÓ i.m. 374-375.

²¹⁸ Kúria 2025.évi 81. számú Bírósági Határozata (a továbbiakban: BH.2025.81.)

bűncselekményt követett el, míg a mennyiségi túllépés esetén ugyanannak a bűncselekménynek a súlyosabb változatát követte el az elkövető, mint aminek az elkövetésére a felbújtó rábírta vagy amely tekintetében a bűnsegéddel megállapodott. Kifejtette, hogy a túllépés eseteivel kapcsolatban két álláspont alakult ki a jogtudományban és a gyakorlatban: az egyik szerint a tettesi túllépés nem terheli a részt, a másik szerint a mennyiségi túllépésért a részes felelősséggel tartozik.²¹⁹

Ugyanakkor utalnunk kell rá, hogy a Kúria is felismerte ezt a megoszló álláspontot, mely vonatkozásában az alábbi megállapításokat tartalmazó határozatot hozta. Rögzítette, hogy a bűnsegéd tudatának át kell fognia azt, hogy a tettes szándéka milyen bűncselekmény elkövetésére irányul és ehhez a tényállásszerű cselekményhez kell segítséget nyújtania. Abban az esetben, ha a tettes a bűnsegéd által támogatott, előmozdított cselekményhez képest olyan eltérő bűncselekményt valósít meg, melynek tekintetében a bűnsegéd tudata a segítségnyújtást nem fogja át, a bűnsegéd a tettes minőségi vagy mennyiségi túllépéséért járulékos felelősséggel nem tartozik.²²⁰

III.6.2.6. Minősített esetek köre

A Btk. 365. § (3) és (4) bekezdése tartalmazza a rablás minősített eseteit, melyek alapvetően két csoportba oszthatók: egyrészt a rablás megvalósulásához kapcsolódó szituációs elemekre, másrészt az elkövetés tárgyának értékére vonatkozóan. Továbbá vannak olyan még súlyosabban minősülő esetek is, amelyeket a két csoport kombinációi alkotják.

A rablás megvalósulásához kapcsolódó szituációs elemekre vonatkozó minősítő körülmények az alábbiak:

- fegyveresen,
- felfegyverkezve,
- csoportosan,
- bűnszövetségben,
- hivatalos személy, külföldi hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy sérelmére, hivatalos eljárása, illetve feladata teljesítése során,

²¹⁹ MÉSZÁROS Ádám: A részesség járulékoságának és a részesek büntetésének törvényi szabályozásáról, de lege ferenda. In: Büntetőjogi Kodifikáció, 2003/4., 28-33. o.

²²⁰ Kúria Bfv.I.397/2021/16. számú határozata

- a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére,
- kábítószer vásárlásához szükséges anyagi javak megszerzése érdekében követik el.

A minősítő körülmények fogalmának jelentős része a Btk. értelmező rendelkezései között megtalálható²²¹, így alapvetően nem okozhat problémát azok megállapítása. Azonban, ahogy azt már a fentiekben is láthattuk, a gyakorlat mégis életrehív olyan kérdéseket, amelyekkel nemcsak a judikatúrának, hanem a jogelméletnek is foglalkoznia kell.

III.6.2.6.1. Fegyveresen vagy felfegyverkezve történő elkövetés

Ahogy arra korábban már Miskovics Mariann is utalt a fegyveres rablás az egyik legveszélyesebb bűncselekmények Magyarországon.²²² Ezzel a megállapítással minden további nélkül egyetértek, ugyanis ezen minősített eset megvalósulása során az elkövető élet kioltására alkalmas eszközzel próbál érvényt szerezni akaratának, hogy kikényszerítse követelését.

Ezen minősített eset szabályozása nem újkeletű, hiszen ahogy arról a korábbiakban már szó volt, az 1978. évi IV. törvény is a rablás minősített esetei között szabályozta a fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett rablás esetét.²²³

A Btk. értelmező rendelkezései között – a korábbi szabályozáshoz hasonlóan – megtalálható mind a fegyveresen, mind a felfegyverkezve elkövetés fogalma.²²⁴ Fontos

²²¹ A Btk. 459. § 5. pontja tartalmazza a fegyveresen történő elkövetés, a 6. pontja a felfegyverkezve történő elkövetés, a 3. pontja a csoportosan történő elkövetés, a 2. pontja a bünszövetségben történő elkövetés fogalmát.

²²² Álláspontja szerint ezt megalapozza kiemelkedő társadalomra veszélyessége, a végrehajtás körülményei, az elkövetők személyi jellemzői, valamint az a tény, hogy ezen esetben a löfegyver vagy más robbanóanyag, illetve ezek utánzata az elkövető használatában áll.

MISKOVICS Mariann: *A fegyveres rablás bűncselekményének változásai a joggyakorlat és a kriminálstatisztika tükrében*. In: JURA, 2015/1., 244. o.

²²³ Érdekes módon a korábbi szabályozáshoz képest a hatályos büntetőtörvény enyhébb büntetési tételkeretet állapított meg a rablás vonatkozásában, ennek az okai azonban a rendelkezésre álló kodifikációs iratanyagból nem derülnek ki. Bár megjegyzendő, hogy az oka semmiképpen sem abban keresendő, hogy kisebb tárgyi súlyú vagy a társadalomra kevésbé veszélyes deliktumról lenne szó.

²²⁴ A Btk. 459. § (1) bekezdés 5. pontja alapján fegyveresen követi el a bűncselekményt, aki

a) működőképes löfegyvert,

b) robbanóanyagot,

c) robbantószer,

d) robbanóanyag vagy robbantószer felhasználására szolgáló készüléket

tart magánál, vagy a bűncselekményt az a)–d) pontban meghatározottak utánzatával fenyegetve követi el.

megjegyezni, hogy a hatályos fogalmak már magukon viselik a korábbi büntetőkódex hatálya alatt felmerült gyakorlati kérdésekre adott válaszokat. A vizsgált esetek vonatkozásában az új Btk. hatálybalépése óta nem merült fel olyan kérdés vagy vitatott álláspont, amiről jelen fejezetben szót kellene ejtenünk.

III.6.2.6.2. Csoportosan történő elkövetés

A Btk. 459. § (1) bekezdés 3. pontja szerint *csoportosan követik el a bűncselekményt, ha az elkövetésben legalább három személy vesz részt.* A jogalkotó által meghatározott fogalom egyértelműnek tűnhet, azonban a gyakorlatban már több alkalommal felmerült a kérdés, hogy ezen „résztvevők” közé kizárólag a tettesek számíthatók vagy a részesek is? Elsőként a Fővárosi Bíróság kollégiumvezetője kezdeményezett jogegységi eljárást arra való tekintettel, hogy a bírói gyakorlat nem egységes abban, hogy a csoportos elkövetés, mint minősítő körülmény megállapíthatósága szempontjából kizárólag az elkövetői oldalra kell tekintettel lenni vagy figyelembe veendő-e a sértetti oldal is.²²⁵ Tehát a sértett tudatának is át kell-e fognia azt, hogy összesen hány elkövető vesz részt a sérelmére megvalósuló bűncselekmény elkövetésében? A Legfelsőbb Bíróság a jogegységi eljárást lefolytatta és a 2/2000. számú jogegységi határozatával megállapította, hogy csoportosan elkövetettnek minősül a bűncselekmény, ha három vagy több személy a bűncselekmény helyszínén vagy annak közelében tettesként, illetve – a tettes vagy társtettes mellett – részesként: bűnsegédként vagy önállóan nem értékelhető bűnsegédi magatartást is kifejtő felbujtóként vesz részt a bűncselekmény elkövetésében. A csoportos elkövetés megállapítása szempontjából nincs jelentősége annak, hogy a

Továbbá a Btk. 459. § (1) bekezdés 6. pontjára figyelemmel felfegyverkezve követi el a bűncselekményt, aki az ellenállás leküzdése vagy megakadályozása érdekében az élet kioltására alkalmas eszközt tart magánál.

²²⁵ A jogegységi eljárás kezdeményezésének idején az ítélezés során zsinórmértékül szolgált az az 1991. december 02. napján tartott Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának tagjai és a megyei bíróságok büntető kollégiumának vezetői által kialakított álláspont, ami a Bírósági Határozatok 1992. évi 4. számának Fórum rovatában került közzétételre. Az állásfoglalás szerint az 1978. évi IV. törvény. 137. §-ának 11. pontja szerint csoportosan követik el a bűncselekményt, ha az elkövetésben legalább három személy vesz részt. E törvényhelyhez fűzött indokolás kifejtette, hogy csoportos az elkövetés a bűncselekménynek három vagy több személy általi egyidejű együttes megvalósítása esetén. Mindezek alapján az elkövetőknek a tettesi, társtettesi vagy bűnsegédi magatartást a bűncselekmény helyszínén felismerhetően együtt tevékenykedve kellett megvalósítaniuk ahhoz, hogy a csoportos elkövetés, mint minősítő körülmény a terhükre megállapítható legyen. Azonban az időben és térben kifejezetten elkülönülő magatartás a csoportos elkövetés megállapítását nem alapozta meg, ez a magatartás az adott tényállástól függően más bűncselekmények minősülhetett. Azokban az esetekben azonban, amikor három vagy több személy az elkövetésben játszott szerepeket egymás között elosztotta, így valamelyikük csupán figyelmet vagy szállítást kellett végeznie, úgy a csoportos elkövetés megállapítható. A tényállástól függően ez a magatartás pedig bűnsegédi magatartásként volt értékelhető.

sértett az elkövetők bármelyikének jelenlétét vagy a bűncselekmény elkövetésében való részvételét észleli-e. A jogegységi határozat kifejti, hogy a csoportos elkövetés legfőképp abban tér el az „egyszerű” társaselkövetéstől, hogy legalább három személy közreműködését feltételezi, illetve az, hogy a csoport tagjai a tettesi vagy társtettesi magatartás kifejtésének helyszínén vagy annak közelében jelen vannak. Tehát a csoportos elkövetés jellemzője, hogy az elkövetők azonos alkalommal, jól körülhatárolható térbeli és időbeli határok között együttműködve vesznek részt a cselekmény elkövetésében, hiszen a csoport tagjainak együttes jelenléte és összehangolt tevékenysége megkönnyíti a bűncselekmény elkövetését és megnehezíti az ellene való védekezést. Ezen ismervek alapján pedig a csoportos elkövetés társadalomra veszélyesség szempontjából fokozottabb az „egyszerű többes elkövetéshez” képest. Mindezekre figyelemmel kifejtette a Legfelsőbb Bíróság, hogy a bűncselekmény részesei akkor tekinthetők a csoport tagjainak, ha a tettes mellett felbújtó vagy a bűnsegéd is a bűncselekmény helyszínén működnek közre a bűncselekmény elkövetésében: a felbújtó a helyszínen bírja rá a tettest a bűncselekmény véghezvitelére, a bűnsegéd pedig a helyszínen nyújt ahhoz segítséget. Ugyanakkor a jogegységi határozat szerint a felbújtó akkor is a csoport tagjának tekintendő, ha a tettest ugyan nem a helyszínen bírja rá a cselekmény elkövetésére, de a helyszínen további, a felbujtásba beolvadó bűnsegédi magatartást is kifejt.²²⁶

A jogegységi határozat megállapításai pedig a mai napig irányadónak tekintendők, ezt a BH.2022.35. számú eseti döntés megállapításai is alátámasztják. Az eseti döntés alapját a Keszthelyi Járásbíróság B.100/2018/34. számú ítélete képezte, mely során a bíróság megállapította az I. r., II. r. és III. r. vádlott bűnösségét a Btk. 365. § (1) bekezdésébe ütköző és a (3) bekezdés c) pontja szerint minősülő társtettesként elkövetett rablás büntetében, továbbá a Btk. 164. § (1) bekezdésébe ütköző és a (3) bekezdés szerint minősülő súlyos testi sértés büntetében, melyet az I. r. és a II. r. vádlott társtettesként, a III. r. vádlott bűnsegédként követett el. A bíróság az ítéletét az alábbi tényállásra alapította. A vádlottak előzetes egyeztetése alapján a III. r. vádlott a sértett közelébe férközött, beszélgetést kezdeményezett vele, sétálni indultak és egy kietlen környékre csalta. Miután a III. r. vádlott magára hagyta a sértettet, vele szemben megjelent az I. r. és a II. r. vádlott, akik a háta mögé kerülve őt leütötték. Az ütések erejétől a sértett a földre esett és ezen állapotában az I. r. és a II. r. vádlott tovább ütlegette lábbal és kézzel a

²²⁶ 2/2000. Büntető jogegységi határozat

sértettet a fején, miközben sértett testéhez szorított válltáskáját megszerezni igyekeztek. A járásbíróság megállapította, hogy az I. r. és a II. r. vádlottak részéről kifejtett erőszak mértéke, hirtelensége megtörte sértett ellenállását, aminek következtében vádlottak sértettől a táskáját a benne lévő készpénzzel és személyes tárgyakkal együtt megszerezték és távoztak a helyszínről, majd találkoztak a III. r. vádlottal.²²⁷ A Zalaegerszegi Törvényszék Bf.42/2019/12. számú másodfokú határozatával a III. r. vádlott terhére rótt rablási cselekményt bűnsegédként elkövetettnek minősítette arra való tekintettel, hogy a tettesi minőség megállapíthatóságának feltétele a rablás valamely törvényi tényállási elemének megvalósítása, tehát az erőszak alkalmazása vagy az idegen dolog elvétele. Azonban a III. r. vádlott magatartása egyik törvényi tényállási elemet sem valósította meg, azonban segítséget nyújtott a vádlott-társainak a bűncselekmény elkövetésében azzal, hogy az előzetes megállapodásuknak megfelelően a sértettet egy félre eső helyre csalta.²²⁸ A büntetőügyben felülvizsgálati eljárás lefolytatására is sor került, mely során a Kúria megállapította, hogy a rablás csoportosan történő megállapításának az alábbi indokok alapján nincs helye. Elsőként a fentebb már hivatkozott 2/2000. számú jogegységi határozatának III. pontjára utalt, melynek figyelembevételével megállapította, hogy a csoportos elkövetésnek a térbeli feltétel mellett időbeli követelménye is van, ami alapján a három tettes magatartását egyidőben kell kifejtenie. Azonban jelen esetben ezek az „idők” nem estek egybe és nem is egybefüggően, folyamatosan kapcsolódtak egymáshoz, hiszen a III. rendű terhelt már elhagyta a közvetlen helyszínt, amikor az I. r. és a II. r. terhelt szemből megjelent, elhaladtak a sértett mellett, majd a sértett háta mögött visszafordulva a tettesi elkövetési magatartást megkezdték. A Kúria kifejtette, hogy a tettesi magatartás kifejtése alatti időben a III. r. vádlott már más helyszínen haladt, folyamatosan, gyors ütemben távolodva a bűncselekmény helyszínétől. Megállapította továbbá, hogy a vádlottak által kifejtett elkövetési magatartás III. rendű, illetve az I. rendű és a II. rendű terhelt általi elkövetési magatartás kifejtése ugyan egymásra tekintettel történt és időben is közeli, de nem egyidejű, együttes cselekvőség. A három terhelt együttes jelenléte azonos helyszínen a bűncselekmény elkövetése során - az erőszak megkezdésétől az elvétel befejezéséig - nem valósult meg, sőt az elkövetés megkezdésekor sem volt már jelen a III. rendű terhelt. Azonban a cselekmény körülményeire tekintettel megállapítható volt, hogy a III. r. vádlott „nem juthatott messzire”, így kérdésként merült fel, hogy a bűncselekmény helyszínének közelében való

²²⁷ Keszthelyi Járásbíróság B.100/2018/34. számú ítélete

²²⁸ Zalaegerszegi Törvényszék Bf.42/2019/12. számú másodfokú határozata

jelenlétnek tekinthető-e? A Kúria e körben megállapította, hogy a helyszínt elhagyó, korábban bűnsegélyt nyújtó személy a továbbiakban a sértett védekezési lehetőségeit már nem nehezíti, a tettesek számára pedig már nem jelenti az elkövetés segítésének elméleti lehetőségét sem, így a jelen ügyben a III. rendű terheltnek a helyszínen még a bűncselekmény megkezdése előtt kifejtett cselekvősége, majd a még a bűncselekmény megkezdését megelőző gyors távozása és folyamatos távolodása nem meríti ki a bűncselekmény helyszínén vagy annak közelében kifejtett bűnsegédi magatartás fogalmát. Ekként a bűncselekmény helyszínén, egyidőben és együttesen csak két személy, az I. rendű és a II. rendű terhelt vett részt az elkövetésben, a III. rendű terhelt megelőző bűnsegélyét követően, így azonban a csoportos elkövetés feltételei nem valósultak meg.²²⁹

Mindezekre figyelemmel megállapítható, hogy a rablás ezen minősített eseti megvalósulásához az alábbi feltételek fennállása szükséges: legalább három elkövető, – akik a cselekvőségükre figyelemmel akár tettesi, akár részesi magatartást kifejthetnek, – a bűncselekmény törvényi tényállásának megvalósítása során vagy legalább annak egy része alatt fennálló, térbeli és időbeli együttes jelenléte.

III.6.2.6.3. Bűnszövetségben történő elkövetés

A bűnszövetség a társas bűnelkövetés egyik formája, fogalmát a Btk. 459. § (1) bekezdés 2. pontja határozza meg.²³⁰ Míg a jogalkalmazás során felmerült kérdésekre a negyed évszázada napvilágot látott, Legfelsőbb Bíróság 2001. szeptember 10. napján tartott ülésen megfogalmazott véleményét tartalmazó IV. Büntető Elvi Döntés (a továbbiakban: IV. BED) szolgálhat támpontul.²³¹

A törvényi fogalomból levezethető, hogy a bűnszövetségben történő elkövetés megállapításához bizonyos alanyi és tárgyi feltételeknek való megfelelés szükséges. E körben alanyi feltételként határozható meg, hogy legalább két személy részvétele szükséges, míg tárgyi feltételként kerül meghatározásra az, hogy több bűncselekmény

²²⁹ Kúria Bfv.1257/2022/8. számú határozat [55]-[57] bekezdés

²³⁰ Bűnszövetség akkor létesül, ha két vagy több személy bűncselekményeket szervezeten követ el, vagy ebben megállapodik, és legalább egy bűncselekmény elkövetését megkísérlik, de nem jön létre bűnszervezet.

²³¹ A Kúria BH2018.3.69. számú eseti döntésében rögzítette, hogy - a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény 195. § (2) bekezdése alapján - a bűnszövetség fogalmára tekintettel a IV. BED szerinti iránymutatás a mai napig kötelező érvényűnek tekintendő az eltérő iránymutatást tartalmazó jogegységi határozat meghozataláig.

elkövetése vagy az elkövetésben való megállapodás szükséges, melyek közül legalább egy bűncselekménynek kísérleti szakba kell jutnia.²³²

Sztoján Krisztina a bűnszövetség szubjektív oldalának vizsgálata során megállapította, hogy a bűnszövetségben „résztvevők” elkövetői minőségével kapcsolatban nem képezheti vita tárgyát az, hogy annak nemcsak a társtettesi elkövetés esetén lehet helye, hanem a bűnrészesek vonatkozásában is. E körben kifejtette, hogy a bűnszövetség megállapíthatóságának vizsgálata során elengedhetetlen az elkövetői tudattartalom vizsgálata, ugyanis mind a minőségi túllépés, mind a mennyiségi túllépés a szándékegység hiányára tekintettel kizárja a bűnszövetség fennállását, ugyanis a szándékegységnek már a bűncselekmény végrehajtására vonatkozó előzetes megállapodás idején, valamint az elkövetéskor is fenn kell állnia.²³³

Ezzel szemben a bűnszövetség objektív oldalával függ össze az a tény, mely alapján egy olyan társas bűnelkövetési formának tekintendő, ami a csoportos elkövetéshez képest magasabb társadalomra veszélyességet hordoz magában. Ennek oka a szervezett elkövetés vagy abban való megállapodás, mint a bűnszövetség szervezett elkövetési jellegét magában hordozó fogalmi elem jogalkotó által történő különös értékelése.²³⁴ Ebben az esetben ugyanis a jogalkotó azt a súlyosabb minősítést megalapozó magasabb fokú társadalomra veszélyességet értékeli, hogy az elkövetők nem csupán egy meghatározott bűncselekmény elkövetését valósították vagy kísérelték meg, hanem magát a bűnözést szervezik meg. Bár a bűnszövetség tagjainak a megállapodása több bűncselekmény megvalósítását célozza meg, de az nem szükséges, hogy minden egyes bűncselekmény végrehajtásának a részleteit is megszervezzék.²³⁵

A bűnszövetségben elkövetett rablás vonatkozásában az anonimizált határozatok és eseti döntések száma meglehetősen csekély, ebben a tárgyban legutóbb a Kúria 2017. évi 253. számú Bíróági Határozatában az alábbi érdemi megállapításokat tette.

Az eseti döntés alapjául a Budapesti XX., XXI. és XXIII. Kerületi Bíróság B.1400/2014/80. számú ítéletében a vádlottakat bűnösnek mondta ki három rendbeli fegyveresen, csoportosan és bűnszövetségben elkövetett rablás büntetében, valamint két

²³² SZTOJÁN Krisztina: *Bűnszövetség és bűnszervezet. Minősítési és elhatárolási dilemmák a joggyakorlatban.* In: Acta Universitatis Szegediensis: forum: publicationes discipulorum iurisprudentiae, 2018., 692.

²³³ SZTOJÁN i.m. 693.

²³⁴ BLASKÓ i.m. 379.

²³⁵ IV. BED 1. pontja

rendbeli személyi szabadság megsértése büntetében, valamint az I. r. vádlottat lőfegyverrel visszaélés büntetében is az alábbi tényállás lényege szerint. Az I. r. vádlott és a II. r. vádlott megegyeztek abban, hogy trafikok kirablásával fognak pénzhez jutni. A megállapodásuk kiterjedt arra is, hogy a rablási cselekményt az I. r. vádlott fogja elvégezni, míg a II. r. vádlott ehhez segítséget nyújt neki előzetes terepszemlével, valamint a rablási cselekmény során is támogatja őt a sértettek megkötözésével. az ő feladata volt megkötözni a sértettet a menekülés érdekében. A cselekmények elkövetéshez az I. r. vádlott egy pisztolyt és töltényeket szerzett meg, amit a lakásán tartott. Majd a vádlottakhoz csatlakozott a III. r. vádlott is, akivel megegyeztek, hogy trafikokat fognak kirabolni együtt. Ezt követően hárman követték el a rablási cselekményeket, melyek során jellemzően az egyik vádlott kifejtette a fegyveres fenyegetést, a másik a sértettek megkötözésében segédkezett, míg a harmadik terhelte segítette a menekülés biztosításában. A bűncselekmények elkövetése során a vádlottak több alkalommal előre egyeztettek a konkrét feladatokat, a helyszínek kiválasztását, illetve a menekülési útvonalakat.

Az elsőfokú bíróság ítéletének indokolásában részletesen kitért a bünszövetség megállapítása feltételeinek vizsgálatára, melyet az irányadó tényállás adatai szerint tartalommal töltött meg. E körben megállapította, hogy az I. r. vádlott játszotta a vezető szerepet a cselekmények elkövetésében, aki minden részletre kiterjedően megszervezte az egyes cselekményeket, a szükséges eszközöket biztosította és utasította a vádlotttársait az elvégzendő feladatok köréről az elkövetés során. A kidolgozott elkövetési mód és az előre kitervelteknek megfelelő végrehajtás, - ami az előkészületektől a menekülésig útmutatóként szolgált a vádlottak számára - a bíróság álláspontja szerint egyértelműen megalapozta a bünszövetség megállapíthatóságát.²³⁶

A Fővárosi Törvényszék, mint másodfokú bíróság a Bf.5741/2016/13. számú határozatával megállapította, hogy az elsőfokú bíróság a vádlottak cselekményét helyesen minősítette.²³⁷

Az ügyben felülvizsgálati eljárás lefolytatására került sor, melynek keretében a Kúria Bfv.1485/2016/6. számú határozatával az elsőfokú-, és másodfokú bíróság ítéletét hatályában fenntartotta. Határozatában a IV. BED megállapításaira hivatkozott.

²³⁶ Budapesti XX., XXI. és XXIII. Kerületi Bíróság B.1400/2014/80. számú ítélete

²³⁷ Fővárosi Törvényszék Bf.5741/2016/13. számú határozata

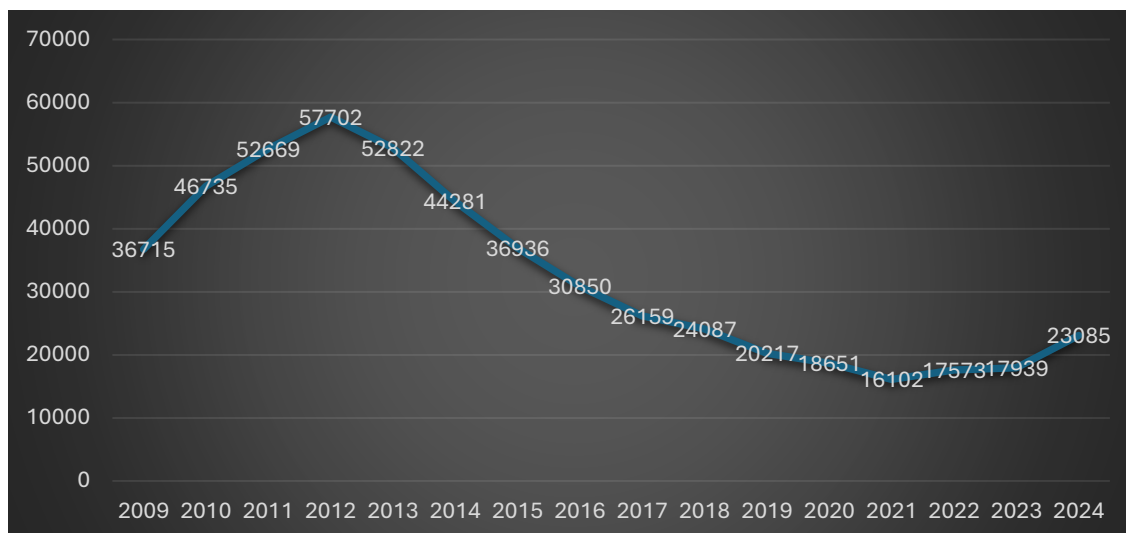
III.6.2.6.4. Bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására korlátozottan képes személy sérelmére történő elkövetés

A Btk. novumként szabályozza a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére történő elkövetést, mint minősített esetet több bűncselekmény vonatkozásában, köztük a rablás tényállása esetén is. Az elsőre egyértelműnek tűnő minősített eset azonban számos kérdést felvet, nemcsak amiatt, mert viszonylag újkeletű – a Btk. hatálybalépését követően találkozott vele először a jogalkalmazó – hanem azért is, mert a törvény értelmező rendelkezései között nem találunk erre vonatkozó rendelkezést.

A szabályozás bevezetésének indokaként a jogalkotó az alábbi okokat jelölte meg: *"az utóbbi időben az időskorúak sérelmére elkövetett bűncselekmények vonatkozásában nem csak számszerű növekedés mutatkozik, hanem a jogsértések elkövetési módja is egyre súlyosabb. Az elkövetők kihasználják, hogy az általában egyedülálló időskorúak kevésbé tudnak védekezést tanúsítani. Hasonlóan a fiatalokhoz az időskorúakat is nagyobb védelemben kell részesítenie a büntetőjognak. A sérelmükre megvalósított tipikus bűncselekmények, így az emberölés, a testi sértés, a rablás, a kifosztás, a sikkasztás és a csalás esetében ezért indokolt minősítő körülményként szabályozni a bűncselekmény felismerésére, illetve elhárítására idős koránál fogva korlátozottan képes személy sérelmére történő elkövetést, amely nagyobb visszatartó erővel hat. Ez ugyancsak indokolt az állapotuknál fogva kiszolgáltatottabb helyzetben lévő fogyatékos személyek esetében is."*²³⁸ A módosító indítvány indokolásából kitűnik, hogy az időskorúak sérelmére elkövetett bűncselekmények számszerű növekedése áll a javasolt - és később elfogadott - módosítások jogpolitikai indokainak exponált helyén. A számszerű növekedés mellett másik érvként az elkövetési mód súlyossága szerepel.

Az alábbi diagram a regisztrált 60 éves és annál idősebb sértettek számának alakulását szemlélteti 2009-2024. év között:

²³⁸ A T/6958/137. módosító javaslat indokolása.

A diagram a KSH adatai alapján készült.²³⁹

Ahogy a diagramból is kitűnik a Btk. kodifikációját megelőzően exponenciálisan nőtt a regisztrált időskorú sértettek száma, majd az arány a 2013. évtől folyamatosan csökkentő tendenciát mutatott. Bolyky Orsolya és Sárík Eszter az időskorúak sérelmére elkövetett erőszakba torkolló vagyon elleni bűncselekmények kriminológiai sajátosságairól szóló tanulmányában azonban kifejtette, hogy bár számszakilag jelentős csökkenés következett be az összбүнözés tekintetében, így a sértettek számában is, azonban a sértettek között az időskorúak aránya változatlan maradt.²⁴⁰

Joggal merülhet fel bennünk a kérdés, hogy a statisztikában szereplő időskorú személyek azonosak a fokozott büntetőjogi védelemben részesülő időskorú személyekkel? Ezen kérdés megválaszolásához át kívánom tekinteni a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére történő elkövetésre vonatkozó Btk. rendelkezéseket, az idős kor és a fogyatékoság fogalmát. Továbbá a tanulmány második felében a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál korlátozottan képes személy megállapításával felmerülő gyakorlati kérdésekre kívánok választ adni a bírói gyakorlat alapján.

²³⁹ https://www.ksh.hu/stadat_files/iga/hu/iga0005.html (Megtekintés ideje: 2026. január 15.)

²⁴⁰ BOLYKY Orsolya–SÁRIK Eszter: Az idős sérelmére elkövetett erőszakba torkolló vagyon elleni bűncselekmények kriminológiai sajátosságai. In: Kriminológiai Tanulmányok 61., Országos Kriminológiai Intézet, 2024, 149-150.

III.6.2.6.4.1.A szabályozás elhelyezése, értelmezése

A bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére történő elkövetés – ahogy a fentiekben már utaltam rá – megjelenik egy vagyon elleni erőszakos bűncselekmény, a rablás Btk. 365. § (3) bekezdés g) pontja szerinti minősített eseteként, valamint két vagyon elleni bűncselekmény, a sikkasztás Btk. 372. § (4) bekezdés c) pontja szerinti minősített esete, valamint a csalás Btk. 373. § (4) bekezdés c) pontja szerinti esete vonatkozásában is. Nem lenne teljes ugyanakkor a minősített eseti kör feltárása, ha nem térnék ki arra, hogy a Btk. egy további vagyon elleni erőszakos deliktum esetében, az alapesetek között szerepelteti ezen „személyes körülményt”: a kifosztás Btk. 366. § (2) bekezdés c) pontja szerinti esetben, melyre figyelemmel a jogalkotó a védekezésre képtelen passzív alanyokkal azonos büntetőjogi védelemben részesíti.

A fenti minősített eseti körhöz hasonlóan tűnik, ám attól dogmatikailag jelentősen különböző²⁴¹ minősített eseti kör is megjelenik a Btk. XV. fejezetében. Ugyanis a Btk. minősített esetként szabályozza *a bűncselekmény elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére történő elkövetést* az emberölés Btk. 160. § (2) bekezdés k) pontja szerinti, valamint a testi sértés Btk. 164. § (4) bekezdés c) pontja vonatkozásában.

Ezek alapján megállapítható, hogy az emberölés és testi sértés súlyosabban minősülő esetének megállapításához „elegendő” azon feltétel megléte, hogy az időskorú vagy fogyatékkal élő személy állapotánál fogva korlátozva legyen a bűncselekmény elhárítására, szemben a rablással és bizonyos vagyon elleni bűncselekményekkel, ahol a felismerési képességben való korlátozás is megjelenik.

III.6.2.6.4.2. Elméleti alapvetések az idős kor vonatkozásában

Azon felül, hogy a törvény értelmező rendelkezései között nem találunk rendelkezést a fogalom meghatározásához, arra sem a törvény indokolása, sem pedig a jogszabályhely beiktatását célzó T/6958/137. módosító javaslat indokolása nem tartalmaz értelmezést.

²⁴¹ MADAI Sándor: Az idősek és a fogyatékkal élők fokozott büntetőjogi védelme a gyakorlatban. In: Magyar Jog, 2018/10, 585.

Minderre figyelemmel a jogalkotóra hárul az a feladat, hogy az értelmezés tekintetében felmerült hiátust tartalommal töltsse meg.

A Btk. hatálybalépését megelőzően a magyar büntetőjogi szabályozásban elsőként a Kúria 56/2007. számú Büntető Kollégiumi véleményében (a továbbiakban: 56. Bkv.) találkozhattunk az időskor fogalmával. Egyrészt megjelenik az 56. Bkv. II. 4. pontjában, az időskorú elkövető relációjában, mint enyhítő körülmény és az is meghatározásra kerül, hogy általában a nyugdíjkorhatárt meghaladó életkort lehet e körben értékelni. Másrészt az időskor megjelenik a büntetést befolyásoló anyagi tényezők között, az 56. Bkv. III. 4. pontjában, mint súlyosító körülmény. E körben súlyosító körülményt képeznek azok az esetek, ha a sértett védtelen, idős, beteg, védekezésre képtelen vagy oltalomra szoruló személy, terhes nő, amennyiben e körülmények valamelyike nem eredményez súlyosabb minősítést. Vélhetően a kollégiumi vélemény a korábbi pontban meghatározottakat tartja irányadónak, ha más feltételt ebben az esetben nem határozott meg. Az időskor, mint büntetőjogilag védett életkor nyugdíjkorhatárhoz való „igazítása” nem tűnik egy szerencsés választásnak, hiszen az öregségi nyugdíj korhatár utóbbi 25 évben folyamatos növekvő tendenciát mutatott, hiszen a 2007. évben - a kollégiumi vélemény megalkotásának évében - a jogalkotó nyugdíjkorhatárt a férfiak esetében 60. életév, a nők esetében pedig az 58. életév betöltéséhez kötötte²⁴², addig napjainkban ez az életkori határ a 65. életévre emelkedett.²⁴³ Ez a növekedés sajnálatos módon pedig nincs összefüggésben azzal, hogy akár szellemi, akár fizikai szempontból javulás lett volna tapasztalható ezen korosztály számára, ami által egy esetlegesen ellenük intézett támadás felismerésére vagy elhárítására nagyobb siker mutatkozna. De arra mindenesetre kihatással lehet, hogy a jogalkalmazót a minősített eset megvalósulása körében válaszút elé állítsa: például állapítsa-e meg a rablás súlyosabban minősülő esetét a 64. életévét betöltött sértett vonatkozásában, annak ellenére, hogy pár évvel korábban aggálytalanul megállapíthatta a 63. életévét betöltött sértett vonatkozásában, mivel abban az évben az az életkor került meghatározásra az öregségi nyugdíj korhatár vonatkozásában?

Az időskor, mint fokozott büntetőjogi védelemben részesülő életkori kategória megjelent továbbá a Kúria 3/2013. számú Büntetőjogegységi Határozatában (a továbbiakban: 3/2013. BJE) is. A 3/2013. BJE II. 11. pontja az emberölés Btk. 160. § (2) bekezdés k)

²⁴² <https://www.ksh.hu/ffi/4-16.html> (Letöltés: 2025. május 04.)

²⁴³ A jelenleg aktív korúak szempontjából irányadó a társadalombiztosítási nyugellátásról szól 1997. évi LXXXI. törvény 18. § (1) bekezdés g) pontjára tekintettel.

pontja szerinti minősített esetének megállapíthatósága körében kifejtette, hogy a korlátozottságnak a sértett idős korából vagy fogyatékoságából fakadnia. Azonban, ha a sértett idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva egyáltalán nem képes a bűncselekmény elhárítására, akkor védekezésre képtelen személynek tekintendő, azaz a Btk. 160. § (2) bekezdésének j) pontja szerinti minősített eset megállapításának van helye. Erre figyelemmel a Btk. 160. § (2) bekezdés j) és k) pontja szerinti minősített eset együttes megállapításának van helye. A BJE rögzíti továbbá, hogy annak megítélése, hogy a sértett elhárításra korlátozottan volt-e képes egyrészt a sértett életkorának a mentális és fizikai állapotával összefüggésében kell jelentőséget tulajdonítani, másrészt a támadás jellegének és a kialakult erőviszonyoknak az egybevetését igényli. Tehát a jogegységi határozat pontos útmutatást nem ad sem az időskor – főként az életkor tekintetében, – sem pedig a fogyatékoság megállapíthatósága körében.

Mindezekre figyelemmel érdemes megvizsgálni a „büntetőjogon kívüli” szabályozókat, jogforrásokat is, hátha azok kellő támpontul szolgálhatnak.

Elsőként e körben mindenképp érdemes kitérni az Idősügyi Nemzeti Stratégiáról szóló 81/2009. (X.2.) Országgyűlési határozatban (a továbbiakban: 81/2009. (X.2.) OGYH) szerinti időskor fogalomra. A 81/2009. (X.2.) OGYH kifejti, hogy az időskor fogalma különböző dimenziókban értelmezhető. Ez alapján megkülönböztetünk kronológiai életkort, ami megegyezik az adott személy életkorával, ezzel szemben a biológiai életkor az egészségügyi állapotával függ össze, míg a pszichológiai életkor jelöli, hogy ki, mennyi idősnek érzi saját magát, illetve a szociológiai életkor azt mutatja meg, hogy a társadalom milyen idősnek tart valakit. A Nemzeti Stratégia azonban az Egészségügyi Világszervezet (WHO) alábbi, időskorra vonatkozó felosztását tartja irányadónak: a 60–74. életév közöttiek az idősödők, a 75–89. életév közöttiek az idősek és a 90. életévüket betöltött személyek a nagyon idősek („aggok”).

Az idős kor fogalmának meghatározása során Madai Sándor levezette, hogy a minősítő körülmény megállapítása tekintetében a gerontológusok által használt négyféle életkor és időskor fogalom alkalmazása tekintetében a jogalkotói szándék nem csupán a kronológiai időskorban lévő személyek fokozottabb védelmére irányul, hanem komplex elemzést igényel a jogalkalmazó részéről, mivel a kiindulási pontot adó kronológiai kor mellett a biológiai és a pszichológiai kort is elemezni kell az ítékezés során, mivel abból lehet

levonni azt a következtetést, hogy az elkövetés pillanatában fennálló időskor korlátozta-e a sértettet a felismerésben, illetőleg a támadás elhárításban.²⁴⁴

III.6.2.6.4.3. Elméleti alapvetések a fogyatékos fogalmát illetően

Ahogy azt Gyürü Laura is megállapította a fogyatékos emberek a világ népességének nagyjából egy tizedét teszik ki, de mégsem alakult ki egységes fogalom a fogyatékos vonatkozásában. Erre figyelemmel az alábbi három modellt különböztethetjük meg a fogyatékos fogalmának meghatározása során.

Az első a medikális vagy más néven orvosi modell, melynek kialakulása összefüggésben áll az orvostudomány XIX. századi fejlődésével. A medikális modell által megalkotott fogalom úgynevezett „károsodásközpontú”, azaz orvosi kérdésként kezeli a fogyatékosgot és nem veszi figyelembe a környezeti hatásokat. Ez alapján a fogyatékosra valamilyen betegség, baleset vagy egészségügyi körülmény következtében létrejött állapotra tekint. A károsodást pedig az ember fiziológiai és/vagy pszichológiai funkciójának valamely rendellenessége okozza, melynek okán a személy tevékenységeinek csökkent képessége, azaz fogyatékos alakul ki, ami valamilyen hátrányt okoz számára.

Ezzel ellentétben a társadalmi modell szerint a fogyatékosgot nem az érintett személyes tulajdonságának tekinti, hanem olyan állapotnak, amelyet a társadalom és környezete állít elő. Elkülöníti a fogyatékos személyek egyenrangúságát a társadalomban és az egyén személyes problémáját, továbbá külön választja a szociális státuszként jelenlévő fogyatékosgot és a fizikai állapotot. Tehát ezen modell alapján a fogyatékos a társadalmi reakciók összességét jelenti.

Ezen modellből vezethető le a fogyatékos emberi jogias megközelítése, ami a XX. század végén alakult ki az angolszász országokban. A modell lényege az, hogy a fogyatékkal élő személyek ugyanolyan jogokkal bírnak, mint a társadalom többi tagja, így azoknál a csoportoknál, amelyek nem rendelkeznek egyenlő esélyekkel az a feladata társadalomnak, hogy megszüntesse az őket akadályozó tényezőket. Hangsúlyozza a fogyatékkal élő személyek jogairól szóló jogalkotást, valamint a szankciók kilátásba helyezését a diszkrimináció tilalmának megsértése esetén. Minderre figyelemmel

²⁴⁴ MADAI Sándor: *Új és régi értelmezési kérdések a vagyon elleni bűncselekmények köréből*, a Debreceni Egyetem Állam és Jogtudományi Kar kiadványa, 2021.,33-36.

megállapítható, hogy az emberi jogias modell a fogyatékos személyek csoportját sajátos emberi jogokkal, alapjogokkal rendelkező csoportként kezeli.²⁴⁵

A magyar jogrendszerben a fogyatékos fogalmát a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (a továbbiakban: Fot.) 4. § a) pontja az alábbiak szerint határozza meg: „fogyatékos személy: az a személy, aki tartósan vagy véglegesen olyan érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi, pszichoszociális károsodással – illetve ezek bármilyen halmozódásával – él, amely a környezeti, társadalmi és egyéb jelentős akadályokkal kölcsönhatásban a hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételt korlátozza vagy gátolja”. A Btk. által használt fogalom tehát megtalálható a magyar jogi szabályozásban, bár a fogalom nem kifejezetten a hivatkozott törvényre vonatkozik, mégis bizonyos tekintetben kiindulópontként szolgálhat.

Akác Zsolt a minősített eset vonatkozásában azt a megállapítást teszi, hogy ezen körülmény megállapítása szempontjából a fogyatékoság szellemi vagy fizikai lehet, ezzel az elkövetés időpontjában az elkövetőnek tisztában kellett lennie.²⁴⁶

Fontos kiemelni, hogy a passzív alany állapota csupán kiindulópont, további vizsgálatot igényel, hogy ezen állapot korlátozta-e a bűncselekmény felismerésére, illetve annak elhárítására. Ennek megítélése egyes esetekben egyszerűbb, de van, hogy nehezebb feladatot ró a jogalkalmazóra és ilyenkor érdemes igazságügyi orvosszakértőt is bevonni a bizonyítási eljárásba.

III.6.2.6.4.4. A bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál korlátozottan képes személy megállapításával felmerülő kérdések a bírói gyakorlatban

Elsőként mindenképp érdemes rögzíteni, hogy az utóbbi években több olyan eseti döntés is napvilágot látott, ami próbálja a korábban hivatkozott törvényi hiátust az időskor és a fogyatékoság vonatkozásában pótolni. Elsőként mindenképpen érdemes rögzíteni, hogy

²⁴⁵ GYÜRÜ Laura: *A fogyatékoság különböző jogi megközelítései Magyarországon*, Közjogi Szemle, 2017. évi 3. szám, 49-50.

²⁴⁶ AKÁC Zsolt: *A vagyon elleni erőszakos bűncselekmények*. In: Kónya István (szerk.): *Magyar Büntetőjog – Kommentár a gyakorlat számára*, Harmadik kiadás, II. kötet HVG Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2016, 1359.

a Kúria a BH.2020.169. számú eseti döntésében a büntető ítélezés számára irányadó fogalmat az alábbiak szerint határozta meg: „Általában a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására korlátozottan képesnek tekinthető az, aki mentális vagy fizikai állapota miatt azt az élethelyzetet, amelyet a bűncselekmény során átél, nem vagy csak korlátozottan képes reálisan felmérni, és ennek megfelelő magatartást tanúsítani.” Az eseti döntés [22] bekezdésében kifejti, hogy a fogalom a 3/2013. BJE határozat II/11. pontja alapján vezethető le, mely szerint annak megítélése, hogy a sértett elhárításra korlátozottan volt-e képes, a sértett életkorának a mentális és fizikai állapotával összefüggésben kell jelentőséget tulajdonítani. Bár a jogegységi határozat mindezt az emberölés minősített esete alapján állapította meg, azok irányadónak tekintendők a vagyron elleni bűncselekmények tekintetében is.²⁴⁷

III. 1. Annak bizonyíthatósága körében kérdésként merülhet fel a gyakorlatban, hogy az elkövető tudatának mennyiben kellett átfognia a sértett ezen tanulmányban vizsgált védett tulajdonságait?

Ezt a kérdést egy gyakorlati példán keresztül kívánom megválaszolni. Az Ózdi Járásbíróság B.70/2018/36. számú ítéletével megállapította a vádlottak bűnösségét a Btk. 365. § (1) bekezdésébe ütköző és a (3) bekezdés g) pontja szerint minősülő rablás büntetében az alábbi tényállás alapján. Az I. és II. rendű vádlott észrevette tőlük alacsonyabb magasságú és vékony testalkatú 62. életévében járó sértettet, akinek egyik kezében egy szatyor volt, az ellenkező oldalú vállán pedig egy válltáska. Elhatározták, hogy elveszik az értékeit, ezért két oldalról közrefogták, az I. rendű vádlott megragadta a sértett szatyrot és válltáskáját, és azt olyan erővel megrántotta, amitől a sértett elesett. Ezt követően a sértett megpróbált kapaszkodni a szatyorba és a táskába, hogy mentse értékeit, de az I. r. vádlott a testi erőfölényét kihasználva magával ragadta a táskát és a szatyrot is, majd a vádlottak elszaladtak. A sértettől elvett válltáskát eközben az I. rendű vádlott a II. rendű vádlottnak átadta, aki abból a pénztárcát és az egyik mobiltelefont kivette, azokat a ruházatába rejtette, majd menekülés közben a szatyrot elrejtették és a táskát eldobták.

A bíróság az ítélet jogi indokolásában részletesen kifejtette, hogy a sértett életkora, valamint külső jegyei – alacsony testmagasság, vékony testalkat – hozzájárultak a

²⁴⁷ BH.2020.169., valamint erre utal a Kúria a Bfv.1518/2016/5. számú határozatának [62] és [63] bekezdésében is.

vádoltak által történő „kiválasztásához”, hiszen ezen tulajdonságok az elkövetés szempontjából előnyösek, azt nyilvánvalóan megkönnyítették. A bíróság álláspontja szerint a minősített eset megállapításának az az indoka, hogy az elkövetést megkönnyítő feltételekkel rendelkező, olyan külsejű sértettet választ ki az elkövető, akinél az ellenállás, az elhárítás esélye minimális, vagy éppen nincsen. A sértett a bíróság álláspontja szerint pedig ebbe a körbe esik, hiszen már ránézésre is arra a következtetésre juthatott az elkövető, hogy a sértett nem lesz képes megakadályozni az értékeinek az elvételét.²⁴⁸

Az elsőfokú bíróság ítélete elleni fellebbezésekre tekintettel másodfokú eljárás lefolytatására került sor, melynek eredményeként az elsőfokú bíróság ítéletének megváltoztatására és a rablás Btk. 365. § (1) bekezdés a) pontjának megállapítására és a kiszabott büntetés enyhítésére került sor. A másodfokú bíróság ítéletének indokolása szerint az elsőfokú bíróság által megállapított tényállás nem tartalmaz a sértett idős korára vagy fogyatékoságára utaló tényeket. Rögzítette továbbá, hogy a cselekmény elkövetésekor a 62. életévét betöltő sértett rész munkaidőben tanított, egészségi állapota a korához képest kielégítő volt, gyógyszert rendszeresen nem szedett, sokszor gyalogosan közlekedett. Továbbá utalt a WHO időskorra vonatkozó meghatározására, mely szerint a késői felnőttkorban lezajló fejlődési folyamatra az öregedés kifejezés a megfelelő. Az öregedés fokozatosan és természetes módon végbemenő dinamikus folyamat. Az időskor vagy öregkor 75 év felett kezdődik, az ennél fiatalabbak csak idősödők vagy öregedők. Erre figyelemmel a másodfokú bíróság arra az álláspontra jutott, hogy a rablás büntette minősített esetének megállapításához szükséges törvényi tényállási elem hiányzik, mivel a sértett nem minősül a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személynek.²⁴⁹

Ezt az álláspontot szemlélteti a Veszprémi Járásbíróság ítélete is, melynek első tényállási pontja szerint a vádlott a sértett figyelmetlenségét kihasználva a lakás dohányzóasztalán lévő értéktárgyakat eltulajdonította. A bíróság ítéletében kifejtette, hogy ezen tényállási pont esetén „a bíróság a tárgyalás közvetlenségéből fakadó módon megtapasztaltak alapján is egyértelműen megállapíthatta, hogy a sértett nemcsak koránál, de egészségi állapotánál fogva minősül a Btk. szerint körülírt bűncselekmény elhárításánál idős

²⁴⁸ Ózdi Járásbíróság B.70/2018/36. számú ítélete

²⁴⁹ Miskolci Törvényszék Bf.805/2018/13. számú ítélete

koránál és fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személynek..”²⁵⁰ A Veszprémi Törvényszék, mint másodfokú bíróság ítéletében kimondta, hogy bár „a sértett idős és mozgásszervi megbetegedésben szenved, azonban ezen állapotnak nincsen köze a bűncselekmény elkövetéséhez, a figyelmetlensége adott lehetőséget a vádlott számára arra, hogy jogtalanul eltulajdonítsa az asztalon hagyott pénztárcát..”²⁵¹ A Veszprémi Törvényszék ezen álláspontjával a Győri Ítéltábla, mint harmadfokú bíróságot egyetértett.²⁵² Mindez alátámasztja, hogy a minősítő körülmény megállapításához az eset összes körülményének, azaz az életkornak, a fogyatékoság állapotának és az elkövetés módjának vizsgálata, összevetése szükséges.

Fontos megjegyezni, hogy egyes esetekben az időskor okozta hátrányok azonos hatásúak lehetnek a fogyatékosággal, ilyen esetben az időskor alapozza meg a fordulat alkalmazását. Abban az esetben pedig, ha a passzív alany állapota egyben fogyatékoságnak is minősül az súlyosbító körülményt képezhet. Továbbá, ha az időskor, valamint a fogyatékoság nem korlátozza a passzív alanyt, hanem kizárja a védekezésre képességet, akkor védekezésre képtelennek kell tekinteni.²⁵³ Az I. r. vádlott tekintetében lefolytatott felülvizsgálati eljárás során a Kúria megállapította, hogy a másodfokú bíróság által megállapított minősítés törvényes.

III.2. A következő kérdés a bíróság vonatkozásában merül fel: terheli-e bizonyítási kötelezettség, ha igen milyen terjedelemben a passzív alany védett tulajdonságai tekintetében?

A Kúria Bfv.592/2019/12. számú határozatában -, valamint erre figyelemmel a BH.2020.169. számú határozatában - elvi élel rögzítette a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására korlátozottan képesség fogalmán túl azt, hogy a vizsgált minősítő körülmény megállapítását önmagában a sértett életkora nem alapozhatja meg, az csak mérlegelés alapján dönthető el. Továbbá a kúriai határozat indokolása kitér arra is, hogy azzal, hogy a törvény nem időskorú vagy fogyatékos sértett sérelmére történő elkövetést határozta meg, hanem a minősített eset megállapítását további feltételhez kötötte, ami a bíróságra hárítja azt a kötelezettséget, hogy erre a körülményre nézve folytasson le

²⁵⁰ Veszprémi Járásbíróság I.B.583/2016/20. számú ítélete

²⁵¹ Veszprémi Törvényszék 6.Bf.877/2016/4. számú ítélete

²⁵² Győri Ítéltábla Bhar.25/2017/13. számú végzése

²⁵³ MADAI [2021] i.m. 40-41.

bizonyítást és mérlegelje, hogy a sértett állapota alapot ad-e a korlátozott felismerési és elhárítási képesség kimondására.²⁵⁴ Tehát ezzel a Kúria kimondta, hogy a bíróságnak e körben bizonyítást kell felvennie és utalt arra is, hogy a jelen ügyben helyesen járt el az elsőfokú bíróság, amikor tanúként idézte a tárgyalásra a sértettet és a közvetlenség-elve alapján meggyőződött arról, hogy a sértett a korát meghazudtoló szellemi és fizikai állapotban van.²⁵⁵

A vizsgálatom során azonban megállapítottam, hogy az elsőfokú bíróság több alkalommal nem adta magyarázatát annak, hogy a sértett mely tulajdonságai vezettek a minősített eset megállapításához és sor került-e bizonyítás felvételére. Ezen esetben vélhetően a sértett életkorára tekintettel került sor a sértett időskorának megállapítására.²⁵⁶

A Kúria a BH.2024.176. számon megjelent eseti döntésében -, melynek alapjául szolgáló tényállásra a következő alfejezetben térek ki részletesen – többek között a minősítő körülmény megállapításával kapcsolatos szakértői kompetencia vonatkozásában is állást foglalt. E körben tisztázta azt, hogy a minősítő körülmény fennállásának megállapítása nem tartozik szakértői kompetenciába. Ennek az az oka, hogy egy büntetőjogi fogalomról van szó, méghozzá egy minősítő körülmény megállapíthatóságáról, ami tényeken alapuló jogkérdésnek minősül, ez pedig bírói mérlegelés tárgyát kell, hogy képezze.²⁵⁷

A határozat megjelenését követő évben a Kúria meghozta ugyanezen tárgykört érintő, BH.2025.161. számú eseti döntését, amely rögzítette, hogy az ítéleti tényállásnak tartalmaznia kell azokat a jogilag releváns tényeket, amelyek alapján a passzív alany speciális minősége, mint jogkérdés megállapítható. Tehát a Kúria ezen határozatával egy újabb kötelezettséget ró a bíróságokra, melyre az eseti döntés [56] bekezdése adhat némi pontosítást. Ez alapján az elsőfokú bíróság az ítéleti tényállásában a törvény szöveg szerepeltetése mellett - a felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékosságánál fogva korlátozott képesség – rögzítette a sértett születési idejét, melyből az elkövetéskori idős kora megállapítható, továbbá az adatokat „a krónikus, sorsszerű, de a szellemi teljesítőképességét nem érintő betegségeire” vonatkozóan.

²⁵⁴ BH.2020.169. [21] bekezdés

²⁵⁵ A Kúria a Btk. 160. § (2) bekezdés k) pontjának megállapíthatósága tekintetében a Bfv.1518/20216/5. számú határozata [64] bekezdésében rögzíti, hogy önmagában az életkor nem minden esetben alapozza meg a súlyosabb minősítést, ezért annak megítélése, hogy a sértett elhárítására korlátozottan képes volt-e, egyrészt a sértett életkorának a mentális és fizikai állapotával összefüggésben kell jelentőséget tulajdonítani, másrészt a támadás jellegének és a kialakult erőviszonyoknak az egy bevetését igényli.

²⁵⁶ Például a Pesti Központi Kerületi Bíróság B.22421/2014/319. számú ítéletében.

²⁵⁷ BH.2024.176 [48] bekezdés

Rögzítette továbbá azt a tényt, hogy a sértett a cukorbetegségére felírt gyógyszereit a cselekmény elkövetése idején nem szedte, ezért „rossz volt a közérzete is”. A Kúria továbbá kitért arra is, hogy a tényállás a fentiekén túl nem tartalmazott olyan tényt, mely szerint a sértett elkövetés idején fennálló egészségi állapota és/ vagy életkora a sérelmére elkövetett bűncselekmények elkövetését lehetővé tette vagy azt elősegítette volna.

A bíróság fenti kötelezettségeire – a minősítő körülmény tekintetében fennálló mérlegelési, valamint ítéleti tényállásban való rögzítésére - figyelemmel felmerülhet pár gyakorlati kérdés. Elsőként az, hogy ezen kötelezettségét a bíróságnak hogyan kellene abszolválnia abban az esetben, ha a vádirat nem tartalmazza a sértett idős korára, valamint egészségi állapotára és azon tényre való utalást, hogy ezen „állapota” korlátozta a bűncselekmény felismerésében vagy elhárításában és az előkészítő ülésen terhelt a Büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) 504. § (1) bekezdése alapján a váddal egyezően beismeri a bűnösségét és lemond a tárgyaláshoz való jogáról? Amennyiben a bíróság úgy ítéli meg, hogy a bűnösséget beismerő nyilatkozat Be. 504. § (2) bekezdésében foglalt feltételek fennállnak, úgy a terhelt nyilatkozatát elfogadja és ítéleti tényállásként a vádirati tényállás fog rögzülni. Ezzel szemben előfordulhat az az eset, hogy a vádirat ezen „hiányosságára” figyelemmel a bíróság a terhelt beismerő nyilatkozatát nem fogadja el és a sértett fenti tulajdonságaira figyelemmel bizonyítást folytat le. Az utóbbi esetben azonban az előkészítő ülés nem tudja maradéktalanul betölteni az eljárás gyorsítását célzó jogintézményi jellegét, hiszen bizonyítás felvétele szükséges a sértett fenti tulajdonságaira vonatkozóan. Ezért álláspontom szerint elsőként a nyomozóhatóságra hárul az a feladat, hogy a nyomozás adatai között szerepeltesse a sértett védett tulajdonságait különösen a terhelt kihallgatása során, hogy olyan irányú kérdést tegyen fel neki, amelyből az elkövető tudattartalma kiderül, továbbá a sértettet tanúkihallgatása során tisztázni azokat a tényeket és körülményeket, amelyek a minősítő eset alapjául szolgálnak, különösen az elkövetéskori életkorára, egészségi állapotára vonatkozó adatokat és azokra a tényekre való utalást, hogy a sértett a kora vagy állapota korlátozta-e a bűncselekmény felismerésében vagy elhárításában. Ezt követően pedig a vádemelés tekintetében az ügyészségre hárul az a feladat, hogy a rendelkezésre álló bizonyítékokra tekintettel a vádirati tényállásban – hasonlóan az ítéleti tényálláshoz – szerepeltesse a fenti tényeket, adatokat. Álláspontom szerint kifejezetten fontos az, hogy a sértett időskorára és egészségi állapotára vonatkozó tények rögzítésre kerüljenek, hiszen beállhatnak olyan körülmények – a sértett állapotának romlása vagy elhalálózása - ,ami a

későbbiekben azt eredményezheti, hogy utólag nem lesz rekonstruálható az eljárás során, ami esetleg ahhoz vezethet, hogy a minősített eset nem kerül megállapításra a Be. 7. § (4) bekezdésére figyelemmel.

III.3. Mi lehet az egyes vagyon elleni (erőszakos) bűncselekmények elhatárolási pontja a passzív alany állapotára figyelemmel?

Ahogy már a bevezetőben is utaltam rá a törvény nem csupán az egyes deliktumok minősített esetei körében határozza meg a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére történő elkövetést, hanem az alapesetek körében is, a kifosztás Btk. 366. § (1) bekezdés c) pontja szerinti eseténél.

A Soproni Járásbíróság előtt folyamatban volt büntetőügyben a vádlottak 70. és 90. életév közötti idős nőket szemeltek ki, vízvezeték-szerelői munka elvégzésének szükségességével megfélemlítették őket és a lakásukba bejutva – a sértettek figyelmét elterelve – értéktárgyaikat eltulajdonították. Jelen esetben egy sorozatbűncselekményről volt szó, melynek során az elkövetők mintegy 37 alkalommal, módszeresen követték el a bűncselekményeket. A Soproni Járásbíróság B.41/2019/96. számú ítéletével a vádlottakat a Btk. 366. § (1) bekezdés c) pontjába ütköző és aszerint minősülő kifosztás büntetében mondta ki bűnösnek. Indokolásában kifejtette, hogy a védői indítvánnyal ellentétben nem „csak” lopás valósult meg, mivel a sértettek speciális körével szemben, akik a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására koruknál vagy fogyatékoságuknál fogva korlátozottak voltak követték el. Az indokolásból kitűnik, hogy nem csupán az időskorral és egyes betegségekkel együtt járó fizikai „akadályok” alapozzák meg a bűncselekmény minősítését, hanem az is, hogy egy olyan korosztályról van szó, amelyben megvan az alapvető bizalom az emberek felé és nem kételkedtek a vízműnél dolgozók szándékában. A vádlottak mindezt pedig erősítették azzal, hogy „hivatalos ruhában”, szerszámmal a kezükben jelentek meg, szakszavakat használtak, illetve speciális ragasztóra kértek el pénzt. Mindezekre figyelemmel összességében a járásbíróság a vádlottak cselekményét nem lopás büntetéként, hanem a nagyszámú sértett speciális körére és egyező tulajdonságára kifosztás büntetét állapította meg.²⁵⁸

²⁵⁸ Soproni Járásbíróság B.41/2019/96. számú ítélete

A Soproni Járásbíróság ítéletével szemben a vádlott védője terjesztett elő fellebbezést, melyben téves minősítésre figyelemmel lopás büntettének megállapítását indítványozta. A Győri Törvényszék Bf.45/2020/22. számú határozatában egyetértett az elsőfokú bíróság fenti megállapításaival. Indokolásában kifejtette, hogy a vádlottak kifejezetten a sértettek időskorát és óvatlanságát használták ki, továbbá az a körülmény, hogy a sértetteket előrehaladott koruk korlátozta abban, hogy felismerjék, hogy az elkövetők által kreált helyzet a figyelem elterelésüket szolgálta és a bűncselekményt jobban átlássák. Ha figyelmesebben megnézzük az ügy tényállását úgy nem feltétlenül a védő által hivatkozott lopás deliktuma az, ami felmerülhetne, jóval inkább a Btk. 373. § (4) bekezdés c) pontja szerinti csalás büntette, amit a másodfokú bíróság is felismert és határozatának indokolásában ki is tért a kifosztás Btk. 366. § (1) bekezdés c) pontja szerinti esetével való elhatárolására. A két deliktum közötti különbséget a másodfokú bíróság a kifejtett elkövetési magatartásban jelölte meg, mely szerint abban az esetben, ha a speciális kvalifikációval bíró sértettől *elveszi* az értékeit abban az esetben kifosztás, azonban akkor, ha a megtévesztő elkövetői magatartás hatására a sértett maga adja át az értékeit csalás megállapításának van helye.²⁵⁹

A másodfokú bíróság ezen okfejtése előrevetíti azt, hogy a kifosztás Btk. 366. § (1) bekezdése szerinti alapesete, valamint a csalás Btk. 373. § (4) bekezdés c) pontja szerinti minősített esete vonatkozásában azonos, kvalifikált passzív alany fogalommal van dolgunk. Ahogy a tanulmány bevezetésében is kifejtettem két vagyon elleni és egy vagyon elleni erőszakos bűncselekmény esetében jelenik ezen fokozottan védett passzív alanyi kör: a sikkasztás, csalás és rablás esetében.

Álláspontom szerint ezen három eset vonatkozásában a passzív alany fogalom elválík egymástól az időskor vagy a fogyatékossgal miatt fennálló pszichikai vagy fizikai tényezőkre figyelemmel. Ugyanis addig amíg a sikkasztás és a csalás tekintetében a bűncselekmények megtévesztő, fondorlatos jellegére miatt ezekben az esetekben azért rendeli súlyosabban büntetni az elkövetőket a jogalkotó, mert a passzív alany betegsége, hanyatló mentális állapot vagy - a Soproni Járásbíróság ítéletében hivatkozott – korcsoportjára jellemző nagyfokú bizalomra figyelemmel nem gyanakszik arra, hogy vele szemben bűncselekmény elkövetésére kerül sor. Ezzel szemben a rablás esetében – a deliktum elkövetési magatartásaira figyelemmel – elsősorban a passzív alany a fizikai

²⁵⁹ Győri Törvényszék Bf.45/2022/22. számú ítélete

állapota miatt részesül fokozottabb büntetőjogi védelemben. E körben kiemelandó, hogy mindig a támadás típusa és a sértett állapota közötti kölcsönhatás alapozza meg a fordulat alkalmazását.

III.6.2.6.5. Kábítószer vásárlásához szükséges anyagi javak megszerzése érdekében történő elkövetés

A rablás minősített eseti köre 2025. június 15. napjától bővült a kábítószer vásárlásához szükséges anyagi javak megszerzése érdekében történő elkövetés esetével. A minősített eset beiktatására a Kormány kábítószer ellen hirdetett zero toleranciája körében tett intézkedések keretében került sor a kábítószer előállításának, használatának, terjesztésének, népszerűsítésének tilalmával összefüggő törvénymódosításokról szóló 2025. évi XIX. törvény (a továbbiakban: 2025. évi XIX. törvény) módosító rendelkezéseinek hatálybalépését követően.

A 2025. évi XIX. törvény több Különös Részi tényállás tekintetében hozott változást: egyrészt a Btk. XVII. fejezete szerinti egészséget veszélyeztető bűncselekmények körében – különösen a kábítószer-kereskedelem, kábítószer birtoklása, valamint a tudatmódosító anyaggal visszaélés tényállása tekintetében, – másrészt bizonyos tényállások tekintetében²⁶⁰ az elkövetés azon módját rendelte szigorúbban büntetni a jogalkotó, hogyha a cselekményt az elkövető úgy követi el, hogy a cselekményt megelőzően – annak elkövetésével összefüggésbe hozható módon – kábítószer fogyasztott. Ezzel szemben bizonyos vagyon elleni (erőszakos) bűncselekmények tekintetében, úgymint a lopás vétsége, rablás és kifosztás büntette esetében jelenik meg minősített esetként a kábítószer vásárlásához szükséges anyagi javak megszerzése érdekében történő elkövetés.

A 2025. évi XIX. törvény végső előterjesztői indokolása szerint a törvény ezen utóbbi minősített esetek körét az illegális tudatmódosítókhoz kapcsolódó „*anyagi fedezet jogellenes megteremtése érdekében tipikusan elkövetni szokásos bűncselekmények*” körét bővítette ki.²⁶¹

²⁶⁰ Ezen bűncselekmények közé tartozik a Btk. 339. § (1) bekezdésébe ütköző garázdaság vétsége, a Btk. 340. § (1) bekezdésébe ütköző rendbontás vétsége, a Btk. 371. § (1) bekezdésébe ütköző rongálás vétsége, a Btk. 380. § (1) bekezdésébe ütköző jármű önkényes elvétele büntette.

²⁶¹ A 2025. évi XIX. törvény végső előterjesztői indokolása, A 11–12. §, 19–25. §-hoz

A törvény előterjesztői indokolása meglehetősen szűkszavúan fogalmaz a szabályozás változtatását illetően, ugyanis nem került pontosan meghatározásra, hogy mi alapján kerültek ezek deliktumok kiemelésre a többi vagyon elleni és vagyon elleni erőszakos deliktum közül azon kívül, hogy a „*tipikusan elkövetni szokásos bűncselekmények*” -ként nevezi meg őket.

Másrészt fontos utalni arra is, hogy a rablás minősített esetét képző kábítószer vásárlásához szükséges anyagi javak megszerzése érdekében történő elkövetés - az általános tényállási elemek rendszerében gondolkodva – a rablás deliktumának célzataként jelenik meg, melyet 2025. évi XIX. törvény Indokolásában szereplő büntetőpolitikai célok megvalósítása érdekében rendel súlyosabban büntetni a jogalkotó. Megállapítására abban az esetben kerülhet sor, ha bizonyítást nyer, hogy az elkövető a rablás büntettét azért követte el, hogy értékkel bíró dologhoz – anyago javakhoz – jusson, hogy abból kábítószerrel vásároljon. Ez pedig felveti a kérdését annak, hogy pontosan hogyan történik ennek a körülménynek a bizonyítása? A bűncselekmény elkövetésével kapcsolatban melyek azok a körülmények, amelyek ezen célzat meglétét alátámasztják?

Egyetértek Simon Alexával²⁶² abban a körben, hogy a minősített eset törvényszövegének hallatán elsőként a készpénzre asszociálhatunk és helyes az a megállapítása, hogy figyelemmel arra, hogy a jogalkotó nem szűkítette le az anyagi javak körét, úgy abba bármely értékkel bíró anyagi dolog beletartozik, ami a rablás elkövetési tárgya lehet. Figyelemmel arra, hogy a rablás jelen alfejezetben vizsgált minősített esete kapcsán a deliktum elkövetési tárgya megegyezik a rablás „általános” elkövetési tárgyával, így abból konzekvencia az elkövető célzatára nem vonható le.

Ezzel szemben következtetés vonható le az elkövető személyi körülményei és az elkövetés körülményei kapcsán a bűncselekmény célzatára vonatkozóan, így különösen az elkövető személyi körülményei tekintetében a fennálló kábítószerfüggősége vagy akár gyógyszerfüggősége, illetve ezen addikciókba való visszaesése, az elkövető magatartásában megnyilvánuló kábítószer megvonásra utaló jelek, valamint a tény, hogy korábban több alkalommal volt már kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmény miatt büntetve vagy a bűncselekmény elkövetését megelőzően vele szemben kábítószerrel

²⁶² SIMON Alexa: *Zéró tolerancia, de hogyan? – a 2025. június 15. napján hatályba lépő kábítószerrel kapcsolatos jogszabálmódosítások mustrája* (https://arsboni.hu/zero-tolerancia-de-hogyan-a-2025-junius-15-napjan-hatalyba-lepo-kabitoszerrel-kapcsolatos-jogszabalymodositasok-mustraja/#_ftn17) (Megtekintés ideje: 2026. január 07. napja)

kapcsolatos bűncselekmény miatt büntetőeljárás indult. Továbbá a terhelt elkövetést megelőzően, valamint az elkövetés során tett nyilatkozatai is alapul szolgálhatnak.

Azonban fontos megjegyezni, hogy a vizsgált minősített eset megállapítása a bírói mérlegelés körébe tartozik, mely során az elkövető személyi körülményei és az elkövetés körülményei tekintetében felmerülő tényeket összességükben kell értékelni.

III.6.2.7. Gondolatok a rablás rendbelisége és az egyes bűncselekményektől történő elhatárolása vonatkozásában

Ahogy arra korábban már utaltam, az 1978. évi IV. törvény szabályozása idején meglehetősen széttartó volt a bírói gyakorlat a rablás rendbeliségének megállapítása szempontjából. Bujdos Iván Ákos tanulmányában kifejtette, hogy bár már a Btk. hatálybalépése előtt is erősödni látszott az a dogmatikai álláspont, hogy a rablás sértettjének kell tekinteni az erőszakot vagy fenyegetést elszenvedő személyt, valamint a vagyoni érdeksérelem alanyát is. Ezt megerősített a hatályos szabályozás tekintetében a jogalkotó azzal, hogy a rablás kettős, egyenrangú jogi tárgygal bír: kiterjed mind a vagyon biztonságára, mind pedig a cselekvési szabadságra. Erre figyelemmel a rablás rendbelisége szempontjából sértettnek kell tekinteni a rablás passzív alanyát, tehát azt a személyt, akivel szemben az erőszak vagy kvalifikált fenyegetés alkalmazására sor kerül, valamint azt a „harmadik személyt” is, akivel szemben vagyoni érdeksérelem realizálódik. Ez utóbbi személy pedig lehet akár jogi személy is.²⁶³

Amennyiben ezt a megállapítást egy gyakorlati példával szeretnénk szemléltetni azt az alábbiak szerint tehetnénk meg. B éppen az ékszerészhez igyekszik, hogy a felesége aranyékszereit tisztításra elvigye, amikor a vele szembejövő C odalép hozzá és közli vele, hogy amennyiben nem adja át a nála lévő értékeket úgy a zsebében lévő kést a hasába szúrja. Erre B átadja C részére a felesége tulajdonát képező, 200.000 forint értékű aranynyakláncot, 150.000 forint értékű aranykarkötőt, valamint a saját tulajdonát képező 320.000 forint értékű iPhone típusú mobiltelefonját. A fentiek alapján ebben az esetben két rendbeli rablás büntetnének megvalósulásáról lenne szó, hiszen egy rendbeli minősül, hogy B-vel szemben sor került élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés alkalmazására, továbbá mobiltelefonja elvételével a vonatkozásában vagyoni sérelem is

²⁶³ BUJDOS i.m. 15.

realizálódott, továbbá az aranyékszerek elvételéből a felesége oldalán bekövetkező érdeksérelemre tekintettel megvalósulna a két rendbeli rablás büntette.

Azonban álláspontom szerint dogmatikailag nem szerencsés a rablás rendbelisége tárgyában - az esetek túlnyomó részében – az elkövető tudatán kívüli tulajdonviszonyoknak ilyen mérvű szerepet szánni. Ugyanis bár tény, hogy a rablás – vagyon elleni bűncselekmény révén – sérti a vagyoni viszonyok rendjét, azonban a kiemelkedő tárgyi súlyát és társadalomra veszélyességét a megvalósulása során alkalmazott akaratot megtörő erőszak és élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés adja. Ezáltal szemben a vagyon elleni bűncselekményekkel, ahol a rendbeliség vizsgálata nyugodhat azon az alapon, hogy a passzív alany vagy a sértett milyen tulajdonosi jogosultság megléte vagy annak hiánya miatt volt az elkövetés tárgyául szolgáló idegen ingó dolog birtokában, addig ez a vagyoni elleni erőszakos bűncselekményeknél nem jöhet szóba és a kifejtett elkövetési magatartást, mintegy egységként szükséges értékelni. Ezt támasztja alá Akácz József megállapítása is, mely szerint mind a rablási egységgel, mind a rablási halmazattal kapcsolatban érvényesül az a megállapítás, hogy az annyi rendbeli, ahányszor a törvényi tényállás teljes egészében megvalósul, tehát a személyt érintő kényszerhez vagyoni érdeksérelem is társul.²⁶⁴

Tehát a fenti példánál maradva egy rendbeli rablás büntette valósul meg, hiszen a rablás tényállása egy alkalommal valósul meg teljes egészében: egy alkalommal kerül sor a kvalifikált fenyegetés alkalmazására és az ingó dolgok átadására. Az átadott ingó dolgok tulajdoni viszonyai álláspontom szerint indifferensek a rablás rendbelisége megállapítása tekintetében.

A rablás elhatárolása leginkább vagyon elleni bűncselekmények, – úgymint a lopás és a jármű önkényes elvételének minősített esete – valamint a rablással egy fejezetben helyet foglaló vagyon elleni erőszakos bűncselekményektől, különösen a kifosztástól és zsarolástól való elhatárolás tekintetében jöhet szóba.

A *rablás és a lopás*, különösen a dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás elhatárolására a rablás irányának megállapításait tartalmazó alfejezetben már kitértem, míg a rablás és zsarolás elhatárolására a zsarolás adott fejezetében teszek megállapításokat.

²⁶⁴ AKÁ CZ i.m. 1532/2.

A rablás és a jármű önkényes elvétele minősített esetének²⁶⁵ elhatárolása szempontjából az alábbi megállapítások tehetők.

A két deliktum elhatárolásának nincs túl nagy gyakorlata, sőt a vizsgált anonimizált határozatok tekintetében megállapítható, hogy a jármű önkényes elvétele büntettének minősített esete vonatkozásában a Btk. hatálybalépése óta egy eseti döntés született.

Az irányadó tényállás szerint a sértett leparkolta gépjárművét oly módon, hogy a jármű indítókulcsát a gépjárműben hagyta és az első utasülésen, valamint a hátsó ülésen egy-egy személy foglalt helyet, míg a gépjárművéből kiszállva, annak közelében egy ismerőseivel beszélgetett. Időközben a parkoló személygépkocsihoz lépett az ittas állapotban lévő vádlott, a aki hangosan, kiabálva, fenyegetőleg közölte a gépjármű első ülésén helyet foglaló személlyel, hogy szálljon ki a gépkocsiból, mert az az övé, majd azzal fenyegette meg, hogy amennyiben nem tesz eleget a felszólításnak, megkéseli. Eközben nyomatéku az övtáskájához nyúlt, és a fenyegetéssel érintett személy a járműből kiszállt. Ezután a vádlott a gépkocsi hátsó ülésén helyet foglaló személyt is felszólította arra, hogy szálljon ki az autóból, mely felszólításának a az előzményeket észelve nyomban eleget tett másik megfenyegetett személy is. Ily módon a vádlott az élet, testi épség ellen intézett közvetlen fenyegetéssel általa jogtalanul eltulajdonított személygépkocsiba ült, majd azzal a helyszínről nagy sebességgel elhajtott. Haladása során a vádlott a balra kanyarodást lassítás nélkül kezdte meg, melynek következtében az útpadka jobb oldalán álló fának ütközött és járművével felborult. A vádlottól előállítását követően levett vérminta alapján a vádlott szervezetében a bűncselekmény elkövetésekor a vádlott véralkohol-koncentrációja 1,13 g/l (ezrelék) lehetett.²⁶⁶ A Szentesi Járásbíróság ezen tényállás alapján megállapította a vádlott bűnösségét a Btk. 365. § (1) bekezdés a) pontja szerinti rablás büntettében, valamint a Btk. 236. § (1) bekezdésébe ütköző ittas járművezetés vétségében és halmazati büntetést szabott ki.

Az ügyben a terhelt felülvizsgálati indítványt terjesztett elő, melyben a terhére rótt rablás büntettének törvénysértő minősítésére és a vele szemben kiszabott törvénysértő büntetés kiszabása miatt. Indítványában előadta, hogy cselekménye nem a gépjármű

²⁶⁵ A Btk. 380. § (1) bekezdése alapján a jármű önkényes elvételének büntettét követi el, aki idegen gépi meghajtású járművet másától azért vesz el, hogy jogtalanul használja vagy az így elvett, illetve a rábízott ilyen járművet használja jogtalanul. A deliktum (2) bekezdés a) pontja szerinti minősített esetét képezi, ha a bűncselekmény elkövetésére erőszakkal, illetve élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés alkalmazásával kerül sor. Ezen fordulat tekintetében merülhet fel a rablás büntettétől való elhatárolása.

²⁶⁶ Szentesi Járásbíróság B.22/2023/21. számú ítéletének [12]-[17] bekezdése

eltulajdonítását, hanem annak használatát célozta, így nem a rablás, hanem a jármű önkényes elvétele minősített esetének megállapításának lenne helye. A Legfőbb Ügyészség az indítvány elutasítását kérte.

A Kúria Bfv.975/2024/12. számú határozatával a terhelt felülvizsgálati indítványát alaptalannak találta és részletesen rögzítette az indítványban szereplő két deliktum elhatárolásának szempontjait az alábbiak alapján. Elvi éllel rögzítette, hogy a jármű önkényes elvétele büntette szándékos és az elvétellel megvalósuló első fordulat tekintetében egyben célzatos cselekmény is, ami a jogtalan használatra irányul, nem pedig az eltulajdonításra. Tehát alapvetően a két deliktumot a használati célzat alapján lehet tehát elhatárolni egymástól.

A Kúria az irányadó tényállás alapján megállapította, hogy a terhelt a sértettel szemben kifejtett élet, illetve testi épség elleni közvetlen fenyegetés alkalmazásával jutott az idegen jármű birtokába, mely alapján a terhelti védekezés – miszerint a szándéka a gépjármű használatára terjedt ki – nem igazolt. Mindezt alátámasztják azok a tények is, hogy a terhelt a gépjármű átadásának indokaként azt határozta meg, hogy az az ő tulajdona és egyúttal felszólította a gépjárműben helyet foglaló személyt a gépkocsi elhagyására, melynek megtörténtét követően beült a gépjárműbe és a helyszínről elhajtott.

Továbbá a határozat utal arra, hogy az irányadó tényállás hiánytalanul magában hordozza a Btk. 365. § (1) bekezdés a) pontjában meghatározott rablás valamennyi törvényi tényállási elemét. A terhelt magatartásának a külvilágban észlelhető tényei alapján egyértelműen megállapítható, hogy a terhelt már a fenyegetés kifejtésekor rendelkezett a jogtalan eltulajdonítási szándékkal, melyre tekintettel fenyegetést alkalmazott abból a célból, hogy a számára idegen vagyontárgyat eltulajdonítási, nem pedig annak használata végett megszerezze.

Továbbá rögzítette, hogy egy dolog kölcsönvétele a kifejezés köznapi értelmében ideiglenes használatot jelent, az irányadó tényállásban pedig nincs rögzítve olyan tény, körülmény, ami arra utalna, hogy a terhelt a gépjárművet a használatot követően vissza kívánta volna adni. Ellenkezőleg, a tulajdonjogára való hivatkozással történő elvétel egyértelműen az eredeti birtokállapot végleges megszüntetésére irányuló szándékot tükröz.²⁶⁷

²⁶⁷ Kúria Bfv. 957/2024/12. számú határozatának [33]-[36] bekezdése (BH.2025.225.)

A fentiek alapján egyértelműen megállapítható, hogy melyek azok a szempontok, amik a két deliktum elhatárolásának alapjául szolgálhatnak, melyek közül kiemelt szerepe van annak, hogy a vádlott szándéka csupán a gépjármű ideiglenes használatára vagy annak eltulajdonítására terjedt ki. A fenti jogeset álláspontom szerint remekül szemlélteti, – ezért is került sor az ily részletes bemutatására – hogy milyen szempontok vizsgálata mentén érdemes haladni az elkövető szándékának vizsgálata során. Amennyiben az elkövetési magatartás kifejtéséhez az elkövető kvalifikált fenyegetést használ úgy meg kell vizsgálni az elkövető által tett kijelentések tartalmát, melyekből számos következtetés vonható le. Hiszen, ahogy az eseti döntés alapjául szolgáló tényállásban is szerepel, amennyiben az elkövető a gépjárműre a sajátjaként hivatkozik, úgy az az eltulajdonítási szándék meglétét erősíti, azonban az olyan kijelentés például, hogy „kölsönveszem” vagy „egy időre kölcsönveszem” a járművet, úgy az a jármű önkényes elvétele büntette megállapítása felé orientálja a jogalkalmazót. A másik lényeges körülmény, – ami a fenti eset vonatkozásában a baleset bekövetkezése miatt nem merült fel – az, hogy az elkövető mit kezd a járművel a birtokbavételét követően.

A *rablás és kifosztás elhatárolása* szempontjából elsőként utalnunk kell arra, hogy a kifosztás törvényi tényállását 1978. évi IV. törvény kriminalizálta.²⁶⁸ A törvény Indokolása alapján a kifosztás a kvalifikált fenyegetés hatásának kihasználásával elkövetett lopás, míg van olyan jogtudományi álláspont is, mely szerint a kifosztás nem más, mint a „rablás privilegizált alakzata”.²⁶⁹ Akác József pedig a kifosztást a lopás és a rablás között helyezi el, ugyanis a deliktumra tekintettel a jogalkotó megfelelő büntetési tétellel rendeli büntetni azokat, akik „meghaladják a lopás veszélyességét, de nem érik el a rablását.”²⁷⁰ Mindezekből egyértelműen kitűnik, hogy a kifosztás számos rokonvonást a rablással, így az elhatárolásuk tekintetében mindenképpen szükséges megállapításokat tenni.

A rablás relációjában elhatárolási szempontból a kifosztás Btk. 366. § (1) bekezdés b) pontja szerinti esetet²⁷¹ – a más bűncselekmény elkövetése során alkalmazott erőszak,

²⁶⁸ Az 1978. évi IV. törvény Indokolása ezzel kapcsolatban akként fogalmaz, hogy „a más lerészegítésével, illetve az elkövető által más bűncselekmény elkövetése során alkalmazott erőszak avagy élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés kihasználásával elkövetett lopást önálló tényállásban szabályozza, és kifosztásnak nevezi.”

²⁶⁹ SINKU i.m. 694.

²⁷⁰ AKÁCZ i.m. 1536.

²⁷¹ A Btk. 366. § (1) bekezdése alapján, aki idegen dolgot jogtalan eltulajdonítás végett a) úgy vesz el másától, hogy evégből lerészegíti, vagy bódult állapotát idézi elő,

illetve kvalifikált fenyegetés hatása alatt álló személytől való elvételt – kell vizsgálnunk. Ezen esetben az elkövető által kifejtett erőszak, illetve élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés egy korábbi, még nem a dolog elvétele céljából megvalósított erőszakos bűncselekményhez kapcsolódik.²⁷² Ilyen bűncselekmény lehet tipikusan a testi sértés, valamint a szexuális erőszak. Szomora Zsolt – a Legfelsőbb Bíróság 1983. évi 188. számú Bírósági Határozatára (a továbbiakban: BH.1983.188.) figyelemmel – a garázdaságot is példaként veti fel az erőszakos nemi bűncselekmény és a testi sértés mellett. Álláspontom szerint a garázdaság nem illik ebbe a körbe, ugyanis a kifosztás esetén – ahogy a többi vagyon elleni erőszakos bűncselekmény esetén is – a passzív alanynak személy elleni erőszak alatt kell állnia, azonban a garázdaság nem egy személy elleni erőszakos bűncselekmény, hanem egy köznyugalom elleni bűncselekmény, melynek elkövetése során nem erőszak, hanem erőszakos magatartás kifejtésére kerül sor. Ahogy az erőszak és erőszakos magatartás címet viselő alfejezetben már utaltam rá, a két kifejezés nem ugyanarra a magatartásra vonatkozik, kifejtésük más-más következményekkel jár, így azok szinonimaként nem használhatók. Ugyanis az erőszakos magatartás egy támadó jellegű cselekvést feltételez, ami szélesebb körű fogalom az erőszaknál, mert a személy vagy dolog elleni erő közvetlen alkalmazásán túlmenően magában foglalja az erő alkalmazására irányuló kísérletet vagy a testi épség ellen irányuló olyan közvetlen fenyegetést is. Álláspontom szerint azzal, hogy a jogalkotó a kifosztás vizsgált alapeseti tényállásánál az erőszak, illetve élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés fordulatot jelölte meg, azzal egyértelműsítette azt, hogy az elkövetőnek erőszak hatása alatt kell állnia, így nem elegendő, ha vele szemben „csupán” erőszakos magatartás kifejtésére kerül sor. Az erőszak és a kvalifikált fenyegetés jogalkotói általi meghatározása –, mely fordulat egyébként a szexuális erőszak és a rablás alapeseti tényállásában jelenik meg, valamint a jármű önkényes elvételének minősített esetében jelenik meg a büntetőkódexben – előrevetíti azt is, hogy a passzív alany akaratot megtörő erőszak hatása alatt kell állnia az elvétel idején. A „hatása alatt áll” törvényi fordulat ugyanis azt jelenti, hogy a passzív alany nem képes a dologelvétel

b) az általa más bűncselekmény elkövetése során alkalmazott erőszak, illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetés hatása alatt álló személytől vesz el, vagy

c) védekezésre képtelen, illetve a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személytől elvesz kifosztás büntette miatt büntetendő.

²⁷² SZOMORA i.m. 883-884.

megakadályozására. Ebbe a körbe tartozik, ha a passzív alany nincs teljesen tudatánál vagy pedig bár a tudatánál van, de félelmében cselekvőképtelenné válik.²⁷³

Mindezekből egyértelműen kitűnik, hogy mind a kifejtett erőszak mértéke, mind a minősített fenyegetés azonos a kifosztás és a rablás vonatkozásában. A kettő közötti különbséget azonban az adja, hogy az erőszak vagy a kvalifikált fenyegetés alkalmazására milyen célból kerül sor.

A kifosztás esetében hiányzik az erőszak vagy kvalifikált erőszak alkalmazása és a dolog elvétele között hiányzik a rablás megvalósulásához nélkülözhetetlen eszköz-cél viszony.²⁷⁴

A gyakorlatban felmerülhet *a rablás és a nyereségvágyból elkövetett emberölés* elhatárolásának problematikája. Alapvetően a két deliktum között elhatárolásként az elkövetői szándék szolgálhat alapul: amennyiben az elkövetőnek akár eshetőleges szándéka is kiterjedt a passzív alany életének kioltására a rablási cselekmény megkezdése előtt, úgy a nyereségvágyból elkövetett emberölés megállapításának van helye. Az elhatárolás szempontjából neuralgikus pontként szolgálhat az úgynevezett „szándékváltás” esete társas elkövetés esetében. Ebben a tekintetben a két deliktum elhatárolása szempontjából a Kúria Bfv.1899/2017/11. számú határozatának megállapításai alapul szolgálhatnak. A Kúria határozat alapját a Fővárosi Törvényszék B.2223/2013/31. számú ítélete képezte, melyben az alábbi tényállás került megállapításra. Az élettársi kapcsolatban élő I. r. és II. r. vádlott elhatárolták, az egyedül élő, idős korú sértett – akinek sérelmére korábban több ízben követtek már el lopást-lakásába beázás ürügyén bejutnak, ahol elképzelésük szerint a sértett figyelmének elterelése közben egyikük értéktárgyakat fog magához venni.

A vádlottak a megállapodásuknak megfelelően megjelentek a sértett lakásánál, - aki mivel az I. r. vádlottat korábbról ismerte - a vádlottakat beengedte a lakásába és beázási károkra hivatkozva körbejárták a lakást. Ezen idő alatt azonban nem sikerült a vádlottaknak a sértett figyelmét elterülniük, ezért az I. r. vádlott a sértett vagyontárgyainak megszerzése céljából egy alkalommal közepes erővel a sértett tarkójára ütött. A sértett azonban az ütés következtében nem vesztette el az eszméletét, azonban a földre került. Ekkor I. r. vádlott

²⁷³ AKÁ CZ i.m. 1536.

²⁷⁴ Ezen álláspontra helyezkedett Szomora Zsolt is (SZOMORA i.m. 885-886. o.), valamint ezt támasztja alá a Legfelsőbb Bíróság 2010. évi 292. számú, 1998. évi 323. számú, valamint az 1991. évi 270. számú Bírósági Határozata (a továbbiakban: BH2010. 292., BH1998. 323., BH1991. 270.).

felhívására II. r. vádlott neve - aki a cselekmény alatt végig a sértettel egy helyiségben tartózkodott és tisztában volt élettársa későbbi szándékával - elővett a táskájából egy zsineget, és azt átadta I. r. vádlott neve részére. I. r. vádlott a zsineget a sértett mögé helyezkedve annak nyakán átvette, hátulról, a nyaka jobb oldalán meghurkolta és sértettet változó intenzitással, hol közepes erővel, hol annál erősebben, kb. 10-30 percen keresztül fojtogatta. Ennek eredményeképpen a helyszínen az életét vesztette. Ezt követően az I. r. vádlott értékek után kutatott a lakásban, mely során megtalálta sértett arany ékszereit, illetve a sértett pénztárcáját, melyben 2-3.000 forint volt. A vádlottak az értékeket magukhoz vették, majd távoztak a lakásból. I. r. vádlott még aznap a sértettől elhozott arany ékszereket ékszerboltban eladta kb. 50.000 forintért. A bíróság a az I. r. vádlottat a Btk. 160. § (1) bekezdésébe ütköző és a (2) bekezdés b), d) és k) pontja szerint minősülő emberölés bűntettében mondta ki bűnösnek, továbbá megállapította, hogy a II. r. vádlottat ugyanezen bűncselekményt bűnsegédként követte el.²⁷⁵

A Fővárosi Ítéltábla, mint másodfokú bíróság Bf.231/2014/14. számú határozatával az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta azzal, hogy nem a Btk., hanem az 1978. évi IV. törvény alkalmazásának volt helye az elsőfokú eljárás során.²⁷⁶

A II. r. vádlott védője felülvizsgálati indítványt terjesztett elő annak tekintetében, hogy az elsőfokú és a másodfokú bíróság által megállapított tényállásból és a rendelkezésre álló bizonyítékokból nem lehetett arra a következtetésre jutni, hogy a II. r. terhelt tudata átfogta volna a sértett megölését. Amikor átadta a zsineget az I. r. vádlottnak, legfeljebb azt tudhatta, hogy rablás bűncselekményéhez nyújt segítséget, mivel az előtte bántalmazta a sértettet. A Kúria Bfv.1899/2017/11. számú határozatában az elsőfokú és másodfokú bíróság határozatát hatályában fenntartotta. A Kúria megállapította, hogy a II. r. terhelt által átadott zsineggel megvalósított fojtogatásra tekintettel nincs ésszerű alapja annak, hogy csupán rablás legyen a bűnsegédi bűnösség tárgya, a tárgyi oldalon megjelenő kétségkívüli ölési alapcselekmény helyett. Ugyanis annak érdekében, hogy utóbb csak a közbenső stádiumra kiterjedő szándéka miatt feleljen az elkövető, ahhoz a külvilágban érzékelhetően tennie kell. A II. rendű terhelt számára ez a választási lehetőség jelen ügyben adott volt, ezzel a lehetőséggel azonban nem élt, éppen ellenkezőleg, a haszon realizálását az eredeti szándéknak megfelelően, de a megváltozott körülmények ellenére is, a társa mellett kitarva elősegítette. Az irányadó tényállás alapján egyértelmű

²⁷⁵ Fővárosi Törvényszék B.2223/2013/31. számú ítélete

²⁷⁶ Fővárosi Ítéltábla Bf.231/2014/14. számú határozata

következtetés vonható le az elkövetők szándékának korlátlanságára. Ekként a védői állásponttal szemben a történetek egy cselekménysor részét képezik és egyik cselekvés következik a másikból, a szándékváltás az eredeti terv sikertelenségének a következménye. A szándékváltás folyamata, az elhúzódó élet elleni cselekmény miatt mindez a II. r. terhelt számára nem tekinthető váratlannak, ugyanis a terheltek cselekményének egységes értékelését megtörő körülmény nem merült fel.²⁷⁷

IV. A zsarolás tényállásának változásai a hatályos szabályozás megalkotásáig

IV.1. A zsarolásszerű deliktumok megjelenése

Ahogy arról a fentiekben már említést tettem a zsarolás tényállása, mint erőszakos vagyon elleni deliktum a Csemegi- kódexben jelent meg elsőként, így a hatálybalépését megelőzően csupán zsarolás jellegű deliktumról beszélhetünk. Ezért is kezdte Finkey Ferenc a zsarolás tényállásának értelmezését az alábbi mondattal: „a zsarolás a legújabb kor büntetőjogának terméke”.²⁷⁸

A zsarolás jellegű deliktumokat álláspontom szerint két csoportba oszthatjuk:

Az *első csoportba* kerülhetnek azok a bűncselekmények, amelyeket csupán meghatározott személyi kör követhet el. Ez jelenik meg az *1497: XXIII. törvénycikkben*, mely azon katonai csapatok cselekményét rendelte halállal büntetni, akik „háború után mások fekvőjóságaira beszállnak s ott károkat okoznak”. Szintén katonák elleni elkövetést rendelt büntetni az *1729: XVII. törvénycikk*, mely szerint „az országban elhelyezett katonaság és tisztek semmiféle adakozásokat követelni és kicsikarni nem merészelhetnek”. Az *1567: XXX. törvénycikkben* pedig a hivatali zsarolásra vonatkozóan találunk rendelkezést.

Ide sorolhatjuk továbbá a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről szóló *1871: XVIII. törvénycikket*. A törvénycikk 11.§ c.) pontja alapján a zsarolás hivatali büntettnek tekintendő, melynek tényállását a törvénycikk 14. §-a határozza meg.²⁷⁹

²⁷⁷ Kúria Bfv.1899/2017/11. számú határozata

²⁷⁸ FINKEY Ferenc: *A magyar büntetőjog tankönyve*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1914., 715. o.

²⁷⁹ 14. § A bíró vagy bírói hivatalnok, ki hivatali hatalmával visszaél, hogy valakit valamely cselekvésre, tűrésre vagy mulasztásra törvényellenesen kényszerítsen, a zsarolás büntetettét követi el.

A *második csoportba* sorolhatjuk azokat a szabályozásokat, melyek egy meghatározott személyi kört védve rendelnek büntetni egyes cselekményeket. Minden további nélkül idetartozik az *1545:XXVIII. törvénycikk*, ami a várakba élelmiszert szállítókat védte meg a jogosulatlan vámszedőkkel és zsarolókkal szemben, míg az *1545:XLIV. törvénycikk* „a szegényeket védte meg a zsarolókkal szemben”. Az *1715:CI. törvénycikk* pedig „védelembe vette a szegény népet az elnyomással szemben.”²⁸⁰

A zsarolás tényállása elsőként az 1843. évi törvényjavaslatban tűnt fel, ahol rendszertanilag a rablást követően a 34. fejezet 326.§-ában²⁸¹ került elhelyezésre.

IV.2. A zsarolás Csemegi-kódex szerinti szabályozása

IV.2.1. Rendszertani elhelyezés

A kodifikációs bizottság nem volt egyszerű helyzetben a bűncselekmény tényállásának rendszertani elhelyezésekor. Angyal Pál e körben kifejtette, hogy a zsarolás mind a személyes szabadság megsértése, mind a vagyoni elleni deliktumok, mind pedig a kizsákmányolási bűncselekmények körébe beilleszthető. Az elhelyezést azonban nem alapozhatja meg az egyes jellegek kiragadása, hanem célszerű olyan ismérvet keresni, ami a gyakorlatban leginkább előfordul. A jogalkalmazói gyakorlat vizsgálata alapján pedig azt a konzekvenciát lehet levonni, hogy a vagyoni jogok megsértése minden esetben megállapítható.²⁸²

A törvénycikk a vagyon elleni bűncselekményeket tíz fejezetre osztotta, a miniszteri indokolás pedig további négy kategóriába sorolta a megjelölt deliktumokat. Első csoportba tartoztak azok a bűncselekmények, melyek más vagyonának jogellenes elvételére irányultak, a második csoportba tartoztak azok, amelyek a jogosan átvett idegen vagyon jogellenes megtartása, illetőleg az azzal való jogellenes rendelkezés által a tulajdonostól elvették. A harmadik csoportba pedig azok, amelyek azáltal valósultak

²⁸⁰ ANGYAL i.m. 58-59.

²⁸¹ 326. §. A ki oly célzattal, hogy tette által magának vagy másnak jogtalanul hasznot hajtson, valakit vagy tetteles erőszakkal, vagy oly fenyegetések által, melyek annak, vagy bármely hozzá tartozóinak életére, testére, értékére vagy becsületére súlyosan veszélyesek, arra kényszerít: a) Hogy valamely akár ingó, akár ingatlan értékre vonatkozó oklevelet aláírjon, vagy kiadjon, megsemmisítsen vagy megváltoztasson, vagy bármi más cselekvés által vagyonáról valamely akár magára, akár más valakire nézve, káros rendelkezést tegyen, b) Hogy a fenyegetőnek vagy más valakinek számára pénzt vagy más ingó vagyont valahová küldjön vagy valahol letegyen, mint zsaroló azon büntetés alá esik, mely a 320.,321. és 322. §§-ban a rablásra rendeltetett.

²⁸² ANGYAL i.m. 69.

meg, hogy a tulajdonost saját vagyonának átadására „ravaszsággal” rávették; végül a negyedik csoportot alkották azok a bűncselekmények, amelyek elkövetése során az elkövető más vagyonát jogellenesen megsemmisítette vagy megrongálta. Ezen osztályozási szempont szerint az első csoportba tartozott a zsarolás, valamint a lopás és a rablás.

A Csemegi-kódex Különös Részének XXVII. fejezete a rablás és zsarolás címet viseli. Finkey szerint ezen közös cím alatt való szabályozást a mindkét deliktumra jellemző elkövetési mód, tehát a személy elleni erőszak és fenyegetés alapozta meg. Az erőszak vagy fenyegetés mint eszközcselekmény alkalmazása teremti meg a két bűncselekmény közti rokonságot és különbözteti meg a többi vagyon elleni bűncselekménytől.²⁸³

A törvény miniszteri indokolása részletesen kifejti a rablás és a zsarolás közti hasonlóságokat és különbségeket. Közös ismérvnek tekintendő az, hogy mindkét bűncselekmény jogi tárgya a vagyoni jog, mely objektum megsértésének eszköze az erőszak, illetve a fenyegetés. Ezzel szemben különbség fedezhető fel a bűncselekmények elkövetési magatartása tekintetében, hiszen addig-amíg a rablás az ingó dolog elvételével valósul meg, addig a zsarolás a kényszer alá helyezett passzív alanytól „kicsikart” teljesítéssel, eltűréssel, illetve elhagyással. További különbség mutatkozik a deliktumok bevégeztsége szempontjából is, hiszen amíg a rablás tényállása az idegen ingó dolog tetteges elvételével valósul meg, addig a zsarolás megállapításához a vagyoni hátrány elérése nem szükséges.²⁸⁴

IV.2.2. A zsarolás esetei

IV.2.2.1. A zsarolás alapeseti tényállása

A büntetőkódex 350. §-a szerint *„a ki azon célból, hogy magának vagy másnak jogtalanul vagyoni hasznot szerezzen, valakit erőszakkal vagy fenyegetéssel, valaminek cselekvésére, eltűrésére, vagy elhagyására kényszerít: a mennyiben cselekménye súlyosabban büntetendő cselekményt nem képez - a zsarolás vétségét követi el, és három évig terjedhető fogházzal büntetendő.”*

²⁸³ FINKEY [1914] 666-667.

²⁸⁴ LÖW i.m. 680.

A zsarolás fogalmának meghatározása során a kodifikációs bizottság mondhatni szóról-szóra átemelte az 1871. évi német birodalmi büntetőtörvénykönyv fogalom meghatározását, a különbséget csupán az képezte, hogy a német büntetőtörvénykönyv a vagyoni haszon jogtalan szerzősmódját jelöli meg a tényállásban, míg a magyar szabályozás a vagyoni haszon minőségére helyezi a hangsúlyt.²⁸⁵

IV.2.2.2. A deliktum egyes tényállási elemei

A tényállás olvasatából kitűnik, hogy a cselekmény elkövetéséhez nem kíván meg személyes kvalifikáltságot, így azt bárki elkövetheti. Ám e körben fontos megjegyezni, hogy a deliktum szubszidiárius jellegénél fogva, amennyiben a bűncselekményt tegyük fel közhivatalnok követi el úgy nem a cselekmény nem zsarolásnak, hanem a kódex 475. §-a szerinti hivatali hatalommal visszaélésnek minősül.

A deliktum elkövetési magatartása a kényszerítés, ami abban ölt testet, hogy az elkövető a sértettet cselekvésére, eltűrésére vagy elhagyására kényszeríti. A cselekvésre kényszerítés a miniszteri indoklás szerint akár tevésre, akár teljesítésre is irányulhat.²⁸⁶

Mind az eseti döntések, mind a kor jogirodalma alapján a kényszerítés nem jelentett mást, mint napjaink hatályos szabályozásában: a sértett akarataira erőszakkal vagy fenyegetéssel történő ráhatás, ami alkalmas arra, hogy a sértett olyan magatartást tanúsítson, amit a tettes tőle követel. A deliktum megállapítása szempontjából mindenképpen szükséges az okozati összefüggés fennállása a tettes kényszerítése és a passzív alany cselekvési szabadságának időleges bénulása között.

Tekintettel arra, hogy a zsarolás vagyon elleni bűncselekmény, így csak az olyan cselekvésre, eltűrésre vagy abbahagyásra kényszerítés eredményezheti a zsarolás megállapítását, amely alkalmas egyrészt arra, hogy a tettes a magának vagy másnak biztosítandó vagyoni haszon szerzésére irányuló célját megvalósítsa, másrészt, hogy annak következtében vagyoni kár következzen be.

Továbbá felmerül a kérdés, hogy a kényszerítés során alkalmazott erőszaknak és fenyegetésnek milyen mérvűnek kell lennie?

²⁸⁵ ANGYAL i.m. 75.

²⁸⁶ LÖW i.m. 680.

Mind a jogirodalom, mind a bírói gyakorlat egységes álláspontot képvisel abban, hogy addig, amíg a rablás esetében mindenképpen a vis absoluta, vagyis az akaratot hajlító erőszak szükséges, addig a zsarolás deliktumának megállapításához elegendő a vis compulsiva, azaz az akaratot bénító erőszak megléte.

Angyal Pál a fenyegetést oly módon definiálta, hogy az nem más, mint a fenyegető akaratától és hatalmától függő jövőbeli bajnak kilátásba helyezése. Álláspontom szerint ezen általános definíció megfeleltethető a zsarolási fenyegetés definíciójaként is, hiszen a törvény – a minősített eset kivételével – nem határoz meg további instrukciót a kilátásba helyezett hátrány irányára és mértékére vonatkozóan, szemben a rablási fenyegetésnél alkalmazott minősített fenyegetéssel.²⁸⁷ A tényállás megállapítása szempontjából az nem bír relevanciával, hogy a kilátásba helyezett hátrány a valóságban ténylegesen bekövetkezhets-e, a lényeges elem az, hogy a passzív alany „valósnak” érzékeli a fenyegetést és az elkövető akaratának megfelelően cselekedjen. Ezen álláspontomat alátámasztja a Curia eseti döntése, mely szerint beválthatatlan fenyegetéssel a zsarolás vétsége követhető el.²⁸⁸

IV.2.2.3. A zsarolás „sajátos esete”

A Csemegi-kódex 351. §-a alapján *„a zsarolás vétségét követi el és a 350. § szerint büntetendő az, a ki azon célból, hogy magának vagy másnak vagyoni hasznot szerezzen, valakit rágalmozó vagy becsületsértő állításának nyomtatvány által való közzétételével fenyeget.”*

A jogalkotó az irodalomban „revolver újságírás”-ként ismert esetet kriminalizálja. A tényállás specifikuma az alapesethez képest egyrészt az elkövetési mód sajátossága, hiszen ez csak kifejezetten rágalmozó vagy becsületsértő állításnak sajtó útján való közzététellel fenyeget, másrészt. a vagyoni haszon célzatának nem szükség jogtalannak lennie, továbbá. a cselekmény már a fenyegetéssel bevégezettnek tekintendő. Tekintettel arra, hogy jelen esetben a zsarolás kísérlete önálló tényállást képez, ezért a törvénykönyv 352. §-a – miszerint a zsarolás vétségének kísérlete is büntetendő – ezen sajátos eset tekintetében nem érvényesül.²⁸⁹

²⁸⁷ ANGYAL i.m. 83-86.

²⁸⁸ VAVRIK Béla (szerk.): *Grill-féle Döntvénytár* [X1.kötet], Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1907, 109.

²⁸⁹ FINKEY Ferenc 1914. 674.

A korabeli bírói gyakorlat alapján a zsarolás ezen speciális esetének vonatkozásában ki van zárva a valóság bizonyítása.²⁹⁰

IV.2.2.3. A zsarolás minősített esetei

A törvénykönyv 353. §-a alapján *„bűntettet képez a zsarolás és öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő, ha: 1. a zsaroló gyilkossággal, súlyos testi sértéssel, gyújtogatással vagy más súlyos vagyoni kár okozásával fenyeget; 2. a közhivatalnoki minőség színlelésével, vagy valamely hatóság hivatalos rendeletének ürügye alatt követtetett el.”*

A törvény miniszteri indokolása szerint ezen minősített esettel a zsarolás olyan közel kerül a rabláshoz, hogy a kettő közötti különbségek „elenyésznek”. Erre tekintettel felmerül a kérdés, hogy vajon mégis milyen ok miatt volt szükség ezen minősített eset megállapítására. A választ álláspontom szerint maga a miniszteri indokolás adja meg azzal, hogy rögzíti: meglehetősen gyakorivá váltak az ilyesfajta fenyegetések. Az első javaslat – a belga rendszerhez hasonlóan – a büntetési tétel minimumát 5 évben, míg a generális maximumát 10 évben állapította meg, de a bizottság ezt a mértéket túl szigorúnak találta és büntetési tételkeret maximumát leszállította 5 évre.²⁹¹

A minősített eset első fordulata bizonyos bűncselekmények által előidézett sérelmekkel való fenyegetés esetét foglalja magába. A gyilkosság és a súlyos testi sértés materiális bűncselekmény jellegénél fogva csupán az eredményt – halál, illetve 8 napon túl gyógyuló sérülés előidézése – határozza meg. A gyújtogatással való fenyegetés kifejezetten – bár a miniszteri indokolás nem mondja ki *expressis verbis*, - a törvény 422. §-ban²⁹² meghatározott dolgok szándékos felgyújtásának kilátásba helyezésével követhető el. Erre tekintettel például az ingó dolog felgyújtásával való fenyegetés nem valósítja meg a zsarolás minősített esetét. A jogirodalom szerint pedig a más súlyos

²⁹⁰ *Büntetőjogi Határozatok Tára* [4. kötet], Franklin Társulat, Budapest, 180-181.

²⁹¹ LÖW i.m. 686.

²⁹² 422. § A gyújtogatás bűntettét követi el és öt évtől tíz évig terjedhető fegyházzal büntetendő, a ki:

1. olyan házat, kunyhót, malmot vagy bármely épületet vagy helyiséget, mely emberek lakául szolgál, vagy erre van rendelve, vagy pedig több ember összejövetelére használtatik, olyan időben szándékosan gyújt fel, midőn abban senki sem tartózkodik;

2. raktárt, gazdasági épületet, szabad téren fekvő nagyobb mennyiségű áru- vagy terménykészletet, a földtől el nem vált vagy garmadában, vagy halomban levő gabonát, erdőt, nagyobb mennyiségű építési vagy tüzelésre szolgáló anyaggészletet, hidat, hajót vagy bányát szándékosan felgyújt.

vagyoni kárnak tekinthető például a vízáradás okozása, hitelrontás és az okirat megsemmisítése.

A Curia ítéletében kimondta – és ezen álláspont a jogirodalomban is gyökeret vert -, hogy ezen esetekben a minősítés kérdésénél nem az bír relevanciával, hogy a tettes a kívánt hatás elmaradása esetén a megjelölt cselekményeket valóban megakart-e valósítani, hanem az, hogy magatartása alkalmas volt-e arra, hogy abból sértett a cselekmények elkövetésére következtesen.²⁹³

A minősített eset második fordulata a csalás deliktumával mutat rokonságot, mivel egy megtévesztő, a valósággal ellentétes látszat keltésére törekszik az elkövető akként, hogy a közmegegyezést ellátó személyekbe fektetett fokozott bizalommal visszaél.

IV.2.2.4. A rablás és a zsarolás viszonya

A tanulmányban már több ponton is érintettem a rablás kapcsolatát más, a Kódex eltérő fejezetébe tartozó bűncselekményeivel, azonban mindenképpen ki kell térni a Kódex XXVII. fejezetébe tartozó zsarolás deliktumával.

Ahogy Gergelyfy Géza, a szolnoki királyi törvényszéki jegyzője fogalmazott: „Bírói joggyakorlatunk nézetünk szerint nem helyes uton halad akkor, amikor valamely cselekménynek rablássá, illetve zsarolássá minősítése szempontjából a tettes által alkalmazott erőszak vagy fenyegetés mérvét, fokát veszi irányadóul.” Azon az állásponton volt, miszerint a két deliktum közti különbséget és az elhatárolás alapját az adja, hogy a rablás elkövetője eltulajdonítási célból cselekszik, míg a zsarolásé a vagyoni haszonszerzés céljából.²⁹⁴

Fontos kiemelni, hogy ez a nézőpont nem örvendett túl nagy népszerűségnek sem a jogirodalom, sem pedig a bírói gyakorlat részéről. A Kódex Miniszteri Indokolása szerint a két deliktum között feltűnő különbség van: egyrészt a rablás elkövetésére elvétellel kerül sor, míg a zsarolás a kényszer alá helyezett személytől kicsikart teljesítés, eltűrés, vagy elhagyás útján létre. Másrészt amíg a rablás tárgyát csak idegen ingó dolog képezheti, addig a zsarolás mindennemű vagyoni jogra kiterjed. Továbbá lényeges különbségnek tekintendő az a tény, hogy a rablás bevégeztté válásához az idegen ingó

²⁹³ ANGYAL i.m. 131-134.

²⁹⁴ GERGELYFFY Géza: *A rablás és zsarolás elhatárolása*. Bűnügyi Szemle, IV. kötet, Pécs, 1916, Wessely és Horváth Könyvnyomdája, 16-20.

dolog elvétele szükséges, ezzel szemben a zsarolás bevégezetté válása esetén nem feltétel, hogy az elkövető a vagyoni haszonhoz hozzájusson. Emellett a Miniszteri Indokolás részletesen kifejtette azt is, hogy közös ismervük vonatkozásában is tehető közöttük különbség: a kifejtett erőszak és fenyegetés vonatkozásában. Az Indokolás szerint az erőszak abban az esetben lehet közös pont amennyiben az idegen ingó dolog erőszakos elvétele által másnak a vagyoni joga is sérül. Azonban az Indokolás nem tért ki a bírói gyakorlatban és a jogirodalomban egyaránt megállapított lényegi különbségnek a rablási és a zsarolási erőszak kapcsán, mely szerint a rablási erőszaknak lenyűgöző erejűnek (*vis absoluta*) kell lennie, míg a zsarolási erőszaknál „elegendő” a *vis compulsiva* megléte.

IV.3. A zsarolás szabályozása az 1961. évi V. törvényben

IV.3.1. A zsarolás elkövetési magatartásai

Az 1961. évi Btk. 300. §-a szabályozta a zsarolás tényállását.²⁹⁵ Egyértelművé válik, hogy a büntetőtörvény hozott némi változást a Csemegi-kódex által kriminalizált deliktum törvényi tényállásában.

Az első ilyen változás deliktum elkövetési magatartása kapcsán érhető tetten, bár a kényszerítés -, mint eszközselekmény megmarad -, ám az elkövető a passzív alanyt valaminek a tevésére, nem tevésére vagy eltűrésére kényszeríti. Erre figyelemmel a zsarolásnak nincs szükségképpen elkövetési tárgya úgy, mint például a rablás esetén az idegen ingó dolog, az azonban mindenképpen kitétel, hogy az érintett dolognak, ami lehet akár ingó, akár ingatlan is, vagyoni jelentőséggel kell bírnia.

A kényszerítés fogalma nem változott a Csemegi-kódex szabályozásához képest: az elkövető részéről olyan fizikai vagy pszichikai ráhatás, ami alkalmas arra, hogy a sértett olyan magatartást tanúsítson, amit az elkövető megkíván. A kényszerítés megnyilvánulhat erőszak vagy fenyegetés alkalmazásában. A törvény kommentárja kifejti, hogy a zsarolási

²⁹⁵ 300.§ (1) Aki jogtalan haszonszerzés végett más erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön és ez által kárt okoz, hat hónaptól öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a zsarolást

a) visszaesőként,

b) bünszövetségben,

c) emberöléssel, testi sértéssel, gyújtogatással vagy más hasonló súlyos hátránnyal fenyegetve, vagy

d) hivatalos személyként e jelleg felhasználásával, avagy hivatalos megbízás vagy minőség színlelésével követik el.

erőszak és fenyegetés – a rablási erőszakkal és fenyegetéssel szemben – akaratot hajlító (*vis compulsiva*) formában is megvalósulhat. Az úgynevezett zsarolási fenyegetés megnyilvánulhat vagyoni vagy bármely egyéb általános kijelentés alkalmazásával, például polgári per indításának, büntető feljelentésnek vagy egyéb jogi cselekmény megindításának kilátásba helyezésével. Nem szükséges, hogy az félreérthetetlen kifejezések formájában történjen.

Nóvumként jelent meg a zsarolás törvényi tényállásában a kár fogalma. A zsarolás törvényi tényállása akkor válik teljessé és erre tekintettel a bűncselekmény befejezetté, ha a kényszerítéssel okozati összefüggésben kár keletkezik. A kár kifejezetten vagyoni kár lehet, hiszen az 1961. évi Btk. szövegezése a nem vagyoni jellegű károsodásra a hátrány kifejezést használja. A törvény kommentárja szerint a kár büntetőjogi fogalma nem egyezik meg a kár polgári jogi fogalmával, az utóbbinak részét képezi a vagyonban beállott értékcsökkenés (*damnum emergens*) és az elmaradt vagyoni előny (*lucrum cessans*), míg az előbbi esetében pedig az az érték a vizsgálandó, ami az igény érvényesítéséig még nem térült meg.²⁹⁶ A deliktumnak nincs szabálysértési alakzata, így a bűncselekmény akkor is megvalósul, ha az – az akkori szabálysértési értékhatárt, – a 200 forintot nem haladja meg.

Ahogy a rablás megállapítása esetén, így a zsarolásnál sem szükséges, hogy az erőszak vagy a fenyegetés a passzív alannal szemben realizálódjon.²⁹⁷ A Legfelsőbb Bíróság döntése szerint zsarolás büntettét kell megállapítani, ha a fenyegetett helyett más személy ad vagyoni hozzájárulást az elkövetőnek.²⁹⁸

IV.3.2. A tényállás egyéb sajátosságai

Az egyes bűncselekményektől történő elhatárolás körében a kommentár kifejtette, hogy a rablástól a zsarolást az határolja el, hogy bár az elkövető a passzív alany ellen erőszakot vagy kvalifikált fenyegetést alkalmazott mégis arra tekintettel, hogy a kényszerítés nem a dolog azonnali átadására irányul, így zsarolás büntettét kell megállapítani. Abban az esetben viszont, ha a kényszerítés a dolog azonnali átadására irányul, azonban az elkövető

²⁹⁶ PATKÓS és ARÁNYI i.m. 1468-1469.

²⁹⁷ PATKÓS és ARÁNYI i.m. 1519-1521.

²⁹⁸ Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsának 12.850/1950. számú határozata

nem élet- vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaz akkor is zsarolás elkövetését kell megállapítani.²⁹⁹

A törvény kommentárja szerint a hivatalos megbízás vagy hivatalos minőség színlelésével elkövetett zsarolás esetén felmerülhet a csalással való megkülönböztetésének szükségessége. A két deliktum közötti különbség gerincét a sértett oldalán kell keresnünk. A csalás esetén a sértett a megtévesztés hatására önként tesz valamilyen vagyoni kihatású rendelkezést, ezzel szemben zsarolás esetén ezt a vele szemben alkalmazott kényszer hatására teszi. Abban az esetben, ha az elkövető magát hivatalos személynek adja ki és így alkalmaz kényszert vagy a fenyegetés fokozása érdekében hivatalos megbízást vagy minőséget színlel a zsarolás minősített esetét (300. § (2) bekezdés d) pont) valósítja meg.³⁰⁰

A zsarolásnak nincs sem szabálysértési alakzata, sem pedig társadalmi tulajdont károsító változata, hiszen abban az esetben, ha az elkövető arra kényszerít valakit, hogy neki társadalmi vagyontárgyat juttasson társadalmi tulajdont károsító büntettségben válik felelőssé.³⁰¹

A zsarolás büntette akkor válik befejezetté, - eltérően a Csemegi-kódex szerinti szabályozástól - ha a kikényszerített tevés, nem tevés vagy tűrés eredményeként bekövetkezik a károsodás is. Ezzel szemben a deliktum befejezettségéhez a jogtalan haszon megszerzésének bekövetkezése nem szükséges, hiszen az a tényállás szerint célzat és nem eredmény, így nem szükséges a tényállás megállapításához. Amennyiben a cselekmény véghezvitele megkezdődött, azonban az eredmény nem következett be a zsarolás kísérleti szakban maradt, illetve kísérlet állapítható meg akkor is, amikor a passzív alany nem tanúsítja az elkövető által megkívánt magatartást. De kísérlet valósul meg abban az esetben is, ha a sértett színleg enged a zsarolási kényszernek, azonban azért, hogy a sértettet leleplezze átadja az elkövetőnek a követelt pénzösszeget, hiszen ebben az esetben a passzív alany nem kényszer hatása alatt cselekszik. Továbbá kísérlet valósul meg abban az esetben is, ha a megszerezni kívánt dolog nem a sértettre gyakorolt hatás miatt került az elkövető birtokába.³⁰²

²⁹⁹ PATKÓS és ARÁNYI i.m. 1521-1524.

³⁰⁰ Uo.

³⁰¹ Uo.

³⁰² Uo.

Társtettesként követik el a bűncselekményt az elkövetők, ha mindegyikük jogtalan haszonszerzés végett vesz részt a zsarolási kényszer vagy fenyegetés alkalmazásában, továbbá tástettesként történik az elkövetés abban az esetben is, ha a másik elkövető a pusztja jelenlétével közreműködik a kényszerhelyzet létrehozásának megkísérlésében.³⁰³

A zsarolás csak szándékosan követhető el, ezen szándéknak pedig át kell fognia az erőszakkal vagy fenyegetéssel való kényszerítést, a jogtalan haszonszerzési célzatot és a károkozást.³⁰⁴

A törvény indokolása szerint amennyiben az erőszak vagy fenyegetés alkalmazása valamely más bűntett – úgy, mint a testi sértés, becsületsértés, rágalmazás, személyi szabadság megsértése – tényállását is kimeríteni látszik, akkor ezen cselekményeket, mint eszközcselekményeket kell figyelembe venni. A kialakult bírói gyakorlatra tekintettel a könnyű testi sértés nem állapítható meg halmazatban olyan bűncselekményekkel, melyeknek tényállási eleme az erőszak vagy a fenyegetés, a súlyos testi sértés esetén pedig a 323. § (2) bekezdés c) pontja szerinti minősített eset valósul meg.³⁰⁵

IV.4. A zsarolás szabályozása az 1978. évi IV. törvényben

IV.4.1. A zsarolás rendszertani elhelyezése

Az új Büntetőtörvény előkészítése során megalakult Kodifikációs Bizottság előtt felmerült olyan javaslat, miszerint a zsarolás tényállása kiemelésre kerüljön a vagyon elleni bűncselekmények köréből és a kényszerítés minősített eseteként kerüljön sor a szabályozására. Ennek alapjául szolgált, hogy a kényszerítés büntetettének szubszidiárius jellegű tényállása hasonlóságot mutat a zsarolással, valamint a zsarolás törvényi tényállási eleme a jogtalan haszonszerzés céljából történő kényszerítés. A Kodifikációs Bizottság végül akként foglalt állást, hogy a zsarolás elhelyezése az új büntetőkódexben ne változzon és végül ez a javaslat került elfogadásra. A döntést végül az alapozta meg, hogy a zsarolást hagyományosan a vagyoni elleni bűncselekménynek tekintik, melyet erősít a jogtalan haszonszerzési célzatként megjelenő tényállási eleme. Továbbá a vagyon elleni bűncselekmények fejezet komplexitása megkívánja, hogy a zsarolás ezen

³⁰³ Uo.

³⁰⁴ Uo.

³⁰⁵ Uo.

deliktumok között kapjon helyet. A zsarolás tényállásának hat tervezete született, míg elfogadásra került a közel három és fél évtizedig hatályos zsarolás tényállás.³⁰⁶

IV.4.2. A zsarolás szabályozása

Az 1978. évi IV. törvény 323. §-a tartalmazta a zsarolás törvényi tényállását,³⁰⁷ amely lényegében azonos maradt az 1961. évi V. törvény szerinti szabályozással.³⁰⁸ A törvény kommentárja szerint a deliktum jogi tárgya a korábbi szabályozáshoz hasonlóan kettős: egyrészt a vagyoni jog, másrészt az emberi cselekvés szabadsága. Továbbá megjegyzi, hogy a zsarolásnak nincs törvényszerűen elkövetési tárgya, hiszen a deliktum jellemzője, hogy az elkövető a bűncselekmény passzív alanyát, sértettjét valamely vagyoni joggal összefüggő magatartásra kényszeríti. A rablásnál kifejtettek szerint a zsarolásnál is eltérhet a kényszerített és a ténylegesen károsodott személy, nem törvényszerű, hogy a kényszerített személy a saját vagyonát illetően tegyen rendelkezést.³⁰⁹

IV.4.3. A zsarolás elkövetési magatartása

A zsarolás a korábbi szabályozáshoz hasonlóan egy kétmozzanátú bűncselekmény: az eszközcselekmény a kényszerítés megvalósítása, míg a célcselekmény a kényszerített személy vagyoni joghatású cselekményt tanúsítása vagy az attól való tartózkodása.

A törvényi tényállás a kényszerítés „módoszatai” közül az erőszakot és a fenyegetést nevesíti. A zsarolás esetében – korábbi szabályozáshoz hasonlóan - az erőszaknak, fizikai ráhatásnak nem kell akaratot bénítónak, lenyűgözőnek lenni elegendő, ha korlátozza azt, tehát vis compulsiva-val valósítja meg. A zsarolás tényállásánál az erőszak megállapítható, ha a sértett cselekvési szabadsága ellen intézett fizikai támadás alkalmas

³⁰⁶ Az 1978. évi IV. törvény (Btk.) előkészítése, Igazságügyi Minisztérium, 1991, 551-555.

³⁰⁷ 323. § (1) Aki jogtalan haszonszerzés végett más erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön és ezzel kárt okoz, büntetett követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a zsarolást

a) bünszövetségben,

b) élet vagy testi épség elleni avagy más hasonlóan súlyos fenyegetéssel,

c) hivatalos személyként e jelleg felhasználásával avagy hivatalos megbízás vagy minőség színlelésével követik el.

³⁰⁸ VISZOKAY i.m. 737.

³⁰⁹ A büntetőtörvénykönyv kommentárja, Második Kötet, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1968, 1418-1420.

a sértett ellenállásának leküzdésére. Ebből következően bármilyen csekély mérvű erőszak alkalmazása megalapozhatja a zsarolás megállapítását, ha az adott helyzetben az alkalmas volt a sértett akaratának leküzdésére.³¹⁰ Azonban ettől némileg eltérő álláspontot alakított ki Viszokay László, aki a zsarolási erőszakot a rablási erőszak fogalmán keresztül közelítette meg és rögzítette, hogy az erőszak esetében annak van jelentősége, hogy milyen intenzitású és milyen irányú. Ennek során megállapította, hogy amennyiben a lenyűgöző erejű erőszak alkalmazásának célja a dolog elvételét vagy a dolog átadását célozza meg, úgy rablás állapítható meg. Míg abban az esetben, ha az erőszak az 1978. évi IV. törvény 323. § (1) bekezdése szerinti magatartások kifejtését célozza, úgy a zsarolás megállapításának van helye. Majd a zsarolás megvalósulásához szükséges erőszak és fenyegetés kapcsán azon megállapítást teszi, hogy míg a rablási erőszak vagy fenyegetés megtöri a passzív alany akaratát, azaz egy vis absoluta jellegű kényszer hoz létre, addig a zsarolás esetében az vis compulsiva jellegű. Tehát a zsarolás megvalósulása esetén alkalmazott kényszerítés csupán hajlítja a passzív alany akaratát, így annak elvileg lehetősége van mérlegelni a vele szemben alkalmazott erőszak vagy fenyegetés erejét és a „zsaroló akaratának meg nem felelő magatartás tanúsításával” a cselekmény megvalósulásával összefüggésben keletkező kárt elhárítsa vagy csökkentse.³¹¹ Mindezekből számomra nem tűnik ki egyértelműen, hogy a zsarolási erőszak vizsgálata során amennyiben az alkalmazott erőszak fenti iránya – vagyoni joghatású magatartás kifejtésének célja – egyértelműen meghatározható, úgy a kifejtett erőszak intenzitása is vizsgálat tárgyát kell, hogy képezze? Ugyanis ez a kifejtettekből és abból, hogy a „mérték” vizsgálatát az erőszak és a fenyegetés fogalma tekintetében egységesen vizsgálja, így nem állapítható meg egyértelműen.

A zsarolási fenyegetés megegyezik a Btk. 138. §-ban meghatározott fenyegetéssel. A rablási fenyegetéssel szemben a zsarolási fenyegetésnek nem kell közvetlennek lennie, vagyis később bekövetkező joghátrány kilátásba helyezésére is irányulhat.³¹²

A zsarolás megállapításához szükséges erőszak, fenyegetés súlyával kapcsolatban Lassó Gábor a Legfelsőbb Bíróság a 2001. 356. számú Bírósági Határozatában (a továbbiakban: BH.2001.356.) megállapításait tekinti irányadónak az alábbiak szerint: „A Btk. 323. §-

³¹⁰ A büntető törvénykönyv kommentárja, Második Kötet, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1968, 1418-1420.

³¹¹ VISZOKAY i.m. 737.

³¹² A büntető törvénykönyv kommentárja, Második Kötet, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1968, 1418-1420.

ának (1) bekezdésében meghatározott zsarolás büntettét elköveti, aki jogtalan haszonszerzés végett mást erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszeríti, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűrjön, és ezzel kárt okoz. A zsarolás - kényszerítésben megnyilvánuló - elkövetési cselekménye a sértett akaratára történő olyan fizikai vagy pszichikai ráhatás, amely alkalmas arra, hogy a sértett ennek nyomása alatt az elkövető által megkívánt magatartást tanúsítsa. A zsarolási erőszak, illetve fenyegetés az elkövetési tevékenység eszközeként szolgál. Szemben a rablási erőszak akaratbénító fokával, a zsarolás esetében annak nem kell feltétlenül elérnie ezt a mértéket. A zsarolás olyan erőszakkal, illetve fenyegetéssel is elkövethető, mely csupán hajlítja a sértett akaratát, annak cselekvési szabadságát csak kisebb-nagyobb mértékben befolyásolja. Ezzel mintegy lehetőséget nyújt számára, hogy az erőszak vagy fenyegetés erejét, komolyságát összevetse az őt fenyegető hátránnyal, amely lehet vagyoni jellegű, de érinthet akár egzisztenciát, becsületet, családi együttélést is. A zsarolási fenyegetésnek tehát nem kell közvetlenül élet vagy testi épség ellen irányulnia - ez ugyanis már a minősített eset megállapítását indokolja -, elegendő, hogy komoly félelmet váltson ki”³¹³

Minderre tekintettel utalt rá, hogy a zsarolás esetében kiemelten fontos vizsgálni a megfenyegetett személy pszichikai, fizikai adottságait és egyéb körülményeit, melyeket össze kell vetni az elkövető adottságaival és az elkövetés körülményeivel. Álláspontja szerint ezek azok a körülmények, melyek egymással összefüggésben történő értelmezése ad választ arra, hogy a passzív alanyban kialakult-e a komoly félelem vagy sem.³¹⁴

IV.4.4. A zsarolás célzata és eredmény-bűncselekmény jellege

Mivel a zsarolás célzatos bűncselekmény, erre utal a jogalkotó a „jogtalan haszonszerzés végett” fordulat alkalmazásával. Viszokay László e körben utal a törvényi Miniszteri Indokolására, mely szerint jogtalannak tekintendő az a haszon, ami jogszabályba ütközik, jogszabály megkerülésével kötöttek ki vagy nyilvánvalóan a társadalom érdekeibe vagy a szocialista együttélés szabályaiba ütközik. A jogtalan haszonszerzési célzat megléte elhatárolási pontként is szolgál, ugyanis abban az esetben, ha az elkövető jogos vagy jogosnak vélt vagyoni igénye kielégítése céljából követi el a cselekményt, úgy nem zsarolás, hanem a korábban a köznyugalom elleni bűncselekmények körében

³¹³ BH.2001.356.

³¹⁴ A büntető törvénykönyv kommentárja, Második Kötet, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1968, 1417-1419.

szabályozott, az 1978. évi IV. törvény 273. § (1) bekezdése szerint önbíráskodás megállapításának van helye.³¹⁵

A zsarolás úgynevezett materiális bűncselekmény, a jogalkotó a deliktum eredményeként a kár bekövetkezését határozta meg, erre tekintettel a zsarolás befejezett alakzatának megvalósulásához elengedhetetlen a kár tényleges bekövetkezése. A kár jelentkezhetsz az aktív vagyon csökkenésében, például vagyontárgy átadása esetén vagy a passzív vagyon növekedésében, ebbe a körbe tartozhat a tartozás elismerése. A célzat és a kár bekövetkezésének kapcsolata során fontos megjegyezni, hogy a célzatnak nem kell kiterjednie a károkozásra, a károkozás tekintetében az eshetőleges szándék fennállása is elegendő. A zsarolás minősítésére tekintettel a kár nagyságának nincs különösebb jelentősége, az csupán a büntetés kiszabása körében kerülhet értékelésre. A zsarolás materiális bűncselekmény jellegéből adódóan megállapítható volt, hogy a kár bekövetkezésével vált befejezetté, mindaddig csupán a kísérlete volt megállapítható.³¹⁶ A zsarolás stádiumai tekintetében kívánok utalni a Legfelsőbb Bíróság 4/2002. Büntető jogegységi határozatára, ami elvi éllel kimondja, hogy a zsarolás bűncselekményének nem teljes a kísérlete mindaddig, amíg az erőszakos vagy fenyegető elkövetési magatartás miatt a passzív alany nem kényszerül a tettes akarata szerint valaminek a tevésére, nem tevésére vagy az eltérésére.³¹⁷

A zsarolás alanya - a (2) bekezdés b) pont első fordulatóban meghatározott minősített eset kivételével, aminek elkövetője csak hivatalos személy lehet - tettesként bárki lehet, ideértve azt a személyt is, aki az általa korábban szabályosan elzálogosított, a saját tulajdonát képező dolog átadását kényszeríti ki.

IV.4.5. Minősített esetek

A zsarolás minősített eseteiként egyrészt az egyes társas elkövetési alakzatokra, másrészt az alkalmazott fenyegetés súlyára, valamint az elkövetés módjával összefüggésben rendeli súlyosabban büntetni a jogalkotó. Ez alapján a Btk. 323. § (2) bekezdése a zsarolás három minősített esetét határozza meg.³¹⁸

³¹⁵ VISZOKAY i.m. 737-738.

³¹⁶ A büntetőtörvénykönyv kommentárja, Második Kötet, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1968, 1418-1420.

³¹⁷ 4/2002. Büntető jogegységi határozat

³¹⁸ 323. § (2) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a zsarolást

a) Bűnszövetségben történő elkövetés

A zsarolás bűnszövetségben történő elkövetésére tekintettel a rablás ezen minősített esete vonatkozásában kifejtetteket tartom irányadónak.

b) Élet vagy testi épség elleni avagy más hasonlóan súlyos fenyegetéssel történő elkövetés

Az 1978. évi IV. törvény (2) bekezdés b) pontban meghatározott, a zsarolás minősített esetét képező élet vagy testi épség elleni, avagy más hasonlóan súlyos fenyegetéssel elkövetett zsarolás büntetvény első fordulata elhatárolandó a rablástól. Az elhatárolás alapjául szolgál a az élet vagy testi épség elleni bűncselekmény közvetlen volta. Ez alapján, amennyiben az élet vagy testi épség ellen irányuló fenyegetés a dolog azonnali átadására irányult, úgy rablás megállapításának volt helye, amennyiben pedig a hátrány későbbi bekövetkezésével tette a fenyegetést az elkövető, úgy a zsarolás megállapításának volt helye. Ezzel szemben a más hasonlóan súlyos hátrány közvetlen bekövetkezésének kilátásba helyezése esetén a kialakult bírói gyakorlat alapján zsarolás minősített esetének megállapításának volt helye.³¹⁹

c.) Hivatalos személyként, e jelleg felhasználásával, avagy a hivatalos megbízás vagy minőség színlelésével való elkövetést

A hivatalos személy fogalmát az 1978. évi IV. törvény 137. § (1) bekezdés határozta meg, oly módon, hogy taxatív felsorolta azokat a közjogi tisztséget, valamint jogviszonyokat, amelyek megalapozzák az elkövető vagy passzív alany hivatalos személyként való figyelembevételét.

Mindezek alapján a gyakorlatban nem okozott problémát annak megállapítása, hogy az adott személy hivatalos személynek tekintendő-e.

A zsarolás ezen minősített esetének második fordulata vonatkozásában nem volt ilyen egyszerű dolga sem a jogtudománynak, sem pedig a judikatúrának. Ugyanis az elkövetés

a) bűnszövetségben,

b) élet vagy testi épség elleni avagy más hasonlóan súlyos fenyegetéssel,

c) hivatalos személyként e jelleg felhasználásával avagy hivatalos megbízás vagy minőség színlelésével követik el.

³¹⁹ VISZOKAY i.m. 738.

színelte jellegére tekintettel a minősített esetet a csalástól szükséges volt elhatárolni. Az elhatárolás alapját a sértetti oldalon kellett keresni a cselekvés „önkéntessége” tekintetében. Ugyanis a csalás megállapítására csak abban az esetben kerülhet sor, ha a passzív alany önként cselekszik és nem tudja, hogy ezzel kárt szenved. Ezzel szemben zsarolást kell megállapítani, ha a passzív alany kényszerítés hatására tanúsít vagyoni joghatású cselekményt, teszi ezt annak ellenére, hogy tudatában van annak, hogy ezzel kára keletkezik.³²⁰

IV.4.5. Elhatárolási kérdések

Az elhatárolási kérdések elsődlegesen a többi vagyon elleni erőszakos bűncselekmény tekintetében, különösen a rablás és zsarolás, illetve az önbíráskodás és zsarolás kapcsán merültek fel. Bár a fentiekben már kitértem az egyes deliktumok közötti neuralgikus elhatárolási kérdéseket, azonban azokat összegezve az alábbi megállapítások tehetők.

A rablás esetén az elkövető erőszakot vagy élet, testi épség elleni fenyegetést alkalmaz az idegen dolog jogtalan eltulajdonítása érdekében. Ugyanakkor a kialakult bírói gyakorlat alapján nem volt helye rablás megállapításának abban az esetben, habár az elkövető élet, testi épség elleni fenyegetést alkalmazott, azonban a kényszerítés nem a dolog azonnali átadására, hanem csupán későbbi teljesítésre irányult. Továbbá akkor sem kerülhet sor a rablás megállapítására, ha az elkövető ugyancsak minősített fenyegetést alkalmaz és a magatartása azonnali átadást céloz, azonban az átadás nem értékkel bíró ingó dologra, hanem például egy tartozást elismerő nyilatkozat átadására irányul, ami önmagában nem testesít meg értéket, így nem jelenti az abban feltüntetett összeghez való automatikus hozzájutást. A tényállási elemek hasonlósága ellenére ugyancsak zsarolás valósul meg, ha az elkövető az idegen ingó dolog azonnali átadás érdekében alkalmaz fenyegetést, de annak szintje nem éri el az akaratot megtörő szintet.³²¹

Az önbíráskodás és a zsarolás elkövetési magatartása azonos, mindkét cselekmény elkövetője valaminek a tevésére, nem tevésére, tűrésére kényszeríti a sértettet. A két cselekmény elhatárolásnál kiindulási alapnak tekintendő, hogy a bűncselekmény milyen viszonyokat támad. A zsarolás, a jogtalan haszonszerzésen keresztül, elsődlegesen a

³²⁰ Uo.

³²¹ A büntető törvénykönyv kommentárja, Második Kötet, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1968, 1418-1420.

vagyoni viszonyokat támadja, míg az önbíráskodás a törvényes intézkedés megkerülésével történő igényérvényesítés miatt az államnak a polgári, gazdasági ítélkezéshez és a bírósági végrehajtáshoz fűződő érdekét sérti. A célzat alapján: a zsarolás elkövetője a jogtalan haszonszerzés végett alkalmaz erőszakot, míg az önbíráskodásnál a cél a jogos vagy jogosnak vélt vagyoni igény érvényesítése.³²²

Ahogy arra már a rablás kapcsolódó fejezetében utaltunk az 1978. évi IV. törvény számtalan módosításon ment keresztül és a kodifikációs folyamatok eredményeként 2013. július 01. napjától hatályos Btk. a zsarolás deliktuma vonatkozásában az alábbi szabályozást vezette be.

IV.5. A zsarolás tényállásának elméleti és gyakorlati kérdései

IV.5.1. A zsarolás tényállásának elhelyezése

Bár a zsarolás rokon vonásokat mutat mind a rablással, mind a csalással,³²³ mégis a Btk. kodifikációja során a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények között való elhelyezése nem képezte vita tárgyát, ennek alapjául szolgált az a jogtörténeti hagyomány, miszerint a zsarolás elhelyezésére egészen a Csemegi-kódex szabályozásától kezdődően a vagyon elleni erőszakos deliktumok között került sor.

IV.5.2. A zsarolás tényállása és tényállási elemei

A zsarolás törvényi tényállását a Btk. 367. § (1) bekezdése az alábbiak szerint szabályozza:

„Aki jogtalan haszonszerzés végett mást erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűrjön, és ezzel vagyoni hátrányt okoz, büntetett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

³²² A büntetőtörvénykönyv kommentárja, Második Kötet, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1968, 1418-1420.

³²³ BIRÓCZKY-SZABÓ Andrea-BLASKÓ Béla-GARAI Renáta-HAUTZINGER Zoltán-HOLLÁN Miklós-MADAI Sándor-PALLAGI Anikó-POLT Péter: *Büntetőjog Különös Rész II.*, Rejtjel Könyvkiadó, Budapest, 2025, 287.

IV.5.2.3. A zsarolás jogi tárgya

A zsarolás kettős jogi tárggyal bír: egyrészt a vagyoni viszonyok törvényes rendjét, másrészt az egyén személyi és cselekvései szabadságát védi. Az utóbbi tekintetében mindenképpen vissza kívánok utalni a rablás jogi tárgyának releváns megállapításaira (4.1.2.), azonban a vagyoni viszonyok törvényes rendje, mint védendő társadalom érdek tekintetében az alábbi megállapítások tehetők.

Alapvetően a vagyoni viszonyok jogi fogalma – hasonlóan a rablás egyik jogi tárgya, a tulajdonviszonyok fogalmához – a polgári jog területén keresendő.

Ahogy azt Gárdos István is megállapította a Polgári Törvénykönyv szabályozásának jelentős részét a vagyoni viszonyok képezik.³²⁴ Bár magának a vagyoni viszonyoknak a fogalmát a Ptk. nem tartalmazza, azonban annak elemét képező vagyontárgy fogalma a törvény értelmező rendelkezései között meghatározásra kerül. A Ptk. 8:1. § 5. pontja szerint *vagyontárgy a dolog, a jog, a követelés, valamint a jogi személyben fennálló vagyoni részesedés*. Ez alapján vagyontárgy nemcsak a birtokba vehető testi tárgy, a dolog lehet, hanem akár jog, követelés és vagyoni részesedés is. Erre figyelemmel megállapítható, hogy a zsarolás jogi tárgya kiterjedtebb, széleskörűbb, mint a rablás esetében, ami az elkövetési tárgyak szélesebb skálájában is megmutatkozik.

IV.5.2.4. Elkövetési tárgy és passzív alany

A zsarolás elkövetési tárgyának meghatározása során számos szakirodalom csupán a bűncselekmény passzív alanyát jelöli meg, azonban e körben álláspontom szerint – a bűncselekmény materiális jellegére tekintettel – elengedhetetlen a vagyon, mint elkövetési tárgy megjelölése.³²⁵ Hiszen a vagyoni hátrány, mint eredmény bekövetkezése nélkül az elkövető cselekménye nem meríti teljeskörűen a zsarolás tényállását.

Bár a vagyon fogalmát a Ptk. nem határozza meg, azt a jogirodalom az akként határozta meg, hogy a vagyon nem más, mint valamely személy jogosultságainak és kötelezettségeinek összessége. Már a fogalom meghatározásból is kitűnik, hogy több vagyonelemből álló összességet foglal magába, melyeket általában egy személy köt

³²⁴ GÁRDOS István: *A vagyontárgy és a vagyon fogalma a Ptk.-ban*. In: *Gazdaság és Jog*, 2018/11., 3.

³²⁵ Sinku Pál is hasonlóképpen foglalt állást és a bűncselekmény eredményére való tekintettel a zsarolás elkövetési tárgyaként a vagyont határozta meg.
SINKU Pál i.m.: 706.

össze, aki a vagyontárgyak jogosultja, azaz tulajdonosa vagy adója. Ahogy az a vagyon fogalom meghatározásából is kitűnik a vagyont alkotó elemek alapvetően két csoportra oszthatók: egyrészt a vagyontárgyakra, amelyek a vagyon aktívái, azaz a vagyont gazdagító elemek, melyekkel a jogosult szabadon rendelkezik. Ezzel szemben a másik csoportot alkotó vagyoni kötelezettségek a vagyon passzívái, azok az adós számára terheket jelentenek és a vagyon összértékét csökkentik.³²⁶

A Ptk. 8:1. § 5. pontja szerint *vagyontárgy a dolog, a jog, a követelés, valamint a jogi személyben fennálló vagyoni részesedés*. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a vagyontárgy fogalma egyetlen dologra utal és nem rendelkezik olyan jellegű személyhez kötődő kapcsolattal, mint a vagyon fogalma esetében.

Ezek alapján a zsarolás elkövetési tárgya lehet vagyontárgy, ami – a rablással ellentétben – nemcsak idegen ingó dolog lehet, hanem a bűncselekmény megvalósulhat akár jogra és vagyoni részesedésre is, továbbá valamilyen fennálló követelésre vonatkozóan is.

A zsarolás passzív alanya az a személy, akivel szemben az elkövetési magatartás kifejtésére sor kerül és a cselekménnyel összefüggésben vagyoni hátránya keletkezik.

Fontos megjegyezni, hogy a gyakorlatban számtalan alkalommal előfordul, hogy ezen két eset elválik egymástól és a vagyoni hátrány nem a kényszerített személynél realizálódik.

A jogirodalomban ennek tekintetében két, eltérő álláspont látott napvilágot. Az egyik álláspont a 2011. évi 2300. számú Elvi Bírósági Határozat (a továbbiakban: EBH.2011.2300) megállapításait tükrözte³²⁷, mely szerint a zsarolás passzív alanya az a személy, akinél az elkövetési magatartással okozati összefüggésben vagyoni hátrány keletkezik.³²⁸ Ezzel szemben Pallagi Anikó a zsarolás passzív alanyaként azt a személyt jelöli meg, akivel szemben a kényszerítést alkalmazzák, amennyiben a vagyoni hátrány ezen személynél realizálódik úgy ő a zsarolás sértettje is. Abban az esetben azonban, ha a kényszerített személyen kívül más személy is vagyoni hátrányt szenved, úgy ő is a

³²⁶ GÁRDOS i.m. 11-12.

³²⁷ Az EBH.2011.2300. e körben az alábbi megállapításokat teszi: „A büntető anyagi jog dogmatikája egyértelműen megkülönbözteti a sértettet és a passzív alanyt, amely egyben azt is jelenti, hogy a zsarolás esetében nem feltétlenül a megfenyegetett személynél kell bekövetkeznie a kárnak. Egyetlen feltétel szükséges csupán, nevezetesen az, hogy a bekövetkezett kár okozati összefüggésben álljon az elkövetési magatartással, jelen esetben az erőszakkal, illetve a fenyegetéssel.”

³²⁸ Ezt az álláspontot képviseli Szomora Zsolt (SZOMORA i.m. 886-887.), Sinku Pál (SINKU i.m. 706.), valamint Tóth Zsanett (TÓTH (2024) i.m. 238.) is.

zsarolás sértettjének tekintendő.³²⁹ Mindkét álláspont alapvetően a passzív alany és sértett fogalmából indul ki a zsarolás passzív alanyának meghatározása során.

A két nézőpont vizsgálatát megelőzően tisztázni kell a passzív alany fogalmát. A passzív alany az általános törvényi tényállás nem szükséges elemének, az elkövetési tárgynak az egyik formája. Az elkövetési tárgy fogalmát tekintve olyan fizikai értelemben vett dolog, amire vagy akire nézve a bűncselekmény elkövetője az elkövetési magatartást megvalósítja. Abban az esetben pedig, ha bűncselekmény elkövetése egy személy „fizikai mivoltát érintően”, tehát a testén valósul meg a bűncselekmény, akkor ezt a személyt – mint elkövetési tárgyat – a jogtudomány passzív alanyának nevezi.³³⁰

Molnár Gábor Miklós tanulmányában részletesen vizsgálta a sértett fogalmát³³¹, melynek keretein belül a passzív alany fogalmára is kitért. E körben megállapította, hogy abban az esetben, ha a bűncselekmény sértettje természetes személy és a bűncselekmény elkövetési magatartása valamilyen külső behatást gyakorol a sértett testére, – mely behatás leggyakrabban fizikai és erőszakos jellegű – úgy a természetes személy a bűncselekmény passzív alanyaként az „elkövetési tárgy jogi sorsát osztja”. Továbbá kifejti, hogy ezen esetben a sértett bűncselekmény fogalmában megjelenő rendszertani elhelyezésében is változás áll be, hiszen így már nem a megsértett társadalmi viszonyt, érdeket vagy értéket jeleníti meg, hanem a vele szemben kifejtett cselekmény a tényállásszerűség keretei között értékelendő.³³²

Mindezekre figyelemmel álláspontom szerint is az rögzíthető, hogy a zsarolás passzív alany az a természetes személy, akivel szemben az elkövető a kényszerítést alkalmazta és az a természetes vagy jogi személy, akinél az elkövetési magatartás kifejtésével összefüggésben a vagyoni hátrány realizálódott a zsarolás sértettjének tekintendő.

³²⁹ BIRÓCZKY-SZABÓ-BLASKÓ-GARAI-HAUTZINGER-HOLLÁN-MADAI-PALLAGI-POLT: i.m. 287.

³³⁰ BLASKÓ i.m. 162-163.

³³¹ A sértett fogalmának meghatározása során alapvetően a Be. 50. §-ának meghatározásából indult ki, mely szerint *a sértett az a természetes vagy nem természetes személy, akinek vagy amelynek a jogát vagy a jogos érdekét a bűncselekmény közvetlenül sértette vagy veszélyeztette*. Ennek értelmében – különösen a jog vagy jogos érdek fogalmi elemre tekintettel – a sértett meghatározása a jogsérelemmel történik.

³³² MOLNÁR Gábor Miklós: *A passzív alany és a sértett - Az ítélkezési gyakorlat ingadozásai*. In: Miskolci Jogi Szemle, 2021., 3. Különszám, 355.

IV.5.2.4. Elkövetési magatartás

A zsarolás a rabláshoz hasonlóan összetett bűncselekmény, így két mozzanatból áll, mely során elsőként megvalósul a kényszerítésben testet öltő eszközcselekmény, melyet követ a célcselekmény, ami a vagyoni joghatású cselekmény tanúsítása, az attól való tartózkodás, valamint annak eltűrése, hogy vele szemben vagyoni joghatású cselekményt tanúsítsanak.

IV.5.2.4.1. A kényszerítés: tenni, nem tenni vagy eltűnni?

A kényszerítés fogalmának – illetve tényállásának – értelmezésére a rablás vonatkozásában már sor került, így azokat a zsarolás vonatkozásában is irányadónak tekintem.

Amennyiben a zsarolás³³³ és a kényszerítés³³⁴ törvényi tényállását megvizsgáljuk egyértelműen kitűnik a hasonlóság és megállapítható, hogy a zsarolás nem más, mint a kényszerítés egy speciális, vagyoni elleni elemeket tartalmazó alakzata.

A kényszerítés nem más, mint az emberi akaratra ható olyan fizikai vagy pszichikai ráhatás, ami alkalmas arra, hogy a kényszerített ne a saját, hanem a kényszerítő akaratának megfelelő magatartást tanúsítson. A zsarolás esetén a kényszerítéssel az elkövető a passzív alanytól megkívánja, hogy valamilyen vagyoni joghatású cselekményt tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön.³³⁵

A zsarolás vonatkozásában – a rabláshoz hasonlóan – a törvény az alábbi elkövetési módként az erőszakkal vagy fenyegetéssel történő elkövetést határozza meg.

³³³ A Btk. 367. §-a alapján, aki jogtalan haszonszerzés végett más erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, és ezzel vagyoni hátrányt okoz, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

³³⁴ A Btk. 195. §-a alapján, aki más erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön, és ezzel jelentős érdekséreelmet okoz, ha más bűncselekmény nem valósul meg, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

³³⁵ PALLAGI i.m. 287.

IV.5.2.4.2. A zsarolási erőszak

Az erőszak mind a rablás, mind a zsarolás elkövetési módjaként megjelenhet, így az egyes „erőszak fogalmak” tisztázása, azok közötti különbségek vizsgálata és megállapítása a deliktumok elhatárolásának egyik elengedhetetlen feltétele.

A zsarolási erőszakkal mértékével kapcsolatban a jogtudományban különböző nézetőpontokkal találkozhatunk. Van olyan álláspont³³⁶, mely szerint a zsarolási erőszak „nem szükségképpen” lenyűgöző erejű fizikai ráhatásként jelenik meg, hanem azt az akaratot hajlító erőszak is megvalósítja. Tehát bármilyen csekély erejű erőszak alkalmas a zsarolás megvalósítására amennyiben az az eset körülményei alapján alkalmas volt a vagyoni hátrány sértett akarata elleni kikényszerítésére. Figyelemmel arra, hogy a meghatározás a „nem szükségképpen” megfogalmazást használja, ami arra enged következtetni, hogy a lenyűgöző erejű, azaz a vis absolutaként értékelhető lenyűgöző erejű erőszakkal is megvalósítható a zsarolás.

Deák Zoltán e körben kifejtette, hogy a rablási erőszak és a zsarolási erőszak tekintetében a deliktumok között „*nincs mennyiségi, hatásbeli, valamint súlyossági különbség*”, így elhatárolásuk alapjaként az időköz szolgálhat, ami az elkövetési magatartás kifejtése és az eredmény megvalósulása között megjelenik. Kifejtette továbbá, hogy jelenleg az a nézet uralkodik a jogtudományban, miszerint a zsarolás vis absoluta hatású, azaz ugyanolyan mérvű erőszakkal elkövethető, mint a rablás.³³⁷

Márki Zoltán – ahogy erre Deák Zoltán is utalt³³⁸ – a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények során alkalmazott erőszakot a nemi erkölcs elleni bűncselekmények, különösen a szexuális erőszak megvalósulása során alkalmazott erőszak relációjában vizsgálta és értelmezte. Álláspontja szerint a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények esetén egyértelmű a sértett tulajdon védelméhez fűződő érdeke, amiért annak vizsgálata közömbös, hogy sor került-e a sértetti ellenállás kifejtésére, amennyiben igen, úgy megtartható lett volna-e a dolog? Erre figyelemmel elég azt megállapítani, hogy a kifejtett erőszak alkalmas lehetett-e az ellenállás leküzdésére? Majd arra tekintettel, hogy a sértett részéről nem elvárt az, hogy ellenálljon a vele szemben alkalmazott erőszakkal szemben,

³³⁶ SINKU i.m. 706.

³³⁷ DEÁK i.m. 139-140.

³³⁸ DEÁK i.m. 81.

ezért a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények esetén akaratot megtörő erőszakról, azaz vis absoluta alkalmazásáról van szó. Ezzel szemben a nemi erkölcs elleni bűncselekmény passzív alanyától elvárt ez a fajta ellenállás, melyre tekintettel az ilyen mértékű erőszaknak nem már eleve leküzdhetetlennek lennie, hanem a sértetti ellenállás leküzdésére kell alkalmasnak lennie. Ez alapján a nemi erkölcs elleni bűncselekmények esetén a passzív alany ellenállását feltételező erőszak kívántatik meg, ami nem más, mint az akaratot hajlító erőszak, azaz a vis absoluta. pedig az akaratot hajlító erőszak.

Míg a másik nézőpont, mellyel a judikatúra is egyetért az, hogy a zsarolás megállapításához olyan kis mértékű, személy elleni erőszak kifejtése szükséges, ami sem pszichikailag, sem pedig fizikailag nem bénítja az passzív alanyt, csupán korlátozza.³³⁹ Tehát ezen álláspont szerint a zsarolási erőszak megvalósulásához kifejezetten vis compulsiva erejű erőszak kívántatik meg.

A zsarolás szabályozásához kapcsolódó jogtörténeti hagyományokra figyelemmel – ,mely szerint évtizedeken keresztül egy „klasszikus” elhatárolási szempontként szolgált a rablás és a zsarolás megvalósulásához megkívánt vis absoluta és vis compulsiva kérdésköre – azzal az állásponttal értek egyet, mely szerint a zsarolás megvalósulásához legalább és legfeljebb akaratot hajlító erőszak megvalósulása szükséges. E körben egyetértek a Legfelsőbb Bíróság 2001. évi 356. számú Bírósági Határozatának (a továbbiakban: BH.2001.356.) a zsarolási fenyegetésre vonatkozó megállapításaival. Az eseti döntés szerint a zsaroláshoz megkívánt fenyegetés megvalósulásához „*elegendő annak a sértett akaratának hajlítására és komoly félelem keltésére való alkalmassága*”. Ezen megállapítás indokaként a kényszerítés fogalmából indult ki, melynek eszközeként a zsarolási erőszak, valamint fenyegetés szolgál. Ugyanis „*a zsarolás olyan erőszakkal, illetve fenyegetéssel is elkövethető, mely csupán hajlítja a sértett akaratát, annak cselekvési szabadságát csak kisebb-nagyobb mértékben befolyásolja. Ezzel mintegy lehetőséget nyújt számára, hogy az erőszak vagy fenyegetés erejét, komolyságát összevesse az őt fenyegető hátránnyal, amely lehet vagyoni jellegű, de érinthet akár egzisztenciát, becsületet, családi együttélést is.*”³⁴⁰

³³⁹ PALLAGI i.m. 288.

³⁴⁰ BH.2001.356.

Ez is alátámasztja, hogy mivel a zsarolási fenyegetésnek nem kell minősítettnek lennie, azaz közvetlenül élet vagy testi épség ellen irányulnia³⁴¹, így az erőszak tekintetében is „elegendő” az akaratot hajlító erőszak megvalósulása.

IV.5.2.4.3. A zsarolási fenyegetés

A zsarolás megvalósulása szempontjából nem képezheti vita tárgyát, hogy a fenyegetés tekintetében az „általános” fenyegetés fogalomnak³⁴² megfelelő pszichikai ráhatás szükséges. Deák Zoltán a zsarolási fenyegetést a rablási fenyegetés megvalósulásához megkívánt kvalifikált fenyegetés relációjában vizsgálta. Ennek során megállapította, hogy a két „fenyegetés típus” akként különíthető el, hogy míg a rablási erőszak „*ellenállhatatlan kényszerként nehezedik a sértett akaratára*”, addig a zsarolási fenyegetés csupán befolyásolja azt.³⁴³

Azonban felmerülhet a kérdés, hogy mi tekintendő a zsarolás megvalósulása szempontjából kilátásba helyezett súlyos joghátránynak és miként „mérhető” a komoly félelem keltésre vonatkozó alkalmassága?

A Mezőtúri Járásbíróság 10.B.36/2017/12. számú ítéletével megállapította a vádlott bűnösségét zsarolás kísérletében az alábbi tényállás alapján. A jogerős szabadságvesztés büntetését töltő terhelt a büntetés-végrehajtási intézetből levelet írt a sértettnek, aki a terhelt korábbi bűntársának az élettársa volt. Levelében azt állította, hogy korábbi bűntársa 500.000 forinttal tartozik neki és amennyiben ezt az összeget három napon belül a sértett nem küldi el a részére, úgy annak élettársára terhelő vallomást tesz a hatóságnak, akit emiatt ismét jogerős szabadságvesztés büntetésre fognak ítélni. Továbbá azzal is megfenyegette, hogy feljelenti a sértettet az építésügyi hatóságnál lakóházuk szabálytalan építésével kapcsolatban, így a házukat le fogják bontani. A sértett nem tett eleget a terhelt követelésének, azonban a fenyegetések hatására kialakult félelmében feljelentést tett a

³⁴¹ Hiszen ezen esetben a zsarolás Btk. 367. § (2) bekezdés b) pontja szerinti minősített eset megvalósulásának van helye.

³⁴² Általános fenyegetés fogalomként a Btk. 459. § (1) bekezdés 7. pontjában megjelölt fogalom értendő, mely szerint fenyegetés eltérő rendelkezés hiányában súlyos hátrány kilátásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetetben komoly félelmet keltsen. Ezen megnevezéssel szemben a Kúria Bfv.742/2019/18. számú határozatában ezen általános fenyegetést „nem kvalifikált” fenyegetésként nevezi meg. Azonban az általános fenyegetés fogalomhoz képest - melynek megvalósulásához semmilyen más speciális körülmény, feltétel fennállása nem szükséges - rendelkezik az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés, azaz kvalifikált fenyegetés további ismérvekkel, így az általános fenyegetés kifejezés alkalmazása célszerűbb.

³⁴³ DEÁK i.m. 114.

rendőrségen. Az elsőfokú bíróság határozatával szemben ügyészi és védői fellebbezések bejelentésére került sor, az utóbbiak pedig érintették – többek között – a terhelt fenyegetéseit is. E körben a védő kitért arra is, hogy a sértettben és élettársában nem a levél tartalma keltett félelmet, hanem az, hogy a terhelt esetleg olyan személyekkel ismerkedik meg a börtönben, akik velük szemben bűncselekményeket követnek el. Mindezt pedig a sértett és a büntetőeljárásban tanúként kihallgatott élettársa nyomozás során tett vallomása alapoza.³⁴⁴

A másodfokon eljáró Szolnoki Törvényszék Bf.998/2017/9. számú határozatában egyetértett az elsőfokú bíróság által megállapított tényállással és jogi minősítéssel. A védő fenti okfejtésére tekintettel az alábbiakat állapította meg. A törvényszék nem fogadta el a védelem azon álláspontját, hogy a szakhatóságok felé tett nyilatkozatok megtétele „bagatell jelentőségű hátrányként” értékelhető és büntetőjogi szempontból relevánsnak nem tekinthető. Ugyanis a zsarolás büntette megvalósulása szempontjából, amennyiben élet, vagy testi épség elleni fenyegetés alkalmazására kerül sor, így az elkövető a zsarolás Btk. 367. § (2) bekezdés b) pontja szerinti minősített esete megvalósulását alapoza meg. Erre figyelemmel a Btk. 367. § (1) bekezdés II. fordulatában szabályozott alapesetben a fenyegetések olyan súlyosabb következmények kifejtésére nem irányulhatnak, mint például a bántalmazás, illetve testi épség elleni fenyegetések. Ezen *„enyhébb megítélésű fenyegetések a mindennapi életben előforduló, tipikusan a hatóságnál történő feljelentéssel, másról való rosszindulatú tények híresztelésével, vagy más személlyel fennálló érzelmi kapcsolat megrontásával való fenyegetéssel valósulhatnak meg, ezért a vádlott által tett kijelentések a fenyegetés enyhébb formáját megvalósítják.”*³⁴⁵

Az elsőfokú-, és másodfokú bíróság ítélete ellen a terhelt és a védő felülvizsgálati indítványt terjesztett elő, melyben a terhelt vitatta a bűncselekmény jogi minősítését, hiszen álláspontja szerint az általa írt levél nem volt alkalmas bűncselekmény elkövetésére, valamint komoly félelem kiváltására, és ezek nem is álltak szándékában. A Kúria Bfv.742/2019/8. számú határozatában a terhelti védekezésre tekintettel kifejtette, hogy a fenyegetés szempontjából az bír jelentőséggel, hogy fenyegetett-e, nem pedig az, hogy a fenyegetést adott esetben komolyan gondolta vagy sem. Ugyanis A fenyegetést azonban nem az elkövető, hanem a megfenyegetett sértett tekintetében kell vizsgálni, ugyanis a fenyegetés a sértett akaratára történő ráhatás és annak komolysága is az alapján

³⁴⁴ Szolnoki Törvényszék Bf.998/2017/9. számú másodfokú határozata

³⁴⁵ Szolnoki Törvényszék Bf.998/2017/9. számú másodfokú határozata

ítélhető meg, hogy a sértettben váltott-e ki félelmet vagy sem. A terhelti oldalról ez alapján elegendő az, hogy felismerje, hogy a fenyegetése alkalmas a sértettben ily hatás kiváltására. Ezek alapján a jogerős ítéleti tényállás tekintetében a fenyegetés megállapításához nem férhet kétség. Továbbá egyetértett a másodfokú bíróság azon hivatkozásával is, hogy a fenyegetéssel történő kényszerítés egyik tipikus módja a hatóságoknál történő feljelentés kilátásba helyezése annak érdekében, hogy a fenyegető érvényt szerezzen az akaratának. A tényállás ismeretében pedig nem férhet kétség afelől, hogy a fenyegető tartalom a sértettből komoly félelmet váltott ki, hiszen a terhelt levelének elolvasását követően lényegében azonnal feljelentést is tett.³⁴⁶

A Kúria Bfv.1483/2023/17. számú határozatában a fenti kúriai határozathoz hasonló megállapításokra jutott. A felülvizsgálati ügy alapját a Budapest Környéki Törvényszék B.63/2021/13. számú ítélete képezte. Az ügyben az ügyészség az I. r. és II. r. terhelttel szemben a Btk. 296. § (1) bekezdésébe ütköző vesztegetés hatósági eljárásban büntette miatt emelt vádat. Az ítéletben megállapított tényállás szerint az I. r. terhelttel és annak későbbi férjével, a II. r. vádlottal szemben a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Dél-alföldi Bűnügyi Igazgatóságán nyomozás indult költségvetési csalás büntettének megalapozott gyanúja miatt. Egy alkalommal a terheltek találkozóra hívták a sértettet, mely során 30.000.000 Ft-ot kértek tőle azért cserébe, hogy az I. r. vádlott kedvező tartalmú vallomást tegyen, leplezve a cégekkel kapcsolatos tényleges tevékenységét. A kért jogtalan előny megszerzése érdekében a II. r. terhelt kilátásba helyezte, hogy az I. r. terhelt és a sértett között „*két év alatt folytatott Viber-kommunikációt, - melyet állítása szerint ügyvédi letétben helyeztek el - átadják a nyomozóhatóságnak.*” A Budapest Környéki Törvényszék ítéletében – egyezően a nyomozóhatóság álláspontjával³⁴⁷ – kifejtette, hogy a jelen ügy tárgyát képező cselekmény tekintetében „*a vádlottak által tanúsított magatartás nem minősíthető a Btk. 367. § (1) bekezdésébe ütköző és aszerint minősülő zsarolás büntettének*”. Ezen megállapítást pedig az indokolta, hogy valamennyi terhelti és tanúvallomás egybehangzó volt abban a tekintetben, hogy a terheltek részéről nem történt erőszakkal vagy fenyegetéssel való kényszerítés. A törvényszék bűncselekmény

³⁴⁶ Kúria Bfv.742/2019/8. számú határozatának [27]-[30] bekezdése

³⁴⁷ Az ítélet indokolásának [68] és [69] bekezdése alapján a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Dél-alföldi Bűnügyi Igazgatósága a Btk. 367. § (21) bekezdésébe ütköző zsarolás büntette elkövetésének gyanúja miatt tett feljelentést a terheltekkel szemben, mely alapján a Rendőrkapitányság Vizsgálati Osztályán zsarolás büntette miatt indult büntetőeljárás, azonban az ügy áttételre került a Nyomozó Ügyészségre. Az áttétel indoka az volt, hogy a nyomozás adatai szerint megalapozott a gyanú a tanú vonatkozásában vesztegetés büntette hatósági eljárásban, míg a terheltek esetében vesztegetés elfogadása hatósági eljárásban büntette vonatkozásában. A nyomozást a Nyomozó Ügyészség folytatta le és emelt vádat a terheltekkel szemben.

hiányában felmentette a terhelteket a Btk. 296. § (1) bekezdésébe ütköző vesztegetés hatósági eljárásban büntettének vádja alól.^{348 349}

Az ítélet ellen az ügyészség fellebbezést jelentett be. A Fővárosi Ítéltábla, mint másodfokú bíróság Bf.46/2023/16. számú határozatával a Budapest Környéki Törvényszék ítéletét helybenhagyta. A Fővárosi Ítéltábla vizsgálta továbbá a zsarolás büntettének megvalósulását, mellyel kapcsolatban – az elsőfokú bíróság megállapításaival ellentétben – arra az álláspontra jutott, hogy a terheltek Viber-üzenetekkel kapcsolatosan tett kijelentése –, miszerint az üzenetek tanú terhére történő büntetőeljárásban való felhasználására sor kerülhet – a bírói gyakorlat alapján is alkalmas lehet arra, hogy a sértettben komoly félelmet váltson ki, így az fenyegetésként értékelhető. Azonban az ítéltábla az eset összes körülményére figyelemmel arra a következtetésre jutott, hogy alappal megkérdőjelezhető, hogy a sértett vonatkozásában ténylegesen komolyan vehető-e azon hátrány kilátásba helyezése, melynek megvalósulása egyébként a terheltek vonatkozásában büntetőjogi következményeket von maga után. Továbbá a fenyegetés megvalósulása ellen szól az is, hogy a kijelentés megtételét követően a II. r. terhelt és tanú között kölcsönügylet jött létre, különböző összegek kifizetésre kerültek, így a zsarolás jellegzetességeit megán viselő „elkövetési magatartás” alkudozás részeként jelent meg, oly módon, hogy a II. r. terhelt a tanú által kínált/adott összeg tekintetében nyomatékosította az igényét.³⁵⁰

Az ügyben a Fellebbviteli Főügyészség részéről felülvizsgálati indítvány előterjesztésére került sor, melyben az elsőfokú ítélet és a másodfokú határozat hatályon kívül helyezését, valamint új eljárásra utasítását indítványozta. A Kúria a Fellebbviteli Főügyészség indítványát alaposnak találta és az indítványnak megfelelően határozott. Határozatában rögzítette, hogy az adott fenyegetés értékelése mindig csak az ügy konkrét körülményeire – így a fenyegetés tartalmára és annak a sértett személyét, helyzetét érintő hatására – kiterjedő vizsgálat alapján lehetséges, nem pedig absztrakt módon. Ugyanis a „fenyegetés olyan veszély kilátásba helyezése, amely ránehezedik az akaratra, azaz pszichikailag hat. Súlyos az a fenyegetés, mely a fenyegetett képzetében ilyennek tűnik fel. Nem azon múlik a fenyegetés súlyossága, hogy a fenyegető komolyan gondolta-e, hanem hogy a fenyegető

³⁴⁸ Ugyanis a törvényszék megállapítási szerint az elkövetés idején az I. r. terhelt még nem volt hatósági eljárás alanya, így törvényes jogainak gyakorlására, illetve kötelezettségei nem teljesítésére nem volt lehetősége, továbbá a II. r. terhelttel szemben nem is indult hatósági eljárás, a hivatkozott eljárás alanyaként nem vett részt, így jogok őt sem illették és kötelezettségek sem terhelték.

³⁴⁹ Budapest Környéki Törvényszék B.63/2021/13. számú ítélete

³⁵⁰ Fővárosi Ítéltábla, mint másodfokú bíróság Bf.46/2023/16. számú határozatának [86] bekezdése

fellépésével a sértett akaratának megbénítására törekedett-e, és hogy olyan volt-e a fellépés, mely e cél elérésére a sértett szemszögéből alkalmasnak látszott. A fenyegetést nem az elkövető, hanem a megfenyegetett sértett tekintetében kell vizsgálni, ugyanis a fenyegetés a sértett akaratára ráhatás, így a fenyegetés komolysága is annak alapján ítéltető meg, hogy a sértettben félelmet váltott-e ki. A terhelti oldalról ekként elegendő az, hogy felismerje, hogy a fenyegetése alkalmas a sértettben ilyen hatás kiváltására.” Ez alapján megállapította, hogy a felülvizsgálati eljárásban is irányadó tényállás szerint a fenyegetés megvalósulása alappal merülhet fel. Utalt arra is, hogy az Ítélet tábla az I. rendű terhelt szempontjából vizsgálta a rendelkezésre álló tényeket és ennek tulajdonított döntő jelentőséget, így a tanúval szembeni fenyegetést „relativizálta”. Azonban a történeti tényállás szerint a terheltnek fellépését, azaz a fenyegetést a tanú komolyan vette, hiszen ez késztette arra, hogy megkezdje a terhelt által kért összeg részletekben történő megfizetését. Továbbá megjegyezte, hogy a kifizetés kapcsán történő alkudozás ennek nem mond ellent, épp ellenkezőleg, hiszen ez általában velejárója az ilyen jellegű bűncselekmény megvalósulásának.³⁵¹

Ugyancsak a sértetti tudati oldal vizsgálatával tehető megállapítások – melyek leginkább a terhelti védekezés körében merülnek fel – több vizsgált bírósági határozatban is felmerült.³⁵² E körben az volt a védői érvelés lényege, hogyha el is hangzott a fenyegetés vonásait magán viselő követelés kérése a terhelt részéről, nem annak a hatására fizette meg a sértett a terhelt által megjelölt összeget. Ezen védekezést a bíróság egyik alkalommal sem fogadta el, ugyanis a fenyegetés alkalmasságának vizsgálatát követően – e körben a vizsgálat kiterjedt arra az esetre is, hogy a sértett fizetése idején a fenyegetésben előrevetített joghátrány, azaz a fenyegetettség fennállt-e – megállapította, hogy a sértett a kilátásba helyezett súlyos hátrány elkerülése miatt fizette meg az adott pénzösszeget.

A fentiek alapján is egyértelműen megállapítható, hogy a rablási fenyegetés megvalósulásához minden esetben a súlyos hátrányt kilátásba helyező kijelentés sértetre gyakorolt hatását kell vizsgálni. E körben mindenképpen értékelni kell, hogy a fenyegetésre alkalmas kijelentés a sértett képzetében miként jelent meg, melyre leginkább a sértett kijelentést követően kifejtett magatartásából és az eljárás során tett vallomásából

³⁵¹ Kúria Bfv.1483/2023/17. számú határozatának [4],[14], [45], [45]-[62] bekezdése

³⁵² Felmerült többek között a Legfelsőbb Bíróság Bfv.1072/2010/5. számú határozatában, valamint a Kúria Bfv.742/2019/8. számú határozatában is.

lehet következtetni. Továbbá a sértetti tudattartalom tekintetében vizsgálat tárgyát kell, hogy képezze a fenyegetés körülményei körében a súlyos hátrány bekövetkezésének reális esélye.

A zsarolási fenyegetés *tartalmára és időbeliségére* az alábbi megállapítások tehetők.

Ahogy azt a Kúria Bfv.II.1.456/2022/15.számú határozatában is kifejtette a rablás és zsarolás elhatárolása szempontjából a fenyegetés *tartalmának* és „intenzitásának” van döntő jelentősége.³⁵³ E körben ki kell emelni, hogy a zsarolási fenyegetés tágabb körű a rablási fenyegetésnél, míg az utóbbi kifejezetten élet vagy testi épség ellen irányulhat, így a zsarolási fenyegetés megvalósulhat személyi, vagyoni és erkölcsi hátrány kilátásba helyezésével egyaránt.³⁵⁴ Zsarolás esetében a személy elleni fenyegetés a fenyegetett személy élet-és testi épség elleni fenyegetésén kívül bármilyen olyan más hátrány megvalósulására irányulhat, ami által a személyi, illetve egzisztenciális életkörülményeiben potenciálisan bekövetkező változást hordozza magában, álláspontom szerint idetartozik a korábban már hivatkozott hatósági eljárás megindításának vagy a fenyegetett személyt terhelő vallomás vagy nyilatkozat megtétele. Vagyoni hátrányként értékelendő olyan jogi aktus megtételének kilátásba helyezése, ami a fenyegetett vagyoni helyzetét negatívan befolyásolna, míg erkölcsi tartalmú hátránynak tekintendő az olyan nyilatkozat megtétele, ami a fenyegetett személy emberi méltóságát, jó hírnevét kedvezőtlen irányba befolyásolná és a környezete rosszallását váltaná ki.

A kialakult bírói gyakorlat szerint a zsarolási fenyegetés akár jogszerű, akár jogszerűtlen hátrány kilátásba helyezésével is megvalósulhat.³⁵⁵ A megállapítás egy részével nem értek egyet, hiszen a jogszerű hátrány – másként jogos vagyoni igény érvényesítésének– kilátásba helyezése felveti az önbíráskodás büntettének megállapíthatóságát, így e körben mindenképpen tisztázni kell ezen két vagyon elleni erőszakos bűncselekmény elhatárolását. Jogos vagyoni igényről akkor beszélhetünk, ha a követelés a polgári jog, polgári eljárásjog vagy más, vagyoni viszonyokat rendező norma szerint elismert és érvényesíthető, míg jogosnak vélt vagyoni igény esetében az igény jogi megalapozottsága vitatott vagy az effektíve nem áll fent, azonban az elkövető megítélése szerint fennáll. Mindezekre figyelemmel az önbíráskodás büntettének kriminalizálását elsősorban a jogérvényesítés jogellenes módjának megakadályozása tette szükségessé, nem pedig a

³⁵³ Kúria Bfv.II.1.456/2022/15.számú határozata

³⁵⁴ SINKU i.m. 707.

³⁵⁵ A Legfelsőbb Bíróság 2012. évi 55. számú Bírósági Határozata (a továbbiakban: BH.2012.55.)

bűncselekmény célzata.³⁵⁶ Hollán Miklós álláspontja szerint – mivel az önbíráskodás deliktuma az önrendelkezési jogot minden esetben sérti, azonban a vagyoni viszonyokat csak bizonyos esetekben veszélyezteti, ezért – az önbíráskodás tényállását a vagyon elleni az emberi szabadság elleni bűncselekmények körében kellene szabályozni.³⁵⁷ Mindez szemlélteti a két vagyon elleni erőszakos bűncselekmény jellégében fellelhető különbséget és az elhatárolásuk szempontjából ugyanezen jogos vagy jogszerűtlen igénynek van jelentősége. Ugyanis abban a jogtudomány és a judikátúra is egyetért, hogy az önbíráskodás esetén az elkövető tudata nem fogja át a jogtalanságát az általa erőszakkal vagy fenyegetéssel kikényszerített igénynek, míg a zsarolás esetében az elkövető tudata átfogja a követelt vagyoni igény jogtalan voltát, valamint azt, hogy a szándéka jogtalan haszonszerzésre irányul.³⁵⁸

Figyelemmel arra, hogy a jogszerűtlen tartalmú fenyegetéssel elválaszthatatlanul összefügg a jogtalan haszonszerzési célzat, így annak kapcsán ezen albekezdés keretében kívánok megállapításokat tenni. A jogtalannak tekintendő a haszon, ami jogszabályba ütközik, a kikötése jogszabály megkerülésével történt vagy nyilvánvalóan társadalmi etikai elvekbe ütközik.³⁵⁹ A Mezőtúri Járásbíróság a korábbiakban már hivatkozott 10.B.36/2017/12. számú ítéletében a jogtalan haszonszerzési célzatot megállapíthatónak tartotta annak tekintetében, hogy a vádlott a sértettől bűncselekmény elkövetéséből származó pénzüsszeget követelt. Ezen megállapítását azon töretlen bírói gyakorlatra alapozta, hogy a bűncselekmény elkövetéséből származó haszon jogi úton nem kikényszeríthető ki, így az jogtalan haszonszerzésnek minősül.³⁶⁰

Álláspontom szerint a jogtalan haszonszerzési célzat megállapíthatósága körében nem bír relevanciával az, hogy a haszon bírói úton kikényszeríthető-e, ugyanis a fentiek alapján annak értékelése az önbíráskodástól való elhatárolás szempontjából nyer értékelést. Ugyanis figyelemmel arra, hogy a jogtalan haszonszerzési célzat, mint a zsarolás törvényi tényállása alanyi oldalának, a bűnösséghez kapcsolódó eleme az elkövető szándékának vizsgálata során nyer értékelést. E körben az elkövető tudatának azt kell átfognia, hogy az erőszakkal vagy fenyegetéssel kikényszeríteni kívánt vagyoni hátrány megszerzésére semmilyen jogcímen nem jogosult, az azzal való vagyongyarapodása jogszerűtlen. Az

³⁵⁶ SINKU i.m. 710-711.

³⁵⁷ HOLLÁN Miklós: *Az önbíráskodásról: de lege lata et ferenda* In: Magyar Jog, 2018/3., 169-179.

³⁵⁸ SINKU i.m. 711., PALLAGI i.m. 294., Legfelsőbb Bíróság 1999. évi 293. számú Bírósági Határozata (a továbbiakban: BH.1999.293.)

³⁵⁹ PALLAGI i.m. 289.

³⁶⁰ Mezőtúri Járásbíróság 10.B.36/2017/12. számú ítélete

elkövetőnek pedig ezen jogszerűtlen vagyongyarapodásra – amely realizálódhat akár az elkövető, akár más személy oldalán – irányul a szándéka, amely a bűncselekmény célzatára tekintettel csakis egyenes szándék lehet.

Mindezekre tekintettel a zsarolás tartalmilag jogszerűtlen hátrány kilátásba helyezésével valósulhat meg.

Figyelemmel arra, hogy az általános fenyegetési fogalom nélkülözi a súlyos joghátrány közvetlen bekövetkezésére³⁶¹ vonatkozó kitételt, így az *későbbi joghátrány* bekövetkezése esetén megvalósulhat.

Azonban joggal merülhet fel a kérdés, hogy ezen későbbi bekövetkezés időbeliségére tekintettel bárminemű elvárás támasztható-e? Álláspontom szerint igen, minden további nélkül. Bár Nagy László Tibor a zsarolás kriminológiai vizsgálatáról készített tanulmányában kifejtette, hogy a zsarolás egyik jellemzőjének tekintendő, hogyha a passzív alanyt gyakran, több alkalommal is éri a sértettet fenyegetés, így az elkövetés vonatkozásában nem lehet egyetlen időpontot vagy helyszínt megjelölni.³⁶² Ezzel szemben a fenyegetésben meghatározott súlyos joghátrány „bekövetkezésének ideje” az alábbiak szerint egyértelműen meghatározható. zsarolás törvényi tényállásának megvalósulását tekintve megállapítható, hogy az elkövető a kilátásba helyezett súlyos joghátrány bekövetkezését valamilyen vagyoni joghatású magatartás kifejtésének megtartásától vagy annak elmaradásától, mint feltételtől teszi függővé. Ezen feltétel pedig a teljesítés szempontjából mindenképpen valamilyen időhöz vagy időponthoz kell, hogy kötődjön.

Erre figyelemmel a fenyegetésben meghatározott súlyos joghátrány bekövetkezése álláspontom szerint elsősorban egy, a fenyegetésben meghatározott vagy a feltétel teljesítéséhez kapcsolódó időponthoz kötődik.³⁶³ Ugyanis amennyiben a fenyegetés nem

³⁶¹ E körben rögzíteni kell, hogy a fenyegetés közvetlensége – ahogy az a rablási fenyegetés vonatkozásában korábbiakban már kifejtésre került – egy rögtönösséget, a súlyos hátrány azonnali megvalósulásának esélyét hordozza magában.

³⁶² NAGY László Tibor: A zsarolás büntetéről. In: Kriminológiai Tanulmányok, 61., 116. (https://www.okri.hu/images/stories/KT/KT61_2024/005_Nagy.pdf) (Megtekintés ideje: 2026. január 05. napján)

³⁶³ Ezen esetre példaként szolgálhat a Mezőtúri Járásbíróság 10.B.36/2017/12. számú ítéletben megállapított tényállás esetén, hogy a terhelt a 500.000 forint összeg megfizetését a levél kézhezvételétől számított 3 napon belül követeli, annak elmaradása esetén pedig a hatóságokhoz fordul. Továbbá a gyakorlatban olyan is előfordulhat, hogy az elkövető egy konkrét naptári napot határoz meg a követelés teljesítésére.

tartalmaz a követelés pontos összegére, valamint a „teljesítés” időpontjára vonatkozó konkrétumot, úgy a zsarolási fenyegetés megvalósulásáról nem beszélhetünk.³⁶⁴

A zsarolás időbeliségére figyelemmel kell szót ejteni a *közvetlenség* kérdésköréről. Már a Csemegi-kódex is jelentős különbségtételt alkalmazott a rablás és a zsarolás büntetési tételei kapcsán a két deliktum vonatkozásában az alkalmazott kényszerítő cselekmény, valamint a vagyoni hátrány bekövetkezése között eltelt idő vonatkozásában. Ez az időköz biztosít a zsarolás esetén lehetőséget arra, hogy a vele szemben alkalmazott erőszakra és fenyegetésre tekintettel megfontolja a felé nyilvánított követelést és akár segítséget kérjen. E körben Deák Zoltán hivatkozott Rónai Róbert és Salamon Géza monográfiájában megfogalmazott gondolatsorra, mely szerint a rablás megvalósítása során alkalmazott erőszakot vagy fenyegetést a sértettnek „csupán rövid pillanatokig kell elszenvednie”, mivel a dologelvétel, ami a rablás célcselekménye, a dologelvétel egymozzanatú cselekmény. Azonban zsarolás esetén az elkövető a sértettet hosszabb tevékenység kifejtésére kényszerítheti, ami által hosszabb ideig áll az erőszak vagy fenyegetés hatása alatt, így ellenállását hosszabb időn keresztül kell legyőzni. Továbbá ezen hosszabb időköz teremti meg a lehetőségét annak, hogy a sértettel szemben kifejtett elkövetési magatartások megismétlődjenek vagy halmozódjanak.³⁶⁵ Azonban figyelemmel arra, hogy az elkövetési magatartás ismétlődése vagy halmozódása ugyanazon eredmény előidézése érdekében valósult meg, így azok természetes egységet alkotnak.³⁶⁶ Mindezekre figyelemmel egyetértek Deák Zoltán azon álláspontjával, mely szerint a zsarolás tekintetében az időköz azon értelmezése, miszerint az a közvetlenség hiánya miatt kisebb tárgyi súllyal bír, illetve a passzív alany vonatkozásában kisebb sérelem bekövetkezésével fenyeget.

A zsarolási fenyegetés kapcsán neuralgikus pontnak tekintendő zsarolási fenyegetés irányának kérdésköre. Ahogy a zsarolás passzív alanyának ismertetése során kifejtettem a megfenyegetett személy és az a személy, akinél a bűncselekmény eredménye, a vagyoni hátrány realizálódik elválhat egymástól. Azonban a fenyegetés irányába további személy vagy személyek is célkeresztbe kerülhetnek. Ez oly módon történhet, hogy a kilátásba helyezett súlyos személyi, vagyoni vagy erkölcsi hátrány a megfenyegetett személyen

³⁶⁴ Ezt támasztja alá a Legfelsőbb Bíróság 2001. évi 362. számú Bírósági Határozata (a továbbiakban: BH.2001.362.), melyben megállapította, hogy zsarolás büntette kísérletének megállapításának nincs helye, mivel a terhelt konkretizálta, hogy mikor és mennyit pénzt kell a sértettnek „védelmi pénzként” fizetnie, ami által a jogtalan haszon összege sem került meghatározásra.

³⁶⁵ DEÁK i.m. 139.

³⁶⁶ EBD2015. B.26.

kívüli másik személyre – úgymint házastársára, rokonára, barátjára vagy más olyan személyre – irányul, akivel a megfenyegetett személy olyan érzelmi vagy akár vagyoni kapcsolatban van, hogy a részére történő hátrány bekövetkezésének lehetősége akadályozza az akaratának megfelelő ellenállás vagy magatartás kifejtésében.

IV.5.2.4.4. Vagyoni joghatású magatartás kifejtése

A zsarolás elkövetési magatartásának második mozzanatának tekintendő a kényszerítéssel okozati összefüggésben lévő vagyoni joghatású cselekmény tétele, az attól való tartózkodás, valamint annak a tűrése, hogy vele szemben más vagyoni joghatású cselekményt tanúsítson.

Az egyes elkövetési magatartások tekintetében megállapítható, hogy a tétel mindenképpen valamilyen magatartás kifejtését, azaz egy aktív magatartást feltételez. Ilyen aktív magatartásnak tekintendő például a kért pénzösszeg átadása, banki átutalása, más személlyel történő elküldése vagy pedig egy jognyilatkozat megtétele, szerződés megkötése vagy akár végrendelet megírása. Ezzel szemben a nem tétel ennek az ellenkezőjét jelenti: a passzív alany egy korábban kifejtett magatartást hagy abba vagy tartózkodik annak jövőbeni kifejtésétől. Ezen esetre példaként hozható az, hogy a passzív alany az őt ért fenyegetés hatására nem hosszabbítja meg korábbi szerződő partnerével kötött szerződését vagy az örökhagyó az őt ért fenyegetés hatására nem változtatja meg végrendeletének tartalmát. Hasonlóan a tűrni kötelezés esetében egy passzív magatartás „kifejtésére” került sor a passzív alany részéről.³⁶⁷ Gyakorlati példaként említhető erre az esetre, ha a munkáltató az őt ért fenyegetés hatására köteles eltérni munkavállalója az adott munkához nem méltó viselkedését és folyamatos szakmai hibáit.

Ezen magatartások közös jellemzője, hogy a kényszerített személy vagyoni jogviszonyában olyan változást idézzen elő, ami a vagyonában értékcsökkenést eredményez.³⁶⁸

³⁶⁷ SINKU i.m. 706.

³⁶⁸ Uo.

IV.5.2.4.5. A zsarolás eredménye és az okozati összefüggés

A hatályos szabályozás megalkotásakor a zsarolás büntettét továbbra is materiális bűncselekményként rendelte büntetni a jogalkotó. Azonban az eredmény meghatározása során eltért az 1978. évi IV. törvény szabályozásától és a kár megvalósulása helyett, egy annál szélesebbkörű fogalom, a vagyoni hátrány megvalósulását határozta meg. A vagyoni hátrány fogalmát a Btk. értelmező rendelkezései körében az alábbiak szerint határozta meg a jogalkotó: *e törvény eltérő rendelkezése hiányában a vagyonban okozott kár és az elmaradt vagyoni előny.*³⁶⁹ Ezzel szemben a kár fogalma alatt *a bűncselekménnyel a vagyonban okozott értékcsökkenést* kell érteni.³⁷⁰ Mind a kár, mind pedig a vagyoni hátrány fogalma megjelenik a polgári jog területén, méghozzá a Ptk. XXVI., A kártérítési felelősség általános szabálya és közös szabályai nevet viselő fejezetében.

Mindezekre figyelemmel egyetértek Kemenes István azon álláspontjával, miszerint a büntetőjogban használt vagyoni hátrány és kár fogalmak nem önálló, sui generis jogi kategóriák, hanem azok a polgári jogi kárfogalmon alapulnak, melyekhez képest azonban a büntetőjog mezsgyéjén szűkebb körben értékelendők. A kár büntetőjogi definíciója kizárólag az értékcsökkenésre (*damnum emergens*), míg a vagyoni hátrány az értékcsökkenésre és az elmaradt vagyoni előnyre (*lucrum cessans*) vonatkozik. Azonban nem képezik részét a büntetőjogi kárfogalomnak a károsultat ért vagyoni hátrányok kiküszöböléséhez szükséges költségek.^{371 372}

Figyelemmel arra, hogy a zsarolás deliktuma egy materiális bűncselekmény, annak befejezettségéhez elengedhetetlen a vagyoni hátrány, mint eredmény bekövetkezése. Az eredmény bekövetkezésének pedig okozati összefüggésben kell lennie a vádlott cselekményével, azaz a zsarolás elkövetési magatartásával.

A zsarolás vonatkozásában is irányadónak tekintendők Madai Sándor a csalás vonatkozásában tett megállapításai, mely szerint az okozati összefüggést kettős, közvetett kauzalitás jellemzi. Ez egyrészt azt jelenti, hogy az elkövetési magatartásnak kell okozati

³⁶⁹ Btk. 459. § (1) bekezdés 17. pontja

³⁷⁰ Btk. 459. § (1) bekezdés 16. pontja

³⁷¹ Ezen polgári jogi kár fogalmi elem arra az esetre vonatkozik, ha a káresemény bekövetkeztét követően a károsult a saját elhatározásából eszközöl kiadásokat abból a célból, hogy a vagyoni hátrány növekedését elkerülje vagy csökkentse.

³⁷² Dr. KEMENES István: *A kárfogalom polgári jogi és büntetőjogi kapcsolódási pontjai*. In: Kúriai Döntések (BH) Fórum Rovata, 2018/10., 1373-1374.

összefüggésben állnia a vagyoni rendelkezéssel, másrészt az ily módon kiváltott vagyoni rendelkezésnek kell vagyoni hátrányt okoznia. Ez alapján nem közvetlenül az elkövetési magatartás fogja eredményezni a vagyoni hátrányt, hanem az által bevont vagyoni jogi rendelkezés.³⁷³ Tehát csupán a zsarolás elkövetési magatartásának kifejtése közvetlen módon nem idézheti elő a vagyoni hátrány bekövetkezését.

IV.5.2.5. A zsarolás stádiumai

Bár a deliktum stádiumtani vizsgálatát a törvényi tényállási elemek vizsgálatát követően kellene vizsgálnom, azonban a zsarolás megvalósulásai szakaszai olyan szorosan kötődnek a vagyoni hátrány, mint eredmény megvalósulásához, hogy célszerűnek gondolom az azt követő alfejezetben foglalkozni vele.

Ahogy az előző alfejezetben már utaltam rá a zsarolás elkövetési magatartásának kifejtésével és a vagyoni hátrány bekövetkezésével a zsarolás büntette befejezetté válik. Mindebből egyértelműen következhetne az a megállapítás, hogy az eredmény elmaradása esetén a zsarolás kísérletéről beszélünk, de csak abban az esetben, ha az erőszak vagy fenyegetés kifejtésére már sor került.³⁷⁴

Egy konkrét eset kapcsán³⁷⁵ azonban a zsarolás kísérletének megállapíthatóságával kapcsolatban azonban több kérdés is felmerült, melyre tekintettel a legfőbb ügyész jogegységi eljárást kezdeményezett. A jogegységi eljárás lefolytatását és ennek eredményeként a jogegységi határozat megalkotását a Legfelsőbb Bíróság Bfv. III. 2021/2000/5. számú, felülvizsgálati ügyben hozott határozata indukálta, melynek vonatkozásában a legfőbb ügyész nem értett egyet a felülvizsgálati határozat

³⁷³ MADAI [2009] i.m. 115-116.

³⁷⁴ SZOMORA i.m. 886-888.

³⁷⁵ Ezen eset alapját a Győri Városi Bíróság előtt folyamatban volt B. 1654/1997/25. számú ítélete képezte, mellyel a városi bíróság megállapította a terhelt bűnösségét 2 rendbeli zsarolás vonatkozásában. Az – egyik – irányadó tényállás szerint a terhelt az eljárásban ismeretlenül maradt társával együtt megkereste a sértettet, – aki korábban étterme tekintetében egy másik személlyel adásvételi szerződést kötött, amely utóbb meghiúsult – hogy tőle 1.000.000 forint követelést a meghiúsult adásvételi szerződésre tekintettel behajtsanak. A tárgyalást irányító terhelt követelésük teljesítésére egy hét gondolkodási időt adott a sértettnek, miközben a társa kijelentette, hogy „el lehet más módon is intézni ezt”. A fenyegetést követően a sértett a rendőrséghez fordult, ahol azt a tájékoztatást kapta, hogy a terhelt fenyegetését komolyan kell venni, ezért a családját két hétre elköltöztette otthonukból. Azonban sem a terhelt, sem a társa ezt követően nem jelentkezett a követelt összegért. Továbbá megállapította a bíróság, hogy a meghiúsult adásvételi szerződés tekintetében a terheltnek a sértettel szemben sem jogos, sem jogosnak vélt követelése nem volt. A másodfokú bírósággént eljáró Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság a Bf.18/2000/5. számú ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletének zsarolásra vonatkozó részét helybenhagyta. A másodfokú jogerős határozattal szemben a terhelt és védője felülvizsgálati indítványt terjesztett elő.

megállapításaival. A Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati ügyben hozott határozatában a terhelt tekintetében az 1 rendbeli zsarolás bűntettének kísérletét illetően hatályon kívül helyezte és az e bűncselekmény miatt indított büntetőeljárást megszüntette, egyebekben pedig a megtámadott határozatokat hatályukban fenntartotta. Határozatában rögzítette, hogy megállapítható az, hogy a terhelt és társa komoly félelmet kiváltó fenyegetést alkalmazott a sértettel szemben, mivel annak hatására a sértett a családját is elköltöztette. Azonban megállapította azt is, hogy a sértett nem tanúsította az elkövetők akaratának megfelelő magatartást, ugyanis nem tett lépéseket afelé, hogy a követelt pénzt megfizesse. A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint erre további erőszak vagy fenyegetés alkalmazását követően kerülhetett volna sor, ami az elkövető(k) részéről nem történt meg. Mindezen körülményekből a Legfelsőbb Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a megvalósított deliktum nem befejezett kísérletként értékelhető az önkéntes elállás Btk. 17. § (3) bekezdésében meghatározott szabályainak alkalmazására van helye. E körben rögzítette, hogy az a körülmény, hogy a sértett a fenyegetés ellenére megtagadta a követelés azonnali teljesítését, - mivel a követelés azonnali teljesítésére a terhelt és társa reálisan nem számolhatott, - nem tekintendő „az elállás önkéntességét kizáró külső oknak”. Megállapította továbbá azt is, hogy az elkövetőnek az önkéntes elálláshoz nem kell aktív magatartást kifejeznie, ugyanis az elállás passzív magatartással is megvalósulhat.

Ezzel szemben a legfőbb ügyész álláspontja szerint a nem befejezett kísérlet elkövetője nem csupán aktív, hanem passzív magatartással is elállhat a bűncselekmény befejezésétől. Abban az esetben, ha a sértett tudomást szerez arról, hogy a terhelt a sérelmére megkezdte a bűncselekmény elkövetését, akkor az önkéntes elállás szabályai csak abban az esetben lehet alkalmazni, ha a terhelt a sértett tudomására hozza azon elhatározását, hogy a bűncselekmény véghezviteléről végleg lemondott, valamint azt utóbb sem akarja elkövetni. Mindez az elkövetőtől egy aktív magatartást követel meg, míg „a terhelt passzivitása” nem értékelhető a kísérlettől való elállásként, erre figyelemmel a befejezetlen kísérlet miatt az elkövető büntetőjogi felelősségét meg kell állapítani. A legfőbb ügyész álláspontja szerint a terhelt passzív magatartása abban az esetben tekintendő önkéntes elállásnak, ha a sértettnek nem volt tudomása a sérelmére megvalósuló bűncselekmény megkezdéséről. Mindezekre figyelemmel a legfőbb ügyész azon okra alapozta a jogegységi eljárás lefolytatására vonatkozó indítványát, hogy egy olyan jogerős bírósági határozat született, amely bár nem ellentétes a kialakult

joggyakorlattal, de magában hordozza a jogegységet megbontó származékos jogértelmezés lehetőségét vagy veszélyét. Erre tekintettel a jogegységi eljárás során kell állást foglalni azzal kapcsolatban, hogy ez a fajta jogértelmezés az ítélkezési gyakorlatnak helytelen irányt szab, vagy pedig támogatandó és a joggyakorlat továbbfejlesztését jelenti.

A Legfelsőbb Bíróság jogegységi tanácsa alaposnak találta a legfőbb ügyész indítványát, amit a konkrét eset által felvetett problémán kívül is megvizsgált. Az „általános elvek alkalmazásával”³⁷⁶ levezette, hogy amíg az elkövető erőszak vagy fenyegetés alkalmazásával nem kényszeríti a passzív alanyt a célcselekmény elkövetésére – tevésre, nem tevésre vagy tűrésre – addig zsarolás kísérlete befejezetlen és fennállhat az önkéntes elállás megvalósulása.

Továbbá a jogegységi határozat rögzíti azt is, hogy a zsarolás befejezetlen kísérletétől való önkéntes elállásnak nem feltétele, hogy a tettes a - bűncselekmény megkezdésének tudatában levő - sértett tudomására hozza, hogy a bűncselekmény véghezviteléről végleg lemond. Ugyanis ennek a büntethetőséget megszüntető oknak a megállapításához elegendő az is, ha a az eset körülményeiből egyértelműen kiderül, hogy az elkövető döntően belső elhatározásból hagy fel elkövetési magatartás folytatásával és lép vissza a bűncselekmény befejezésétől, mely során az elkövetőt a külső körülmények nem befolyásolták.

Bár ezen jogegységi határozat hiánypótló volt a judikatúra számára, azonban az önkéntes elállás kérdése azóta is több alkalommal felütötte a fejét a bírói gyakorlatban. Legutóbb, a Kúria Bfv.I.1357/2024/9. számú határozatában³⁷⁷ tett megállapításokat a zsarolás kísérletére és az önkéntes elállásra vonatkozóan. A Ráckevei Járásbíróság a B.48/2022/23. szám alatti ítéletében megállapított tényállás lényege szerint a terhelt és a sértett üzleti kapcsolatban álltak, melyből a terhelti hibás teljesítésre való tekintettel konfliktus alakult ki, melynek rendezésére találkoztól beszéltek meg. Ezen találkozó alkalmával a vádlott és a vele lévő két, be nem azonosított személy körbeállta név1 sértettet, és a vádlott közölte, nem fizeti vissza a pénzt, és örüljön a sértett, hogy most

³⁷⁶ A jogegységi tanács határozatának indokolásában részletesen vizsgálta az 1978. évi IV. törvény 17. § (3) bekezdésében foglalt büntethetőséget megszüntető okot, melyre tekintettel a befejezett – teljes – kísérlet és a befejezetlen – nem teljes – kísérlet fogalmának értelmezése útján megállapította, hogy befejezetlen kísérlet esetében önkéntes elállással, míg a materiális bűncselekmény befejezett kísérlete esetén kizárólag az eredmény elhárításával valósulhat meg.

³⁷⁷ BH.2026.I.5.

hagyják elsétálni. A vádlott közölte továbbá, hogy. *„a sértett eddig értelmes gyerekek tűnt, de ha nem érti meg majd a fiúkkal beleverik a fejébe, és ha még mindig nem érti meg, akkor beszögeznek egy koporsóba a testvére pedig hazahúzhatja.”* Ezt követően a terhelt közölte a sértettel azt is, hogy most már ő fogja megmondani, hogy a sértett mit és mennyiért vásároljon tőle, továbbá, hogy a terhelt és a családja védik mostmár a sértett, aminek az ára havi 1.000.000 forint megfizetése. Végül a vádlott közölte azt is, hogy ezen a sértett gondolkozzon el és jövő héten vigye el neki az első részletet, valamint azt is, hogy *„most pedig sétáljon el, különben összezsugorolják”*. A terhelt felszólítására a sértett és helyszínen vele tartózkodó személy sietve távoztak a helyszínről. A Ráckevei Járásbíróság a 4/2002. BJH megállapításaira hivatkozva rögzítette, hogy a jelen ügyben megvalósított cselekmény a zsarolás befejezett kísérleteként értékelhető, ugyanis a terhelt által megindított okfolyamat minden további elkövetési magatartás kifejtése nélkül az eredmény bekövetkezéséhez vezet, ami azért nem következett be, mert a sértett a fenyegetés hatására nem intézkedett a követelt összegek megfizetéséről. Továbbá ezen megállapításra figyelemmel rögzítette, hogy a védői hivatkozással ellentétben önkéntes elállás Btk. 10. § (4) bekezdés a) pontjában meghatározott büntethetőséget megszüntető o szabályainak alkalmazására nincs lehetőség.³⁷⁸

A Budapest Környéki Törvényszék, mint másodfokú bíróság a Ráckevei Járásbíróság ítéletében megállapított minősítéssel egyetértett.³⁷⁹

A jogerős ítélettel szemben a védő felülvizsgálati indítványt terjesztett elő, melyben vitatta a terhelt bűnösségének megállapítását a Btk. 367. § (1) bekezdés 2. fordulat, (2) bekezdés b) pontja szerinti zsarolás büntetében, hiszen álláspontja szerint a védence önkéntesen elállt a kísérleti szakban maradt bűncselekménytől, melynek következtében elmaradt a bűncselekmény befejezése. A Kúria erre figyelemmel vizsgálta a védő által hivatkozott büntethetőséget megszüntető okok fennállását a jelen ügy tekintetében. E körben rögzítette, hogy a Btk. a kísérlet esetén az önkéntes visszalépés két formáját, mint büntethetőséget megszüntető okot szabályozza egyrészt az önkéntes elállást, másrészt az önkéntes eredményelhárítást. Befejezetlen kísérlet abban az esetben valósul meg, ha a tettes az elkövetési magatartást csak részben fejt ki, így a megvalósulásának vizsgálata vonatkozásában az önkéntes elállás megtörténte merülhet fel. Továbbá abban az esetben is a zsarolás befejezetlen kísérlete valósul meg, ha megvalósul ugyan az elkövető részéről

³⁷⁸ Ráckevei Járásbíróság B.48/2022/23. szám alatti ítéletének [41], [42] bekezdése

³⁷⁹ Budapest Környéki Törvényszék Bf.553/2023/11. számú határozata

a zsarolási erőszak vagy fenyegetés, azonban a passzív alany részéről a vagyoni joghatású cselekmény kifejtéséhez – mint a zsarolás célcselekményéhez – anyagi megkárosításához vezető tevékenység megtételére még további fenyegetésre és/vagy erőszakra van szükség. Ezen esetek fennállása során vizsgálni kell, hogy a terhelt az elkövetési magatartás folytatásával önkéntes akaratelhatározásból hagy(ott)-e fel? Ugyanis az önkéntes elállás esetén az elkövetőnek saját akaratelhatározásából kell visszalépnie a bűncselekmény befejezésétől, oly módon, hogy bár lehetősége lenne az elkövetési magatartás teljeskörű kifejtésére vagy véghezvitelére, de az erre irányuló szándéka megváltozik, melynek eredményeképpen a bűncselekmény elkövetésével végleg felhagy. Amennyiben a fenti kérdésre igenlő válasz adható és ezzel elmarad a bűncselekmény befejezettsége, úgy az elkövető passzív magatartása is elegendő az önkéntes elállás megvalósulásához.³⁸⁰ Ezzel szemben amennyiben az elkövető a maga részéről mindent megtett a zsarolás törvényi tényállásának megvalósulásának érdekében, tehát kifejtette a deliktum megvalósulásához megkívánt erőszakot vagy fenyegetést, amely célt ért és a passzív alany – vagy rá tekintettel a károsodó harmadik személy – kifejtette a vagyoni joghatási cselekményt, azonban a vagyoni hátrány, mint a bűncselekmény eredménye még nem következik, úgy a zsarolás befejezett kísérletéről beszélünk, mely során az önkéntes elállás megvalósulására már nincs lehetősége az elkövetőnek csupán az önkéntes eredmény elhárítására.

A fenti határozatok megállapításai alapján levonható az a következtetés, hogy a Btk. 10. § (4) bekezdése szerinti büntethetőséget megszüntető okok, úgymint az önkéntes elállás és az önkéntes eredményelhárítás a kísérlet befejezett és befejezetlen voltához kötődik. A zsarolás befejezett és a befejezetlen kísérlete közötti határvonal az eszköz-, és a célcselekmény megvalósulása tekintetében húzható meg ugyanis, amennyiben a kényszerítő cselekmény, mint a zsarolás eszközcselekménye megvalósul, úgy a deliktum kísérlete befejezetlen egészen addig, amíg a passzív alanyt az elkövető által kifejtett erőszak vagy fenyegetés nem készíti az elkövető akarata szerinti vagyoni joghatású cselekmény tevésére, nem tevésére vagy türésére.³⁸¹

³⁸⁰ Kúria Bfv.1357/2024/9. számú határozatának [36] és [37] bekezdése

³⁸¹ Lényegében a Legfelsőbb Bíróság 2009. évi 344. Bírósági Határozata (a továbbiakban: BH.2009.344.) is hasonló megállapításokat tett a zsarolás befejezett kísérlete körében.

IV.5.2.6. A zsarolás alanya és bűnössége

A zsarolás alannyá válásához – a korábbi szabályozásokhoz hasonlóan – a törvény nem kíván meg semmiféle kvalifikációt, a bűncselekményt bárki elkövetheti, tehát az alanya közönséges. Egyetlen kitétel, hogy a bűncselekmény elkövetőjének meg kell felelnie a bűncselekmény alannyá váláshoz szükséges feltételeknek. Ezen feltételek a rablás vonatkozásában részletesen kifejtésre kerültek, azok a zsarolás esetében is irányadónak tekintendők. Az alannyá válás feltételei közül a büntethetőségi korhatár betöltése tekintetében különbségek fedezhetők fel a két deliktum között, ugyanis a zsarolás vonatkozásában a jogalkotó nem élt a Btk. 16. §-a szerinti büntethetőségi életkor leszállításával. Ahogy korábban már kifejtettem a büntethetőségi korhatár leszállításának kriminálpolitikai indokai voltak és a jogalkotó a hivatkozott jogszabályhely keretében taxatív meghatározta azokat a személy elleni erőszakos bűncselekményeket, melyek vonatkozásában az elkövető a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévüket betöltötte és rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátási képességgel. Bár a zsarolás is személy elleni erőszakos bűncselekmény, annak megjelölésére mégsem került sor és a Btk. hatálybalépése óta a fenti jogszabályhely vonatkozásában eszközölt módosítások alkalmával sem bővítették vele a taxált deliktumok körét. Vélhetően mindennek az az oka, hogy a gyakorlat nem indokolta a zsarolás beiktatását a taxált deliktumok körébe.

A zsarolás bírósági gyakorlatának vizsgálata alapján megállapítható, hogy a gyakorlatban nem merül fel a zsarolás elkövetőivel kapcsolatban jogértelmezési vagy minősítési kérdés meglehetősen ritkán merül fel.

A Btk. 13. § (1) bekezdésére tekintettel a zsarolás tette az, aki a deliktum mindkét mozzanatát, az eszköz-, és a célcselekményt egyaránt megvalósítja. Ezzel szemben a társtettesi elkövetés esetén a társtettség objektív és szubjektív elemeinek fennállása mellett³⁸² – ahogy a többmozzanatú bűncselekményeknél általában – társtettség megállapításához elegendő az, ha az elkövetők megosztják egymás között az egyes elkövetési magatartások kifejtését, ami által létrejöhet egyfajta „munkamegosztás”.³⁸³

³⁸² Azaz a bűncselekmény közös megvalósítása, valamint a szándékegységben történő elkövetés.

³⁸³ BLASKÓ i.m. 357.

A korábban már hivatkozott Bfv.1357/2024/9. számú kúriai határozat az elkövetés idején jelen lévő személyek elkövetési minőségére tekintettel hivatkozott a Kúria Bfv.21/2015/7. számú határozatára. Bár ezen kúriai határozat nem zsarolás büntette miatt folyamatban lévő ügyben született, de a Kúria a kialakult bírói gyakorlatra figyelemmel az előtte folyamatban lévő ügyben alkalmazhatónak találta a határozat megállapításait. Határozatában a Kúria rögzítette, hogy a bűncselekmény elkövetésének helyszínén való jelenlét akkor válhat pszichikai bűnsegéllyé, ha „azzal a bűnsegéd szándékosan a tettesre bátorító, erősítő, a sértettre pedig bénító, akaratgyengítő hatást gyakorol”. Ugyanis a „bátorító jelenlét” nem kizárólag abból áll, hogy a tettest erősítse, hanem a sértett oldaláról nézve megosztja annak figyelmét, így gyengítve az ellenállását. Mindezen indokokra figyelemmel meg megállapította a Kúria, hogy „bűnsegédi felelősséggel tartozik az, aki a vele egy társaságban lévő társai erőszakos cselekményét látva nem juttatja kifejezésre a velük való szándékegységének hiányát, sőt a sértett körbefogásában való részvétellel fizikai segítséget is nyújt a cselekmény végrehajtásához.”³⁸⁴

IV.5.2.4.7. Minősített esetek

A zsarolás minősített eseti rendszere – a rabláshoz hasonlóan – nem az okozott vagyoni hátrány köré épül, ennek az oka minden további nélkül abban keresendő, hogy a vagyon elleni erőszakos bűncselekmények esetében a cselekmények személy elleni erőszakos jellegére tekintettel értékhatar megjelölésére nem került sor, nem úgy, mint a vagyon elleni deliktumok esetében.

A Btk. erre figyelemmel az elkövetés módjára tekintettel az alábbi minősített eseteket határozta meg: a bünszövetségben történő elkövetést a társas, szervezett módon való elkövetés jelentősebb társadalomra való veszélyességére tekintettel. Ezen minősített eseti kör részletesen kifejtésre került a rablás minősített eseteinek vizsgálata során, ezen megállapítások a zsarolás vonatkozásában is irányadónak tekintendők. Minősített esetként határozta meg továbbá a jogalkotó az élet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés alkalmazásával, hivatalos személyként e minőség felhasználásával, valamint hivatalos megbízás vagy minőség színlelésével történő elkövetést.

³⁸⁴ Kúria Bfv.21/2015/7., Kúria Bfv.1357/2024/9. számú határozatának [52] bekezdése

IV.5.2.4.7.1. Élet vagy a testi épség elleni, illetve más hasonlóan súlyos fenyegetéssel történő elkövetés

Ahogy arra a zsarolási fenyegetés taglalása során utaltam az egyik fő elhatárolási szempont a rablás és a zsarolás között a kifejtett erőszak és az alkalmazott fenyegetés „mértéke”. Ugyanis addig amíg a rablási fenyegetés megállapíthatóságának feltétele a kvalifikált fenyegetés alkalmazása, addig a zsarolási fenyegetés megvalósulásához elegendő az általános fenyegetés fogalom megvalósulása. Azonban a jogalkotó a zsarolás minősített esetei között elhelyezte az élet vagy testi épség elleni fenyegetéssel történő elkövetést, amivel azonos tárgyi súlyú cselekménnyé³⁸⁵ emelte a rabláshoz, ezzel további feladatot görgetve a jogtudomány és a jogalkalmazás részére a rablástól való elhatárolására.

Van olyan – a mai napig irányadónak tekintendő – eseti döntés, ami az élet vagy testi épség elleni fenyegetéssel elkövetett zsarolás és rablás elhatárolása körében az állandó bírói gyakorlatra hivatkozik, mely szerint a rablási fenyegetés közvetlen és megtöri a sértett akaratát, nem enged választást a tanúsítandó magatartás vonatkozásában és az idegen ingó dolog azonnali átadását célozza meg. Ezzel szemben a zsarolási fenyegetés nem közvetlen, csak hajlítja a sértett akaratát, így kisebb mértékben befolyásolja a cselekvési szabadságát és nemcsak ingó dolog azonnali átadására irányulhat.³⁸⁶

Ezzel szemben Deák Zoltán e körben kifejtette, hogy a rablás kvalifikált fenyegetéssel megvalósuló alapesete és a zsarolás ezen minősített esete tekintetében a deliktumok között „*nincs mennyiségi, hatásbeli, valamint súlyossági különbség*”, álláspontja szerint elhatárolásuk alapjaként az időköz szolgálhat, ami az elkövetési magatartás kifejtése és az eredmény megvalósulása között megjelenik.³⁸⁷ Ezzel arra utal, hogy az alkalmazott fenyegetés mértéke között nincs különbség: a zsarolási fenyegetés ezáltal a rablási fenyegetéshez hasonlóan akaratot megtörővé válik.

Ahogy arra a korábban már hivatkozott Ráckevei Járásbíróság ítélete is utal: „*A zsarolás minősített esete szerinti más hasonlóan súlyos fenyegetés akkor állapítható meg, ha az adott fenyegetés tartalma mind a kilátásba helyezett hátrány súlya, mind pedig a megfenyegetettben keltett félelem komolysága tekintetében meghaladja a Btk. 138. §-a (hatályos Btk. 459. § (1) bekezdés 7. pont) szerinti mértéket, s felér élet vagy testi épség*

³⁸⁵ DEÁK i.m. 139.

³⁸⁶ Legfelsőbb Bíróság 1990. évi 370. számú Bírósági Határozata (a továbbiakban: BH.1990.370.)

³⁸⁷ DEÁK i.m. 139-140.

elleni (akár közvetett) fenyegetéssel.” Kifejtette, hogy az alkalmazott fenyegetés tekintetében nem az elkövető, hanem a passzív alany oldaláról kell vizsgálni, ugyanis a fenyegetés a sértett akaratára történő ráhatás, így annak „félelemkeltő hatása szempontjából közömbös”, hogy a terhelt ténylegesen komolyan gondolta-e. Ennek jelentősége abban van, hogy a terhelt felismerte-e azt, hogy a fenyegetése alkalmas a sértettben ilyen hatás kiváltására. Rögzítette azt az evidens esetet, hogy csupán az anyagi károkozás kilátásba helyezése nem tekinthető az élet vagy testi épség sérelmével azonos vagy ahhoz hasonló súlyúnak, más a helyzet abban az esetben, ha a sértett létfenntartásának alapjait meghatározó, biztosító vállalkozás gyors és teljes megsemmisítésének, ellehetetlenítésének ultimátumszerű kilátásba helyezése és annak megvalósításának leküzdhetetlen erőkoncentrációval történő demonstrálása történik, mivel az a Kúria 2017. évi 359. számú Bírósági Határozata alapján (továbbiakban: BH2017. 359.) élet, testi épség elleni fenyegetéssel hasonlatos fenyegetésnek tekintendő. A bíróság az eseti döntésre figyelemmel nem fogadta el a védő azon védekezését, mely szerint az a tény, hogy a sértett és a tanú nem értesítették a rendőrséget és a telefonbeszélgetés során a házastársának sem számolt be a történetekről, arra enged következtetni, hogy a vádlott fenyegetése nem váltott ki a sértettben komoly félelmet. A bíróság e körben rögzítette, hogy a sértett és testvére vallomásaik megerősítették, hogy „megijedtek”, hiszen sötét és elhagyatott területen tartózkodtak, így nem tudtak kihez segítségért fordulni és döbbenetükben nem tudták milyen lépést tegyenek. A bennük kialakult félelmet pedig alátámasztja, hogy a sértett testvére a nyomozás és a tárgyalás során is használta „halálfélelem” kifejezést.”³⁸⁸

A rablási fenyegetés és az élet vagy testi épség elleni fenyegetéssel elkövetett zsarolás esetében egyetértek Deák Zoltán megállapításaival, ugyanis a jogalkotó azért is rendeli súlyosabban büntetni a zsarolás ezen esetét, mert a fenyegetés súlyossága a sértettben kialakult félelemre tekintettel a sértett akaratát hajlító fenyegetés mértékét felerősíti a sértett akaratot megtörő fenyegetéssé. Így a két deliktum közötti elhatárolás nem alapulhat a fenyegetés mértékén, hanem a joghátrány bekövetkezésének közvetlen voltán, valamint az elkövetés tárgyán.³⁸⁹

³⁸⁸ Ráckevei Járásbíróság B.48/2022/23. szám alatti ítéletének [43] bekezdése

³⁸⁹ Míg a rablás elkövetési tárgya csak ingó dolog lehet, addig a zsarolás ingóra, ingatlan és vagyoni értékű jogra is irányulhat.

Karsai Krisztina és Szomora Zsolt is a rablás és zsarolás egyik elhatárolási pontjaként jelölte meg az időbeliséget, mely szerint e kényszerítő magatartás és a sértetti magatartás időben elkülönülhet egymástól. Erre példaként pedig azt az esetet hozta, hogyha az elkövető által követelt pénzösszeg átadása egy későbbi időpontban történik.³⁹⁰

Mind a zsarolás tartalmára, mind pedig az időközre tekintettel szót kell ejteni a védelmi pénz követeléséről, melynek tekintetében több eseti döntés is született.³⁹¹ A védelmi pénz fogalmát a bírói gyakorlat munkálta ki, mely során a Kúria rögzítette, hogy: *„a védelmi pénz kifejezés értelmezésénél a kilátásba helyezett hátrány köznap, társadalmi megítéléséből kell kiindulni.”* E körben a védelmi pénz - annak jelentéstartalmával szemben, mely szerint a védelem megvásárlására kerül sor ellenérték fejében - nem a védelem, hanem az erőszak alkalmazását vetíti előre. Ez alapján a védelmi pénzre irányuló követelés *„rendszeres, jogtalan haszon megszerzésére irányuló követelés, melynek nem teljesítése esetén a sértett a kilátásba helyezett hátrány minden további előfeltétel nélküli bekövetkezésére számíthat”*.³⁹² Tehát a védelmi pénzre vonatkozó követelés nem más, mint egy zsarolási fenyegetés, mely során az elkövető követelést intéz a passzív alanyhoz, hogy az elkövető által meghatározott időben adott összeget fizessen meg az elkövető – vagy rá tekintettel harmadik személy felé – azért, hogy a saját vagy a fenyegetésben megjelölt más személlyel szemben ne kerüljön sor erőszak alkalmazására. Továbbá a fenyegetés nyomatékositása érdekében nemcsak a passzív alany és a hozzá közel álló személy(ek) élete vagy testi épsége ellen irányulhat a fenyegetés, hanem a passzív alany tulajdonát képező ingó vagy ingatlan dolgok megrongálása, megsemmisítése is a fenyegetés tárgyai lehetnek.³⁹³

IV.5.2.4.7.2. Hivatalos személyként e minőség felhasználásával, valamint hivatalos megbízás vagy minőség színlelésével történő elkövetés

Előre kell bocsátanom, hogy a vizsgált anonimizált határozatok egyike sem ezen minősített eseteket megvalósító cselekmények elbírálása tárgyában született, így korábbi

³⁹⁰ KARSAI Krisztina-SZOMORA Zsolt: Vagyon elleni (erőszakos) bűncselekmények (Btk. XXXV-XXXVI. fejezet), In: Anyagi büntetőjog: Különös rész, Szerkesztette: Karsai Krisztina, Iurisperutis Kiadó, Szeged, 2024, 399.

³⁹¹ BH.2001.362., BH.2019.157., BH.2026.25.

³⁹² BH.2019.157.

³⁹³ Gondoljunk csak bele, már a Csemegi-kódex 353. § 1. pontja is a zsarolás minősített esetei között rendelte büntetni a gyújtogatással való fenyegetéssel való elkövetést.

eseti döntésekből és a rendelkezésre álló – nem túl bőséges – szakirodalomból kellett kiindulnom.

Ahogy arra Madai Sándor is hivatkozott a hivatalos személyként e jelleg felhasználásával vagy hivatalos megbízás vagy minőség színlelésével történő elkövetés fokozza a bűncselekmény társadalomra való veszélyességét, hiszen ezen elkövetés esetén a passzív alany nem csupán egy másik személyben csalódik, hanem megrendül az állam nevében történő eljárásokba vetett bizalma is.³⁹⁴

Elsőként rögzíteni kell, hogy a hivatalos személy fogalmát tekintve a Btk. 459. § (1) bekezdés 11. pontja a hivatalos személyek két kategóriáját határozza meg: az egyik csoportba tartoznak azon személyek, akik választás vagy kinevezés útján töltik be közjogi tisztségük és ezen közhivatali funkció betöltése alapján és annak tartamára minősülnek hivatalos személynek. A hivatalos személyek másik csoportjába tartoznak azon személyek, akik kiemelt állami szerveknél, önkormányzati igazgatási intézményeknél vagy pedig köztestületeknél közhatalmi feladatot látnak el.³⁹⁵

Ahhoz, hogy a zsarolás Btk. 367. § (2) bekezdés c) pontja szerinti minősített esete megállapíthatóvá váljon az elkövetőnek rendelkeznie kell a megfelelő kvalitással, azaz hivatalos személynek kell lennie. További feltétel, hogy az elkövetőnek ezen hivatalos minőségét kell felhasználnia a bűncselekmény elkövetéséhez.

Ezen minősített eset értelmezésével a jogalkotó adós maradt és a törvény hatálybalépése óta a judikatúra sem munkálta ki.³⁹⁶ Ezen minősített esethez álláspontom szerint két esetkör tartozik, az egyik alapján a hivatalos személy jogszerű eljárás keretében eljárásjogi helyzetét kihasználva követi el a bűncselekményt. Ez megvalósulhat oly módon, hogy hatáskörében eljárva, hivatalos eljárása során tudomására jutott tényt eljárása során vagy azon eljáráson kívül felhasználva valósítja meg a zsarolás tényállását.

³⁹⁴ MADAI [2009] i.m. 281.

³⁹⁵ A 2012. évi C. törvény indokolása a Büntető Törvénykönyvről

³⁹⁶ A hivatalos személyként minőségének felhasználásával történő elkövetés, mint minősítő körülmény a Btk.-ban a zsaroláson kívül egy deliktum esetében jelenik meg: a Btk. 204. § és 204/A. §-a ütköző gyermekpornográfia büntette esetében. A Nagykommentár ezen minősített eset körében az alábbi meghatározást teszi: „Tettesi kvalifikációt meghatározó minősítő körülmény a hivatalos személyként e minőség felhasználásával történő elkövetés (például az ilyen ügyekben eljáró nyomozó hatóság tagja vagy ügyész az eljárásban bizonyítási eszközt képező felvételeket saját részére megszerzi).” Bár vitathatatlan, hogy egy, a zsarolás tényállásától merőben különböző jogi tárgyú és tárgyi súlyú bűncselekményről van szó, mégis ez a meghatározás alapjául szolgálhat.

A másik esetben pedig a hivatalos személy hatáskörén túllépve, jogszerűtlen módon követi el a bűncselekményt.

Továbbá utalnom kell arra is, hogy ezen minősített eset halmazati kérdéseket vethet fel a hivatali bűncselekmények nevet viselő, Btk. XXVIII. fejezetébe tartozó hivatali visszaélés büntettével. A zsarolás büntettének minősített esetének, valamint a hivatali visszaélés büntettének halmazata nem állapítható meg, ugyanis a zsarolás vizsgált minősített esete törvényi egységbe vonja a két deliktumot.³⁹⁷

Továbbá ezen minősített eset vonatkozásában felmerülhet a hivatali vesztegetés elfogadása büntettének elhatárolása is. E körben egy eseti döntés látott napvilágot az alábbi tényállás szerint. Az I. r. terhelt pénzügyőr törzsőrmesterként teljesített szolgálatot a vámhivatal határátkelőjénél, ahol Ausztria felől belépésre jelentkezett a tulajdonát képező személygépkocsival a II. r. terhelt, aki egy italbolt szerződéses vezetője volt, valamint személyszállító kisiparos is. A vámvizsgálat során a II. r. vádlott kijelentette, hogy külföldről magával hozott egy szabadidő ruhát és azt, hogy 1000 forint és 100 schilling van a birtokában.

A vámvizsgálat során az I. r. terhelt ellenőrizte az útiokmányokat és átnézte a vezetőüléskénél levő táskát és az iratokat is, mely során a táskában köteggben összehajtva 4650 forintot talált. Ekkor a II. r. terhelt a pénz láttán meglepődött, mert elkerülte a figyelmét, hogy ennyi magyar pénze van és arra hivatkozott, hogy az a postára szánt pénz, ami feledékenységéből maradt nála.

Az I. r. terhelt ezt követően felszólította a II. r. terheltet, hogy további vizsgálatra menjen be a vizsgálópavilonba. Ezután az I. r. terhelt egyik kezében a pénzt, a másik kezében az útlevelet tartotta és közölte a II. r. terhelttel, hogy szabálytalanságot követett el, és elveszítheti az útlevelét és az iparigazolványát. Az I. r. terhelt célzatos magatartására figyelemmel a II. r. terhelt megkérdezte, hogy mi ennek az elintézési módja? Erre az I. r. terhelt a 4650 forintot zsebre tette és közben annyit közölt, hogy döntse el, mit akar, a pénzt vagy az útlevelet. Erre a II. r. terhelt a pénzt nála hagyta és miután az útlevelét visszakapta, gépkocsijával a határátkelőhelyről távozott. A határátkelőről való távozását követően a II. r. terhelt az útjába eső első városi rendőrkapitányságon bejelentést tett az őt ért sérelemről. Az elsőfokú bíróság az I. r. terhelt bűnösségét állapította meg hivatalos személy által kötelességzegéssel elkövetett vesztegetés büntettében, míg a II. r. terheltet a hivatali vesztegetés büntettének vádjától felmentette.

³⁹⁷ PALLAGI i.m. 290.

Az elsőfokú bíróság ítéletével szemben törvényességi óvás előterjesztésére került sor a II. r. terhelt felmentésére tekintettel, valamint az I. r. vádlott vonatkozásában abból az okból, hogy a hivatali vesztegetés büntette mellett a hivatalos személyként elkövetett zsarolás büntettének megvalósulása miatt. A Legfelsőbb Bíróság a törvényes óvást alaptalannak találta és határozatának indokolásában lerakta a zsarolás minősített esete és a hivatali vesztegetés büntette elhatárolásának elvi alapjait.

E körben kifejtette, hogy: a zsarolás a vagyon elleni bűncselekmények körében szabályozott szándékos és célzatos, eredmény bűncselekmény, melynek megállapításához szükséges, hogy az elkövető mást erőszakkal vagy fenyegetéssel valaminek a megtevésére, nem tevésére vagy eltűrésére kényszerítsen. Továbbá a megállapításához szükséges, hogy a bekövetkezett kár az elkövető „zsaroló tevékenységével” okozati összefüggésben álljon. Figyelemmel arra, hogy a jelen ügyben az erőszak alkalmazása fel sem merült, így a zsarolási fenyegetés megvalósulását vizsgálta, mellyel összefüggésben megállapította, hogy annak megvalósulására sem került sor.

Ugyanis az irányadó tényállás szerint *„a rendszeresen utazó II. r. terheltnek külön felhívás nélkül is számolnia kellett azzal, hogy szabálysértést megvalósító magatartása számára hátrányt jelentő következményekkel – pénzbírsággal, a megtalált pénzösszeg elkobzásával, az útlevél bevonásával stb. – járhat. Ilyen körülmények között a II. r. terhelt által elkövetett szabálytalanságot a hivatalos eljárás során feltáró I. r. terheltnek az a kijelentése, amely az útlevél és iparengedély elvesztésének a lehetőségét veti fel, önmagában nem volt alkalmas komoly félelem kiváltására még akkor sem, ha a szóban levő hátrány esetleges bekövetkezése a II. r. terhelt vagyoni, családi érdekeit jelentősen érintette volna.”* Továbbá rögzítette azt is, hogy az irányadó tényállás nem tartalmaz olyan tényeket, melyekből következtetni lehetne arra, hogy a II. r. terhelt az I. r. terhelt által a szabálysértéssel kapcsolatban várható hátrányok említésének hatására kényszerült beleegyezni abba, hogy az I. r. terhelt megtartsa, illetve eltegye a szabálysértés tárgyát képező összeget, melyből egyébként a II. r. terhelt szabályos eljárás esetén sem rendelkezhetett volna. Ugyanakkor az irányadó tényállás alapján megállapította, hogy a fenti cselekményt a II. r. terhelt azért tűrte el, hogy az ily módon biztosított előnyért az I. r. terhelt a kötelességét megszegve eltekintsen a szabálysértés miatti feljelentés megtételétől és a szóban előrevetített következményeket elkerülje. Ezt támasztja alá a II. r. terhelt azon nyilatkozata, hogy „mi ennek az elintézési módja” és a pénzt zsebre tette.

Továbbá a Legfelsőbb Bíróság megállapította azt is, hogy a zsarolás minősített esete amiatt sem állapítható meg, mert az I. r. terhelt hátrányokat kilátásba helyező kijelentései, valamint a II. r. terheltet ért „kár” bekövetkezése egymással nem állnak okozati összefüggésben. Mindezekre figyelemmel rögzítette, hogy a terhelték tényállásban írt cselekménye, ami elsődlegesen nem a vagyoni viszonyokat, hanem a közélet tisztaságát sérti, maradéktalanul kimerítette a terhükre rótt vesztegetés büntettét és a zsarolás büntettének törvényi tényállási elemei nem valósultak meg.³⁹⁸

A fenti megállapítások a mai napig irányadónak tekintendők, azonban érdemes kiegészíteni az alábbiakkal.

A hivatali vesztegetés elfogadásának büntette vonatkozásában az előny kérésével megvalósuló elkövetési magatartás vizsgálata bír relevanciával. Az előny kérése nem jelent más, mint az előny adására vonatkozó óhaj kifejezését és a korrupciós kapcsolat kezdeményezését, mely kérés az elkövető tevékenységével kapcsolatban valósul meg.³⁹⁹ Ezzel szemben a zsarolás vonatkozásában az elkövető súlyos hátrány kilátásba helyezésével kényszeríti a passzív alanyt a vagyoni joghatású cselekvés elvégzésére, tipikusan készpénz átadására vagy banki átutalásra. Mindezekre figyelemmel elsőként az elkövető „közlésének” tartalmát, módját, valamint az elkövetés körülményeit kell vizsgálnunk. A közlés tartalmára tekintettel vizsgálni kell, hogy az elkövető helyezett-e kilátásba súlyos joghátrányt vagy csak az óhaját fejezte ki a közlés címzettje⁴⁰⁰ részére? És ezen közlés hatására került-e sor vagyoni joghatású cselekmény elkövetésére? Ezen kérdésekre adott válaszok függvényében kerülhet sor a két deliktum elhatárolására a jellemzőik alapján.

IV.5.2.4.7.3. Hivatalos megbízás vagy minőség színlelésével történő elkövetés

Ezzel szemben a hivatalos megbízás vagy minőség színlelésével történő elkövetés esetén a bűncselekmény elkövetője nem hivatalos személy, csupán azt a téves látszatot kelti, hogy akként jár el. Elsőként el kell határolnunk a hivatalos megbízás, valamint a minőség színlelésének esetkörét. A hivatalos minőség fogalmának meghatározásához a hivatalos

³⁹⁸ Legfelsőbb Bíróság 1990. évi 291. számú Bírósági Határozata (a továbbiakban: BH.1990.291.)

³⁹⁹ SZOMORA i.m. 886-888.

⁴⁰⁰ Amennyiben a közlés alapján hivatali vesztegetés elfogadásának büntette állapítható meg, úgy a címzett a hivatali vesztegetés elkövetőjéről, míg zsarolás megállapítása esetén passzív alanyról.

személy fentebb meghatározott fogalmából kell kiindulni, melyre figyelemmel azon személy, aki a Btk. 459. § (1) bekezdés 11. pontjában meghatározott tisztséget betölti hivatalos személynek minősül és eljárása során ezen hivatalos minőségében jár el. A hivatalos minőség tartós jellegével szemben a hivatalos megbízás akár eseti jellegű is lehet, a megbízási jogviszony jellegéből⁴⁰¹ adódóan csupán egy adott feladat ellátására is kiterjedhet,

A gyakorlatban több olyan eset is volt, hogy az elkövetők a nyomozóhatóság tagjainak adták ki magukat a bűncselekmény elkövetéséhez.⁴⁰²

A Fővárosi Bíróság 21.Fkf.9020/1984. számú ítéletével az I. r. és II. r. vádlott bűnösségét állapította meg súlyos fenyegetéssel, hivatalos megbízás színlelésével elkövetett zsarolás büntetében, súlyos testi sértés büntetében, valamint közokirattal való visszaélés vétségében az alábbi tényállás alapján. A vádlottak a késő éjszakai órákban megállapodtak abban, hogy az éjszaka folyamán megpróbálnak pénzt szerezni, majd az aluljáró feljáratánál meglátták a külföldi állampolgárságú sértettet. A vádlottak odaléptek a sértetthez és a II. r. vádlott közölte vele, hogy rendőrség („*police*”), majd a sértett útlevelét („*paszportot*”) kérte. A sértett e felszólításnak eleget téve átadta útlevelét a II. r. vádlottnak, aki azt továbbadta az I. r. vádlottnak. Ezt követően a sértettet az egyetem környékére kísérték és a II. r. vádlott a sértett értékeit és pénzét kérte, a sértett azonban a vádlottaktól valamilyen igazolványt kért. A II. r. vádlott a buszbérletét mutatta fel, mire a sértett átadta a 6,2 grammos, 14 karátos, szintetikus rubinkővel díszített 4030 forint értékű arany pecsétgyűrűjét, a 2500 forint értékű karóráját a II. r. vádlottnak, aki azt továbbította az I. r. vádlottnak. A II. r. vádlott további felszólítására átadta a nála lévő különböző valutájú készpénzt. Ezen pénzüsségeket a II. r. vádlott ugyancsak az I. r. vádlottnak adta át, majd a sértettől a nyakában levő 18 karátos, kb. 60–70 cm hosszúságú arany nyakláncát kérte, amelyen egy 22 karátos arany pénzmedál is volt, ennek összértéke kb. 20 000 forint, a sértett azonban a vádlottaktól ismételten az igazolványuk átadását kérte. Ekkor a II. r. vádlott a korábban felmutatott bérletet átadta és a sértett nyakláncát

⁴⁰¹ A megbízási jogviszony a Ptk. 6:272. §-a szerinti megbízási szerződésen alapuló jogviszony.

⁴⁰² A Legfelsőbb Bíróság a 2009. évi 344. számú Bírósági Határozatával (a továbbiakban: BH.2009.344.) megállapította, hogy megvalósították a zsarolás hivatalos minőség színlelésével büntetett, azok az elkövetők, akik rendőrként fellépve valótlannul azt állítják, hogy a sértett cége ellen nagy összegű adócsalás büntette miatt van folyamatban büntetőeljárás, mely miatt nem kizárt az előzetes letartóztatás elrendelése; az eljárás megszüntetése pedig attól függ, hogy a sértett és munkatársai a terheltek által kért összeget megfizetik.

lecsatolta. Ezt követően a II. r. vádlott felszólította a sértettet, hogy a bérletét adja vissza, s mivel erre nem volt hajlandó, ököllel több ízben arcul ütötte, miközben az I. r. vádlott hátulról két karjánál a sértettet lefogta. Amikor a sértett segítségért kiabált, az I. r. vádlott az akkor már a földön fekvő sértett mellé dobta az útlevelét, majd mindketten elfutottak, a sértett pedig 8 napon túl gyógyuló sérülést szenvedett. A másodfokon eljáró Legfelsőbb Bíróság a vádlottakat a közokirattal visszaélés vétsége ellen emelt vád alól felmentette és cselekményüket társtettesként, hivatalos minőség színlelésével elkövetett zsarolás büntettének; a súlyos testi sértés büntettét pedig társtettesként és aljas indokból elkövetettnek minősítette. A másodfokú bíróság határozatában kifejtette, hogy a vádlottak rendőri minőségükre hivatkozva kényszerítették a sértettet értéktárgyai átadására, azonban azok megszerzése érdekében további fenyegetést nem alkalmaztak. A sértettel szembeni erőszakos tetteles magatartásuk pedig nem a vagyontárgyak megszerzése érdekében, hanem azért történt, mert a sértett nem volt hajlandó visszaadni a II. r. vádlott bérletét. Ez alapján a másodfokú bíróság a vádlottak cselekményét a hivatalos minőség színlelésével társtettesként elkövetett zsarolás büntettének minősítette és mellőzte a súlyos fenyegetéssel elkövetett zsarolás megállapítását. Továbbá a hivatalos megbízás színlelése helyett a hivatalos minőség színlelését állapította meg, mivel a tényállásból egyértelműen kiderül, hogy rendőrnek adták ki magukat, ami pedig az adott esetben a hivatalos minőség színlelését jelenti.⁴⁰³

Ezen eseti döntés vonatkozásában a csalás tényállása fel sem merült, pedig véleményem szerint

mindenképpen érdemes megvizsgálni, hogy a fenti tényállás tekintetében valóban a zsarolás minősített esetének büntette valósult-e meg?

A zsarolás ezen minősített esete tekintetében az elkövető azt a téves látszatot kelti, hogy hivatalos minősége vagy hivatalos megbízására tekintettel jár el, melyet a kényszer alkalmazásának, valamint a fenyegetés hatásának fokozása érdekében színlel.⁴⁰⁴ Tehát az elkövető a sértettet tévedésbe ejti vagy tévedésben tartja, mely magatartások megegyeznek a csalás elkövetési magatartásaival.⁴⁰⁵ Van olyan jogtudományi álláspont is, mely szerint a zsarolás és csalás elhatárolása szempontjából annak van relevanciája,

⁴⁰³ Legfelsőbb Bíróság 1985. évi 373. számú határozata (a továbbiakban: BH.1985.373.)

⁴⁰⁴ PALLAGI i.m. 290.

⁴⁰⁵ A két bűncselekmény elhatárolása szempontjából utalnunk kell arra, hogy a deliktumok célzata azonos és abban is hasonlóság van, hogy mindkét bűncselekmény materiális, mely eredmények vagyoni jellegűek. Ahogy a zsarolás eredményének ismertetése során kifejtettem annak eredménye a vagyoni hátrány, ami magába foglalja a csalás eredményeként meghatározott kárt, azaz a vagyonban bekövetkezett értékcsökkenést, illetve azon felül magába foglalja az elmaradt haszon megvalósulását is.

hogy a sértetti tudattartalom hogyan alakul az eredmény bekövetkezése szempontjából. Erre figyelemmel amennyiben a sértett a megtévesztés hatására önként cselekszik nem tudva, hogy ezzel magának kárt okoz, úgy a csalás megállapításának van helye. Míg abban az esetben, ha a sértett a fenyegetés hatására cselekszik – tesz, nem tesz vagy eltűr – és tudatában van azzal, hogy ennek hatására vagyoni hátránya keletkezik, úgy a zsarolás megállapításának van helye.⁴⁰⁶

Azt gondolom, hogy az elhatárolás alapját nem képezheti kifejezetten az eredményhez bekövetkezésére vonatkozó sértetti tudattartalom, inkább a sértetti vagyoni rendelkezést megelőző kényszerítő cselekmény megvalósulása. Erre figyelemmel az elhatárolás vonatkozásában egyetértek Szomora Zsolt álláspontjával, mely szerint amennyiben a passzív alany, a vele szemben kifejtett megtévesztő magatartás eredményeként vagyoni rendelkező cselekményt fejt ki, úgy a cselekmény csalásként minősül, ahhoz pedig, hogy a zsarolás minősített esete valósuljon meg úgy a megtévesztésen felül szükséges a kényszerítés kifejtése is.⁴⁰⁷ Ugyanis az irányadó tényállás szerint miután az elkövető felmutatta a sértettnek a rendőri igazolványnak mondott bérletét a sértett elkezdte a nála lévő különböző valutákból álló készpénzt átadni, ezt sem zsarolási erőszak kifejtése, sem pedig súlyos hátrány kilátásba helyezése nem előzte meg, hanem magára a hivatalos minőségre tekintettel az elkövetői felhívást követően történt az értékek átadása a passzív alany részéről. Abban az esetben lehetett volna megállapítani a zsarolás minősített esetének tényállását, ha a sértettek a hivatalos minőségre hivatkozást követően legalább akaratot hajlító erőszakkal léptek volna fel a passzív alannal szemben vagy eljárás megindítását vagy pedig kényszerintézkedés alkalmazását helyezték volna kilátásba, melyektől eltekintenek abban az esetben, ha a sértett a nála lévő értékeit átadja. Azonban ilyen fordulatot a történeti tényállás nem tartalmazott.

Van olyan jogtudományi álláspont is, mely szerint a zsarolás és csalás elhatárolása szempontjából annak van relevanciája, hogy a sértetti tudattartalom hogyan alakul az eredmény bekövetkezése szempontjából. Erre figyelemmel amennyiben a sértett a megtévesztés hatására önként cselekszik nem tudva, hogy ezzel magának kárt okoz, úgy a csalás megállapításának van helye. Míg abban az esetben, ha a sértett a fenyegetés hatására cselekszik – tesz, nem tesz vagy eltűr – és tudatában van azzal, hogy ennek hatására vagyoni hátránya keletkezik, úgy a zsarolás megállapításának van helye.⁴⁰⁸

⁴⁰⁶ PALLAGI i.m. 290.

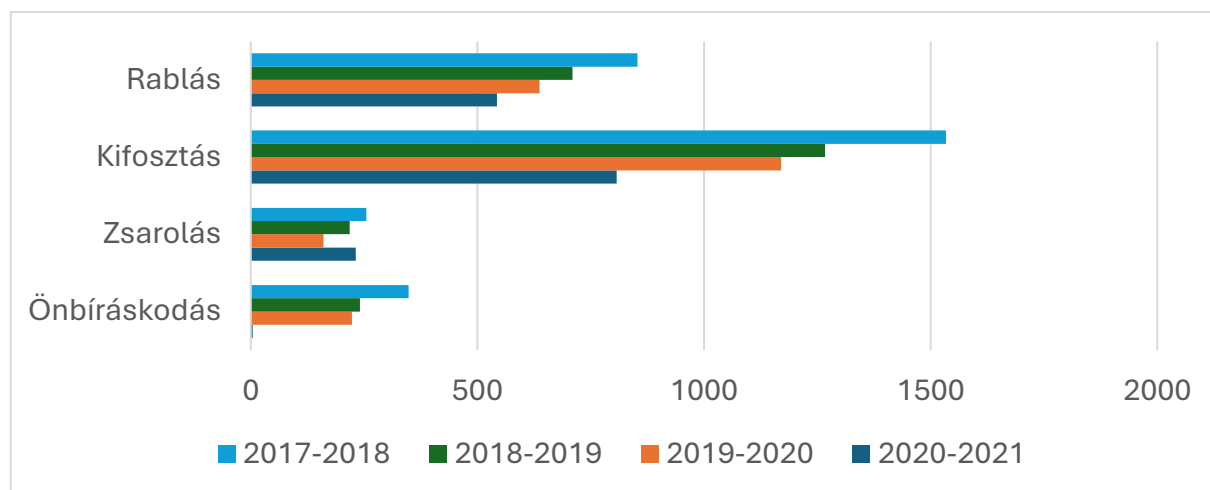
⁴⁰⁷ SZOMORA i.m. 886-888.

⁴⁰⁸ PALLAGI i.m. 290.

IV.5.2.5. A zsarolás megvalósulásának új formái

A digitális technológia gyorsütemű fejlődése számos területen könnyíti meg életünket, melyek közül az egyik vitathatatlan előny az, hogy a kommunikáció szempontjából megszűnnek a távolságok és a létrejövő virtuális térben azzal tarthatunk kapcsolatot, akivel szeretnénk. Azonban fontos kiemelni, hogy ez az online tér számos veszélyt rejt magában, amit egyes elkövetők előszeretettel kihasználnak.

Az alábbi táblázat az egyes vagyon elleni erőszakos bűncselekmények elkövetésére vonatkozó statisztikai adatokat tartalmazza a COVID járvány (2020-2021. év) és az azt megelőző évek (2017-2019. év) vonatkozásában:

A diagram a Legfőbb Ügyészség a bűnözés 2021. évi adatairól szóló tájékoztatójának adatai alapján készült.⁴⁰⁹

Ha megnézzük a vagyon elleni erőszakos bűncselekményekre vonatkozó statisztikai adatokat, láthatjuk, hogy a COVID járvány idején a bűncselekmények elkövetése tekintetében csökkenő tendencia figyelhető meg, kivéve a zsarolás bűntettét. Ennek az egyik oka az, hogy az egyes korlátozásokra és előírásokra tekintettel csökkentek a személyes kontaktok és előtérbe került az online térben való kapcsolat felvétel, kapcsolattartás, az internet segítségével való otthoni munkavégzés, sőt a vásárlások lebonyolítására is online került sor. Erre figyelemmel az elkövetők megpróbálták kiaknázni a kínálkozó lehetőségeket és áttértek az online módon történő elkövetésre

⁴⁰⁹<https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2023/01/tajekoztato-a-bunozes-2021.-evi-adatairol.pdf>
(Megtekintés ideje: 2026. február 7.)

például a zsarolás esetében is. Ennek az egyik oka az, hogy a zsarolás tényállásának megvalósulása szempontjából a személyes kontaktus nélkülözhető. De nézzük meg, hogy mivel másabb az online térben megvalósuló zsarolás a „hagyományos” elkövetéshez képest.

Az online térben elkövetett zsarolásnak a szakirodalom két fajtáját különböztethető meg. Az első csoportba tartoznak a zsarolóvírusok, amelyek a felhasználó fájljait, könyvtárait titkosítják és feloldásukért cserébe pénzt követelnek, amelynek megszerzése után vagy küldenek unlock-kódot vagy sem. Továbbá ebbe a körbe tartozik a zsarolás másik gyakori esete, ami a terheléses támadással való fenyegetés. A bűncselekmény tényállásában a fenyegetés ebben az esetben a terheléses támadás kilátásba helyezése, amennyiben a célzott szerver tulajdonosa nem fizet a zsarolónak. Ez az eset tulajdonképpen a valós térben már ismert „védelmi pénz” követelésének modern változata.⁴¹⁰

Másik csoportba az online szexuális zsarolás (sextortion) tartozik, amely mind a felnőtteket, mind a gyermekeket érinti, azonban utóbbiak különösen veszélyeztetettek. Ebben esetben az elkövető a sértett bizalmába férkőzik (például a felnőtt fiatalok adja ki magát és barátkozik, kifejezetten szexuális tartalmú anyagot mutat neki, hogy csökkentse a szexualitáshoz kapcsolódó gátlásait) és kihasználja a sebezhetőségét. Ezt annak érdekében teszi, hogy szexuális jellegű képekhez vagy videókhoz jusson hozzá, amit végül a zsarolás fázisa követ. Az elkövető kényszeríti, zsarolja az áldozatát, hogy szexuális szívettséget teljesítsen a részére, vagy további kompromittáló képeket vagy videókat küldjön magáról. Amennyiben a kérésnek nem tesz eleget, akkor a már birtokában lévő felvételnek a megosztásával fenyeget (például a közösségi médián keresztül), és ezzel már irányítása alá vonja az illetőt.⁴¹¹

Ezen esetekben van valami régi, hiszen a zsarolás tényállását már az első büntetőtörvény, a Csemegi-kódex is tartalmazta, azonban mégis magában hordozza azt az újdonságot, amit az online tér hívott elő.

⁴¹⁰ NAGY Zoltán András – MEZEI Kitti (2017): A zsarolóvírus és a botnet vírus mint napjaink két legveszélyesebb számítógépes vírusa. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Szent Lászlótól a modernkori magyar rendészettudományig. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság, Határőr Szakosztály, Pécsi Szakcsoport, 167.

⁴¹¹ MEZEI Kitti, SZENTGÁLI-TÓTH Boldizsár: Az online platformok használatában rejlő veszélyek: a dezinformáció és a kibertámadások jogi kockázatai (https://real.mtak.hu/155573/1/SZE_Final_MezeiKitti-Szentgali-TothBoldizsar_Azonlineplatformokhasznalatabanrejloveszelyekadezinformacioesakibertamadasokjogikockazatai_revSzE.pdf) (Megtekintés ideje: 2025. június 10. napja)

Fontos megjegyezni, hogy az online térben elkövetett zsarolással kapcsolatban indult ügyek javarészt nyomozati szakban vannak, így nincs kialakult bírói gyakorlat a vonatkozásában. Továbbá álláspontom szerint a világháló adta anonimitásra tekintettel az elkövetők személyének felderítése is problémába ütközik, így nagyfokú látenciával is számolni kell.

Kutatásom során megállapítottam, hogy jelenleg nincs olyan jogforrás Magyarországon, ami ezen elkövetési módra tekintettel akár a bűnüldöző szervek részéről, akár a jogalkotó részéről „válaszlépésként” szolgálhatna. A nőkkel szembeni erőszak és a kapcsolati erőszak elleni küzdelemről szóló Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1385 irányelve (2024. május 14.) (a továbbiakban: irányelv) ugyanakkor – többek között - azt a kötelezettséget rója a tagállamokra, hogy rendelkezzenek a bűncselekmények és a szankciók harmonizált fogalommeghatározásáról az online erőszak olyan formái vonatkozásában, melyek esetén az erőszak elválaszthatatlanul kapcsolódik az információs és kommunikációs technológiák használatához és ezeket a technológiákat arra használják, hogy jelentősen felerősítsék a bűncselekmény következtében elszenvedett sérelem súlyát, megváltoztatva ezáltal a bűncselekmény jellemzőit.⁴¹²

Ugyanis az információs és kommunikációs technológiák használata azzal a veszéllyel jár, hogy az online erőszak egyes formái könnyen, gyorsan és széles körben felerősödnek, ami azt a kockázatot hordozza magában, hogy az áldozat számára súlyos és tartós kárt okoz vagy pedig a már meglévő sérelmet súlyosbítja. Annak vizsgálata során, hogy az adott magatartás súlyos kárt okoz-e minden esetben az ügy konkrét körülményeire tekintettel kell figyelembe venni a bírói függetlenség sérelme nélkül, azonban a súlyos kár bekövetkezésének valószínűsége objektív ténybeli körülményekből vezethető le. Az irányelv e körben meghatározza azt, hogy a célja egy minimális jogi keret létrehozása azzal, hogy a tagállamok szabadon elfogadhatnak vagy fenntarthatnak szigorúbb büntetőjogi szabályokat.⁴¹³

Az irányelv részletesen kifejti, hogy az információs és kommunikációs technológiák használata nagyon káros lehet az áldozatok számára, ugyanis az lehetővé teszi a könnyű, gyors és széles körű terjesztést és elkövetést, valamint intim jellege miatt a kifejezetten szexuális tevékenységeket vagy az adott személy intim testrészeit ábrázoló képek, videók

⁴¹² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1385 irányelvének (2024. május 14.) (17) bekezdése

⁴¹³ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1385 irányelvének (2024. május 14.) (18) bekezdése

vagy hasonló anyagok hozzáférhetővé tételét teszi lehetővé a nyilvánosság számára az érintett személyek beleegyezése nélkül. Rögzíti továbbá, hogy az irányelvben meghatározott bűncselekménynek ki kell terjedniük a képekre, fényképekre, videókra (a továbbiakban: felvételek) egyaránt, beleértve a szexualizált képeket, hangklipet és videoklipet is. Továbbá azon helyzetekre is vonatkozniuk kell, amikor ezen felvételek nyilvánosság számára történő hozzáférése az információs és kommunikációs technológiák használatával az áldozat beleegyezése nélkül történik, függetlenül attól, hogy az áldozat beleegyezett-e az ilyen felvételek létrehozásába vagy továbbította azt egy adott személynek. Erre figyelemmel az irányelv rögzíti, hogy a bűncselekménynek ki kell terjednie a felvétel beleegyezés nélküli előállítására, manipulálására vagy módosítására is, amelynek köszönhetően úgy tűnik, mintha egy személy szexuális tevékenységet folytatna, amennyiben az anyagot ezt követően az információs és kommunikációs technológiák használata révén, az adott személy beleegyezése nélkül hozzáférhetővé teszik a nyilvánosság számára. Az ilyen előállítás, manipuláció vagy módosítás alá kell tartoznia a "deepfake" előállításának is, melyek esetében a felvétel egyértelmű egyezést mutat egy létező személlyel, tárggyal, hellyel, más alannal vagy eseménnyel, egy személy szexuális tevékenységeit ábrázolja, valamint más személyekben azt a téves benyomást keltheti, hogy a felvétel hiteles vagy valódi. Az áldozatoknak az ilyen magatartástól való hatékony védelme érdekében a szabályozásnak az ilyen magatartással való fenyegetésre is ki kell terjednie.⁴¹⁴

Mindezekre figyelemmel megállapítható, hogy az Európai Unió már korábban felismerte az online térben rejlő veszélyeket és iránymutatásokat adott a tagállamoknak az információs és kommunikációs technológiák használata révén elkövetett bűncselekmények kriminalizálására, illetve a meglévő szabályozás irányelvvel összhangban lévő módosítására.

Ahogy arra a fentiekben már utaltam sajnálatos módon Magyarországon ezen irányelv átültetése még nem történt meg, csupán preventív intézkedésekkel próbálják felhívni az állampolgárok figyelmét az online térben lévő veszélyekre.

⁴¹⁴ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1385 irányelvének (2024. május 14.) (19) bekezdése

V. Javaslatok megfogalmazása

Álláspontom szerint a rablás és zsarolás szabályozásából kitűnik, hogy a jogalkotó próbál lépést tartani ezen változásokkal és az elkövetésre vonatkozó új körülmények, módzatok törvénybe iktatásával. Azonban a disszertáció megállapításaiból kitűnik az is, hogy az egyes módosítások tekintetében a jogalkotó nem teremti meg az új jogszabályi rendelkezés alapjait.

a) Belátási képesség megállapíthatóságával kapcsolatban felmerült kérdések orvoslása

E körben elsőként a büntethetőségi korhatár problematikájára szeretnék utalni, ami a rablás megállapíthatóságára is jelentősen kihat.

Elsőként azt szeretném e körben megemlíteni, hogy – ahogy korábban kifejtettem – a jogalkotó adós maradt a belátási képesség fogalmával. Azonban a Btk. hatálybalépése óta eltelt időben jogtudomány és a judikátúra próbálta ezen hiátust kitölteni és a jogtörténeti hagyományokra tekintettel a fogalmat tartalommal megtölteni.

Azonban gyakorlati szempontból álláspontom szerint elengedhetetlen lenne egy módszertani levél kidolgozása a belátási képesség szakértői vizsgálatával kapcsolatban. Ahogy a fentiekben is láthattuk az eljárás szereplőiben felmerült kételyeket e különös szakértelmet igénylő kérdésben kifejezetten a szakértők hivatottak eloszlatni, amihez álláspontom szerint elengedhetetlen lenne a belátási képesség vizsgálata szempontjából releváns körülményre – különösen a vizsgálat módszerére, a belátási képesség meglétét alátámasztó személyiségjegyek, viselkedési módok, valamint a fenti Alkotmánybírósági határozat megállapításaira figyelemmel a gyermek esetleges kötődéseire is kiterjedő – módszertani levél megalkotása.

Hasonlóan neuralgikus pontnak tekintendő az idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére történő elkövetés kérdésköre.

b) A bűncselekmény elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál korlátozottan képes személyi kör egzakt meghatározása

A dolgozatban kifejtettek alapján egyértelműen megállapítható – különösen a statisztikák figyelembevételével – hogy indokoltta vált fokozott büntetőjogi védelemben részesíteni a bűncselekmény elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál korlátozottan képes

személyeket. Azonban elengedhetetlen lett volna a jogalkotónak meghatározni, hogy pontosan mely személyek tartoznak e körbe, annak ellenére is, hogy az elsőre talán egyértelműnek tűnik. Azonban az is nyomon követhető, hogy a jogalkalmazás felismerte azt a tényt, hogy a vizsgált minősített eseti körben a fogalom meghatározását pótolnia és a gyakorlatban felmerülő neuralgikus kérdésekre válaszolnia szükséges.

c) De lege feranda javaslat a tizenkettedik vagy tizennegyedik életévét be nem töltött személyek sérelmére elkövetett rablási cselekmények tekintetében

A Btk. számos személy elleni erőszakos bűncselekmény tekintetében – különösen az emberölés, valamint a szexuális erőszak esetén – fokozott büntetőjogi védelemben részesíti a tizenkettedik életévüket be nem töltött személyeket. Álláspontom szerint ezen fokozott büntetőjogi védelem kiterjesztésre kellene, hogy kerüljön egyes vagyoni elleni erőszakos bűncselekmények, úgymint a rablás és a zsarolás vonatkozásában.

A szabályozás indokaként szolgálhatna egyrészt az a tény, ami a büntethetőségi korhatár leszállítása tekintetében felmerült. Egyre gyakoribb tizennegyedik életévét be nem töltött személyek által elkövetett személy elleni, erőszakos bűncselekmény. Ezen bűncselekmények passzív alanyai elsősorban nem az elkövetőktől erősebb fizikummal rendelkező felnőttkorú személyek lesznek, hanem hasonló korú és hasonló (vagy gyengébb fizikummal) rendelkező személyek.

Másrészt azt is fontos leszögezni, hogy ezen életkort be nem töltő sértettek a velük szemben alkalmazott erőszak vagy (kvalifikált) fenyegetés tekintetében védtelenebbek, mint felnőtt társaik, így a velük szemben alkalmazott erőszak vagy fenyegetés „kisebb mértéke” is akaratot megtörő hatással bírhat. Továbbá olyan folyamatokat indíthat el a sértett vonatkozásában, ami negatívan befolyásolhatja a pszichikai és akár a fizikai fejlődését is.

Erre figyelemmel, ahogy a bűncselekmény elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál korlátozottan képes személyeket a jogalkotó fokozott büntetőjogi védelemben részesítette a rablás büntette vonatkozásában, úgy részesítse abban a tizennegyedik életévüket be nem töltött személyeket is.

d) De lege feranda javaslat az online térben elkövetett zsarolás minősített esetként történő szabályozása vonatkozásában

Végül pedig arra szeretnék kitérni, hogy a jogalkotónak álláspontom szerint mindenképpen reagálnia kell az online térben megvalósuló bűncselekményekre büntetőjogi szabályozás megalkotásával. Az online térben megvalósuló zsarolás vonatkozásában jelenleg a preventív jellegű intézkedések állnak előtérben.⁴¹⁵ Azonban a deliktum tárgyi súlyára és társadalomra veszélyességére figyelemmel elengedhetetlen lenne a zsarolás minősített esetei között történő szabályozása.

Bízom abban, hogy ezen javaslatok kellő alappal szolgálnak ahhoz, hogy a napjainkban megjelenő problémák orvoslásra találjanak.

⁴¹⁵ Például az ORFK honlapján is több prevenciós célú videót találunk a online térben megvalósuló (szexuális jellegű) zsarolás tekintetében.

Irodalomjegyzék

A Büntető Törvénykönyv Magyarázata 2., Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2009.

Akácz József: A vagyon elleni erőszakos bűncselekmények. In: Kónya István (szerk.): Magyar Büntetőjog – Kommentár a gyakorlat számára, Harmadik kiadás, II. kötet HVG Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2016., 1359.

Akácz József XXXV. Fejezet. In: Magyar Büntetőjog Kommentár a gyakorlat számára, Negyedik kiadás, II. kötet, Szerkesztette: Belovics Ervin. HVG Orac Kiadó, Budapest, 2025., 1528.

Ambrus István: A bűncselekményi egység a magyar büntetőjogban PhD. értekezés, Szegedi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Doktori Iskola, Szeged, 2012.

Angyal Pál: A rablás és zsarolás, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-T. Kiadó, Budapest, 1934.

Balogh Ágnes: XXXV. fejezet A vagyon elleni erőszakos bűncselekmények In: Magyar büntetőjog: Különös Rész. 3. átdolgozott, bővített kiadás. Szerkesztette: Gál István. Osiris Kiadó, Budapest, 2023, 394-410.

Blaskó Béla: Magyar Büntetőjog Általános Rész Tankönyv, Tizedik, átdolgozott és bővített kiadás, Rejtjel Kiadó, Budapest-Debrecen, 2025, 400.

Belovics Ervin-Molnár Gábor Miklós-Sinku Pál: Büntetőjog II., Különös Rész, Ötödik hatályosított kiadás, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., 2016.

Belovics Ervin-Molnár Gábor Miklós-Sinku Pál: Büntetőjog II. Különös Rész, Kilencedik hatályosított kiadás, HVG Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., 2023.

Belovics Ervin: Büntetőjog I. Általános rész, Negyedik hatályosított kiadás, HVG Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., 2022.

Biróczky-Szabó Andrea-Blaskó Béla-Garai Renáta-Hautzinger Zoltán-Hollán Miklós-Madai Sándor-Pallagi Anikó-Polt Péter: Büntetőjog Különös Rész II., Rejtjel Könyvkiadó, Budapest, 2025.

Bolyky Orsolya-Sárik Eszter: Az idők sérelmére elkövetett erőszakba torkolló vagyon elleni bűncselekmények kriminológiai sajátosságai. In: Kriminológiai Tanulmányok 61., Országos Kriminológiai Intézet, 2024, 149-150.

Bócz Endre: Észrevételek a Büntető törvénykönyv tervezetéhez. (In: Kiss Valéria [szerk.]: Kontroll és Jogkövetés. Kriminológiai Közlemények 71. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2012, 45.

Bujdos Iván Ákos: Fejtegetések a rablás bűncselekményének rendbeliségéről – rövid kitérővel a folytatólagos egység megállapításának bírói gyakorlatára. In: Büntetőjogi Szemle, 2014/3. szám 14-15.

Csalay András A rablás kódex szintű szabályozásának fejlődése Magyarországon, Magyar jog, 34. évfolyam, 10. szám, 1987, 888.

Deák Zoltán: A rablás rendbelisége a bírói gyakorlat (görbe) tükrében. In: Magyar Jog, 2010/10., 618.

Deák Zoltán: A kényszer, az erőszak és a fenyegetés fogalma és jelentősége a magyar büntetőjogban PhD értekezés, Szeged, 2017.

Domokos Andrea: A belátási képesség a büntetőjogban. In: 5 éves a Büntetőtörvénykönyv, Szerkesztette: Domokos Andrea, Károli Gáspár Református Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar, Budapest, 2018, 39-41.

Domokos Andrea: Egyes büntetőpolitikai kihívások Magyarországon. In: Tudomány és Praxis: Ünnepi tanulmányok a 70 éves Polt Péter tiszteletére. Szerkesztette: Barabás Tünde és Pallagi Anikó, Ludovika Egyetemi Könyvkiadó, Budapest, 2025.

Faludi Gábor: Második Könyv, Harmadik Rész, Személyiségi jogok. In: Nagykomentár a Polgári Törvénykönyvhöz 1. kötet, Szerkesztette: Vékás Lajos, Gárdos Péter, Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2020.

Fayer László: A magyar büntetőjog kézikönyve I. kötet - Bevezető rész és Általános tanok (BTK 1-125.§), Budapest, Franklin Társulat, 1895.

Fayer László: A magyar büntetőjog kézikönyve, II. kötet, – Különös Rész, Franklin Társulat, Budapest, 1896.

Fayer László: A magyar büntetőjog kézikönyve, 3. bővített kiadás, II. kötet – Különös Rész, Franklin Társulat, Budapest, 1905.

Finkey Ferenc: A rablás fogalmához. Jogtudományi Közlöny, Hetilap Jog- és Államtudományok köréből, Harminczegyedik évfolyam, Franklin Társulat, Magyar Irodalmi Intézet és Könyvnyomda, 1896, 2. szám.

Finkey Ferencz: A magyar büntetőjog tankönyve, Budapest, Politzer Zsigmond és fia Könyvkereskedése, 1902.

Finkey Ferenc: A magyar büntetőjog tankönyve, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1914., 715.

Földi András- Hamza Gábor: A római jog története és intitúciói, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2008.

Gál István László: Új magyar Büntető Törvénykönyv és a gazdasági válság elleni küzdelem. In: Büntetőjogi Szemle, 2012/1., 14-23.

Gál István László: A szexuális tartalmakkal való visszaélések és a mesterséges intelligencia új kihívásai a büntetőjog számára. In: Büntetőjogi Szemle, 2025/2., 32-39.

Gárdos István: A vagyontárgy és a vagyon fogalma a Ptk.-ban. In: Gazdaság és Jog, 2018/11, 3.

Görgényi Ilona- Gula József- Horváth Tibor- Jacsó Judit- Lévay Miklós- Sántha Ferenc- Váradi Erika: Magyar Büntetőjog Általános Rész, Complex Kiadó, Budapest, 2012.

Görgényi Ilona- Gula József- Horváth Tibor- Jacsó Judit- Lévay Miklós- Sántha Ferenc- Csemáné Váradi Erika: Magyar büntetőjog- Különös rész, Wolters Kluwer, Budapest, 2020.

Györgyi Kálmán: Az új Büntető Törvénykönyv kodifikációjának története (<https://ujbtk.hu/dr-gyorgyi-kalman-az-uj-bunteto-torvenykonv-kodifikaciojanak-tortenete/>) (Letöltés: 2024. május 12.)

Gyürü Laura: A fogyatékoság különböző jogi megközelítései Magyarországon Közjogi Szemle, 2017. évi 3. szám, 49-50.

Hollán Miklós: Az önbíráskodásról: de lege lata et ferenda In: Magyar Jog, 2018/3., 169-179.

Irk Albert: A bűnsegély és társtettesség fogalmi elhatárolása, Kolozsvár, Gombos Ferencz Lyceum Könyvnyomda, 1913.

Karsai Krisztina-Szomora Zsolt: Vagyon elleni (erőszakos) bűncselekmények (Btk. XXXV-XXXVI. fejezet), In: Anyagi büntetőjog: Különös rész, Szerkesztette: Karsai Krisztina, Iurisperutis Kiadó, Szeged, 2024, 390-408.

Kemenes István: A kárfogalom polgári jogi és büntetőjogi kapcsolódási pontjai. In: Kúriai Döntések (BH) Fórum Rovata, 2018/10., 1373-1374.

Ligeti Katalin: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója. In: Büntetőjogi Kodifikáció, 2006/2., 21-38.

Löw Tóbiás (szerk.): A magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről (1878:V. t.cz.) és teljes anyaggyűjteménye - [2. kötet], Pesti könyvnyomda-részvénytársaság, 1880.

Madai Sándor: A csalás büntetőjogi értékelésének változásai (PhD. értekezés), Miskolc, 2009., 115-116.

Madai Sándor: Az idős kor vagy fogyatékoság miatti korlátozott elhárítási képesség és a rablási fenyegetés, öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezés - II. In: Magyar Jog, 2019/11., 610-615.

Madai Sándor: Új és régi értelmezési kérdések a vagyon elleni bűncselekmények köréből, A Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának kiadványa, Debrecen, 2021, 84.

Madai Sándor: Az idősek és a fogyatékkal élők fokozott büntetőjogi védelme a gyakorlatban. In: Magyar Jog, 2018/10. 585.

Menyhárd Attila: Ötödik Könyv, Második Rész, IV. fejezet, A tulajdonjog tárgyai, In: Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvhöz 1. kötet, Szerkesztette: Vékás Lajos, Gárdos Péter, Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2020, 1012. o.

Merényi Kálmán: A rablás objektív tényállási elemeiről, Magyar jog, 1989. (36. évf.) 10. sz. 892-897.

Mészáros Ádám: A részesség járulékoságának és a részesek büntetésének törvényi szabályozásáról, de lege ferenda. In: Büntetőjogi Kodifikáció, 2003/4., 28-33.

Minkó-Miskovics Mariann: A fegyveresen elkövetett rablás a 19. század második felében. In: Jogtörténeti Szemle, 2023, 20-24.

Miskovics Mariann: A fegyveres rablás bűncselekményének változásai a joggyakorlat és a kriminálstatisztika tükrében. In: JURA, 2015/1., 224.

Mezei Kitti, Szentgáli-Tóth Boldizsár: Az online platformok használatában rejlő veszélyek: a dezinformáció és a kibertámadások jogi kockázatai (https://real.mtak.hu/155573/1/SZE_Final_MezeiKitti-Szentgali-

TothBoldizsar_Aonlineplatformokhasznalatabanrejloveszelyekadezinformacioesakibertamadasokjogikockazatai_revSzE.pdf) (Megtekintés ideje: 2025. június 10. napja)

Molnár Gábor Miklós: A passzív alany és a sértett - Az ítélkezési gyakorlat ingadozásai. In: Miskolci Jogi Szemle, 2021., 3. Különszám, 355.

Nagy Ferenc: Alkotmányosan megkérdőjelezhető aggályokról az új Btk. kapcsán. In: Emberek öröke. Tanulmányok Lőrincz József tiszteletére.. ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 132.

Nagy László Tibor: A zsarolás büntetéről. In: Kriminológiai Tanulmányok, 61., 116.o. (https://www.okri.hu/images/stories/KT/KT61_2024/005_Nagy.pdf) (Megtekintés ideje: 2026. január 5. napján)

Nagy Zoltán András – Mezei Kitti (2017): A zsarolóvírus és a botnet vírus mint napjaink két legveszélyesebb számítógépes vírusa. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): Szent Lászlótól a modernkori magyar rendészettudományig. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság, Határőr Szakosztály, Pécsi Szakcsoport, 167.

Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvhöz 1. kötet, Szerkesztette: Vékás Lajos, Gárdos Péter, Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2020.

Pálmai Erika: Vitatott megoldások Újabb nemzetközi kötelezettségét szegi meg a kormány azzal, hogy nem enged a büntethetőség jelenlegi 12 éves korhatárából. In: HVG 2014/47. lapszám, 17.

Pápai-Tarr Ágnes: Büntetéskiszabási anomáliák az elkövető életkora kapcsán. In: Magyar Jog, 2019/2., 100-107.

Papp Bettina Ilona: A közvetett tettesség elméleti alapkérdései. In: Tudományos Diákest Tanulmánykötet III., Debrecen, Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2016., 130.

Papp Bettina Ilona: A zsarolás büntetőjogi értékelése a Csemegi-kódex és a korabeli bírói gyakorlat tükrében. In: Miskolczi, Bodnár Péter (szerk.) XVII. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 2020., 195-202.

Papp Bettina Ilona: *Gondolatok a belátási képesség vizsgálatával kapcsolatban felmerül gyakorlati kérdésekről* In: Debreceni Jogi Műhely, 23. évfolyam, 1-2. szám, 2026, 45-65.

Papp Bettina Ilona: A rablás büntetőjogi értékelése a Csemegi- kódex és a korabeli bírói gyakorlat tükrében *(megjelenés alatt)*

Papp Bettina Ilona: A bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére történő elkövetés a bírói gyakorlat tükrében *(megjelenés alatt)*

Patkós Lajos és Arányi Miklós: XVI. Fejezet, A társadalmi tulajdon elleni bűntettek. A személyi javak elleni bűntettek. In: A büntető törvénykönyv kommentárja. Második kötet. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 1968., 1448.

Pauler Tivadar: Büntetőjogtan, II. kötet, Harmadik javított és bővített kiadás, Pfeifer Flórián, Buda-Pest, 1873.

Polt Péter-Miskolczi Barna-Vida József-Karner Zsanett: Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez, Wolters Kluwer (online jogtár)

Siklói György: Rablások a felszabadulástól napjainkig. Belügyi Szemle, 1970. 7. sz. 87–88.

Siklósi Iván: Custodia-felelősség és rablás a római jogban, különös tekintettel a Ner. D. 19, 1, 31 pr. exegézisére In: Köhidi, Ákos; Keserű, Barna Arnold (szerk.) Tanulmányok a 65 éves Lenkovics Barnabás tiszteletére Győr, Magyarország, Budapest, Magyarország: Eötvös József Könyv- és Lapkiadó Bt., Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, 2015, 386-400.

Simon Alexa: Zéró tolerancia, de hogyan? – a 2025. június 15. napján hatályba lépő kábítószerrel kapcsolatos jogszabálmódosítások mustrája (https://arsboni.hu/zero-tolerancia-de-hogyan-a-2025-junius-15-napjan-hatalyba-lepo-kabitoszerrel-kapcsolatos-jogszabalymodositasok-mustraja/#_ftn17) (Megtekintés ideje: 2026. január 07. napja)

Sztoján Krisztina: Bünszövetség és bünszervezet. Minősítési és elhatárolási dilemmák a joggyakorlatban. In: Acta Universitatis Szegediensis: forum: publicationes discipulorum iurisprudentiae, 2018, 692.

Tóth Mihály: Az új Btk. bölcsőjénél. In: Magyar Jog, 2013/9, 525-534.

Tóth Mihály: Magyarország negyedik Büntető törvénykönyve. In: Jogtudományi Közlöny 2014/10. szám 439-452.

Tóth Zsanett: XXXV. fejezet A vagyoni elleni erőszakos bűncselekmények. In: Büntetőjog Különös rész. Szerkesztette: Filó Mihály és Nemes András, ELTE Eötvös Kiadó, 2024, 231-240. o.

Varga Gergely: Elkövetői alakzatok a büntetőjogban. In: Takács Péter – Garai Borbála (szerk.): Multa rogare, rogata tenere, retenta docere. Tudományos Diákköri Dolgozatok, 2001. Az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar hallgatóinak a XXV. Országos Tudományos Diákköri Konferencián pályadíjat nyert dolgozatai. 1. köt., Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2002.

Viszokay László: A rablás, a kifosztás és a zsarolás szabályozása a Btk-ban, Magyar jog, 1983. (30. évf.) 8. sz. 733-739.

Vaskuti András: Az életkor és a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések az új Btk-ban, In: Jogtudományi Közlöny, 2015/4. 180-181.

Vaskuti András: A vagyoni elleni erőszakos bűncselekmények. In: Új Btk. Kommentár 7. kötet, Különös rész. Főszerkesztő: Polt Péter., Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyvkiadó Budapest, 2013.

Jogsabályok indokolása

Az 1878. évi V. törvénycikk Miniszteri Indokolása

A büntetőtörvénykönyvek és a bűnvádi perrendtartás kiegészítéséről és módosításáról szóló 1908. évi XXXVI. törvénycikk indokolása

A büntetőtörvénykönyv általános részéről szóló 1950. évi II. törvény Indokolása

A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény Indokolása

Az 1978. évi IV. törvény (Btk.) előkészítése, Igazságügyi Minisztérium, 1991.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2001. évi CXXI. törvény Indokolása

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény Indokolása

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény Indokolása

T/6958/137. számú Módosító Javaslat Indokolása.

A Büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény Indokolása

A kábítószer előállításának, használatának, terjesztésének, népszerűsítésének tilalmával összefüggő törvényt módosításokról szóló 2025. évi XIX. törvény végső előterjesztői indokolása

Európai Unió jogforrások

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1385 irányelvének (2024. május 14.)

Közjogi szervezetszabályozó eszközök

A tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalok terheltek büntetőjogi belátási képességének a megítéléséről szóló 5/2013. (VII.31.) Legfőbb Ügyész helyettesi körlevél

A fiatalok büntetőügyeivel kapcsolatos ügyészeti szakfeladatok ellátásáról szóló 11/2018. (VI. 29.) Legfőbb Ügyész utasítás 25-27. §

Felhasznált eseti döntések, vélemények

BH1983. 227.

BH1991. 270.

BH.1996.352.

BH.2001.458.

BH.2019.292.

BH1985.303.,

BH1983.480.

BH 2016.57.

BH.1992.228.

BH.2010.143.

BH.2008.291.

BH.2023.154.

BH 2009.265.

BH 2016.316.

BH.2023.154.

BH 2016.134.

EBD 2018.B.7.

BH2018.3.69.

BH.2022.35.

BH.2020.169.

BH.2024.176

BH.2001.356.

BH.2012.55.

BH.1999.293

BH.2001.362.

EBD2015. B.26.

BH.2026.I.5.

BH.1990.370.

BH.2001.362.,

BH.2019.157.,

BH.2026.25.

BH.2019.157.

BH.2009.344.

EBH.2011.2300.

265. számú döntés (Curiai döntvények és elvi jelentőségű határozatok polgári és büntügyekben, szakszerű tárgymutatókkal, Ötödik folyam, Budapest, 1889.)

267. számú döntés (Curiai döntvények és elvi jelentőségű határozatok polgári és büntügyekben, szakszerű tárgymutatókkal, Hatodik folyam, Budapest, 1890.)

388. számú döntés (Curiai döntvények és elvi jelentőségű határozatok polgári és büntügyekben, szakszerű tárgymutatókkal, Hatodik folyam, Budapest, 1890.)

Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsának 12.850/1950. számú határozata

34/2007. Büntető Kollégiumi vélemény

3/1998. számú Büntető jogegységi határozat

2/2000. Büntető jogegységi határozat

4/2002. Büntető jogegységi határozatára

25/2022. (X.26.) AB határozat

Anonimizált határozatok

Fővárosi Bíróság Bf.XXIV.3638/1962. számú ítélete

Kúria Bfv.II.1.456/2022/15. számú határozata

Váci Városi Bíróság B.432/2011/36. számú ítélete

Budapest Környéki Törvényszék Bf.381/2012/7. számú ítélete

Kúria Bfv.38/2013/5. számú határozata

Fővárosi Törvényszék B.584/2011/81. számú ítélete

Fővárosi Ítéltábla Bf.80/2012/28. számú határozata
Kúria Bfv.228/2013/17. számú határozata
Kúria Bfv.I.365/2024/15. számú határozata
Kúria Bfv.II.753/2022/7. számú határozata
Kúria Bfv.I.365/2024/15. számú határozata
Orosházi Járásbíróság B.27/2021/86. számú ítélete
Gyulai Törvényszék Bf.11/2022/40. számú határozata
Kúria Bfv.I.1761/2015/5. számú határozata
Kúria Bfv.I.1406/2016/6. számú határozata
Miskolci Törvényszék Fk.29/2020/181. számú ítélete
Kúria Bfv.I.397/2021/16. számú határozata
Keszthelyi Járásbíróság B.100/2018/34. számú ítélete
Zalaegerszegi Törvényszék Bf.42/2019/12. számú határozata
Kúria Bfv.1257/2022/8. számú határozata
Budapesti XX., XXI. és XXIII. Kerületi Bíróság B.1400/2014/80. számú ítélete
Fővárosi Törvényszék Bf.5741/2016/13. számú határozata
Kúria a Bfv.1518/2016/5. számú határozata
Kúria Bfv.I.365/2024/15. számú határozata
Miskolci Törvényszék Bf.805/2018/13. számú ítélete
Veszprémi Járásbíróság 1.B.583/2016/20. számú ítélete
Veszprémi Törvényszék 6.Bf.877/2016/4. számú ítélete
Győri Ítéltábla Bhar.25/2017/13. számú végzése
Kúria Bfv.1518/2021/5. számú határozata
Pesti Központi Kerületi Bíróság B.22421/2014/319. számú ítélete
Soproni Járásbíróság B.41/2019/96. számú ítélete
Győri Törvényszék Bf.45/2022/22. számú ítélete
Szentesi Járásbíróság B.22/2023/21. számú ítélete
Kúria Bfv. 957/2024/12. számú határozata
Mezőtúri Járásbíróság 10.B.36/2017/12. számú

Szolnoki Törvényszék Bf.998/2017/9. számú határozata
Kúria Bfv.742/2019/8. számú határozata
Budapest Környéki Törvényszék B.63/2021/13. számú ítélete
Fővárosi Ítéltábla Bf.46/2023/16. számú határozata
Kúria Bfv.1483/2023/17. számú határozata
Legfelsőbb Bíróság Bfv.1072/2010/5. számú határozata
Kúria Bfv.742/2019/8. számú határozata
Kúria Bfv.II.1.456/2022/15.számú határozata
Ráckevei Járásbíróság B.48/2022/23. szám alatti ítélete
Budapest Környéki Törvényszék Bf.553/2023/11. számú határozata
Kúria Bfv.1357/2024/9. számú határozata
Kúria Bfv.21/2015/7. számú határozata
Kúria Bfv.1357/2024/9. számú határozata
Szarvasi Járásbíróság Fk.7/2015/63. számú ítélete
Gyulai Törvényszék a Fkf.338/205/22. számú ítélete
Kúria Bfv.1071/2018/7. számú határozata